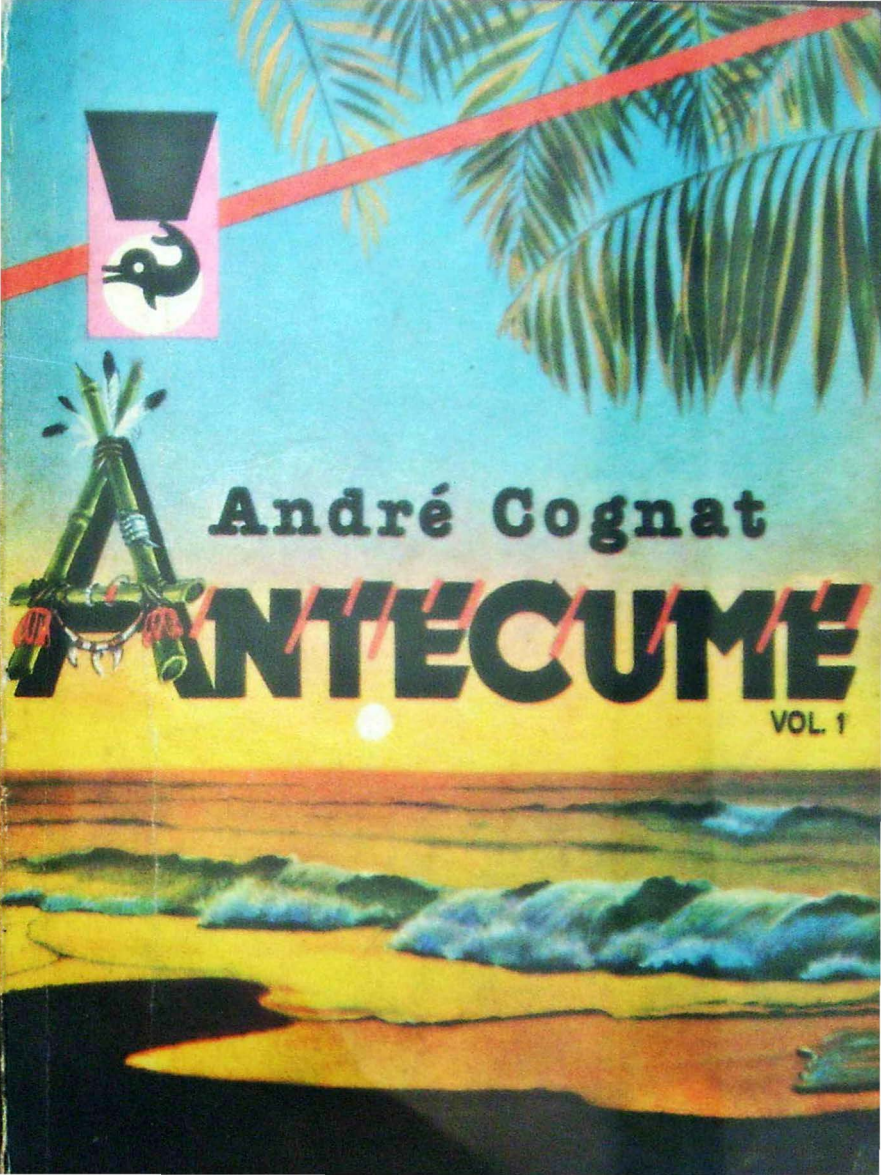
André Cognat
ANTECUME
VOL. 1

ANDRÉ COGNAT

ANTECUME

În românește de
RADU PONTBRIANT

Volumul I

EDITURA MERIDIANE
București, 1981

Coperta de
GEORGETA PUSZTAI

André Cognat
ANTECUME
ou
UNE AUTRE VIE
Récit recueilli par Claude Massot
© *Opera Mundi, Paris 1977*

Aceste cîteva amintiri ți le dedic ție, Alasawani. Datorită grației, frumuseții și minunatei tale bune dispoziții, ai știut să mă convingi a face ultimul salt în această lume wayana, pe care o iubesc cu pasiune, ajutîndumă apoi să trec de clipele grele, mereu cu veselia și ironia ta inegalabile.

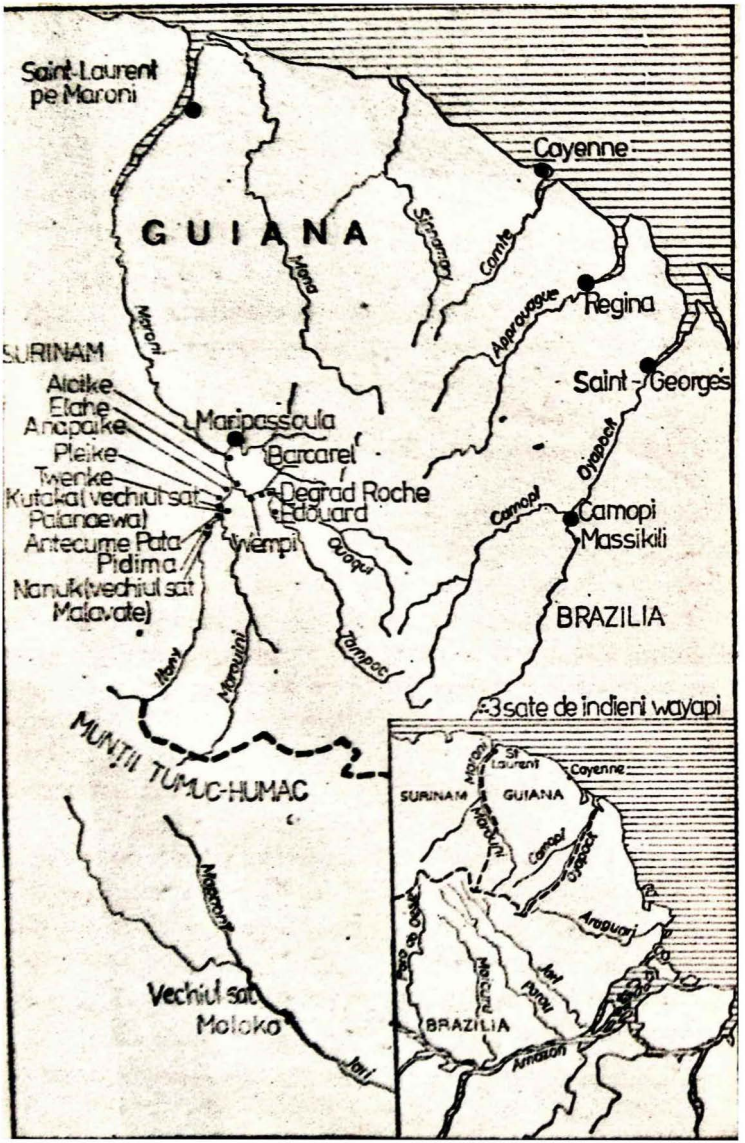
Saint-Laurent pe Maroni
Cayenne
GUIANA
Sinnamary
Comte
Mana
Maroni
Regina
Approuague
SURINAM
Alaike
Elahe
Anapaike
Pleike
Twenke
Kutaka (vechiul sat Palanaewa)
Antecume Pata
Pidima
Nanuk (vechiul sat Malavate)
Maripassoula
Barcarel
Degrad Roche
Edouard
Wempi
Ouaqui
Saint-Georges
Oyapock
Camopi
Camopi
Massikili
BRAZILIA
Tampoc
Itany
Marouini
3 sate de indieni wayapi
MUNTII TUMUC-HUMAC
Maracani
Vechiul sat Moloko
Jari
St Laurent
Cayenne
SURINAM
GUIANA
Maroni
Marouini
Camopi
Oyapock
Araguari
Jari
Parou
BRAZILIA
Amazon

SAINT-GEORGES PE OYAPOCK : MAI 1966

— Nu știți unde aș putea găsi o luntre ?

Negustorul chinez căruia îi adresez întrebarea picotește în penumbra prăvăliei sale, tronînd în mijlocul unei harababuri de neînchipuit. Îi sînt necesare cîteva clipe pentru a se trezi la realitate.

— La ce-ți trebuie ?

— Să urc pînă la Camopi.

— Cîți sînteți ?

— Voi naviga singur.

Vestea a făcut repede ocolul tîrgușorului. Închistată în plictisul anotimpului ploios, mărunta comunitate găsește astfel un prilej binevenit să-și alunge amorțeala. Fiecare are ceva de zis. Toți mă încredințează că intenția mea e adevărată nebunie, că trebuie neapărat să mă las păgubaș.

— E curată sinucidere, mai ales acum, în perioada cînd apele sînt crescute, nu vei putea ajunge pentru nimic în lume ! Ești nebun de legat !...

Bunelor sfaturi le urmează batjocura, dar mie nu mi-e mintea decît la plecare, să plec cît mai repede posibil, să fiu din nou singur pe fluviu, în liniștea pădurii. Am căpătat suficientă experiență în decursul celor doi ani petrecuți pe teritoriul indian, din 1961 pînă în 1963, pentru a putea realiza, fără riscuri prea mari, această croazieră pe Oyapock în sus pînă la Camopi. Și apoi, materialul adus de mine este mult prea prețios pentru a-mi asuma

și alte riscuri decît cele pe care, oricum, nu le voi putea ocoli pentru a-mi duce la bun sfîrșit proiectul. Nu mi-e nicidecum gîndul la fapte eroice.

În cele din urmă, după multă alergătură, găsesc o pirogă la un negru saramaca, nu departe de sat. E solidă, cioplită dintr-un trunchi de arbore, ca toate pirogile indienilor și negrilor din Guiana, dar puțin cam grea și nu prea lesne de mînuit de unul singur. Oricum, nu am de ales.

Saint-Georges nu s-a trezit încă atunci cînd părăsesc debarcaderul, în zorile zilei următoare. În felul acesta sînt scutit de priviri ironice și de ultimele sfaturi binevoitoare.

Curînd mă simt cuprins de o fericire vie, ca întotdeauna cînd mă aflu singur pe fluviu, timp de mai multe zile. Prin vine îmi clocotește un sînge nou.

Navighez de cîteva ceasuri, fără efort, în timp ce gîndurile își urmează liniștit cursul. În această primă parte a călătoriei fluviul este lat, lipsit de obstacole. Zgomotul regulat al pagaiei punctează ritmic înaintarea luntrei. Doar în asemenea clipe pot cu adevărat să-mi judec situația încercînd a vedea limpede înlănțuirea de întîmplări care au produs în viața mea o cotitură neașteptată...

Totul a început în 1961, printr-un naufragiu în repezișurile de pe Maroni, la granița dintre Surinam și Guiana franceză. Lipsit în mod brutal de tot ceea ce mă lega de lumea pe care tocmai o părăsisem, am fost adăpostit de locuitorii unui mic sat de indieni wayana, a căror căpetenie, Malavate, avea să joace un rol hotărîtor în viața mea. Primirea aproape amicală de care am avut parte nu era — aceasta am înțeles-o abia mai tîrziu — primirea tradițională rezervată omului alb. Poate pentru că pierdusem atributele cele mai vizibile ale acestuia : îmbrăcă-

minte, pușcă, provizii, bani, trusă farmaceutică, aparat fotografic. Poate, mai curînd însă, pentru că indienii s-au simțit oarecum responsabili de acest naufragiu datorat manevrei greșite a unui tînăr wayana, Amai-Poti, în clipa în care ne angajasem într-un șenal dificil.

Lunga drumeție pe care o pregătisem minuțios, timp de luni întregi, căreia îi închinasem toate gîndurile, toate clipele libere, toate economiile și care urma să mă ducă de pe Maroni pînă pe Amazon, străbătînd cursurile Ouaquiului, Oyapockului, Laziului și Parouului de est, se încheiase lamentabil aproape chiar de la plecare. Cățărîndu-mă sleit de putere pe o stîncă, după ce fusesem purtat și rostogolit de curent, începusem să plîng ca un copil, dîndu-mi seama de întreaga nenorocire... În viața mea s-a produs atunci o întorsătură, dar pe vremea aceea nu știam încă acest lucru.

Cînd îmi reamintesc de această primă perioadă, de primii doi ani petrecuți în mijlocul indienilor wayana, sentimentul dominant pe care îl mai am și astăzi este de intensă, de sălbatică fericire. Înaintea mea se deschisese pe neașteptate o viață nouă, în care m-am aruncat cu trup și suflet, cu întreg entuziasmul și naivitatea celor douăzeci de ani ai mei.

Foarte curînd, totul m-a încîntat la acest mic popor al pădurii : bucuria de a trăi, purtarea prietenoasă, frumusețea liniștită a bărbaților și femeilor, grația, oarecum fragilă, a copiilor. Nu mă săturam să le ascult rîsul. Orice, în viața de toate zilele, era pretext de rîs. Eu însumi aveam să fiu, nu o dată, ținta glumelor, într-atît de pline de voie bună, încît nu mă puteau supăra. Căutam cu pasiune să-i înțeleg, să trăiesc la fel ca ei. Mîncam aceeași mîncare. Descoperéam gustul unui vînat ce-mi era necunoscut, al cărnii de tatuu, de iguană, al peștelui koumarou, al cai-

manului, al maimuței altele. E adevărat că uneori se întîmpla să fiu nevoit să-mi înving dezgustul de om „civilizat", de pildă atunci cînd ronțăiam marile larve vii de coleoptere ce-mi erau servite cu atîta mucalită bunăvoință încît îmi era cu neputință să le refuz. De băut mi se ofereau tigve pline cu cachiri, o băutură ușor fermentată, după care indienii wayana se dau în vînt. Nu-mi displăcea gustul puțin acrișor, dar asistasem la prepararea ei și, fără voie, revedeam fermentul din turtă de manioc, mestecat cu grijă de femeile din sat și scuipat apoi într-o tigvă, pentru a fi adăugat tuberculilor de manioc, în prealabil răzuiți și copți în mari ulcioare de lut. Cu toate acestea, mi-am depășit cu ușurință sila astfel încît, după cîteva luni, înghițeam conținutul uriașelor tigve cu cachiri, cu aceeași plăcere ca a oricărui indian wayana și luam parte la ospețele lor cu larve.

De asemenea mă obișnuisem, treptat, cu lumea pădurii. Desculț, în urma lui Malavate ori a cîtorva tineri din sat, porneam în căutarea vînatului, în nesfîrșite pribegii istovitoare. Cuprinși de patima vînătorii, indienii nu acordau atenție dificultății pe care o aveam să-i urmez și nu o dată am rămas mult în urma lor, trezindu-mă singur, rătăcit, stăpînindu-mi cu greu spaima crescîndă. Dar nimic nu mă putea descuraja. Învățam să iubesc ținutul cu toate fibrele trupului și eram gata să plătesc prețul cuvenit.

Bănuiesc că încăpățînarea mea a fost cea care m-a făcut să cîștig în cele din urmă simpatia indienilor wayana, chiar dacă neîndemînarea mea mai stîrnea adesea rîsul și zeflemelile. Mai ales unul dintre ei, Malavate, îmi urmărise strădaniile de a trăi în felul lor. După cîteva luni a venit să-mi vorbească. Ceea ce mi-a spus atunci avea să aibă o influență hotărîtoare asupra vieții mele.

I-am ascutat cuvintele așa cum dorea să le înțeleg : în adevăratul lor înțeles.

— André, mi-a zis, e multă vreme de cînd trăiești în satul meu, împreună cu familia mea. Pentru mine, tu nu mai ești ou adevărat un om alb, ai devenit oarecum un wayana. Începînd de astăzi femeia mea și cu mine te vom considera fiul nostru adoptiv.

Și pentru a consacra această înfiere pe care nu o nădăjduisem, mi-a dat un nume indian : Antecume.

Un freamăt depărtat se strecoară pe nesimțite prin firul gîndurilor, precum o nedeslușită amenințare care, treptat, mă trezește la realitate. Este către amiază, mă apropii de cascada Maripa. Mugetul căderii se aude acum limpede ; mă așteaptă primele greutăți.

Perspectiva, care mi se înfățișează la ieșirea dintr-o largă cotitură a fluviului, îmi tăie răsuflarea. Nenumărate cascade barează întreaga lățime a cursului apei, întinzîndu-se pe cîteva sute de metri. Bulboanele de adînc ale contracurentului se pierd mult în aval de cădere. Am aflat că pe malul francez se găsește o cale ferată îngustă ce permite transportarea materialului pe un vagonet pînă în amonte de praguri. După ce am zărit șinele, trag luntrea la mal și pornesc în recunoaștere urmărind calea ferată care se află într-o stare de părăginire ce mă neliniștește. De cîteva ori trebuie să trec peste podețe de lemn, pe jumătate putrezite din pricina umidității. Fără îndoială că stîlpii și grinzile soclurilor nu au fost înlocuite niciodată, lipsesc multe scînduri, iar cele ce au mai rămas par că sînt gata să cedeze sub greutatea mea. Pe alocuri sînt nevoit să pășesc în echilibru peste grinzi ori chiar pe șine, încercînd să uit de rîul care se întrezărește, ici și colo, prin

golurile lăsate de scîndurile lipsă. E o adevărată minune că întreaga schelărie se mai ține în picioare.

După ce am străbătut vreo trei kilometri, aproape regretînd că nu am încercat să trec direct prin cascadă, zăresc înaintea unei mici barăci din scînduri un metis împreună cu femeia sa. Este paznicul. Ne salutăm și îl rog să mă sfătuiască cum e mai bine să trec de praguri.

— Ești singur ?

— Da.

— În cazul ăsta cel mai nimerit ar fi să te ajute un saramaca de pe aici. Îți va arăta trecerile cele mai potrivite. Pînă atunci îți voi da o mînă de ajutor să-ți încarci materialul pe vagonet.

Îi mărturisesc temerile mele de a transporta o sarcină destul de grea pe aceste podețe, ce par că se mai țin doar în virtutea obișnuinței.

— Nici o teamă, doar n-ai să fii ultimul care să le treacă ! De ani de zile rezistă așa cum sînt și desigur că vor mai ține și de data asta.

Izbucnește într-un hohot de rîs, în timp ce se îndreaptă către calea ferată.

Ne întoarcem după ce am încărcat materialul. Vagonetul scîrțiie dureros. Trecînd peste faimoasele podețe simt de cîteva ori cum schelăria trosnește sub greutate. Nu se poate, nu va rezista, fără îndoială că se va prăbuși, tîrîndu-mă în abis împreună cu tot materialul, mă gîndesc cu oarecare teamă. Lîngă mine paznicul surîde. Doar a străbătut traseul acesta de sute de ori, căci asta îi e meseria. A îmbătrînit odată cu podurile și abia dacă și-a dat seama de lenta lor degradare.

Tocmai am terminat de descărcat materialul într-o mică pivniță, destinată celor în trecere, cînd văd sosind

un negru saramaca, de statură atletică. În timpul cît lipsisem, soţia paznicului se dusese să-l caute. În schimbul unei bancnote de zece franci, se învoieşte să-mi dea o mînă de ajutor.

Negrii saramaca, la fel cu cei din neamul boni şi bosch, s-au refugiat în secolul al XVIII-lea din Guiana olandeză în pădurile virgine de pe malurile Oyapockului şi Maroniului, fugind de robie. În mediul de aici, deşi nu este cel cu care au fost obişnuiţi, ei au izbutit să-şi refacă viaţa tribală. Chiar dacă nu le place jungla, care rămîne domeniul misterios şi puţin neliniştitor al indienilor, pe fluviu sînt, în schimb, la ei acasă. Traficul de mărfuri şi aprovizionarea dintre litoralul Guianei şi interior se fac aproape numai prin intermediul lor.

Mă conduce fără şovăială către cele mai bune treceri. Acestea nu pot fi totdeauna recunoscute lesne. Luntrea înaintează, depăşindu-le una după cealaltă, în vacarmul asurzitor al căderii de apă, în mijlocul vîrtejurilor violente. De cîteva ori sîntem atraşi într-o derivă primejdioasă, luînd apă peste bord. De cîteva ori, de asemenea, sîntem nevoiţi să ne cufundăm pînă la piept în torent pentru a trage ambarcaţiunea. Negrul saramaca desfăşoară o energie uluitoare. Trage, împinge, trece dintr-o parte în cealaltă, trăgînd neîncetat barca, făcînd-o să înainteze cu fiecare sforţare a sa.

Pragurile odată străbătute acostăm la o uriaşă platformă stîncoasă şi, pentru o clipă, mă las copleşit de frumuseţea locului. Este încă devreme şi, cum nu am de ce să mă grăbesc, mă hotărăsc să petrec noaptea aici, într-o colibă wayana ce serveşte drept refugiu celor în trecere. Întorcîndu-mă la paznic, îl găsesc aşezat în faţa barăcii.

— Poftește să mănînci cu noi, nu se întîmplă prea des să treacă cineva pe aici.

În cinstea mea a sacrificat o găină și cinăm la lumina tremurătoare a unei lămpi cu petrol. Afară, o ploaie torențială răpăie pe acoperișul de tablă ondulată. Mă simt cuprins de o plăcută tihnă alături de această pereche simpatică. Știu că în zilele ce vor urma voi suferi destul de des din pricina singurătății.

În timpul celor cîteva călătorii pe care le-am făcut pînă acum navigînd solitar, la apropierea înserării mă cuprindea întotdeauna neliniștea. Cît timp mă aflam pe fluviu în luntrea mea, luptînd împotriva curenților și repezișurilor, în bătaia soarelui ori sub ploaie, eram fericit. Nu cunoșteam nici neliniștea, nici frica și nici sentimentul singurătății. Dar bezna și prezența înăbușitoare a pădurii din jur mă făceau adesea să mă simt singur și vulnerabil...

Dimineața mă găsește din nou pe fluviu. De pe suprafața apelor se înalță o pîclă umedă. Un ultim schimb de semne de rămas bun cu paznicul și soția sa, înainte ca siluetele lor să dispară complet în ceața zorilor.

S-a pornit să cearnă o ploaie măruntă, ce pare că va dura ore în șir... O întrebare îmi revine mereu în gînd : „voi izbuti oare să-mi duc la bun sfîrșit proiectul ?". Planul acesta este atît de vechi, încît mi-a trebuit o mare doză de încăpățînare pentru a-l face posibil. S-a înfiripat în 1963. După cîteva luni de viață petrecute în sînul familiei adoptive, simțind nevoia de a-mi pune la încercare atașamentul față de neamul wayana și noua formă de existență, plecasem într-o lungă călătorie, ce urma să mă ducă din satul lui Malavate pînă la Belem. Pe parcursul acestei nesfîrșite pribegii am făcut dureroasa descoperire

a vulnerabilității indienilor, precum și a consecințelor ei dramatice care le amenință viitorul. Niciodată nu voi putea uita acel soi de toropeală ucigătoare ce se abătuse asupra indienilor emerillon. Revăd și astăzi primul sat în care mă oprisem și atmosfera dezolantă de însingurare ce domnea printre locuitorii săi. Ca un adevărat schelet ambulant, buimac, ros de boală și desperare, astfel mă întîmpinase Tukusi, căpetenia satului. Ceva mai departe, tolănit într-un hamac, un bărbat cu privirea cețoasă încerca, cu o neîndemînare greu de privit, să muște din portocala pe jumătate cojită pe care o ținea în mînă. După ce căutase să o ducă la gură, nimerind în dreptul frunții, apoi la ochi și la nas, mușcase din fruct, zeama curgîndu-i pe tot trupul. Am întrebat de ce boală suferă bietul om. Răspunsul a venit brutal, indiferent :

— Tocmai s-a îmbătat cu tafia pe care un metis din Degard Roche i-a dat-o în schimbul nevestei sale.

Altă dată, am fost surprins de una din acele ploi torențiale care, într-o clipă, se abat din senin asupra fluviului ; singur, pe jumătate orbit de trîmbele de apă ce cădeau fără încetare, nu am izbutit să acostez decît tîrziu, în bezna nopții, la satul unde aveam de gînd să rămîn pînă a doua zi. De la debarcader am strigat de cîteva ori, pentru a-mi semnala prezența. Umbre nedeslușite s-au apropiat de barcă. Prin întunericul care ne învăluie am sesizat îndată un soi de agitație stranie.

Cunoscînd extrema rezervă a primirii tradiționale pe teritoriul indian, lucrul acesta mi-a trezit imediat bănuielile. Ce se întîmpla aici ?

Un bărbat se îndreptă spre mine și îmi aruncă de la obraz, îngăimînd brutal :

— Ce cauți aici ?

Scuipase cuvintele într-un soi de dialect creol. Urmă o tăcere impresionantă, după care cîțiva tineri au intervenit sfătuindu-mă să nu dau atenție celor întîmplate.

— Haide, urmează-ne, în seara asta sînt cu toții beți turtă.

Am asistat de multe ori la scene asemănătoare, în satele indienilor emerillon...

Aurul, batatele și lemnul de trandafir atrăseseră în bazinul Tampocului o întreagă populație de creoli și antilezi, printre care și unii lipsiți de orice scrupul. Cîțiva și-au dat seama foarte curînd cum îi pot folosi pe acești indieni încrezători. După ce i-au abrutizat, în mod sistematic și consecvent, cu tafia, le-au exploatat nepăsarea naturală acordîndu-le tot felul de credite, iar cînd au ajuns datori vînduți, i-au putut exploata în voie. După un secol de contact cu „civilizația", indienii emerillon decăzuseră, apucînd pe drumul fără întoarcere al alcoolismului, prostituției și desperării. Iată cum a fost distrusă o rasă de oameni cîndva independenți și mîndri !

Starea lor actuală indică limpede ce se va întîmpla și cu celelalte triburi din interiorul ținutului, dacă s-ar admite ca lucrurile să continuie în felul acesta. Pentru mine, care, datorită noii mele familii wayana, mă și consideram ca făcînd parte din întreaga comunitate indiană, descoperirea acestor aspecte mi-a deschis o rană greu de vindecat.

În decursul lungilor pribegii cu piroga pe fluviile Guianei și Braziliei, singur ori întovărășit de diferiți indieni, am avut destul timp să meditez la toate acestea. Prin orice mijloace trebuia dezvăluit ceea ce se petrecea, denunțînd felul în care civilizația occidentală, de care nu mai aparțineam decît pe jumătate, era pe cale de a nimici

ultimele triburi indiene. După doi ani petrecuți în mijlocul lor, știam că realitatea despre oamenii pădurii era cu totul alta decît imaginea tradițională care făcea din ei cînd „blînzi sălbatici", posedînd toate virtuțile, cînd ființe setoase de sînge, aparținînd unei trepte umane inferioare, misterioasă și amenințătoare. Nu îl auzisem oare, la Cayenne, pe căpitanul pompierilor declarînd cuiva care se interesa despre ținut :

— Indienii ? Aștia nu sînt oameni, ci animale inferioare !

Asemenea prejudecăți motivaseră montruoase vînători în adîncurile pădurilor braziliene, iar cuvintele nu fuseseră rostite de vreun țăran analfabet oarecare... ! În numele acelorași prejudecăți, unii misionari nu au șovăit să folosească intimidarea și șantajul pentru a-i determina pe indieni să-și renege obiceiurile și credințele.

Aveam de gînd să fac cunoscut acest popor. Cea mai potrivită cale mi se părea filmul, dar pentru a-i asigura o largă difuzare era necesar să-l realizez ca un adevărat profesionist. Ceea ce necesita un material costisitor.

Întors în Franța — după ce petrecusem cîteva luni la Belem pentru a-mi putea plăti biletul de drum — fusesem nevoit să trag din greu, acceptînd tot felul de munci, pentru a putea achiziționa un aparat de filmat de 16 mm, un magnetofon, un aparat fotografic, precum și o cantitate suficientă de peliculă.

Ideea filmului era simplă. Urma să arăt viața indienilor ajunși în diferite stadii de evoluție și de contact cu „civilizații". În acest scop voi încerca, în primul rînd, să dau de urmele unuia dintre triburile cele mai primitive din interiorul Braziliei, apoi voi porni în căutarea celor din bazinele fluviilor Oyapock și Maroni, pe care le cu-

noscusem. În sfîrșit, dacă lucrurile se vor petrece așa cum doream, voi încheia cu indienii litoralului, galibi, pe care îi mai întîlnisem în 1961, înainte de a pătrunde în interiorul ținutului.

În timp ce mînuiesc astăzi pagaia, privirile îmi întîrzie adesea asupra prelatei roșii de la mijlocul luntrei. Dedesubt se află cutia metalică cu prețiosul material. Conține doi ani din viața mea, doi ani în timpul cărora m-am zbătut să-i dau un sens.

TEAMA DE JAGUAR

Am ajuns în aval de cascada Fourmi-Oyapock și, dintr-o dată, îmi dau seama cît de mari sînt dificultățile pe care va trebui să le învinș. La o sută de metri în față, apele fluviului, umflate de ploile torențiale din ultimele zile, se prăbușesc peste stînci. Întreaga suprafață nu este decît clocot înspumat, pe care luntrea mea va sălta ca o coajă de nucă.

Cum șenalurile de trecere nu îmi sînt cunoscute încep prin a străbate întreaga lățime a fluviului pentru a încerca să găsesc locul cel mai potrivit. Manevra este primejdioasă căci adesea sînt nevoit să navighez înapoi, ca racul, în mijlocul curenților opuși, care stîrnesc vîrtejuri violente. O singură manevră greșită și în luntre va năvăli apa, răsturnînd-o.

În asemenea clipe îmi amintesc că nu știu să înot. Dar cum sînt prea ocupat să mențin temeinic piroga împotriva curentului, alung repede gîndul acesta. Rămîne doar ca un semnal de alarmă care mă îndeamnă la și mai multă prudență.

După ce am pierdut destul timp traversînd de mai multe ori fluviul în ambele sensuri fără a izbuti să găsesc un loc potrivit, mă hotărăsc să trec pragul înspre malul brazilian. Curentul e foarte puternic, diferența de nivel considerabilă, fără îndoială că va trebui să cobor în apă pentru a trage luntrea. În zonele stîncoase ale cascadelor aproape întotdeauna poți sta cu picioarele pe fund și rar

se întîmplă ca apa să treacă de brîu dar, din cauza forței curentului, riști în orice clipă să-ți pierzi echilibrul. În cazul acesta ești îndată tîrît într-o zonă de vîrtejuri din care e foarte greu să scapi, fără a mai pune la socoteală că te poți lovi cu capul de stîncile ascunse cam peste tot la rasul apei.

Mă angajez plin de teamă în șenal. Foarte curînd am mari greutăți să mențin luntrea pe direcția curentului. Dîndu-mi seama că nu voi mai putea continua să înaintez cu pagaia și că am început să pierd teren în mod primejdios, mă arunc în rîu. Apa îmi ajunge pînă la umeri. E mai adîncă decît crezusem și îi simt apăsarea pe piept și pe picioare. Dibuind, îmi deplasez tălpile pe rînd, găsind sprijin în găurile și rugozitățile stîncilor. Înaintez foarte încet ; cea mai mică imprudență mă poate costa scump. După cîtva timp, cu apa pînă la piept, mă opresc. Imposibil să mai fac un pas, nu mai găsesc sprijin pentru piciorul drept. Rămîn pe loc, ținînd luntrea care mă trage înapoi. Sînt furios că e atît de grea, atît de anevoios de mînuit. Apăsarea continuă a curentului asupra picioarelor începe să mă obosească. Cu dreptul pipăi întruna, nădăjduind să dibui o ieșitură care să-mi asigure, cît de cît, sprijin. Dar nu găsesc nici una. Ba, mai rău, stînca este alunecoasă datorită algelor. Mă deplasez lateral, vreo doi trei metri. Curentul este aici și mai puternic, în schimb am sprijin destul de bun și reușesc să-mi reiau înaintarea.

Istovit, izbutesc în cele din urmă să trec de cascadă. Mă cațăr în luntre, apuc iute pagaia și, cu ultima rămășiță de energie, pornesc împotriva curentului destul de tare. Pătrunzînd într-o zonă mai calmă, zăresc un rîuleț care își varsă apele în Oyapock, o japșă, cum li se spune

aici, în Guiana. Apa acestora este minunat de proaspătă și, pe deasupra, are și un gust delicios.

Las luntrea să alunece pe sub bolta joasă a ramurilor, oprindu-mă în dreptul unui fund nisipos, unde apa este perfect curată. Beau cu lăcomie, pe săturate. Simt prin tot trupul o înviorare. Uit de oboseală, dintr-o dată sînt potolit, fericit. Cînd să-mi reiau drumul aud cotcodăcitul caracteristic al hoccoului. Deslușesc limpede în desiș corpul negru și pata galbenă a ciocului. Fără a face zgomot, pun mîna pe pușcă.

Zgomotul împușcăturii răsună îndelung în tăcerea pădurii. Hoccoul surprins zburătăcește greoi cîțiva metri, apoi rămîne nemișcat. După ce îl voi afuma, îmi va asigura hrana pentru mai multe zile.

În cursul după-amiezii străbat alte praguri, mai mult sau mai puțin dificile. După imperceptibila schimbare a luminii îmi dau seama că este aproape ora cinci. În mai puțin de două ceasuri va fi întuneric. Trebuie neapărat să încep să caut un loc potrivit pentru a-mi întinde hamacul. Pentru mine acum începe un joc pe care îl cunosc prea bine. Adesea, în cursul pribegiilor mele solitare, încercînd să amîn pe cît posibil momentul în care mă voi afla singur în pădure, îmi continuam drumul încă o oră bună, uneori chiar mai mult, născocind tot felul de pretexte. Îmi spuneam, de pildă, că un colțișor anume de pe mal ar fi fost numai bun, dar cum tocmai trecusem de el, nu-i nimic, mai bine merg înainte, mai încolo voi găsi altul și mai potrivit. Iar dacă ceva mai departe zăream alt loc destul de liber și suficient de mare, mă convingeam foarte lesne că dacă voi mai merge puțin voi descoperi, fără îndoială, locul ideal, o insuliță chiar în mijlocul fluviului, unde mă voi simți în deplină siguranță. Tot amînînd, în felul acesta, clipa acostării, mi s-a întîmplat nu o dată să

fiu nevoit să-mi improvizez tabăra în cele mai grele condiții, aproape pe întuneric.

În seara aceasta îmi urmez drumul încă cel puțin o oră. Soarele a dispărut, dar mai este destulă lumină. În cele din urmă cotesc către un loc nu tocmai grozav din marginea pădurii. Mînuind macheta eliberez un colțișor de teren, apoi cioplesc la repezeală două prăjini de care să-mi agăț hamacul, potrivind deasupra o prelată mică, pentru cazul în care va ploua. Abia mai am timp să alcătuiesc o împletitură de crenguțe pentru a afuma hoccoul și iată că se lasă noaptea.

Dintr-o dată am impresia că pădurea se închide în jurul meu. Aprind lampa cu petrol, foarte rudimentară, pe care mi-am meșterit-o dintr-o feștilă și un bidon de doi litri. Flacăra care se înalță fumegînd deschide o mică zonă de lumină tremurătoare în bezna imensă și amenințătoare a codrului. Sute de musculițe și fluturi dau năvală, bîzîind.

Îmi tot fac de lucru încercînd să-mi îndrept atenția către treburi concrete și simple. Verific parîma luntrei, aprind focul sub afumătoare, încălzesc o oală cu apă, scot măruntaiele hoccoului, îl opăresc, îl jumulesc, și-l tai în bucăți, pe care le pun peste afumătoare... Dar foarte curînd încep să tresar la cel mai mic zgomot.

Întins în hamac, caut să-mi amintesc ce am făcut în cursul zilei, greutățile pe care le-am întîmpinat și îmi imaginez ce mă așteaptă mîine. Refac în gînd itinerarul pe care l-am urmărit în ajun pe hartă... Dar nu mă pot împiedica să fiu atent la agitația furișată și nedeslușită care mă înconjoară din toate părțile. Treptat, teama începe să pună stăpînire pe mine. Pe măsură ce noaptea înaintează, apăsarea pădurii se face tot mai simțită. Deasupra mea, în stînga, în dreapta, în spate, bănui uriașa încîlceală de ramuri și liane. Mă înăbuș. Țipete, chemări, zgomot de

goană precipitată ce încetează pe neașteptate ; în jurul meu se desfășoară o luptă fără cruțare. Cu ochii larg deschiși stau la pîndă sub plasa împotriva țînțarilor, încolțit de închipuire și încerc să identific zgomotele suspecte care umplu bezna. În acest univers străin și amenințător, eu însumi nu mai sînt decît un vînat, un vînat al cărui miros îmi trădează prezența la o depărtare de sute de metri.

Îmi revine în minte mereu o întîmplare pe care am trăit-o în 1961, pe cînd eram în tabără împreună cu doi indieni. Într-o dimineață, ridicînd plasa de bumbac, am dat cu ochii de doi jaguari enormi, la cîțiva metri de coliba mea. Nu îi auzisem cînd se apropiaseră. În prima clipă surprinderea mi-a fost mai mare decît teama, în vreme ce amîndoi indienii, care zăriseră fiarele în același timp cu mine, păreau înfricoșați. Am tras un foc de armă rănind unul dintre jaguari ; amîndoi au luat-o la goană lăsînd o dîră de sînge în urmă.

Din ziua aceea am început să fiu chinuit de o teamă obsesivă de jaguari. Îmi spuneam că foarte lesne s-ar fi putut întîmpla ca animalele să fi venit noaptea, fără să le simțim prezența și știam că, împinse de foame, devin foarte primejdioase. Dacă pentru moment îmi păstrasem sîngele rece, în timpul nopților care au urmat nu a mai fost chip să închid ochii. Țineam pușca încărcată la îndemînă, gata să trag la cel mai mic zgomot. Alături, tovarășii mei făceau să răsune pădurea de sforăiturile lor. Puțin le păsa de jaguari !

Cuprins de vechea teamă, mă ridic să ațîț focul sub afumătoare. Flăcările îndepărtează puțin zidul negru al obscurității. Cu toate acestea frica nu mă părăsește.

Pe cînd întorc hălcile de hocco, o trosnitură mai puternică și mai apropiată decît altele mă face să tresar. Cu inima palpitînd, înșfac pușca și îndrept lumina lanternei în direcția de unde am auzit zgomotul. Nădăjduiesc și în același timp mi-e teamă că voi descoperi doi ochi fosforescenți și neclintiți. Cel puțin teama mea ar căpăta un suport. Dar zadarnic cercetez întunericul. Doar cîțiva fluturi se apropie dînd stîngaci din aripi, în fascicolul de lumină. Dincolo de ei domnește noaptea nemărginită, cu foiala ei tainică.

Abia m-am reinstalat în hamac, cînd pădurea începe să răsune ca de vînt, un vînt de furtună. În mod ciudat însă nu e vîntul de pădure, ci aduce mai degrabă cu nesfîrșita tînguire a celor din cîmpie. Cunosc prea bine zgomotul acesta ce dă nopții un aer și mai lugubru. Este corul maimuțelor urlătoare, maimuțele roșii, care se adună adesea în ceată și înalță la unison vaietul acesta fără sfîrșit.

Uneori, frînt de oboseală, aținesc cîteva minute, dar, foarte curînd, un țipăt, un zgomot de pași mă fac să mă ridic în hamac, căutînd contactul liniștitor al puștii, pe care o țin mereu la îndemînă. Închipuirea mea a luat-o razna. Pierdut în acest univers vegetal fără hotar, sînt precum o musculiță, redus la nimic, doar o infimă particulă din uriașa viață ce palpită în pădure. Se prăbușesc ramuri, uneori chiar copaci întregi. Mă aflu în inima unui tumult de viață și de moarte. Pe sol ghicesc neobosita activitate a miliardelor de insecte ce orbecăie în rețelele nepătrunse ale galeriilor subterane, urmîndu-și ciclul fără sfîrșit al nașterii și al morții.

Un țipăt sugrumat mă face să mă înfior. Undeva în beznă are loc un omor. Teama mă năpădește mai rău. Încerc să revin la rațiune, spunîndu-mi că mă aflu aici din propria mea dorință, nesilit de nimeni. Știu de multă

vreme că pentru a cunoaște anumite emoții trebuie să fii gata să le plătești prețul.

În cele din urmă îmi iau pătura și mă înfășor în ea. Pe dată mă cuprinde o senzație de tihnă și siguranță. Mă simt la adăpost, ca într-o încăpere închisă.

Pentru o clipă mă revăd copil, împreună cu fratele meu în camera noastră din Sainte-Blaudine. Noaptea ne trezeam adesea cuprinși de spaimă și fugeam tremurînd să închidem fereastra și ușa, răsucind de două ori cheia în broască. Cît de minunat era sentimentul de siguranță cu care readormeam !

Cred că aveam șapte sau opt ani la vremea cînd părinții mei au părăsit suburbiile Lyonului, stabilindu-se în Isère. Lăsînd în urmă o lume cenușie, lipsită de orizont, descopeream cu încîntare acest spațiu nou. În tot cursul anului, atît vara cît și iarna, îmi întovărășeam fratele prin păduri și peste cîmpuri, în nesfîrșite preumblări. Învățam să iubesc natura, s-o simt mai bine, s-o înțeleg mai adînc. Norocul a făcut ca la Sainte-Blaudine să am un învățător de țară cu totul remarcabil. El mi-a deschis setea de a învăța, a cunoaște, a descoperi. Încă de pe atunci visam călătorii prin toată lumea.

Asemenea vise, la fel cu cele ale atîtor alți copii, s-ar fi putut frînge de zidurile uzinei. Ajustor-utilajist-monter la vîrsta de optsprezece ani, simțeam că nu sînt în stare să suport mult timp o viață atît de posomorîtă. Devoram cu zecile cărțile care îmi vorbeau de aventuri și călătorii. Nu mai aveam în minte decît un singur gînd : să plec.

Cei doi ani și jumătate de serviciu militar în Madagascar nu au făcut decît să-mi ascută și mai mult dorința de a cunoaște alți oameni și alte moduri de viață. Dar, mai mult chiar decît Africa, mă atrăgea America de

Sud, cu populațiile sale amerindiene. Universul indienilor mă fascina...

În zori mă trezesc încolăcit în pătură. Am dormit cîteva ceasuri.

Frunzișul des este străbătut de primele licăriri ale zilei. Un stol de papagali tocmai se lasă pe vîrfurile copacilor într-un vacarm incredibil, după care își ia zborul către celălalt țărm al fluviului. Deasupra mea sute de păsări își cîntă bucuria. Spaimele și temerile de peste noapte îmi apar acum fără temei Îmi place pădurea, în ea mă simt ca acasă.

Aprind focul, încălzesc o bucată de hocco și, după ce beau o cafea tare, iată-mă din nou pe fluviu. Știu că astăzi mă vor întîmpina greutăți, dar va fi o luptă la lumina zilei, o luptă deschisă.

CALEA IADULUI

În felul acesta s-au scurs cinci zile şi cinci nopţi. Cinci zile de luptă împotriva curenţilor şi pragurilor, cinci nopţi de luptă cu mine însumi şi împotriva spaimelor şi închipuirilor mele. Dar, începînd din ziua a treia, în mine s-a născut o nouă presimţire care, treptat, s-a transformat într-o adevărată obsesie.

Pe harta Oyapockului, pe care o cercetez în fiecare seară, încercînd să stabilesc unde mă aflu şi să prevăd drumul de urmat a doua zi, există un punct care mi-a atras atenţia. Cel puţin dacă nu s-ar numi „Calea iadului" ! Caut, desigur, să mă liniştesc spunîndu-mi că în Guiana circulă tot felul de legende ridicole, dar degeaba. Îmi amintesc sforţările uriaşe pe care le-am depus de mai multe ori pentru a străbate unele praguri cu denumiri paşnice, precum Maripa ori Fourmi-Oyapock şi îmi spun că pentru a boteza locul acesta „Calea iadului" trebuie să fie cu adevărat înspăimîntător.

Îmi aşez tabăra în aval, aproximativ la un ceas de navigat cu piroga. Hotărăsc să pornesc a doua zi foarte devreme, pentru a sosi la faţa locului cam pe la ora 7 sau 8, în felul acesta avînd la dispoziţie o zi întreagă pentru a putea găsi şenalele cele mai bune. Noaptea aproape că nu dorm... Numele acesta, „Calea iadului", îmi revine necontenit în minte, se strecoară în toate gîndurile... „Calea iadului"... Îmi imaginez apele dezlănţuite, năpustindu-se într-un vuiet asurzitor asupra unor bariere stîncoase, văd

vîrtejuri gigantice, clocot de spume ca de lavă topită. Curenți umflați de ploi diluviene... iar eu în pirogă, într-o nesfîrșită derivă, neputincios să-mi stăpînesc ambarcațiunea în mijlocul forțelor în delir...

În jur, pădurea încetează să mai existe. Nu mai aud zgomotele nopții, am uitat și de amenințătorul jaguar. Înfundat în hamac, m-am și luat la trîntă cu diavolul.

La fel ca în alte dăți, zorile îmi alungă coșmarurile nopții. Îmi bat joc de mine, de temerile mele exagerate.

Apropiindu-mă de locul în care ar trebui să se afle faimoasele praguri, spre surprinderea mea, nu sînt întîmpinat de un muget depărtat ca de fiecare dată înaintea unei cascade. Nu mai am de străbătut decît un singur cot al fluviului, iar neobișnuita tăcere este impresionantă. Unde sînt cataractele pe care credeam că le voi găsi ?...

În sfîrșit, am ajuns. Înaintea mea se află o uriașă întindere de apă netedă, care aproape mă liniștește. Ușurarea pe care o resimt e pe măsura temerilor ! Desigur că viteza curenților pare ceva mai mare, dar nici un obstacol, nici o cădere nu împiedică drumul. Zîmbesc închipuirilor care m-au chinuit în ultimele zile și, cu inima ușoară, fredonînd o melopee indiană ce slăvește una dintre cele mai frumoase femei wayana, pornesc pe „Calea iadului"...

Curînd însă încetez să cînt. Trecerea nu este primejdioasă, dar îmi cere un efort susținut, cu pagaia, pentru a rezista curentului și a înainta metru cu metru. Fără îndoială că locul își merită numele în anotimpul secetos, atunci cînd stîncile sînt dezgolite. Judecînd după viteza curentului nu este greu de închipuit cît de violent trebuie să se năpustească apele fluviului asupra obstacolelor din calea lor.

A trecut destul de mult timp de cînd mă lupt și tocmai mă gîndesc cu ușurare că în curînd voi isprăvi, cînd, deodată, curentul își dublează forța. E desigur ultimul asalt și voi fi silit să folosesc toată energia ce mi-a mai rămas. Mușchii au început să mă doară, dar simt în mine suficiente resurse pentru a-mi duce treaba la bun sfîrșit. Mînuind cu întreaga putere pagaia, nu mai înaintez metru cu metru, ci centimetru cu centimetru, și ar fi suficient să slăbesc efortul doar cîteva secunde pentru a pierde pe dată terenul atît de greu cucerit...

De sute de ori, poate de mii de ori, aveam să retrăiesc în gînd fracțiunile de secundă care au urmat.

Tîrîtă de curent, o cracă mare, uscată, pe jumătate scufundată în apă, lovește partea din față a luntrei. Din pricina efortului pe care îl depun și datorită forței curentului, ambarcațiunea se dezechilibrează și o mare cantitate de apă trece peste bord. Am un reflex nefericit : dau drumul pagaiei în pirogă și, pentru a mă reechilibra, mă prind cu toată puterea de scîndura pe care stau... Fără să știu cum — nici astăzi nu-mi pot închipui ce s-a întîmplat — mă trezesc în torent, ținînd scîndura cu amîndouă mîinile. Singura care nu era fixată în cuie !...

Apoi, foarte repede, încep să mă scufund. Mă scufund pînă la fund, la doi, poate doi metri și jumătate. În asemenea clipe te agăți de viață, iar eu mă agăț de liane. Printr-un noroc accidentul s-a produs în apropierea malului unde atîrnă o încîlcitură de liane ce pătrund adînc în apa fluviului. În ciuda vitezei curentului izbutesc să le apuc și, din ramură în ramură, mă ridic pînă la suprafață. Nu am avut timp nici să-mi fie frică, nici să-mi dau seama ce s-a întîmplat. Înăbușindu-mă și încercînd să-mi recapăt respirația, privesc mecanic către fluviu. Peste ape alunecă

• pirogă, dusă de curent. Piroga „mea" ! Nici măcar nu s-a răsturnat.

Abia acum realizez ce s-a petrecut, ce e pe cale să se întîmple și sînt cuprins de panică. Chiar dacă încă nu-mi dau seama de toate consecințele, instinctul mă previne că în fața ochilor mei se produce un fapt cumplit.

Fără să mă mai gîndesc, uitînd că nu știu să înot, mă azvîrl în apă pornind în urmărirea luntrei. Parcurg poate 40 ori 50 de metri, ceea ce pentru mine reprezintă o adevărată performanță. Trebuie să recunosc însă că mai mult am fost tîrît de curent decît am înotat. Curînd îmi dau seama că mi-e foarte greu să mă mențin la suprafață și că rămîn mereu mai mult în urma pirogii. Nu m-am depărtat prea tare de mal și izbutesc astfel să revin la taluzul țărmului.

Dar nici nu mă ridic bine în picioare că încep să gonesc nebunește de-a lungul malului, în ciuda rugilor și crăcilor, în ciuda întregului mărăciniș dezgustător care mărginește întotdeauna pădurea virgină către albia fluviilor. Alerg, avînd un singur gînd : să mă arunc în apă pentru a-mi recupera luntrea...

Ramurile îmi zgîrie fața, îmi zdrelesc pielea, picioarele îmi sînt pline de spini și de așchii, dar nu mai simt nimic. Îmi zăresc bărcuța prin desișul de pe mal care îmi ascunde pe alocuri fluviul. Pare că este tîrîtă către mijlocul Oyapockului, care aici are o lățime de 400—500 de metri. „Trebuie s-o ajung, trebuie s-o ajung !" Sudoarea mi se scurge pe obraz de oboseală și de spaimă. Mă împiedic de rădăcini, mă clatin, mă îndrept. Nimic nu mă va opri.

Deodată mă trezesc din nou cu apa pînă la piept. Furat de avîntul meu, dintr-un salt am fost în mijlocul unui mic afluent al Oyapockului. Mă zbat în unda nu prea adîncă și, după ce ajung pe malul opus, îmi reiau goana. Unde

este piroga ? Perdeaua de ramuri și liane maschează complet vederea asupra fluviului. În sfîrșit, printr-o spărtură, o zăresc din nou... Resortul care m-a făcut să acționez pînă acum se rupe brusc. Gîfiind, cu pieptul în flăcări, o văd alunecînd iute la mijlocul fluviului, purtată de curent. Oyapockul face aici o cotitură largă și se desparte în mai multe brațe. Ambarcațiunea e pe cale să se piardă într-un labirint de insulițe ; desigur că nu o voi mai revedea.

Peisajul se tulbură și începe să tremure, lacrimi de furie și desperare îmi încețoșează privirea.

Nu știu cît timp am rămas nimicit, cu mintea goală, incapabil să măsor la adevărata valoare cele întîmplate. Sînt desculț, doar cu un șort pe mine, lipsit de orice armă, nici măcar un briceag, fără merinde, fără nimic, în inima pădurii virgine, la egală distanță de Saint-Georges și de Camopi.

Ca într-un film stricat, gîndul îmi revine neîncetat la înlănțuirea de necrezut a întîmplărilor care m-au adus la starea de acum. Furia mă împiedică să judec, să văd limpede...

Apoi, după cîtăva vreme, simt nevoia instinctivă să mă pun la adăpost, să părăsesc încîlceala asta informă de liane și mărăcini în care mă aflu. Nu departe de aici, din apă răsar cîteva stînci. Găsesc una destul de netedă, la doi metri de mal și mă instalez pe ea. Fără să-mi dau seama, mi-am delimitat astfel un teritoriu al meu, care aproape că îmi dă un sentiment de siguranță.

Încetul cu încetul îmi vin în fire. Nu-mi trebuie prea mult să trec în revistă soluțiile care îmi stau în față. Nu sînt multe și nici îmbucurătoare. Nu văd decît două : prima, ar fi să ajung pe jos prin pădure, de-a lungul fluviului, fie la Camopi, fie la Saint-Georges. Dacă aleg

cumva soluția aceasta, mai bine ar fi Saint-Georges. Am făcut traseul pînă aici cu piroga și imaginea locurilor străbătute mi-a rămas întipărită în minte. Știu că nu risc să întîlnesc afluenți ai Oyapockului prea lați, pe care să nu-i pot trece. Cît timp îmi va lua drumul ? Cincisprezece zile? Mai mult ? Greu de spus.

Cea de a doua soluție ar fi să aștept aici, pe stînca mea, eventuala trecere a unei pirogi. Se pot scurge două sau trei săptămîni fără ca în colțul acesta pierdut de pe Oyapock să apară suflet de om, dar îmi amintesc că zărisem, cu cinci zile în urmă, puțin în amonte de cascada Maripa, către malul brazilian, o luntre, care cobora spre Saint-Georges. Mă aflam pe cealaltă parte a fluviului, în apropierea malului francez, deasupra apei mai plutea încă ceața, iar între noi era o distanță de 400—500 de metri. La asemenea depărtare nu puteam fi sigur, dar mi se păruse că recunosc luntrea jandarmeriei. Iar în cursul convorbirii pe care o avusesem cu paznicul de la Maripa, acesta îmi spusese că jandarmul din Camopi era singurul care îi vizita în mod periodic. Îmi mai spusese că atunci cînd venea rîndul să coboare la Saint-Georges, jandarmul nu rămînea acolo decît timpul strict necesar, patru sau cel mult cinci zile, niciodată mai mult.

Dacă într-adevăr pe el îl zărisem, s-ar putea întoarce aici în trei, patru zile. După multe șovăieli mă decid să-l aștept pe stîncă patru zile întregi. Dacă nu vine îmi va rămîne prima alternativă. Desigur că risc să pornesc în marșul acesta lung și cutezător slăbit încă de la început, dar știu bine că avînd drept arme doar mîinile mele și voința de a supraviețui, această primă soluție va fi oricum un coșmar. Și atunci ce mai contează patru zile !

Începe așteptarea fără sfîrșit. Mă gîndesc întruna la împrejurările accidentului. Și astăzi încă, după zece ani,

mi se mai întîmplă, uneori, să refac în gînd, cu încetinitorul, gesturile care l-au provocat, ca și cum, fără să-mi dau seama, aș mai căuta și acum un mijloc de a anula hazardul orb care l-a dezlănțuit.

La amiază se întunecă și începe să plouă, fenomen des întîlnit în anotimpul acesta. În cîteva clipe cerul devine negru, iar asupra pădurii se abate un adevărat potop. Poate dura cîteva minute ori cîteva ceasuri, uneori chiar și o zi sau două, fără nici un pic de înseninare. Mă fac ghem, încercînd să prezint o suprafață cît mai mică torentului ce se revarsă asupra mea. Nu mai văd nici la zece metri. Dar sînt obișnuit cu uriașele averse de pe fluviu, frecvente în lungile trasee străbătute cu pirogă. Indienii le întîmpină cu resemnare. Își pleacă doar umerii și trag la pagaie. Femeile, șirond de apă și nemișcate, își strîng copiii goi la piept și așteaptă.

Timp de cîteva ore îndur destul de bine potopul neîntrerupt. Nădăjduiesc că pînă diseară va înceta. Știu că odată cu noaptea ploaia va deveni rece ca gheața. Nu pot în nici un fel să-mi ridic un adăpost, iar aici, pe stîncă, sînt cel mai ferit de miile de insecte care mișună și se tîrăsc prin humusul pădurii. Așa încît nu-mi rămîne decît să aștept pe loc.

Dar ploaia nu are de gînd să slăbească, pare că va ține întreaga noapte. Întunericul s-a lăsat doar de un ceas sau două și încă de pe acum mi se pare că lupt de o noapte întreagă. Către ora opt, ori poate nouă, încep să tremur. Mă ia cu mici scuturături ale brațelor, apoi ale genunchilor, cuprinzînd curînd tot trupul. Sînt scuturat din cap pînă în picioare. Uneori caut să mă împotrivesc, înțepenindu-mă din răsputeri. Izbutesc astfel să-mi stăpînesc tremuratul cîteva secunde, dar scuturăturile reîncep parcă și mai tare. După o vreme nici nu mai încerc. Pierdut în noapte, bi-

ciuit, răscolit, pătruns pînă la oase de potopul acesta de sfîrşit al lumii, nu mai sînt decît o paiaţă dezmembrată, zgîlţîită grotesc. Noaptea asta nu se va termina niciodată, nu voi mai apuca ziua de mîine. Nu încetez să tremur şi să clănţăn cu zgomot sinistru din dinţi, sub potop, pînă dimineaţa.

Apoi vin zorile, dezolant de cenuşii şi întunecate. Ploaia continuă.

După o vreme pe care mi-e greu s-o apreciez, poate pe la amiază, ploaia îşi slăbeşte intensitatea, apoi se opreşte. Timp de o lungă clipă mai rămîn apatic şi tremurînd. Dar, odată cu apariţia soarelui, căldura îmi pătrunde pe nesimţite în carne şi în oase. Curînd nu mai simt decît această căldură, decît acest trup răstignit pe o stîncă la soare. Mă încearcă o plăcere animalică, intensă.

Şi după aceea, atunci cînd corpul meu s-a saturat de căldură, îmi revine în minte situaţia în care mă aflu. Imagini, gînduri năvălesc precum un soi de muşte nesuferite alungîndu-mi fericirea de o clipă. Încă nu sînt salvat, e vorba doar de o amînare. Mi-a fost cumplit de greu să îndur această primă noapte, oare cîte ca ea îi vor urma ? Am redevenit perfect lucid şi sînt cuprins de gînduri negre. Dacă înainte nu m-am gîndit decît la mijloacele şi posibilităţile de a supravieţui, acum îmi dau seama că, odată cu piroga, s-au pierdut doi ani din viaţa mea, doi ani de luptă şi strădanii. Chiar dacă îmi voi scăpa pielea, nimeni nu va putea să-mi înapoieze anii aceştia...

Soarele îmi arde umerii. Stau mereu pe aceeaşi stîncă, rumegînd gîndurile acestea care nu duc nicăieri. Regret din ce în ce mai mult că nu am rămas să trăiesc în satul lui Malavate. După ce am revenit pentru ultima oară în

Franța și am petrecut cîteva săptămîni împreună cu părinții și prietenii mei, trebuia să mă fi întors imediat și pentru totdeauna la viața pe care o alesesem și care îmi plăcea.

Ziua se scurge încet. Încep să-mi simt pleoapele grele, dar trebuie să mă împotrivesc somnului. Dacă adorm pe stîncă, nimic nu mi-ar semnala prezența unei pirogi ce ar trece la 2—300 de metri.

În sfîrșit se lasă înserarea. Nu sînt semne că va ploua. Mă voi putea odihni. Cornul lunii luminează slab noaptea. La cîțiva pași de mine un caiman alunecă de pe malul ripos în unda neagră a fluviului. Caimanul nu atacă decît foarte rar omul, totuși tresar fără voie. Voi deveni în schimb prada neputincioasă a unui vrăjmaș cu mult mai de temut, un dușman implacabil, neobosit, un nesățios băutor de sînge... Cu un bîzîit de coșmar, unul, zece, apoi o întreagă armată de țînțari se năpustesc la ospăț. Sosesc de pretutindeni, din toate ungherele nopții. O adevărată invazie, așa cum are loc uneori în anotimpul ploios.

Plesnindu-mă peste piept, peste față, pe brațe, pe pulpe, strivesc cu zecile, dar lupta este inegală, sînt din ce în ce mai numeroși, atîțați de mirosul sîngelui, roind compact în jurul meu, afundîndu-și fără încetare trompa ascuțită în carnea mea și lăsînd în urmă înțepături usturătoare. După o vreme nici nu mai cutez să-i vînez. Aproape că încep să regret potopul din noaptea trecută. Cel puțin nu aveam parte de înțepăturile astea care mă înnebunesc.

Către orele două din noapte frigul se întețește. Mă pornesc din nou pe tremurat, dar nu chiar atît de tare ca în ajun. Nu plouă, dar usturimea neîncetatelor înțepături ale țînțarilor împiedică trupul să se odihnească.

Zorile mă găsesc năucit de oboseală și de suferință. Treptat țînțarii se răresc. Tot corpul îmi este umflat și acoperit de nenumărate mici urme de sînge închegat. Soarele se înalță cu repeziciune și cu toată starea mea simt cum renasc. Am mai rezistat o noapte. Dacă nici astăzi nu apare barca, către seară mă voi duce să tai ramuri tinere, pentru a împleti din ele un soi de saltea și o acoperitoare cu care să-mi apăr trupul împotriva țînțarilor. Privirea îmi este atrasă de un arbust de pe povîrnișul malului. Este pe jumătate în apă și poartă pe ramurile cele mai joase boabe mari, verzi, de mărimea unei nuci. Astfel de arbuști se găsesc frecvent pe marginile rîurilor. Or fi comestibile ? Foamea încă nu mă chinuie, dar boabele mi-ar putea fi de folos dacă va fi să încerc să ajung pe jos pînă la primele așezări de pe Oyapock.

Șovăi. Abia după-amiază mă hotărăsc s-o gust pe prima. Muște din fruct și mestec prudent. Nu e nici bun, nici rău, dar sînt aproape sigur că nu e otrăvitor. Au mai rămas șase boabe. Pînă diseară voi mînca două dintre ele, alte două mîine dimineață și două mîine seară.

Asemenea preocupări m-au mai trezit la viață. Aproape că am uitat de oboseală. Sînt tot cu gîndul la fructe cînd zăresc două păsări de pradă, doi urubu, așezîndu-se pe un copac uscat de pe mal, la vreo treizeci de metri. Le privesc cîteva clipe, absent, după care revin la boabele mele. Dar din nou privirea-mi se întoarce la păsări. Prezența lor mă enervează. Încă nu e ceva foarte clar, dar mă cuprinde un soi de neliniște. Se întîmplă, destul de des, să întîlnești asemenea păsări prin pădure și, de obicei, nici măcar nu le bagi în seamă. Dar astăzi nu-mi pot dezlipi privirile de pe ele. Mă năpădește o presimțire

încă tulbure. Apoi, dintr-o dată, un gînd fioros îmi fulgeră mintea : aceşti urubu mă pîndesc pe mine ! ...Ştiu că sînt mîncători de hoituri, i-am mai văzut îmbucăţind stîrvuri de animale cu o lăcomie dezgustătoare şi mai ştiu, de asemenea, că nu aşteaptă ca prada să fie cu adevărat moartă pentru a-şi începe ospăţul. Îndată ce animalul în agonie nu mai este în stare să se apere, pică peste el smulgîndu-i bucăţi de carne vie.

Mă străduiesc să-mi recapăt sîngele rece. Cum soarele coboară către asfinţit, mai mănînc una din boabe, să-mi fac de lucru. Mestec încet, ca pentru a extrage tot sucul fructului epuizînd şi ultima părticică de energie. Mă duc apoi în marginea pădurii să tai ramuri pentru la noapte. Cînd mă întorc, cei doi mîncători de hoituri sînt tot acolo, atenţi la toate gesturile şi mişcările pe care le fac, cel puţin aşa mi se pare. În lumina amurgului ce se stinge, siluetele lor negre, cu capete pleşuve, se desprind sinistru pe fondul cerului. Deodată, ca la o poruncă nebănuită, se ridică împreună în zbor. Cu bătăi puternice şi uniforme de aripi dispar peste vîrfurile arborilor din pădure. Nu mă pîndeau pe mine, m-am înşelat.

A pornit din nou o ploaie mărunţă şi rece. Cu ajutorul rămurelelor culese meşteresc cum mă pricep o saltea şi, din ramurile mai lungi, fac un fel de acoperitoare. Încerc apoi să adorm, nădăjduind că oboseala va învinge lipsa confortului.

Timp de o jumătate de oră mă zvîrcolesc pe toate părţile în căutarea unei poziţii suportabile, dar lemnul îmi intră în coaste şi capitulez. Mă aşez alături de ramuri chircindu-mă ca în prima noapte pentru a fi plouat cît mai

puțin posibil. Foarte curînd reapar tremurăturile, la fel de violente. Reîncepe calvarul. Cu ploaie ori cu țînțari, acum o știu, fiecare nouă noapte va fi o coborîre în iad. Nu am decît un singur gînd de care să mă pot agăța : am rezistat două nopți, de ce nu aș rezista și a treia ?... Doborît de istovire, plutesc într-un tărîm dincolo de durere, teamă și desperare. Holbez în beznă ochii buimaci și goi. Totul în mine se adună într-o singură încordare, într-o unică voință : aceea de a supraviețui.

Dimineața aproape că sînt surprins că mă aflu pe stîncă. Ploaia nu a încetat. Mănînc încă o boabă și simt cum în mine pogoară o fărîmă de viață. Chiar atunci apar din nou cei doi urubu. În starea de buimăceală în care mă găsesc cred, la început, că nu-i decît o nălucire de a mea, dar nu, mîncătorii de stîrvuri sînt chiar aici, au venit la întîlnire ! Îmi dau osteneala să nu-i bag prea mult în seamă dar, încet-încet, mă năpădește o adevărată furie. Zbier la ei, fac gesturi amenințătoare. Nu-mi ajung toate blestemele pe care le cunosc. Scuturat de o furie turbată, sînt în pragul nebuniei, nu mă mai pot stăpîni... Din copacul uscat, păsările pleșuve privesc neclintite spectacolul acesta, fără nici o emoție. Nu se grăbesc.

În unele clipe de luciditate îmi spun că trebuie neapărat să-mi vin în fire. Abia e ziua a patra, dacă încep de pe acum să-mi pierd sîngele rece, sînt pierdut... Alteori mi se pare că am halucinații. Cred că deslușesc zgomotul unui motor. Încă de ieri, de cîteva ori, am auzit un zumzet depărtat, dar îndată ce îmi concentram atenția, sunetul dispărea. În dimineața asta, după ce mi-am regăsit cît de cît calmul, ciulesc urechea. Deslușesc din nou bîzîitul acela, dar mai clar decît ieri. Ba chiar zgomotul pare că se apro-

pic, că se amplifică. Să fie o pirogă ? Inima îmi bate să-mi spargă pieptul, sînt la un pas de nebunie !

Apoi zăresc, pe partea malului brazilian, o ambarcațiune care înaintează repede. Privesc și nu-mi vine să cred. E șalupa cea mare a jandarmeriei ! Sînt salvat ! Flutur din mîini ca să atrag atenția pilotului așezat în față. Cu toate că are sarcina de a supraveghea rîul pentru a preveni orice primejdie, pare că picotește, cu capul aplecat înainte. În orice caz, nu privește pe fluviu. Acum, în anotimpul cînd apele sînt mari, pe porțiunea aceasta a Oyapockului nu există obstacole ; omul nici nu se uită la cele ce s-ar putea petrece în fața și în jurul său. La pupă, mecanicul nu este nici el mai atent. În ceea ce îl privește pe jandarm, nu are nici un motiv să fie interesat de un traseu pe care l-a mai străbătut de zeci de ori și pe care îl consideră o adevărată corvoadă.

Îngrozit deodată la gîndul că ar putea trece fără să mă vadă, mă pornesc să urlu cu toată puterea ce mi-a mai rămas, gesticulînd ca un apucat. Nici pilotul și nici mecanicul nu-mi observă semnalele. Șalupa se află lîngă malul opus, propulsată de un motor de 40 CP, foarte zgomotos, care probabil că îmi acoperă complet țipetele. Pe tot trupul mi se scurge o sudoare rece. Îmi repet întruna : „Nu se poate una ca asta ! Nu se poate !“ Într-o străfulgerare, revăd nesfîrșitul coșmar pe care l-am trăit de curînd, agățat de unica și mărunta speranță de a vedea întorcîndu-se șalupa jandarmului, iar în clipa în care speranța aceasta se realizează, în clipa în care sînt pe cale să cîștig cumplitul rămășag a cărui miză nu-i alta decît propria mea viață... Nu, nu se poate !...

Urlu să-mi sparg plămînii. Zadarnic, dar nu mă pot opri. Și atunci pilotul întoarce capul în direcția mea. Nu

m-a auzit, s-a întors dintr-un gest reflex. Nu mai încetez cu urletele și semnele. Acum înalță capul. De data asta m-a văzut. Strigă ceva jandarmului, care, la rîndul său, adresează un ordin mecanicului. Deodată piroga coteşte către mine, apropiindu-se cu toată puterea celor 40 de cai ai săi.

SÎNT SALVAT!

PENTRU CÎTEVA ILUSTRATE

— Unde ți-e luntrea ?

Jandarmul nu pare surprins să mă vadă aici. Vrea să știe doar unde îmi este luntrea.

— Nu ai văzut-o ?

— Ce să văd ?

— Barca mea, n-ai văzut-o pe cînd veneai pe rîu în sus ?

Dintr-o dată fața jandarmului s-a schimbat cu totul. Oare cu ce nebun are de-a face ? După ce îi explic, pe scurt, ce mi s-a întîmplat, pilotul intervine :

— Avea, cumva, ceva roșu ?

— Da, prelata, o prelată roșie !

— Nu sînt foarte sigur, dar cred că am zărit ceva roșu prin desișul malului, cale de un sfert de oră, poate douăzeci de minute de aici. Eram departe și nu sînt sigur.

Jandarmul este grăbit să se reîntoarcă la post. Mă poftește să iau loc în șalupă.

— Vino, urcăm către Camopi.

— Nu am putea trece să aruncăm o privire ? Am în luntre o mulțime de materiale.

— Nu am prea mult timp, trebuie să fiu la Camopi încă înainte de a se înserа.

— Crede-mă, e vorba de un material care valorează o avere pentru mine. Ar fi o nenorocire dacă nu l-aș găsi.

Fără să încerce a-și ascunde o oarecare enervare, jandarmul dă ordin mecanicului să întoarcă.

Navigăm de cîteva minute pe fluviu, iar ochii îmi ard de oboseală, în timp ce privesc malul cu încordare, nădăjduind cu înfrigurare că dintr-o clipă în alta voi descoperi pata roşie în încălceala vegetală a ţărmului. Sînt la capătul puterilor. Efortul acesta de concentrare devine dureros, defilarea rapidă şi necontenită a copacilor mă ameţeşte... Apoi, după zece minute, ba poate chiar mai puţin, îl aud pe jandarm poruncind mecanicului să vireze şalupa înapoi.

— Precum vezi n-am găsit nimic. Probabil că a fost dusă de curent mult mai departe, în josul apei.

Nu răspund. Nici nu mai am putere. Chiar în clipa în care plecăm, zărim două pirogi indiene cu pagaie, coborînd pe cursul apei. Cînd te gîndeşti că ar fi putut trece săptămîni întregi fără să văd un om, şi iată a doua întîlnire în decurs de un singur ceas.

Jandarmul opreşte ambarcaţiunea. Recunosc pe unul dintre indieni, Kali, pe care l-am mai întîlnit în 1962 la Oyapockul de sus. Îmi spune că vor să coboare către Saint-Georges.

De cîteva minute m-a cuprins o sfîrşeală cumplită. Nici nu sînt în seare să le propun să mă ia cu ei. Nu mai reacţionez, totul mi se pare prea greu. Nu mai am hamac, cum aş putea dormi dacă i-aş însoţi ? Aş fi putut să-i întreb dacă vreunul dintre ei nu are cumva două hamacuri, ceea ce nu ar fi fost de mirare, dar ideea nici măcar nu mi-a trecut prin minte. În loc de aceasta, mă aud spunîndu-i lui Kali :

— Fii atent, s-ar putea să-mi vezi luntrea la coborîre. Am în ea o prelată roşie şi o mulţime de materiale. Fii bun, dacă o găseşti cumva, du-o pînă la Saint-Georges şi anunţă-mă la Camopi, prin radio.

Pentru jandarm toate acestea nu reprezintă decît pierdere de timp. Le spune celor din pirogi să-şi continue dru-

mul. Luntrea cea mare prinde repede viteză, în mugetul nervos al motorului, făcînd să danseze în dîra sa, mult în spate, cele două pirogi indiene. Mă cufund curînd într-un somn adînc. Cînd jandarmul mă trezește constat că am sosit.

— Îți voi da o cameră pe care o țin pentru cei în trecere și vei lua masa cu mine.

În încăpere o oglindă mică îmi reflectă imaginea. Ceea ce văd mă înspăimîntă. Ochii, adînc înfundați în orbite, mă privesc cu o rigiditate bolnăvicioasă. Spaimele și temerile acestor trei zile și trei nopți au lăsat urme dureroase.

Seara, așezat la masă împreună cu jandarmul, îmi este peste putință să mănînc, nu pot înghiți nimic. Nici măcar nu văd ce am în farfurie. Nu mă gîndesc decît la un singur lucru : de ce oare nu am mîncat cele patru bobițe verzi care îmi rămăseseră ? Oricît de absurd ar fi, regretul acesta revine obsedant, cu încăpățînare, nu sînt în stare să mă gîndesc la altceva. Cuvintele de îmbărbătare ale jandarmului și insistențele sale să-mi golesc farfuria îmi vin parcă de departe. De ce am așteptat atîta, înainte de a mînca bobițele, oare de ce am așteptat atît ?

Încep să resimt efectul coșmarului pe care l-am trăit. Mă simt frînt, deși toți cei de aici încearcă să-mi refacă moralul. Mai ales, domnul Bruneau, mecanicul jandarmului, vine mereu să mă vadă aducîndu-mi cutioare cu lapte și bomboane. Este născut aici, la Camopi și e un om sărac. Aproape că își cere iertare că nu-mi poate da mai mult. Desigur că nu își dă seama cît bine îmi face simpatia pe care mi-o arată.

După trei zile, în timp ce mă tîrăsc fără o țintă precisă prin Camopi, încercînd fără nădejde să găsesc un prilej de

a coborî la Saint-Georges înainte de următoarea deplasare a jandarmului, sînt chemat de către șeful de post.

— Tocmai am primit un mesaj prin radio, care îți este adresat. Kali a sosit la Saint-Georges împreună cu luntrea dumitale...

Nici nu-mi vine să-mi cred urechilor. Oare norocul îmi surîde din nou ? Dar trebuie să cobor imediat pe pămînt.

— În luntre nu s-au găsit decît un bidon și o machetă tocită.

— Un bidon și o machetă! Rămîn uluit. Aveam, acolo, o încurcătură grea ; 20 kg de mărgele, 5—6 kg de fir pentru pescuit, săbii și topoare, pe care avusesem de gînd să le dăruiesc locuitorilor din satele în care voi sta pentru a-mi realiza filmul proiectat. În afară de daruri mai era bineînțeles materialul pentru filmat și fotografiat. Toate acestea nu puteau să dispară decît, dacă ambarcațiunea s-ar fi răsturnat și, în acest caz, e limpede că primul lucru care s-ar fi pierdut ar fi fost bidonul cu petrol, plasat în partea din față. De ce nu pot ajunge repede la Saint-Georges, să aflu mai multe chiar din gura lui Kali ! Prilejul îmi este însă dat, pe loc, de către jandarm.

— Mai am o veste pentru dumneata. Unul dintre colegii mei mi-a transmis prin radio că va sosi mîine să-și petreacă concediul la Camopi. Luntrașii vor coborî în ziua următoare înapoi la Saint-Georges și te vei putea duce cu ei.

În ziua plecării, domnul Bruneau și șeful de post vin la debarcader să-și ia rămas bun. Le exprim, cu neîndemînare, recunoștința.

După o călătorie fără incidente, sosesc la Saint-Georges. Tîrgușorul a aflat încă de cîteva zile despre ac-

cidentul meu. Jandarmul și vameșul nu își ascund satisfacția !

— Doar ți-am spus-o, era o nebunie, nu puteai ajunge. Te-am prevenit !

Trebuie să îndur un adevărat chin. Negustorul chinez îi susține și toți trei continuă să-și savureze, gălăgios, victoria. Mi-ar place să-i fac să înțeleagă că ceea ce mi s-a întîmplat era la fel de imprevizibil precum șansa de a-ți cădea un meteorit în cap ieșind din prăvălia negustorului chinez, dar la ce bun ? Dealtfel, departe de a mă copleși, bătaia lor de joc nu face decît să stîrnească în mine un salvator reflex de apărare.

— Nu este pentru prima dată că navighez de unul singur, iar în 1962 am realizat, în mai puțin de șase zile, urcarea Oyapockului de sus, de la Camopi la Trois-Sauts, în condiții la fel de grele. Nu m-am lăudat pentru atîta lucru, nu-mi trebuie glorie ; călătoresc doar pentru propria mea plăcere. Și apoi, nu e bine să vă bucurați prea devreme, s-ar putea să vă mirați de cele ce voi face în curînd !

Nu este decît o fanfaronadă din partea mea, de fapt nu am nici un proiect, nici o idee nu-mi trece acum prin cap.

Adineauri, acostînd la debarcader, mi-am regăsit luntrea. Nu poartă urma nici unei lovituri, deci nu a fost tîrîtă în cascadă. Pornesc în căutarea lui Kali. După căderea nopții îl găsesc în tovărășia a încă doi indieni, într-o baracă din scînduri care ține loc de tripou. Ca pretutindeni în Guiana, negustorii din Saint-Georges s-au priceput să exploateze slăbiciunea indienilor pentru alcool. Cei trei bărbați sînt de pe acum destul de afumați.

— Kali, mi-am văzut luntrea la debarcader. Îți mulțumesc că ai adus-o pînă aici.

Scoate un mîrîit vag. Se pare că îl deranjez.

— Unde ai găsit-o ? Înainte sau după căderе ?

— Înainte de căderе, proptită într-un copac căzut de pe mal.

— Unde-i tot materialul ?

— Nu erau decît bidonul şi macheta.

— Dar restul ? Barca nu s-a răsturnat, unde se află celelalte lucruri ?

— Nu erau decît bidonul şi macheta.

— Cu neputinţă !

Zadarnic insist, Kali nu va spune o vorbă mai mult. În orice caz, nu mă pot împiedica să cred — părere pe care o vor împărtăşi Malavate şi toţi wayana atunci cînd le voi povesti întreaga istorie — că materialul meu a fost pur şi simplu furat, fără îndoială chiar de Kali şi de tovarăşii săi. Mărgelele, firul de nailon, topoarele, machetele, o puşcă cu două ţevi, toate acestea reprezentau o adevărată comoară. Tentaţia a fost mult prea mare.

Pentru mine, oricum, visul filmului s-a încheiat. Nu mai am decît o singură dorinţă, să mă întorc cît mai repede la singurul loc de care sînt legat de acum încolo, satul lui Malavate. Înainte de aceasta însă trebuie să ajung la Cayenne şi nu am nici un ban în buzunar. Spre norocul meu, pilotul cursei spre Cayenne m-a întîlnit de două sau trei ori, astfel încît este de acord să-i plătesc mai tîrziu preţul călătoriei.

Sosit în capitala Guianei mă duc direct la ospiciul Saint-Paul să le vizitez pe surorile de acolo. Ele închiriază cîteva din vechile chilii călătorilor în trecere. Mai petrecusem două nopţi în acest aşezămînt, la începutul călătoriei, iar la plecare încredinţasem maicilor o mică valiză cu ceva îmbrăcăminte. Luasem această măsură de precau-

ţie ştiind că, după ce voi petrece cîteva luni în junglă, hainele îmi vor putrezi din cauza umezelii.

Sora care răspunde de serviciul odăilor este o femeie micuţă, de vreo cincizeci de ani. În urma rugăciunilor şi meditaţiei a căpătat o adevărată silă de flecăreală. Nu deschide gura decît atunci cînd nu se poate altfel. Îmi ascultă povestea fără a spune un cuvînt, cu un aer absent.

— Îmi vei plăti cînd vei putea, asta-i tot.

Îmi arată chilia : abia e loc pentru un pat de spital şi un scaun ; dispare, revenind după o clipă cu valiza mea.

— Micul dejun se serveşte la ora şase.

De la etajele de jos ale ospiciului se aud litaniile nesfîrşite debitate monoton. Măicuţele se grăbesc să se pregătească pentru marea călătorie.

Odată cu materialul am pierdut, de asemenea, şi toate actele mele de identitate precum şi un carnet de cecuri la purtător pentru poşta din Cayenne. Mă duc să stau de vorbă cu funcţionarul respectiv. Mă ascultă politicos cîntărindu-mă din cap pînă-n picioare cu conştiinciozitatea unui entomolog. Ceea ce îi citesc în priviri, prin lentilele groase ale ochelarilor, nu are darul să mă încurajeze.

— Înţeleg foarte bine situaţia, dar, din păcate, nu pot face nimic pentru dumneata. Nu avem nici o posibilitate de a vă verifica identitatea, puneţi-vă în locul nostru.

Aş fi preferat să se pună el în locul meu. Dar răspunsul primit este fără apel şi ies din biroul poştei abătut. Nici măcar nu am cu ce să-mi cumpăr un timbru pentru a scrie în ţară să mi se trimită acte de identitate.

Rătăcesc îndelung pe străzi fără a şti încotro merg. Soarele coboară în spatele acoperişurilor de tablă ondulată încinse. Căldura toridă a după-amiezii face loc unei brize uşoare venită dinspre mare. Odată cu această răcoare, străzile, pînă adineauri pustii, se umplu de o animaţie veselă.

E ora la care viața devine plăcută la Cayenne, dar nu și pentru mine. În seara aceasta inima îmi este departe, în ținutul indienilor wayana, în satul părinților mei adoptivi.

— André !

Tresar smuls din visare. În fața mea se află Pierre, pe care l-am cunoscut prima dată cînd am fost aici și pentru care nutream simpatie. Fericit de a fi găsit în sfîrșit o ureche dispusă să mă asculte îi povestesc peripețiile mele. Nădăjduiesc oarecum că se va oferi să mă ajute.

— Ascultă, nu ai făcut cîteva fotografii atunci cînd ai fost pe la indieni ? Cunosc un librar care caută clișee pentru cărți poștale ilustrate din Guiana. Te-ai putea duce să-l vezi spunîndu-i că vii din partea mea.

Iată tot ce îmi oferă deși știe că nu am nici măcar un ban în buzunar. Ne despărțim repede și mă trezesc din nou singur, mai desperat ca niciodată. Cu toate că sfatul pe care mi l-a dat nu-mi place, nu am de ales. Adevărul este că, înainte de a pleca către Saint-Georges, am făcut vreo douăzeci de fotografii în satul lui Malavate. Judecînd că nu are rost să le iau cu mine le-am lăsat în fundul valizei, împreună cu hainele, la ospiciul Saint-Paul.

Îndreptîndu-mă către librar, mă gîndesc că am muncit precum un rob timp de doi ani în Franța, pentru a-mi putea cumpăra materialul costisitor cu ajutorul căruia să realizez un film despre situația indienilor din Guiana, iar acum, la capătul drumului, unica și ultima încununare a tuturor acestor strădanii se reduce la cîteva nenorocite ilustrate pentru turiști ! Furia mă înecă. Intrînd în prăvălie îl zăresc pe librar în mijlocul unor stive de cărți ce sfidează toate legile echilibrului. Examinează îndelung fiecare fotografie, cu un aer grav și profesional, face cîteva

comentarii savante clătinînd din cap și, în cele din urmă, îmi propune o sumă derizorie.

— Asta e tot ce vă pot oferi.

În alte împrejurări l-aș fi trimis la plimbare, dar accept fără să crîcnesc. Banii aceștia abia îmi ajung să cumpăr hîrtia, plicul și timbrele de care am nevoie.

Va trebui să aștept trei săptămîni pînă să primesc actele de identitate. Trei săptămîni de tăiat frunză la cîini, fără un ban în buzunar, iar ca hrană doar micul dejun de la ospiciu. Visez să devorez hălci întregi de porc mistreț, pline de grăsime, în tovărășia gălăgioasă și veselă a familiei mele adoptive.

În sfîrșit sosesc actele. Îmi achit la repezeală cîteva datorii și mă urc în primul avion, via Maripassoula. Cînd bătrînul balaur astmatic decolează de pe aeroportul din Cayenne am cu adevărat senzația că întorc, pentru totdeauna, o pagină a vieții mele. Îmi dau seama, limpede, că nu mai pot da înapoi, că de data aceasta voi intra în familia indienilor wayana pentru totdeauna, la bine și la rău.

BABUNII

— Copile, ce s-a întîmplat ?

La întoarcerea mea din Franța, înainte de a-mi pune în aplicare proiectul pentru film, rămăsesem cîtva timp în satul lui Malavate. La plecare îi spusesem că voi lipsi mai multe luni ; dar se scurseseră abia trei săptămîni.

Îi povestesc ce am pățit.

— Ți-am spus să ai grijă, să nu pleci singur ! Doar știi că noi, cei din neamul wayana, pornim întotdeauna mai mulți la drum. Te-am prevenit, dar tu nici nu vrei să asculți !

E mînios, nu l-am văzut niciodată în halul ăsta.

— Deci nu ești mulțumit că m-am întors !

— Data viitoare nu-ți vom vedea decît cadavrul ! Ești un fiu rău, nu ne iubești, altfel nu ne-ai face una ca asta !

Aștept cu resemnare să-i treacă furia. Din fundul hamacului ei, mamak * Pontsitpe încuviințează tot ce spune soțul ei. Cîțiva copii ce au cutezat să vină în preajma colibei pufnesc de rîs în pumni.

Părinții lor au rămas la o depărtare respectuoasă, totuși destul de aproape pentru a nu scăpa un singur cuvînt. Cît despre mine, nu scot o vorbă, sînt fericit. Ce dovadă mai bună de afecțiune mi-ar putea da tatăl meu adoptiv ?

Chiar în aceeași seară, rîsetele înlătură toată supărarea. Adunați în jurul focului, aproape de coliba lui Ma-

* Mamak înseamnă mamă, iar papak tată. (n. a.).

lavate, bărbații și femeile din sat au luat loc fiecare pe băncuța sa, kololo, tăiată dintr-o singură bucată, din trunchiul unui arbore. Întunericul s-a lăsat de puțin timp iar pământul bătătorit înapoiază căldura zilei. Dincolo de zona defrișată se bănuie masa sumbră a copacilor. Foarte curînd, atmosfera saturată de umezeală a pădurii se va abate asupra satului, precum un fluviu nevăzut, îmbibînd totul în trecerea sa, dar pentru moment domnește o atmosferă minunat de blîndă. Este ceasul care adună în jurul focurilor întreaga comunitate wayana.

Discuțiile din seara aceasta nu vor fi alimentate de peripețiile de vînătoare, aventuri galante și bîrfe.

— Antecume, povestește cum a fost pe Oyapock...

La început, istorisirea mea este ascultată într-o liniște întreruptă din cînd în cînd doar de țipetele și vaietele din codrul apropiat. Lipiți de părinții lor, copiii se împotrivesc somnului.

Dar curînd atmosfera se animă. Chiar din clipa în care amintesc de temerile pe care le avusesem la gîndul că voi străbate podețele putrede de la cascada Maripa, primele rîsete fac să se întrevadă ce va urma. Cînd descriu peripețiile trăite pe „Calea iadului" auditoriul este încălzit și un uriaș hohot de rîs întîmpină imaginea nefericitului Antecume trezit, fără să știe cum, pe fundul rîului, strîngînd în mîini scîndura ce-i servise drept bancheta. Episodul următor, cel în care mă arunc în apă pentru a încerca să-mi ajung luntrea înotînd, stîrnește rîsete și ironii ce nu mai contenesc. Indienii wayana n-au putut înțelege niciodată că nu știu să înot. Aci copiii învață să înoate aproape în același timp în care fac primii pași. Din pricina acestui lucru, socotit de ei o adevărată infirmitate, fusesem de nenumărate ori ținta ironiilor.

Dar acum li se oferă un prilej măreț ! Antecume urmărindu-și barca ca un cîine turbat, scufundîndu-se încetîncet în apele fluviului !... Rîde pînă și Malavate, care și-a uitat furia. Cu toate acestea abia întîmplarea care urmează va lăsa urme de neșters în amintirea lor. Vor trece ani și wayana tot îmi vor cere să le-o mai povestesc. Este vorba de clipa în care, urmărind luntrea de-a lungul malului, antrenat de elanul meu, mă trezesc cu un pleoscăit uriaș, chiar în mijlocul unui afluent al Oyapockului. O furtună de risete va întîmpina, de fiecare dată, pleoscăitul. Indienii wayana sînt din fire veseli și rîd ușor, am avut adesea prilejul să particip la partide de rîs, neuitate rîsuri nebune, dar niciodată ca cel din seara aceasta. Tinerele femei din sat sînt scuturate de asemenea spasme încît pruncii ghemuiți pe șoldurile lor și atîrnați în băiere de susținere se trezesc și se pornesc pe plîns. Bărbații, cu ochii scăldați în lacrimi, se îndepărtează cîțiva pași pentru a-și putea recăpăta răsuflarea. Lîngă mine, frînt din mijloc, Malavate se înăbușă. Coșmarul pe care l-am trăit pe Oyapock e pe cale să se transforme, datorită acestor wayana, în cea mai irezistibilă comedie. Eu însumi rîd, sufocîndu-mă. Cînd, în cele din urmă, ne revenim, este suficient ca cineva din asistență să imite pleoscăitul, ca rîsetele să izbucnească din nou cu și mai mare putere.

Noaptea, tîrziu, ne regăsim hamacele. Rîsetele înfundate răsună încă mult timp de sub poloagele din pînză de bumbac, cînd cineva evocă pățaniile mele și uriașul pleoscăit. Apoi rîsetele se răresc. Curînd, în cătunul adormit nu se mai aud decît urletele cîinilor și obișnuitul concert asurzitor al insectelor. La cîțiva metri de mine, Malavate sforăie zgomotos, strîns lipit de nevasta lui. Mă simt acasă în satul acesta, printre bărbații și femeile sale. Mă simt bine aici.

Nu s-a luminat încă de ziuă, cînd focurile se aprind pe rînd în fața fiecărei colibe. Un freamăt surd cuprinde cătunul. Copii, goi și tăcuți, se apropie tremurînd de dogoarea focurilor. Pădurea este acoperită de o ceață umedă ce se întinde pînă la ultimele colibe. Pretutindeni oalele fumegă. Pontsitpe încălzește bucățile unui tatuu ucis ieri dimineața de soțul ei. E mulțumită, este vînatul ei preferat. În ultimul timp vînătoarea nu a prea fost îmbelșugată. A trebuit să se mulțumească cu carnea nu prea bună a cîtorva piranha. După ce isprăvește de mîncat, Malavate îmi istorisește cum a surprins animalul tocmai în clipa în care își săpa vizuina. Tatuul are gheare lungi și curbate care îi permit să sape, cu o forță de necrezut, o gaură în care se afundă și dispare în cîteva minute.

— Cînd am dat de el nu-i rămăsese afară decît partea din spate. Abia am avut timp să-i trag un foc de armă în fund.

Pontsitpe izbucnește în rîs. Malavate, în ciuda vîrstei sale, (probabil are aproape cincizeci de ani) rămîne unul dintre cei mai buni vînători și pescari ai tribului. Datorită lui, în cazanul soției sale mai totdeauna se găsește vînat din cel mai prețuit.

Soarele risipește ultimele pîcle ale dimineții. O ceată de bărbați și femei pătrunde în pădure, urmînd o potecă care duce la plantația lor. Au plecat să recolteze manioc. Malavate îmi propune să-l însoțesc la vînătoare.

— Să mergem, maică-ta are poftă să mănînce cuata * astăzi.

Ne pregătim puștile și cartușele pe care le așezăm în pirogă și, după cîteva lovituri puternice de pagaie, satul se mistuie în spatele arborilor de pe mal.

---

* Cuata : maimuță atele (n. a.)

După puțin timp Malavate acostează într-un anumit loc de pe malul surinamez, de unde pornește o potecă pe care am folosit-o adesea, în 1961, în decursul primelor partide de vînătoare cu tatăl meu. Nu merge nici cinci minute, cînd aud urletele caracteristice ale maimuței roșii. În fața mea, Malavate pare că nu reacționează. Îl strig.

— Hai, vom împușca babuni !

— Nu, nu, lui mamak Pontsitpe nu-i plac babunii, are poftă de o cuata.

— Ce-are a face, întîi împușcăm babuni, apoi ne vom urma drumul.

— Nu, nu, babunii nu sînt buni, hai să mergem.

Insist într-atît, încît pînă la urmă Malavate cedează în silă, îndreptîndu-se în direcția din care vin urletele. Dar în loc să înainteze fără zgomot, își croiește drum cu lovituri puternice de sabie. Depune o asemenea energie, încît de fiecare dată cînd taie o ramură ori un arbust, lama scoate un puternic sunet metalic. Desigur o face intenționat. Pesemne că babunii simt că nu le vrea nici un rău căci continuă, fără să se sinchisească, vacarmul asurzitor. Nicicînd nu am văzut un vînat de care să te poți apropia atît de ușor. Într-adevăr, ceata nu se decide s-o ia la sănătoasa, sărind din cracă în cracă, decît după ce ajungem chiar lîngă ea și după ce Malavate face din ce în ce mai mult zgomot. Tatăl meu simulează dezamăgirea.

— Vezi bine că s-au dus, nu mai are nici un rost.

— Ba trebuie să-i urmărim !

Cu rea credință calmă îmi răspunde :

— N-ai văzut că e degeaba, au șters-o. Fug foarte repede, așa că nu-i vom putea ajunge. Hai, să mergem mai departe, fără îndoială că vom da peste maimuțe atele...

Cum știu că un vînător wayana nu abandonează niciodată atît de repede vînatul urmărit, mă cuprinde furia. Malavate îmi ascultă protestele mustăcind.

— I-am fi putut împușca dacă ai fi fost mai iute ! Și apoi, faci mai mult zgomot decît mine, ceea ce, ori ce-ai zice, nu-i firesc.

— Dacă însă am fi tras, am fi speriat maimuțele atele.

— Unde le vezi ?

— Ba da, sînt, te asigur, nu prea departe, vei vedea. Pe colina mică din apropiere.

Ne reluăm marșul prin pădure fără să dăm de vreo urmă de vînat. Odată ajunși pe colină, Malavate cheamă maimuțele printr-un soi de fluierat tremurat, care imită perfect strigătul masculului. Pădurea rămîne tăcută. Repetă încercarea de nenumărate ori fără mai mult succes, în timp ce înaintează repede.

Liane și trunchiuri căzute de-a curmezișul potecii ne împiedică neîncetat înaintarea, dar Malavate este neobosit, trece toate obstacolele, parcă în joacă. Îmi este greu să-l urmez, ceea ce face să-mi crească și mai mult furia.

— Precum vezi, era bine să fi împușcat babunii !

Pentru a nu mă auzi se pornește să fredoneze o melopee, pășind din ce în ce mai repede.

— N-are rost să alergăm !

— Te împiedică să mîrîi la nesfîrșit.

Sîntem pe drum de cîteva ore. Sînt frînt de oboseală. Către ceasurile unu ale după-amiezii. Malavate se oprește în sfîrșit.

— Hai să ne întoarcem, nu găsim nimic pe aici.

Izbucnesc.

— Ai văzut, ar fi trebuit să...

— Da, da, ar fi trebuit, ar fi trebuit...

Şi fără să mai aştepte face stînga-mprejur şi o porneşte către rîu.

Nu departe de locul în care ne-am lăsat luntrea, îmi face semn să rămîn nemişcat. Îl văd cum începe să alerge. După cîteva clipe aud zgomotul unei împuşcături, urmat de cel al unei căzături. Alt foc de armă, o nouă căzătură. După scurt timp tatăl meu se întoarce triumfător, ţinînd în fiecare mînă cîte o superbă pasăre neagră, cu ciocul galben şi pieptul alb, de mărimea unei curci.

— Pontsitpe va fi mulţumită, hoccoul îi place foarte mult!

— E adevărat că-i place, dar trăgînd în babuni n-am fi speriat maimuţele atele, pentru că nici nu erau, în schimb eu nu m-aş fi întors în sat cu mîinile goale.

Pentru a-mi spori proasta dispoziţie, cînd să plecăm din nou, dăm peste un loc invadat de căpuşe. Picioarele îmi sînt năpădite de cel puţin o sută de paraziţi şi mă pornesc să blestem. Dar, văzînd cum în faţa mea Malavate îşi biciuie picioarele cu frunzele unor rămurele, nu mă pot împiedica să nu zîmbesc.

— Copile, fă ca mine, loveşte tare.

Înainte de a sosi în sat, ne oprim puţin pentru a îndepărta ultimele gîngănii setoase de sînge.

Soarele dogoreşte încă şi, după ce mă scald în rîu, mă instalez în hamac. În timp ce Pontsitpe pregăteşte păsările hocco, Malavate povesteşe rîzînd cum s-a desfăşurat vînătoarea şi trece la mărturisiri.

— Am auzit babuni, dar am făcut atîta gălăgie pentru a-i speria încît au fugit, iar Antecume a fost nemulţumit, foarte nemulţumit.

Mamak Pontsitpe rîde în hohote, în timp ce mă prefac furios, abia stăpînindu-mă să nu izbucnesc, la rîndul meu, în rîs.

Către seară, cîțiva vizitatori sosesc în sat pentru a ne anunța că peste două sau trei zile va avea loc un dans kalau la Elahe. Printre ei îl zăresc pe Amai-Poti, pe care îl cunosc de mult. El condusese luntrea în 1961, cînd cu naufragiul de la cascada Awara-Soula, în care mi-am pierdut toate lucrurile. Pe vremea aceea Amai-Poti era încă foarte tînăr și lipsit de experiență. Pe cînd străbăteam trecerea, manevrase greșit iar piroga, atrasă pe loc în vîltoarea cascadei, se răsturnase prăvălindu-ne pe toți în apele fluviului. Am avut noroc că nu m-am înecat. Tînărul indian și-a dat seama ce nenorocire însemna naufragiul acesta pentru mine și între noi luase naștere un soi de complicitate. După aceea, în decursul primei mele șederi, de nenumărate ori m-a inițiat în viața indienilor. Astăzi Amai-Poti are douăzeci de ani.

Ne salutăm prietenește, apoi se adresează lui Malavate, care este frate cu tatăl său și, prin urmare, conform modului de înrudire al indienilor wayana, îi este și lui tată. Într-adevăr, după aceste legi, toți frații tatălui sînt tați, iar toate surorile mamei sînt și ele mame. În ceea ce privește surorile tatălui, ele sînt mătuși, iar frații mamei sînt unchi. Mi-a trebuit un oarecare timp pentru a mă putea obișnui cu acest sistem de înrudire.

— Tată, Elahe dorește ca la dansul kalau să ia parte cît mai multe persoane ; va fi cachiri din belșug. Vei veni ?

— Spune-i lui Elahe că voi veni altădată...

Nu înțeleg de ce nu acceptă invitația. Malavate este un foarte bun dansator și un mare băutor de cachiri. Dar, la vremea aceasta, nu cunosc încă destul de bine relațiile încordate și conflictele dintre indienii wayana, ce se ascund sub înfățișarea firească a vieții de toate zilele. Mai tîrziu, cînd voi fi amestecat profund în evenimentele grave ale

tribului, îmi va fi mult mai ușor să înțeleg cauzele acestui fel de refuz.

Oricum, îmi place ambianța marilor sărbători wayana și am de gînd să nu scap prilejul, din cauza lui Malavate. Îi propun deci lui Amai-Poti să-l însoțesc.

— Frate, cum vei face să te întorci aici ?

— Voi găsi desigur un mijloc.

— Atunci vino cu noi, îmi spune. Plecăm mîine.

CÎRLIGUL, COLŢII DE ŞARPE ŞI PETROLUL

Cînd ajungem în satul lui Elahe, găsim numeroşi alţi oaspeţi sosiţi înaintea noastră. Cachiriul curge în valuri. Pretutindeni bărbaţii şi femeile înghit băutura din tigve mari. Cu burta balonată şi stomacul umflat, vin pe rînd la marginea colinelor şi varsă băutura într-un jet puternic. Pe alocuri, pămîntul a devenit alunecos, iar deasupra satului pluteşte un miros acru de manioc fermentat.

De cum sosim, femeile ne oferă de băut. Golesc dintr-o singură sorbitură tigva de doi sau trei litri care îmi este înmînată. Nici n-am terminat-o bine, că îmi este servită alta. După ce m-am uşurat la modul wayana, mă îndrept către o colibă rezervată celor în trecere, numită tukusipan, unde o parte dintre oaspeţi şi-au întins hamacurile, cam în toate direcţiile. În capătul opus recunosc cîţiva indieni din clanul lui Malavate. Îndreptîndu-mă spre ei pentru a-i saluta, descopăr într-un hamac o femeie tînără însărcinată, ce pare că suferă îngrozitor. În mijlocul animaţiei obişnuite din zilele de sărbătoare, chipul crispat de durere al acestei femei mă impresionează. Mă duc la Elahe, căpetenia satului şi îl întreb ce se întîmplă.

— Femeia are dureri de mai multe zile, dar copilul nu iese. Familia s-a dus să-l vestească pe vraciul Tuluwahe. În seara aceasta va ţine o şedinţă de lecuire.

În apropiere zăresc, într-adevăr, îngrămădite într-un colţ, frunzele mari ce servesc la construirea colibei vraciului. Aşa cum o cere tradiţia, soţul s-a dus să le taie în

cursul după-amiezii, dar coliba nu o va înălța decît la căderea nopții.

Pretutindeni se aprind focuri. Se apropie seara, iar copii, stîrniți de pregătirile serbării, aleargă în toate părțile, scoțînd strigăte ascuțite. Prin colibe domnește o animație confuză.

Nu mă simt în largul meu. Chipul acelei femei mă urmărește. Știu că în curînd o vor instala în coliba din frunze, dar vraciul nu are nici o putere împotriva răului de care suferă. Am mai fost, și nu o dată, martor al puterii șamanilor, totuși, în seara aceasta, știința tuturor vrăjitorilor wayana la un loc va fi neputincioasă să lecuiască acest pîntec în care, de cîteva zile, copilul încearcă zadarnic să iasă la lumină. Doar o intervenție chirurgicală, făcută la Cayenne, ar putea salva mama și pruncul. Înainte ca ședința să înceapă, mă duc s-o văd pentru ultima oară. Își suportă durerea cu resemnare, iar suferința îi schimonosește chipul. Copilul a început s-o înăbușe realmente și face eforturi cumplite pentru a-și recăpăta respirația. Îi explic soțului că trebuie să se hotărască cît mai repede cu putință să o ducă pe fluviu în jos la dispensarul din Maripassoula. Medicul de acolo va obține imediat pentru ea asistența medicală gratuită și va fi transportată cu avionul pînă la Cayenne unde va fi spitalizată chiar de la sosire.

Cîțiva indieni wayana au și fost trimiși pînă acum în acest fel la spitalul Saint-Denis dar, de fiecare dată, medicul din Maripassoula fusese nevoit să înfrîngă puternica opoziție a familiei. Răspunsul soțului îmi lasă puține speranțe :

— Da, s-ar putea să ai dreptate, dar vom încerca prin toate mijloacele să fie îngrijită în ținutul wayana, de către șamani.

— Dacă nu te hotărăşti repede, nevasta ta va muri. Elahe mi-a spus că au mai avut loc două şedinţe de lecuire şi nu au folosit la nimic. Femeii tale îi este din ce în ce mai rău.

Soţul nu mă mai ascultă. Înăuntrul colibei, vraciul cheamă spiritele. Un ciocănit, la început depărtat, apoi din ce în ce mai puternic, vesteşte apropierea unuia dintre ele. Cînd în sfîrşit ajunge la pămînt, căderea îi este însoţită de zgomotoase zguduiri de frunze. Nu am puterea să mai rămîn. Îmi iau locul în hamacul pe care l-am instalat sub acoperişul lui Elahe. Pînă noaptea tîrziu îmi vor parveni ecourile luptei pe care duhurile vraciului o duc pe rînd împotriva duhului rău care bîntuie trupul bolnavei. Mîrîituri înăbuşite, strigăte ascuţite, gîfîieli animalice, mărturisesc violenţa unei bătălii pe care o ştiu zadarnică. În mijlocul acestei învălmăşeli, s-a pornit o altă luptă, cu mult mai crîncenă, între mamă şi copil. În străfundurile ei, de zile întregi, copilul se loveşte orbeşte, cu energie sălbatică, de acest pîntec care nu vrea să-i facă loc.

În timp ce mă gîndesc la toate acestea, neputînd să-mi găsesc somnul, agitaţia febrilă de sub tukusipan face loc unei tăceri impresionante. Trebuie să fie ora unu din noapte, poate chiar două, şedinţa a luat sfîrşit.

În ziua următoare mă duc s-o văd. Starea ei pare să se fi înrăutăţit. La începutul după-amiezii este cuprinsă de convulsii şi printre buze îi apare o salivă albicioasă.

Îl implor pe soţ s-o transporte neîntîrziat la Maripasoula. Îi propun să-l însoţesc.

— Eu aş vrea, dar trebuie să vorbeşti cu tatăl ei. Nu pot hotărî singur.

Imediat intervin şi la tatăl femeii, dar mă lovesc de un refuz categoric.

— Fiica mea va fi îngrijită de către vracii wayana. Vom ține noi ședințe de vindecare, oricîte vor fi necesare ; dar fata mea nu se va duce la Cayenne.

Îmi dau seama că nu-mi mai rămîne decît o singură nădejde : să-l conving pe Elahe să intervină. Este căpetenia satului, fapt care nu-l învestește cu nici o putere, dar oricum îi conferă o înrîurire morală pe care și-o poate exercita în anumite împrejurări. Pe lîngă aceasta a fost numit „căpitan" de către prefectura din Cayenne. Într-adevăr, de cîțiva ani încoace, administrația a desemnat în fiecare sat cîte un „căpitan", în general căpetenia clanului, care ține loc de intermediar privilegiat cu ceilalți membri ai tribului. Am fost dintotdeauna ostil acestei instituții, care introduce ideea artificială de puterea și ierarhie de tip militar, cu totul străină mentalității indiene. Cu atît mai ostil, cu cît la această idee de putere administrativă s-a adăugat și cea de privilegiu, la fel de necunoscută printre indienii wayana, datorită faptului că, trimestrial, fiecare „căpitan" primește o mică sumă de bani, reprezentînd pe vremea de care vorbesc, 300 de franci.

Cu toate acestea, acum cînd mă îndrept către Elahe, sînt gata să folosesc toate argumentele posibile. Pun pe primul plan răspunderea sa atît în calitate de căpetenie a satului cît și în cea de „căpitan".

— Trebuie neapărat să faci ceva. Șamanul nu a putut vindeca femeia. Va muri dacă n-o trimitem, astăzi încă, la Maripassoula, iar de acolo la Cayenne. Trebuie să intervii pe lîngă tatăl ei, tu ești singurul care îl poți îndupleca. Va mai trebui să-mi împrumuți luntrea și motorul.

— Voi vorbi cu tatăl. Dacă se învoiește, îți dau luntrea.

Elahe se îndreaptă imediat către tukusipan. Presimt lungi dezbateri. După un timp ce mi se pare nesfîrșit, se întoarce.

— Poți să iei luntrea și motorul meu, femeia merge cu tine.

Sentimentul de teamă, care mă apasă de ieri seară, se risipește făcînd loc nădejdii nebune de a putea salva femeia aceasta împreună cu copilul ei. În sfîrșit totul devine posibil. Alerg la tukusipan pentru a cere tatălui și soțului să mă ajute s-o cobor în luntre. Răspunsul lor mă face să încremenesc de mirare...

— Tu ești cel care vrei s-o duci, n-ai decît să te descurci singur.

— Dar i-ați spus lui Elahe că sînteți de acord !

— Tu ești cel care vrea s-o ia cu el, ei bine, ia-o cu tine !

La insistențele lui Elahe, tatăl s-a prefăcut că se învoiește. Dar știe prea bine că singur nu voi putea face nimic și nici un alt wayana nu ar accepta să se amestece, atunci cînd părinții nu sînt de acord. Neputința mea mă îmbolnăvește. Simt o mînie turbată față de acești doi bărbați. Acum nu-i vorba să le înțeleg motivele, știu doar un singur lucru, femeia și copilul ei vor muri. Nu mai sînt în stare să-i aud horcăielile, să fiu martorul neputincios al agoniei sale, în mijlocul satului cuprins de febra pregătirilor de sărbătoare. Continuă să sosească noi oaspeți. Tigvele trec din mînă în mînă și în fiece clipă oamenii își eliberează zgomotos stomacul. Fac încă o încercare la Elahe, dar răspunsul său îmi răpește ultima nădejde.

— Am intervenit adineauri, mi-au spus că sînt de acord. Dacă acum nu vor să te ajute, altceva nu mai pot face.

Sînt descumpănit. Îmi vine să părăsesc satul și să mă întorc la Malavate ; dar nu am luntre. Sînt blocat aici pînă la sfîrșitul sărbătorii. Între timp s-a înnoptat. Asupra satului coboară neliniștea ca și cum locuitorii și vizitatorii săi și-ar da seama că drama care are loc în tukusipan va aduce

moarte și doliu. Pînă acum, pregătirile și-au urmat cursul, într-o ambianță febrilă, aproape veselă. Bărbații și femeile făceau ultimele retușuri la confecționarea gătelilor și podoabelor cu care se vor mîndri dansatorii. Toți încercau să uite această amenințare ascunsă, care putea preschimba sărbătoarea în lacrimi și plîns. Dar în seara aceasta nu mai e chip să poți închide ochii și să-ți astupi urechile. Horcăiturile femeii devin insuportabile pentru toți.

Către ora zece, starea ei se agravează brusc. Neliniștea cuprinde întreg satul. În zăpăceala generală sînt căutate frunzele care au folosit la construirea colibei din ajun. Încă de dimineață le aruncaseră la marginea pădurii, așa cum o cere obiceiul. Deși fuseseră într-adevăr pîngărite de duhurile care interveniseră în cursul nopții, în fața acestei situații, vraciul se hotărăște să le folosească din nou. Imediat se pune în legătură cu duhurile și, după un răstimp neobișnuit de scurt, femeia este acoperită cu o piramidă de frunze. Lupta dintre spiritele vraciului și duhul vinovat de boală se pornește cu o încrîncenare cumplită. În mijlocul țipetelor și urletelor continui, se disting horcăielile femeii.

Către ora unu după miezul nopții, vraciul abandonează lupta. Trupul îi este acoperit de sudoare, iar trăsăturile îi sînt marcate puternic de oboseală. În ciuda strădaniilor sale se declară neputincios s-o salveze. De sub tukusipan se ridică vaiete sfîșietoare. Tatăl și soțul par prostiți de durere.

— Fata mea va muri, e singura mea fiică și va muri!

Femeia este scoasă din colibă. Ceva mai tîrziu, tatăl vine să-mi vorbească.

— Du-o pe fata mea la Maripassoula, trebuie s-o iei cu tine. Acum sînt de acord.

— Să știi că este fără îndoială prea tîrziu. Fiica ta va muri în luntre sau la Maripassoula. E mai bine să moară aici, în mijlocul familiei.

Tatăl începe să mă implore și nu mai știu ce să fac.

— Doar voiai s-o duci, mă învoiesc, ia-o.

— Am vrut s-o duc, e adevărat, dar asta a fost ieri și alaltăieri, acum e sigur prea tîrziu.

— Ba da, ba da, vrei s-o duci, ia-o cu tine !

Vraciul nu a fost în stare să facă ceva pentru fiica lui, iar acum se agață de această ultimă nădejde. Îmi spun că poate mai există o infimă șansă. Cer soțului să mă ajute s-o port pînă la luntrea lui Elahe. Răsuflarea ei nu-i decît un horcăit continuu. Apucăm cu grijă capetele hamacului și o transportăm pînă la mal. Apoi o așezăm în mijlocul luntrei. Lîngă ea, pentru a o sprijini, stau tatăl și o mătușă, deoarece nu mai are mamă. Cum nu am manevrat niciodată un motor, îi cer soțului să conducă piroga iar eu mă plasez în față ca pilot. O parte a locuitorilor rămîne adunată în tăcere, pe debarcader. Stelele luminează slab fluviul.

După vreo zece minute, ne oprim la Entoucas, un cătun de căutători de aur, la gura rîurilor Lawa și Ouaqui, pentru a lua benzină. Deșteptat pe neașteptate în toiul nopții, domnul Cadogan, negustorul creol, iese din locuință ocărînd. Cînd însă își dă seama cum stau lucrurile se grăbește să ne servească, cerîndu-și scuze pentru felul în care ne-a întîmpinat. Ne reluăm drumul ; tatăl se instalează în față pentru a-l conduce pe ginere prin cele cîteva praguri pe care va trebui să le străbatem. Eu mă așez chiar în spatele mătușii. Am impresia că femeia e la capătul puterilor. Privirea ei este ațintită în noapte, cu o expresie îngrozitoare. Trecem cîteva praguri fără incidente. Tatăl cunoaște bine rîul și îl îndrumează pe ginere prin cele mai bune treceri.

Pe mal întrezăresc vag locuințele unui mic sat de negri. Deodată, un strigăt sparge bezna. Mă simt străbătut de un fior de spaimă.

— Fiica ta a murit, fiica ta a murit !

Tatăl se năpustește în mijlocul luntrei, care se clatină periculos. În aceeași clipă, soțul părăsește motorul. Amîndoi îngenunchează alături de trupul femeii și îl cuprind hohotind. Răscolit, nici nu mai știu ce să fac, inima îmi bate să-mi spargă pieptul, îmi pierd stăpînirea de sine. În fața mea, în barcă, trei oameni se vaietă scoțînd strigăte de animale rănite de moarte.

Atunci îmi dau seama că motorul continuă să meargă, în timp ce luntrea înaintează în derivă. Mă năpustesc în spate și întorc barca. În acest timp, soțul a pus mîna pe pușcă. Îndreaptă țeava către cer și trage de mai multe ori. Fiecare împușcătură răsună îndelung în noapte ; apoi zbieretele se pornesc din nou și mai tare.

Este pentru prima dată că manevrez un motor și va trebui să urc micile praguri pe care tocmai le-am coborît. Pe deasupra, nu cunosc prea bine trecerile, pe care doar le bănui în întuneric și mă cutremur la gîndul să eșuez pe vreo stîncă. Cei doi bărbați copleșiți de durere rămîn nepăsători la tot ce-i în jurul lor. Puțin le pasă dacă piroga va naufragia în apele negre și amenințătoare ale rîului Lawa.

Efortul pe care trebuie să-l depun pentru a ocoli obstacolele mă ajută să-mi vin în fire și mă smulge de la tot ce se întîmplă în luntre. În lumina palidă a stelelor spuma lăptoasă și clocotitoare vestește în ultimă clipă stîncile ascunse în apă. Din cînd în cînd coca se freacă de cîte o stîncă, dar izbutesc să trec pragurile fără necazuri.

Ne apropiem de satul lui Elahe, ale cărui locuințe abia se desprind din beznă. Încă o dată soțul apucă pușca și

trage în aer cîteva focuri, probabil pentru a vesti moartea soției sale.

În fața noastră, străpungînd întunericul, un șir de lumini șerpuiește parcă suspendat în vid. Bărbați și femei, fiecare cu cîte o lampă cu gaz sau o mică lanternă electrică, cumpărată de la prăvălia din Entoucas, coboară unii după alții poteca ce duce de la promontoriul pe care este ridicat satul pînă la malul rîului. Ne întîmpină un uriaș vaiet de durere. Umbre se înghesuie pe debarcader și abia acostăm că sîntem înconjurați. Durerea acoperă totul. Bărbați și femei se scufundă urlînd în ameteala acestei prăpastii, pe care moartea le-a deschis-o sub picioare. Lacrimile îmi năpădesc ochii. Puțin după aceasta, moarta este purtată de la luntre pînă sub tukusipan. În lumina tremurîndă a lămpilor cu gaz, chipul acum destins al tinerei femei face și mai cumplită desperarea tatălui și a soțului. De jur împrejur, bezna nu-i decît gemete, vaiete, strigăte și hohote de plîns.

Dimineața satul pare cufundat în amorțire. Gătelile și podoabele sărbătorii zac părăsite. Astăzi doar moarta va purta șiragurile, brățările și weyu, această podoabă cu mărgele pe care femeile wayana o adoră și o pun cu anumite prilejuri în locul tradiționalului cache-sexe din țesătură roșie. Fără să înceteze o clipă bocetul, mătușa îi petrece nepoatei weyul, în timp ce tatăl și soțul prind în jurul gîtului, brațelor și pulpelor o mulțime de coliere din mărgele de sticlă.

Continuă să sosească alte luntre. Fără îndoială oaspeți veniți să asiste la marele dans kalau, dar și locuitori ai satelor învecinate care au fost anunțați în cursul nopții. Urcă drumul bocind. Printre ei recunosc pe căpetenia Tilue. Nu

știu ce grad de rudenie îl leagă cu tînăra femeie dar, judecînd după durerea sa, face parte cu siguranță dintre rudele apropiate ale familiei. Descoperind-o zăcînd în hamacul ei se pornește să strige. Strînge moarta în brațe, îi mîngîie obrazul și părul. Lacrimile îi șiroiesc pe chip.

În apropiere au fost adunate toate bunurile răposatei. Tilue se ridică deodată și, urlîndu-și durerea și mînia, începe să lovească cu picioarele tot ce-i stă în cale. Cufărașele își răspîndesc pe jos prețiosul conținut de mărgele, cratițele răsună strivite sub ploaia de lovituri. Dar asta nu-i destul. Se duce să caute un topor și stîlcește toate aceste comori, darurile tatălui, ale soțului și ale iubiților, pe care tînăra femeie le păstrase cu grijă. Nimic nu scapă furiei sale nimicitoare căci nu trebuie să rămînă nimic, absolut nimic care ar putea aminti celor în viață despre moartă. Așa o cere obiceiul. Cînd, în cele din urmă, se liniștește, Tilue culege obiectele sfărîmate și, însoțit de membrii familiei, se duce la apă aruncînd totul în undele adînci ale lui Ouaqui.

Cînd se întoarce, bocetele încetează. Între membrii familiei au loc lungi discuții. Au drept obiect ceva grav, dar nu-mi dau seama despre ce ar putea fi vorba. Apoi Tilue și tatăl tinerei femei caută un cîrlig. Se apleacă asupra moartei și îi deschid falca înțepenită. Cu un gest sigur, cîrligul cel mare este agățat de limbă, apoi tatăl închide gura fiicei sale. Totul s-a petrecut în cîteva clipe. Am rămas uluit. Într-o tăcere grea, cei doi străpung acum cu ajutorul unor colți ascuțiți de șarpe ochii femeii, prin pleoapele subțiri coborîte, apoi înfig alți trei colți în gîtul ei. Întreb pe cineva de lîngă mine ce rost au toate acestea. Din răspunsul pe care mi-l dă se desprinde o credință de nezdruncinat.

— De moartea femeii este răspunzător cineva. Asupra lui a fost asmuțit duhul cel rău. Prin acesta, vinovatul — fie că îi vor crăpa ochii, fie că nu va mai putea vorbi, fie că, în sfîrșit, nu se va mai putea hrăni — va muri în scurt timp.

După ce totul s-a terminat, mătușa unge părul tinerei femei cu briantină, astfel încît pieptănătura să cadă bine, apoi îi pune pe cap o coroană de pene.

Fără a fi scoasă din hamacul ei, moarta este purtată pînă la rîu și depusă într-o luntre. Elahe mă lămurește că pe malul Ouaquilui există un mic cimitir în care au fost îngropați și alți indieni wayana. O parte a familiei se îndreaptă într-acolo pe calea apei, iar Elahe îmi oferă un loc în piroga sa.

După ce trecem puțin în amonte de un cătun de negri boni, acostăm la un soi de debarcader stîncos. Soțul se depărtează singur în pădure cu o lopată, un topor și o sabie. Ceilalți membri ai familiei vor aștepta pe platforma stîncoasă. Bocetele lor n-au încetat nici o clipă, dar nu mai au violența de azi noapte și din cursul dimineții. Sînt mai degrabă bocete rituale, un fel de vaiet prelung, trist și monoton. După un timp destul de lung, soțul se întoarce și, cu ajutorul tatălui, transportă trupul soției. Depun moarta lîngă micul mormînt săpat doar cît să încapă trupul. Deasupra gropii soțul a înălțat un adăpost de frunze, așa cum se face de obicei în cursul partidelor de vînătoare. Tatăl apucă apoi un cuțit și despică în cruce pîntecul fiicei pînă la viscere. Bocetele se pornesc din nou, cu o violență sporită. Nu mai sînt doar strigăte de durere, ele cuprind mînie și furie. Tatăl destupă un bidonaș, varsă o parte din conținut în rana deschisă, și îi dă foc. Se ridică un miros

de petrol și carne arsă care ne învăluie. În timp ce petrolul se consumă încet, durerea se dezlănțuie pentru ultima oară, cu o violență care mă cutremură. Mă întorc către Elahe, care cred că îmi citește uluirea în priviri.

— Am șovăit mult să facem asta, deoarece erai și tu aici. Apoi ne-am gîndit că nu are nici o importanță. Ești fiul adoptiv al lui Malavate, deci nu mai ești străin în trib.

— Dar pentru ce toate acestea ?

— Trebuie neapărat ca cel vinovat de moartea femeii să piară. Cu cîrligul, colții de șarpe și cu ajutorul focului, el nu mai are scăpare. Oricare ar fi rîul pe care s-ar afla, va muri într-una din zilele următoare.

Plin de noroi și cu sudoarea șiroind, soțul urmărește scena cu privirea pierdută. Îndată ce focul se stinge, așază pe fundul mormîntului un strat gros de frunze, pe care depune trupul femeii, acoperindu-l apoi cu un alt rînd de frunze. Înainte de a astupa groapa, cu un fel de capac rudimentar, mai pune înăuntru o lădiță, în care se găsesc mărgelele și țesătura roșie, ultimele bunuri ale tovarășei sale de viață.

Ritualul funebru s-a încheiat. Îl urmez ca prin vis pe Elahe pînă la barca lui. Mă simt gol pe dinăuntru. Prin fața ochilor mi se perindă imagini care mă vor urmări. Am pătruns, fără voia mea, într-un domeniu tăinuit și întunecos al familiei mele indiene. Ceea ce am întrezărit pînă acum din vrăjitoria wayana a fost doar partea de sus a unui ghețar plutitor. În anii care voi veni și în împrejurări dramatice în care voi fi direct implicat, voi descoperi că această vrăjitorie influențează și însoțește întreaga viață a indienilor wayana.

Din pieptul tînărului se înalță o melopee tristă. Își ia ultimul rămas bun de la soția lui.

— Te părăsesc, te voi lăsa aici : odihnește-te în coliba pe care ți-am făcut-o Pentru ultima oară sîntem împreună.

După întoarcerea în satul lui Elahe, animația îi cuprinde din nou aproape pe toți ; doar din colibele familiei moartei se aude nesfîrșitul bocet al lamentărilor rituale. Dansurile au fost amînate pentru altă dată. Așa au hotărît Elahe și toți oaspeții, pentru a nu-și atrage nemulțumirea celorlalți membri ai tribului.

UN DEPOZIT DE GUNOAIE PENTRU „MARELE BĂRBAT"

De la întoarcerea mea de pe Oyapock s-au scurs cîteva săptămîni. Ploile s-au rărit, iar apele fluviului se retrag descoperind pămînturi noi. Pe trunchiurile de pe mal stratul albicios de mîl uscat mai arată încă înălţimea cea mai mare atinsă de ape.

Peste tot răsar din rîu stînci alcătuind un şir de lăculeţe legate între ele de minuscule cascade.

Înarmaţi cu arcuri şi machete umblăm noaptea, în tăcere, prin locurile cu stînci, străpungînd cu razele lanternelor apa puţin adîncă a bazinelor în care dormitează peşti.

Zilele au devenit fierbinţi. În orele cele mai calde, în umbra colibelor ne aşteaptă hamacurile. Prilej de nesfîrşite trăncăneli avînd drept inepuizabile subiecte vînătoarea, aventurile amoroase şi puterea şamanilor. Glasurile devin tărăgănate, aproape o şoaptă, tăcerile îndelungi marchează visarea...

Copiii se aventurează în marginea pădurii, înarmaţi cu micile lor arcuri. Hărţuiesc şopîrle mari de uscat care, trezite din somn, se fac nevăzute în iarba înaltă, urmărite de o ploaie de săgeţi. Fetiţele îi copleşesc pe vînătorii neîndemînatici cu ironiile lor.

Ceva mai încolo, în lumea adulţilor, se leagă tainice idile. Prinzînd prilejul că soţul e plecat peste zi la vînătoare, un bărbat îşi dă întîlnire cu tînăra soţie însingurată. El pleacă primul, anunţînd că se duce la vechiul său ogor

defrișat să taie trestii pentru săgeți. Dar nimeni nu se lasă păcălit și vorbele în doi peri curg. În ceea ce o privește, tînăra femeie așteaptă atît cît socoate că este nevoie pentru a nu trezi bănuieli, apoi, la rîndul ei, invocînd un pretext oarecare, se îndepărtează de sat, apucînd însă alt drum. Manevra nu scapă nimănui, dar mai ales copiilor, atenți la cele mai neînsemnate fapte și gesturi ale celor mari. Ei au înțeles și, uneori, urmăresc femeia, păstrînd o distanță apreciabilă, pentru a nu fi descoperiți.

Se vor ascunde în apropierea locului de întîlnire a celor doi îndrăgostiți, în spatele unor arbori scunzi și, înăbușindu-și rîsetele, vor asista la furișa împerechere.

Seara, în jurul focurilor, zîmbetele complice și aluziile abia mascate vor supune perechea adulteră tuturor chinurilor. Din fericire pentru ei, de cele mai multe ori singurul care nu pricepe aluziile este soțul.

Adesea pornim la vînătoare în zorii zilei. Uneori îl însoțesc pe Malavate, alteori merg cu flăcăii din sat.

Odată, pe cînd mă aflam în pădure împreună cu Amai-Poti, ne-a atras un zgomot de apă puternic agitată, ce se auzea dinspre o răstoacă. Spectacolul care ne aștepta ne-a înmărmurit în prima clipă : o anaconda de aproape patru metri, agățată de o cracă groasă aplecată deasupra rîului, a înhățat un pui de caiman pe care îl sfărîmă între inelele trupului ei. Animalul prins se zbate furios, își umflă pieptul pentru a slăbi strînsoarea, biciuie aerul cu coada, ridicînd jerbe de apă și caută să muște dintr-o parte și din cealaltă, gîfîind și șuierînd. Dar tot zbuciumul este zadarnic. Pe nesimțite, cu o încetineală și cu o siguranță impresionante, anaconda îl smulge din mediul său. Duc pușca la umăr. Primul foc este destinat caimanului, cel de al doilea

anacondei. Cum doar caimanul ne interesează, Amai-Poti îl prinde cît ai bate din palme. Ne-am asigurat masa de seară

Auzind cum s-a desfăşurat vînătoarea noastră, Malavate îmi povesteşte că, pe vremea cînd mă întorsesem în Franţa, Pidima, căpetenia unui cătun de mai sus de pragurile rîului Itany, fusese la un pas să aibă aceeaşi soartă cu cea a caimanului. Plecase la pescuit pe Oulemali, împreună cu fiul său Tawanaka, un băieţel de vreo doisprezece ani. Purtată de curent, luntrea aluneca pe sub bolta scundă a arborilor, în timp ce Pidima, tolănit în voie, cu un picior petrecut peste marginea bărcii, supraveghea undiţa. Pe neaşteptate, o anacondă, măsurînd între şase şi opt metri, ce stătea asunsă în frunziş, şi-a dat drumul de sus la trecerea luntrei, încercînd să-l tragă în adînc. Pidima apucase cu amîndouă mîinile capul şarpelui şi căutase, fără a izbuti, să-i desfacă fălcile încleştate. Spre norocul său băiatul a reacţionat prompt. După prima clipă de spaimă, şi-a dat seama că tatăl său este în primejdie de moarte. Apucă o machetă şi izbi anaconda cu întreaga putere a celor doisprezece ani. Primele lovituri au crestat uşor şarpele, fără ca acesta să slăbească strînsoarea. Atunci, cu înverşunarea desperării, Tawanaka nu mai conteni cu loviturile. Acestea cădeau atît de des încît, în cele din urmă, şarpele îşi abandonă prada făcîndu-se nevăzut în adîncuri...

Ascultîndu-l pe Malavate, revăd împotrivirea crîncenă şi deznădăjduită a caimanului în îmbrăţişarea anacondei şi îmi imaginez cu groază care ar fi fost sfîrşitul lui Pidima fără prezenţa de spirit a fiului său.

De obicei nu te gîndeşti la primejdiile care te pasc în pădure. Dar, din cînd în cînd, cîte o întîmplare îţi aminteşte că jungla nu este întotdeauna blîndă.

În vremea despre care vorbesc, pentru mine teama luase o altă înfăţişare. De cînd cu naufragiul pe Oyapock, mă bîntuie obsesia de a mă afla cu piroga singur pe rîu. Nu trecuse mult timp de la întoarcere şi am început să nu mă simt în apele mele îndată ce era vorba să plec cu luntrea lui Malavate la pescuit de piranha pentru masă. Faptul nu m-a neliniştit prea mult, gîndindu-mă că este reacţia firească după accidentul pe care îl suferisem şi că în următoarele săptămîni îmi va trece. Dar mă înşelam, lucrurile au luat cu totul altă întorsătură.

Departe de a înceta, neliniştea aceasta s-a transformat treptat într-o adevărată obsesie, pe cale să-mi otrăvească existenţa. De fiecare dată trebuie să fac un efort de stăpînire pentru a porni cu luntrea şi, îndată ce mă depărtez puţin de mal, chiar şi atunci cînd fluviul nu prezintă nici o dificultate, sînt cuprins şi mai tare de teamă. Gîndul mă duce, fără încetare, la accidentul de pe Oyapock.

Pînă acum mi s-a mai întîmplat să naufragiez de două ori, odată în 1961, la cascada Awara-Soula, cînd eram împreună cu Amai-Poti, apoi în 1962, la căderile Grand-Ako şi puţin a lipsit, mai ales a doua oară, să-mi las acolo pielea. Dar, chiar din ziua următoare, totul fusese o chestiune încheiată, uitasem cu desăvîrşire cele petrecute. De fapt, adevărata cauză care mă face să reacţionez astăzi, în felul acesta, este latura neaşteptată, surprinzătoare, aproape absurdă, a naufragiului de pe Oyapock.

Cum fluviul este însăşi inima vieţii de fiecare zi a indienilor wayana — fie că îţi iei piroga pentru a te duce la

plantație, pentru a merge la pescuit în locurile bogate în pește, pentru a ajunge la potecile de vînătoare, fie că mergi pînă în satul vecin să vezi vreo fată — îmi dau seama că dacă nu voi izbuti să mă eliberez de teama aceasta, voi deveni un adevărat infirm.

Așa am ajuns la convingerea, ce se întărește pe zi ce trece, impunîndu-se în cele din urmă drept o evidență de neclintit, că singura cale de scăpare, singurul mijloc posibil, este de a lua de la capăt călătoria solitară în sus pe Oyapock, de la Saint-Georges la Camopi. De atunci, oricît de năstrușnic ar fi planul acesta, nu mă mai gîndesc la altceva.

Singurul lucru care mă mai reține este felul în care îl voi anunța pe Malavate. Știu că nu va accepta prea ușor și încă nu am uitat mînia ce l-a cuprins atunci cînd a aflat de naufragiul meu.

Cu toate acestea, într-o bună dimineață, mă hotărăsc. Așezat pe marginea hamacului din coliba sa, Malavate este ocupat să fixeze ampenajul unei săgeți. Trag un kololo și iau loc lîngă el.

— Tată, trebuie să-ți vorbesc.

— Ce vrei să-mi spui ?

— Am de gînd s-o pornesc din nou în sus pe Oyapock.

Malavate mă privește surprins, nici nu-i vine să creadă ce aude.

— Nu te-ai săturat, te-ai mai scufundat o dată, era să mori, ți-ai pierdut toate lucrurile, iar acum vrei s-o iei de la capăt !

Pentru a scăpa de furtună, sînt gata să-i făgăduiesc orice.

— Nu te teme, nu voi mai naviga de unul singur. Mă voi întovărăși fie indienii emerillon, fie palicour.

— Dar de ce vrei să pleci din nou ?

Firește că prevăzusem întrebarea.

— Aș vrea să încerc să găsesc o parte din materialele mele. Chiar tu mi-ai spus că în mod sigur Kali și ceilalți indieni au ascuns lucrurile în pădure, cu gîndul ca din cînd în cînd să ia de acolo ba o sabie, ba ceva fir de nailon ori cîteva cartușe. Poate că s-au descotorosit chiar pe țărm de ceea ce nu-i interesa, ca, de pildă, camera de filmat, aparatul fotografic și pelicula. Cum apa a scăzut, cu puțin noroc, le-aș putea găsi.

Malavate pare liniștit de răspuns.

— Bine, dacă pentru asta vrei să pleci, mă învoiesc, dar făgăduiește-mi că nu vei naviga singur.

După cîteva zile aflu că „Marele Bărbat" Twenke, împreună cu fiul său Amai-Poti și ginerele său Aiwe, cu soțiile și copiii, vor coborî fluviul pînă la Saint-Laurent, de la gura lui Maroni.

Amai-Poti și Aiwe au lucrat timp de cîteva luni pentru o misiune geologică, deschizînd trasee prin pădure, iar Twenke și-a pus deoparte solda care îi este vărsată în calitatea lui de „Grand-Man".

Într-adevăr, neținînd seama nici de astă dată de tradițiile indiene, administrația l-a numit „Grand-Man" al tribului wayama, fără a se sinchisi de faptul că termenul nu are înțeles decît pentru negrii care locuiesc pe cursul inferior al lui Maroni, unde desemnează pe căpetenia comunității boni. Cu toate că Twenke nu simțise nici o vocație pentru a deveni „Grand-Man" al tuturor wayana, micile privilegii legate de acest titlu i-au înlăturat reținerile. În felul acesta, cu toți banii pe care au izbutit să-i strîngă, cei trei s-au hotărît să facă marea călătorie din care să se în-

toarcă cu piroga plină de comorile pe care le poți găsi în orașele de pe țărmul mării.

Mă duc la Twenke să-l întreb dacă pot merge cu el. Cum are mare nevoie de un tîlmaci la fața locului, se învoiește bucuros.

Trei zile mai tîrziu, răstimp în care femeile au pregătit pesmeți de manioc, iar bărbații au dobîndit suficient vînat pentru nevoile drumului, lunga pirogă indiană, cu doisprezece oameni la bord, se avîntă pe fluviu, în direcția Atlanticului.

După două ore de mers, facem popas la Maripassoula pentru a lua benzină. Înființat în 1950, micul port administrativ posedă întregul stat major pe care civilizația îl delegă, cam pretutindeni, în teritoriile „barbare". Pe lîngă inevitabilii jandarmi, găsești aici medic, învățător, preot și cîteva blînde maici ; cu cele patru clădiri de piatră ale sale, cu barăcile din scînduri și tablă ondulată împrăștiate la voia întîmplării, tîrgușorul acesta lipsit de viață nu i-ar atrage prin nimic pe indieni dacă nu ar fi prăvălia lui Abdallah. Adevărată peșteră a lui Ali-Baba, aici găsești de toate : lanterne electrice, cizme de cauciuc, coca-cola, cartușe, impermeabile din plastic, umbrele, varză murată, cratițe, ulei de păr, oglinzi, cartofi...

Stînd pe o banchetă de lemn, sorbind coca-cola ori pufăind o țigară englezească, indienii își desfată ochii în fața acestor comori pe care occidentul le face să sclipească înaintea lor.

Părăsim Maripassoula, lăsînd definitiv în urma noastră teritoriul indian și pătrundem pe cel al triburilor boni și bosch.

Cele două popasuri de noapte ale călătoriei le petrecem în colibele satelor de negri și, în după-amiaza celei de a

treia zi, descoperim Saint-Laurent, acolo unde fluviul se întinde cît vezi cu ochii, de la un mal la celălalt, în timp ce valuri mărunte vestesc apropierea mării.

Nu departe de debarcaderul la care acostăm, putrezesc în apele noroioase mari epave culcate pe o parte. Orașul oferă o imagine asemănătoare, cu marile sale clădiri roase de umezeală, cu acoperișurile din tablă ruginită și cu aerul său părăsit. În privirea tovarășilor mei wayana nu citesc nimic care ar trăda interes, mirare ori dezamăgire. Mai degrabă nepăsare. Singurul lucru care îi interesează sînt comorile pentru care au venit. Iar după ce toți banii lor vor trece în buzunarele prăvăliașilor chinezi, nu vor mai avea decît o mică dorință, aceea de a se întoarce cît mai repede în satul lor.

Nici nu am sosit bine și iată că au și început necazurile. Sîntem doisprezece, iar la Saint-Laurent nimeni nu s-a gîndit cum să-i găzduiască pe cei în trecere. Am pătruns într-o lume a banului, unde nu capeți nimic pe nimic, unde trebuie să plătești pentru a avea un acoperiș deasupra capului.

Mă hotărăsc să mă duc să-l văd pe subprefect. El are în sarcina sa populațiile indiene din interiorul țării și, de fapt, administrația pe care o reprezintă l-a numit „Grand-Man" pe Twenke. La subprefectură, secretarul îmi spune că lipsește de cîteva zile.

— V-aș putea fi de folos cu ceva ?

— Iată despre ce-i vorba : Twenke, „Marele Bărbat" al indienilor wayana, se află în trecere, aici la Saint-Laurent, împreună cu întreaga familie. Ar fi posibil să i se pună la dispoziție o locuință ?

Așa cum m-a sfătuit secretarul, îl caut pe șeful de atelier.

— Veniți cu mine să vedem ce putem face

De la debarcader se îndreaptă către o clădire mică și deschide ușa. Arunc o privire înăuntru și nu-mi vine să-mi cred ochilor. Este vorba despre un fel de coteț pentru păsări, de doi metri pe trei, plin cu gunoaie ce duhnesc insuportabil. Alături se află o a doua încăpere, aproape identică.

— Asta e tot ce vă pot oferi.

Cu greu îmi păstrez sîngele rece.

— Trebuie să recunoști că seamănă mai degrabă cu un depozit de gunoaie decît cu un adăpost în care să-ți petreci noaptea !

— Oricum, altceva nu am.

— Dar coliba de colo, la ce folosește ?

Am zărit, nu departe, o colibă mare în stare bună, construită în stilul boni, ce pare nelocuită.

— Aceea este coliba pe care administrația o păstrează pentru „Marele Bărbat" Difou al negrilor boni. Acesta a murit nu de mult, dar coliba e nouă. Doar nu vă închipuiți că îi vom caza acolo pe indieni ?

Într-o străfulgerare îmi amintesc afirmația căpitanului de pompieri din Cayenne : „Indienii nici nu sînt oameni, abia dacă sînt animale !"

Traduc totul, cuvînt cu cuvînt „Marelui Bărbat" Twenke. Îl cuprinde sila.

— Antecume, spune-i omului ăsta că dacă vreodată, el sau altcineva din administrație, va ajunge pînă în satul meu, le voi da un coteț pentru găini ori pentru cîini. Voi fi curios să aflu dacă le va place.

— Ai dreptate, fără îndoială că nici nu ar merita altceva. Dar sînt sigur că dacă într-o bună zi subprefectul sau

omul acesta ar urca pînă la tine în sat, ți-ar fi rușine și nu ai putea face una ca asta...

Îi mulțumesc șefului de atelier, spunîndu-i că ne lipsim de serviciile sale.

În cursul după-amiezii îl ajut pe Twenke să-și facă cumpărăturile, iar către seară găsim adăpost la niște negri boni care locuiesc în apropierea debarcaderului.

AMENINȚĂRILE LUI TAYAU

În zori iau autobuzul de Cayenne, apoi avionul pentru a ajunge la Saint-Georges pe Oyapock.

În tîrgușor, care numără o mînă de locuitori, este cu neputință să ocolești vechi cunoștințe cum sînt, acum, jandarmul, vameșul și negustorul chinez. Cu amabilitate puțin forțată vin să afle noutăți.

— Iată-vă din nou printre noi. Rămîneți mai mult timp ?

— Cît mai puțin posibil.

— Ce aveți de gînd să faceți ?

— Intenționez să urc pe fluviu pînă la Camopi. Nu știți unde aș putea găsi o bărcuță ?

Se întreabă dacă îmi bat joc de ei și nu știu ce atitudine să adopte.

— Cred că glumiți, îmi spune în cele din urmă jandarmul, iar dacă nu, înseamnă că sînteți mai bolnav decît bănuiam.

Gîndesc că e de prisos să-l lămuresc că mă aflu aici tocmai pentru că sînt bolnav și am venit pentru a mă vindeca. Retez scurt pălăvrăgeala și pornesc în căutarea unei bărci. Cum toți cei din Saint-Georges trec prin dugheana negustorului chinez, vestea s-a răspîndit ca fulgerul. Pretutindeni lumea se uită la mine ca după urs.

Din fericire găsesc repede o pirogă micuță, mai ușoară și mai lesne de manevrat decît prima și, chiar în ziua următoare, înainte de ivirea zorilor, părăsesc debarcaderul.

Sezonul ploios a luat sfîrşit, curentul este acum cu mult mai puţin puternic. Către amiază ajung la cascada Maripa. Cum am luat foarte puţine lucruri cu mine şi nu păstrez o amintire prea plăcută despre micul drum de fier şi podurile sale putrede, mă hotărăsc să nu mai descarc luntrea şi să efectuez trecerea fără ajutorul nimănui. Sînt grăbit să mă pun la încercare, să termin cu temerile mele.

Cu primele greutăţi întîmpinate, curajul mă părăseşte. Dintr-o dată sînt năpădit de toate obsesiile ultimelor săptămîni. Luntrea începe să fie clătinată de vîltoare, nu izbutesc să o stăpînesc, simt cum pierd treptat controlul ambarcaţiunii. Planul meu de a naviga pe fluviu în sus pînă la Camopi îmi apare ca o nebunie, o tentativă de sinucidere.

Nu ştiu prin ce minune izbutesc să străbat acest prim obstacol dar, începînd chiar de la următoarea trecere, cu foarte puţin mai dificilă, panica mă cuprinde şi mai puternic şi mă pornesc să tremur. Nu voi reuşi niciodată, aş face mai bine să abandonez şi să cobor înapoi la Saint-Georges... Oare ce m-a îmboldit ? Gîndul de a mă afla din nou la Saint-Georges unde aş avea de înfruntat dureroase batjocuri, sau poate acela că este ultima mea şansă de a mă elibera de temeri ? Oricum, găsesc forţa necesară pentru a învinge şi acest al doilea obstacol. De acum încolo, nici eu nu ştiu prea bine de ce, am impresia că totul va deveni mai uşor.

Pe cînd acostez, după o oră, la marea platformă stîncoasă care domină cascada Maripa, simt că renasc. Pentru a sărbători izbînda mă hotărăsc să petrec seara împreună cu paznicul şi soţia lui.

Aşezat în faţa locuinţei sale, domnul Sulny mă priveşte neîncrezător.

— Ia te uită ! Nu mi-aș fi închipuit să vă mai văd vreodată pe aici !

După ce efuziunile revederii au trecut, mă întreabă cum voi proceda să trec luntrea peste cascadă.

— Se și află acolo sus !

Omul pare uluit și îmi savurez efectul.

Petrec o seară minunată în tovărășia gazdelor mele de la cascada Maripa, iar zorile mă găsesc liniștit și încrezător.

Cînd, după cinci zile, zăresc micul post Camopi, îmi dau seama că sînt complet vindecat.

Zilele și nopțile petrecute pe „Calea iadului" fac astăzi parte din trecut. Dealtfel, chiar cu trei zile în urmă, nu am mai recunoscut nimic pe scena coșmarelor mele. Pretutindeni răsăreau stînci din albia fluviului, alcătuind căderi și praguri acolo unde, cu două luni mai devreme, nu exista decît o singură suprafață de apă străbătută de curenți violenți.

Înainte de a cobori din nou către Saint-Georges, decid să mă reped pînă la Massikili, un sat de indieni wayapi, la o depărtare de o zi cu luntrea, în amonte de Camopi. Am petrecut acolo cîtva timp în 1962 și aș vrea să-mi reîntîlnesc prietenii indieni.

În ciuda bucuriei de a revedea micuța comunitate, încă de la sosire resimt o stînjeneală ciudată. Nu e ceva precis, dar îi cunosc prea bine pe indieni și îmi dau seama imediat că aici se petrece ceva. Curînd aflu și explicația. La Massikili trăiește unul dintre cei mai puternici și mai temuți vraci de pe Oyapock : Tayau. În 1962 îmi afirmase că e în stare să provoace moartea de la depărtare și știam că nimeni din tribul wayapi și din triburile învecinate nu punea la îndoială puterea aceasta, prin care se recunoaște un mare vrăjitor. I se atribuie, și el însuși își atribuie,

moartea mai multor oameni. In seara aceasta, cunoscîndu-mi legăturile strînse cu indienii wayana, vraciul vine să-mi vorbească.

Ceea ce are a-mi spune este un lucru grav. Expresia, glasul, ţinuta lui mă pun în gardă.

— André, îi cunoşti pe Palipin şi pe Mekuanali ?

— Îi cunosc, sînt wayana, de la noi.

— Au venit pe Oyapock.

— Ştiu.

— Au venit să facă schimb în natură cu cei din tribul wayapi. Un schimb foarte rău. Wayapi sînt foarte mînioşi. Mi-au cerut să trimit duhul rău asupra neamului wayana. În zilele următoare vor pieri mai mulţi wayana.

Împart locuitorilor satului cele cîteva daruri aduse, dar cu inima strînsă.

Pe drumul de întoarcere, coborînd fluviul către Saint-Georges, nu mă pot împiedica să mă gîndesc la ameninţările lui Tayau. Încă nu mi-am făcut o părere despre puterile oculte ale vrăjitorilor indieni, dar ştiu că frica pe care ei o inspiră are ecouri şi în afara triburilor indiene, ajungînd pînă la comunităţile negrilor de pe Oyapock şi Maroni, care au credinţa că vrăjitoria indiană este cu mult mai de temut decît propria lor vrăjitorie.

În orice caz, oricare ar fi realitatea şi întinderea acestor puteri oculte, ştiu că asemenea ameninţări ar putea otrăvi timp îndelungat relaţiile dintre wayapi şi wayana. Dacă în zilele sau săptămînile următoare va interveni vreun deces, fără doar şi poate va fi atribuit lui Tayau. Pentru a evita un ciclu de represalii fără sfîrşit, mă hotărăsc ca la întoarcere să nu spun nimic.

Odată ajuns la Cayenne, după o coborîre a Oyapockului lipsită de incidente şi o primire mai degrabă reţinută

din partea „prietenilor" mei din Saint-Georges, sînt nevoit să aştept douăzeci şi patru de ore următorul avion de Maripassoula. Noaptea o petrec la azilul Saint-Paul, unde am început să devin un obişnuit al casei.

Stau de cîteva clipe lungit pe patul din chilie, cu gîndurile aiurea, cînd aud foarte aproape de mine glasul unei femei wayana. În primul moment îmi spun că visez. Chiliile nu sînt despărţite între ele decît printr-un perete ce se înalţă pînă la un metru de tavan şi am într-adevăr impresia că glasul vine dinspre picioarele patului meu.

Ciudat de emoţionat, aproape cu timiditate, întreb în wayana :

— Cine eşti ? Cine e acolo ?

Recunoscîndu-mă, glasul îmi răspunde cu o mirare egală cu a mea :

— Antecume, tu eşti ?

Ieşim din cămăruţele noastre şi ne întîlnim pe coridor. Recunosc pe Kuliwaliu şi pe soţul ei, căpetenia Tilue. Acesta din urmă rămîne legat în amintirea mea de clipele cumplite ale morţii tinerei femei însărcinate. El fusese cel care spărsese cu securea obiectele adunate de moartă şi îl ajutase pe tată să străpungă pleoapele şi gîtul fiicei cu ajutorul unor colţi de şarpe.

Revăzîndu-l aici, pe un coridor al azilului Saint Paul, după cîteva săptămîni, îmbrăcat după moda europeană, îmi este greu să cred că nu visez.

Aflu că Tilue a fost spitalizat pentru că era bolnav şi începuse să scuipe sînge. Medicul din Maripassoula nu a izbutit să-l hotărască să se lase îngrijit la Cayenne decît cu condiţia să vină împreună cu soţia lui. Ceea ce nu mă lămureşte însă de ce se află aici, într-o încăpere a azilului, cînd trebuia să fie la spitalul Saint-Denis. O întreb pe soră, pentru a afla mai multe.

— A părăsit spitalul acum trei zile. Spitalul era plin, l-au adus aici să-şi petreacă convalescenţa.

Cuvîntul sună ciudat. Tilue nu numai că nu-mi pare vindecat, dar soţia lui îmi spune că tuşeşte şi expectorează din ce în ce mai mult.

— Sînteţi sigură că e pe cale de vindecare ?

— Aşa ni s-a spus cînd l-au adus aici. Dealtfel trebuie să plece mîine la Maripassoula, cu primul avion.

A doua zi plecăm împreună la aeroport. Pătrunzînd în bătrîna carlingă, bărbatul şi femeia par că acceptă încercarea cu fatalism. După cîteva minute decolăm. Sub aripi, pădurea virgină se întinde nesfîrşită, precum un ocean încremenit. Tilue priveşte în gol, fixînd un punct undeva înainte.

Cum aparatul nu izbuteşte să ia suficientă altitudine, trecem fără încetare din zone libere şi liniştite în inima unor nori mari şi întunecaţi, care ne scutură zdravăn. Rafale grele de ploaie se prăbuşesc asupra avionului cu ropot impresionant.

Ajungînd deasupra postului Maripassoula, pilotul, aşa cum are obiceiul, apleacă brusc aparatul către apele fluviului Maroni. În numai cîteva secunde pierdem două sau trei sute de metri de altitudine, în timp ce pămîntul se apropie cu viteză nebună. Tilue e îngrozit.

— Ne vom prăbuşi, ne vom prăbuşi !

Îşi ţine soţia în braţe, strîngînd-o la piept cu toată puterea. Perechea se încordează în aşteptarea şocului.

Pînă la această călătorie la Cayenne, nu au părăsit niciodată universul familiar al pădurii. Proiectaţi astăzi în acest spaţiu ale cărui legi le sînt necunoscute, par, dintr-o dată, plăpînzi şi dezarmaţi.

Pilotul redresează brusc aparatul, chiar la nivelul cocotierilor și trece razant deasupra fluviului. Este desigur un mod de a-l preveni pe jandarm că am sosit și că trebuie să vină cu jeepul său să ia călătorii, dar este, mai ales, o joacă. Imediat apoi avionul urcă și ia înălțime. Chiar și atunci cînd te bucuri de sănătate, nu-i ușor să suporți această manevră, care îți provoacă o ameteală rapidă și ai impresia că sîngele părăsește capul. Pentru Tilue, slăbit de boală, trebuie să fie un supliciu.

După alți cîțiva kilometri, după ce avionul rămîne nemișcat la capătul pistei, Tilue coboară cu pas șovăitor. Chipul lui pare o mască a durerii. Împreună cu soția sa, îl sprijinim ajutîndu-l să urce în jeep.

Lîngă casa jandarmului ne așteaptă cîțiva wayana. Ei transportă imediat perechea cu piroga în satul învecinat Aloike.

La spitalul din Cayenne medicii nu s-au simțit, probabil, în stare să-l vindece și au preferat să nu-l mai țină. În orice caz asta a fost explicația pe care mi-a dat-o medicul din Maripassoula.

PENTRU A NU MAI FI SOCOTIT „MUMU"

— Băiete, ai călătorit destul ! Uiți că va avea loc un marake și că hotărîsem să treci cu acest prilej cea de-a treia încercare.

Malavate s-a cam săturat de fiul acesta, care pare că nu poate sta într-un loc și nu își ține făgăduielile. Îi mărturisesc că am fost singur la Camopi. Cum însă de data asta nu mi s-a întîmplat nimic, a primit vestea mai îngăduitor decît prima oară, dar e de părere că toate au un sfîrșit.

— Fii liniștit, tată, nu mai am de gînd s-o iau din loc. Spune-mi doar cu ce să încep.

— Trebuie să-l ajuți pe fratele tău Akaletpe. E la primul său marake și îi vei explica tot ce știi și tu.

Akaletpe este fiul lui Nanuk, unul din frații lui Malavate. Potrivit legăturilor indiene de familie, el este în același timp și fiul lui Malavate.

— În primul rînd trebuie să faceți, fiecare, cîte două bănci micuțe. Vă voi arăta un arbore potrivit pentru aceasta.

Înarmați cu secure și machetă, îl urmăm pe papak Malavate în pădure. Akaletpe, care are vreo doisprezece ani, pășește mîndru în spatele tatălui său, cu securea pe umăr.

Indienii wayana se supun, în decursul vieții, încercărilor a patru sau cinci marake, uneori chiar mai multe, dar cel mai important este primul, de la sfîrșitul copilă-

riei. Fratele meu ştie că peste cîteva zile va înceta să facă parte din lumea celor mici, a copiilor „mumu". Cei mari, dar mai ales fetele, nu îl vor mai privi chiar la fel ca pînă acum. În acelaşi timp însă, el ştie că nu poţi pătrunde prea uşor în lumea celor vîrstnici. Va trebui să dovedească în cursul unor încercări deosebite că are rezistenţa, curajul şi îndemînarea necesare pentru a fi socotit printre viitorii vînători şi pescari ai tribului.

Malavate se opreşte nu departe de sat şi ne arată un copac, avînd diametrul cam de 50 cm.

— Doborîţi-l. Tăiaţi apoi trunchiul în patru bucăţi...

Pentru ceremonie vom avea nevoie de două kololo, primul destinat naşului — omul ales să ne sprijine moral — cel de al doilea pentru teriem, adică pentru însuşi candidatul. Ceremonia fiind prevăzută să aibă loc în noaptea de dans care precede încercarea cu insecte, nu vom avea voie să ne odihnim decît în scurte răstimpuri şi numai cu îngăduinţa naşului.

Malavate ne mai dă repede cîteva sfaturi cum să procedăm, apoi ne lasă singuri. Akaletpe şi cu mine ne privim, nehotărîţi.

— Cine începe ?

— Tu, că eşti mai bătrîn, îmi spune cu un zîmbet de îmbărbătare.

Mă apuc de lucru, în timp ce îmi urmăreşte mişcările cu interes amuzat. Cînd aproape am terminat, îmi propune binevoitor să mă ajute.

Copacul începe să trosnească şi să se clatine, apoi, cu încetineală solemnă, se apleacă, antrenînd în cădere o întreagă încîlcitură de liane parazitare. Îndată ce zgomotul încetează, sute de păsări îşi reiau concertul între-

rupt pentru o clipă. În lumina verzuie ce se strecoară prin bolta copacilor, tremură mult timp praful rămăşiţelor vegetale ce plutesc în aer.

Mulţumiţi de acest prim rezultat, ne aşezăm pe trunchi. Pe pămînt aleargă înnebunite, care încotro, mici furnici roşii, stîrnite de căderea arborelui. Akaletpe le urmăreşte gînditor cu privirea.

— Antecume, spune-mi, marakeul e foarte dureros ?

În decursul primei mele şederi printre indieni am trecut încercarea de două ori. Caut să-l liniştesc, dar nu prea reuşesc. E adevărat că furnicile primului meu marake, închise în împletituri, erau destul de impresionante, cu mult mai impunătoare decît cele care se agită acum în jurul nostru. Erau negre şi mari, de doi pînă la trei centimetri. Fratele meu, probabil, îşi şi închipuie cum sute dintre ele îşi fac de cap pe pieptul, pe obrajii şi pe fruntea lui.

— Poate voi ţipa, poate că cei de faţă îşi vor bate joc de mine...

— Află că doare mai puţin decît ai putea crede !

— Zici aşa, dar nu-i adevărat !

— Ba da, vei vedea... Şi mie mi-a fost frică.

Trecusem încercarea pentru prima dată în 1961, la puţin timp după ce fusesem adoptat de Malavate. Ştiam că prin aceasta, mai mult decît prin orice altceva, voi dovedi, atît lui, cît şi întregii comunităţi, hotărîrea mea sinceră de a deveni unul dintre ai lor.

Tata nu mi-a luat cererea în serios decît după un oarecare timp, dar, în faţa stăruinţelor mele, s-a dus să se sfătuiască cu „Grand-Man" Twenke şi cu celelalte căpetenii ale tribului. „Candidatura" mi-a fost acceptată.

Cred că am păstrat neştirbite în amintire cele mai neînsemnate amănunte din cursul zilelor care au urmat : împreună cu ceilalaţi tepiem, purtînd ca şi ei povara a zece kilograme de şiraguri de mărgele şi brăţări, stingherit de olok, o pieptănătură împletită în echilibru instabil, care ne strivea capul, a trebuit să dansăm pînă la limitele rezistenţei, de la asfinţit pînă în zori, într-un tropăit continuu şi îndrăcit, suflînd într-un flaut.

Dimineaţa purtam urme adînci şi, pe alocuri, băşici însîngerate, lăsate de brăţări. E lesne de închipuit uşurarea pe care am simţit-o atunci cînd tatăl meu adoptiv şi „Marele Bărbat" m-au eliberat de podoabe ; ştiam totuşi că ritualul acesta vestea cea de a doua probă, care şi dă numele acestei ceremonii : aplicarea marakeului. În liniştea revenită odată cu zorile, bîzîitul sinistru a sute de viespi şi furnici prinse de abdomen în ochiurile largi ale unor împletituri mă făcea să nu pot uita aceasta. Nu voi uita, de asemenea, neastîmpărul sălbatic al cleştilor şi acelor insectelor, atunci cînd decanul de vîrstă al satului, cu zîmbet de nepătruns, a apucat marakeul şi l-a ridicat la înălţimea pieptului meu, înainte de mi-l aplica, cu mîna sigură şi expertă, pe tot trupul. Aşa cum cere tradiţia wayana, suportasem încercarea fără să tresar, chiar şi atunci cînd marakeul se apropiase de faţa mea, întîrziind pe obraji. Poate doar cîteva picături de sudoare mi-au putut trăda încordarea. Cînd totul a luat sfîrşit, asistenţa, pînă atunci neobişnuit de tăcută şi atentă, se animă dintr-o dată. Chipul tatălui meu adoptiv se lumină de un surîs fericit şi complice. La sfîrşit eu însumi am fost surprins de uşurinţa cu care putusem rezista...

Către seară am izbutit, cu chiu cu vai, să tăiem cele patru bucăţi de trunchi. Fratele meu şi-a alungat temerile şi a lovit lemnul cu sete. Cu sudoarea şiroind şi cu trupu-

rile acoperite de rumeguș, dar foarte mulțumiți, ne-am dus la debarcader să ne scăldăm.

Soarele a și coborît deasupra liniei întunecate a pădurii. Norii par cuprinși de uriașa vîlvătaie a unui incendiu și se simte o adiere blîndă. Chircite în apă, două femei tinere își stropesc peste fund bebelușii care chicotesc de plăcere. Printre pirogele legate la mal, băieți și fete se aruncă în apă revenind abia tîrziu la suprafață. Pe țărm, o puștoaică cu părul lung și negru ține în palmă craniul unei maimuțe pe care l-a găsit în oala de mîncare. Din cînd în cînd vîră un deget în gaura din spatele craniului pentru a scoate bucățele de creier pe care le duce la gură, sugîndu-le cu poftă. Ceva mai jos, Malavate stă de vorbă cu Malikapte, mama lui Akaletpe, în vreme ce aceasta scoate mațele la doi mari pești piranha.

— Ei, copii, cum stați cu treaba ?

Tatăl meu pare cu mult mai puțin încîntat decît noi de iuțela cu care am muncit.

Seara ne tolănim în hamacurile noastre. De jur împrejur, sute de licurici se aprind și se sting, cu tot atîtea scîntei în aerul călduț și încărcat de electricitate al nopții.

Glasurile sînt melodioase și tainice, uneori grave și înăbușite, alteori ascuțite la culme. Satul este liniștit. Doar o bătrînă se vaietă în coliba de alături. Își amintește de băiatul ei care a dispărut acum cîțiva ani, durerea eliberîndu-i-se într-un lung cîntec de jale.

Am ridicat cîte un colț al plasei împotriva țînțarilor scoțînd capul afară pentru a putea vorbi în voie. Malavate se întreabă ce insecte vom folosi de data aceasta. Ne hotărîm pentru viespile kapeho, ceea ce reprezintă un pas înainte foarte firesc. Intervine și Pontsitpe :

— Va trebui să punem cît mai multe.

— Ai dreptate, iar dacă tu vrei, mamak, sînt gata să suport chiar şi două marakeuri deodată, aşa cum a făcut Weyuku.

Nici un wayana nu a uitat nemaipomenita comedie pe care a jucat-o Weyuku cu cîţiva ani în urmă. După noaptea de dans se dusese la decanul de vîrstă al satului, rugîndu-l să treacă primul încercarea, căci se simţea la capătul puterilor. Bătrînul îi respinsese cererea, iar Weyuku s-a lăsat să cadă pe o bancă scundă, mai-mai să leşine. Cînd i-a sosit rîndul, nu numai că a suportat aplicările marakeului cu deplină nepăsare, ci, îndată după încheierea încercării, s-a îndreptat către coliba lui, de unde s-a întors cu o nouă împletitură, în care erau două sau trei sute de insecte, şi a întins-o, surîzînd, decanului. În ziua aceea am aflat că trecea cel de al zecelea marake.

Cîinii se pornesc să urle, trăgînd de funii. Probabil că au mirosit vreun vînat, dacă nu cumva vreun bărbat din satul vecin s-a aventurat pînă aici să-şi încerce norocul, aflînd că în seara aceasta o femeie a rămas singură în hamacul ei. Cîte întîlniri amoroase nu au fost compromise în felul acesta, în ultima clipă ? Deşteptată de gălăgie, o fetiţă începe să geamă, în timp ce mama ei tună şi fulgeră împotriva cîinilor. Înjurăturile se ţin lanţ, de la o colibă la alta. Poate că ceva mai departe, pitit în întuneric, un bărbat aşteaptă cu inima bătînd de dorinţă şi de teamă. În cele din urmă se face din nou linişte.

— Două marakeuri, unul după celălalt ! Nu vei rezista.

— Pot încerca. L-am trecut foarte tîrziu pe primul şi în felul aceasta aş recîştiga din timpul pierdut...

— Dacă ţii, vom face două mari împletituri cu două feluri de viespi...

Plec din nou foarte devreme, împreună cu Akaletpe, pentru a termina cele două kololo începute. Mînuind machetă şi securea, izbutim destul de repede să subţiem un trunchi, dîndu-i forma unui bloc patrat. Băncuţa începe să prindă formă. Nerăbdător să isprăvesc, izbesc atît de tare încît kololoul meu rămîne cu un singur picior. Lîngă mine izbucneşte rîsul crud al lui Akaletpe. A rămas cu lucrul în urma mea, în schimb banca lui are amîndouă picioarele întregi.

Malavate vine cu vestea că, în curînd, se va desfăşura în sat un dans kalau. Au mai avut loc cîteva în timpul în care fusesem plecat pe Oyapock, iar cel de acum, ultimul, deschide etapa cea mai importantă a acestei perioade de sărbători, care cuprinde cîteva luni.

În timp ce mă scald la sfîrşitul după-amiezii, împreună cu Akaletpe, zăresc apropiindu-se cîteva luntre. De departe recunosc pe Pidima cu familia sa. Sînt singurii dansatori pe care i-a invitat Malavate. Susţine că recolta de manioc a fost prea slabă pentru a îngădui mari orgii cu băutură. Akaletpe şi cu mine ne ascundem cu greu dezamăgirea.

Aşa cum o cere obiceiul, cei patru sau cinci dansatori nu vor părăsi debarcaderul decît odată cu căderea nopţii. În aşteptare, femeile îi ajută să-şi pună podoabele. Printre picioarele lor aleargă nestingherit un hocco domesticit. Căpetenia satului îl ia cu el peste tot unde se duce.

— Priveşte !

Akaletpe îmi arată cu degetul pasărea. De cîteva clipe aceasta zburătăceşte în mod ciudat, ai crede că a băut. Mai străbate încă cîţiva metri, se clatină, apoi se prăbuşeşte ca trăsnită. După primul moment de surpriză, un rîs general salută moartea păsării

Soarele a apus, dansatorii urcă micul drum ce duce la bătătura din mijlocul satului. Doar Pidima cîntă, ceilalți se mulțumesc să reia unele refrene.

Dansul kalau cuprinde numeroase cîntece, iar multe din cuvinte aparțin unor graiuri astăzi dispărute, alcătuind un tot original. După aproape o jumătate de oră, primul cîntec ia sfîrșit printr-un lung strigăt modulat. După accentele grave și foarte frumoase ale acestui cîntec urmează un dans săltăreț, cu ritm uneori îndrăcit, un soi de divertisment, în cursul căruia dansatorii improvizează treptat, pe măsura inspirației lor, mici cuplete închinate adesea tapirului, ceea ce le îngăduie să transmită în același timp cîte un mesaj uneia sau alteia dintre femeile de față. Sînt lăudate virtuțile tapirului, dar nimeni nu se lasă înșelat, mai puțin decît oricine firește chiar cea căreia îi este adresat mesajul. Dealtfel se găsește întotdeauna cineva care se apropie de tine, șoptindu-ți la ureche : „Nu despre tapir ar trebui să vorbești, ci de cutare...". Astăzi improvizez și eu un cîntec despre nefericita zburătoare. „A fost un hocco care a venit adineaori, nu a vrut să ia parte la dansul kalau și a murit". Toată lumea izbucnește în ris, mai ales că am cîntat pe o melopee care nu este chiar tipic wayana.

De obicei, cîntecele, alternînd cu improvizațiile în cinstea lui Maipuri *, țin întreaga noapte. Dar către miezul nopții, fiul lui Pidima anunță că îi este somn și pleacă la culcare. Este apoi rîndul lui Yalukana și curînd toți dansatorii sînt în hamacurile lor. Rămîn doar cu Pidima. Dănțuiește fără entuziasm cîtva timp, apoi se oprește.

— Cred că nu ne rămîne altceva de făcut decît să ne culcăm și noi, îmi spune.

---

* Maipuri : tapir (n. a.).

— Nu prea e firesc ca tocmai cîntăreţul lui Kalau să nu vegheze toată noaptea.

— Da, dar nu am rămas decît noi doi, nimeni nu reia cîntecul după mine. Mă voi întoarce curînd să cînt din nou, pentru a-i stîrni pe ceilalţi să reia dansul.

Aşezat lîngă un foc aveam să aştept ivirea zorilor pînă să-l văd ieşind de după plasa lui.

În timpul celor trei zile care au urmat, etapa aceasta, care precede ultima parte a sărbătorii, s-a redus la o simplă formalitate. Malavate, căruia îi împărtăşesc dezamăgirea mea, îmi făgăduieşte să invite pe Twenke şi pe Anapaike, împreună cu familiile lor, să participe la sfîrşitul ceremoniei.

Ultimul ritual înainte de marakeul propriu-zis constă în a merge la Pidima pentru a aduce mari burdufe împletite, pline cu cachiri concentrat. Pentru această împrejurare ne împodobim cu o coroană de pene, şiraguri, brăţări şi lungul calimbe * de sărbători. Burdufele ne aşteaptă în mijlocul satului. Înainte de a coborî din nou pe rîu sîntem poftiţi la o fantastică orgie. Timp de două ore, în care dansăm în cinstea lui Maipuri, într-un delir de strigăte şi rîsete, dăm pe gît litru după litru de cachiri. Abia te-ai uşurat reluîndu-ţi locul în horă, că unul dintre participanţi se şi înfăţişează pentru a-ţi umple o nouă tigvă, apoi încă una, pînă cînd, cu burta umflată, te duci să te eliberezi de greutatea care îţi apasă stomacul.

Cînd dansul ia sfîrşit, sîntem cu toţii năuciţi de mişcare, de strigăte şi băutură. Rămîne să coborîm burdufele pînă la luntre. În starea în care ne aflăm nu-i o treabă uşoară.

* Calimbe: şorţ wayana din stambă roşie (n. a.).

Provocat de către Akaletpe, înaintez pentru a-l apuca pe cel mai mare. După ce m-am lăsat jos, îmi aşez cureaua de purtat pe frunte. Strigătele, exclamaţiile şi rîsetele se înteţesc. Sprijinit de către cei din sat, izbutesc să mă ridic, apoi, împleticindu-mă sub greutatea celor patruzeci ori şaizeci de kilograme, cobor pînă la malul apei.

Ne întoarcem cam veseli în satul lui Malavate, pe un întuneric adînc, fără lună. Din fericire nu am avut de străbătut nici o cascadă şi nici praguri.

În ziua următoare, satul cunoaşte o activitate febrilă. Au sosit oameni din satele lui Anapaike şi Twenke. Printre ei, Amai-Poti şi Panek, cu care am trecut cu bine primul meu marake. Pentru mine este o adevărată îmbărbătare să ştiu că vor asista la încercări.

Plec în pădure cu naşul pe care mi l-a hărăzit Malavate, unchiul meu Sante, în căutarea unor cuiburi de viespi. După ce am descoperit unul, Sante se caţără în copac şi stropeşte insectele cu o substanţă preparată din anumite plante, pentru a le amorţi. Judecînd după cum se răsuceşte şi se plesneşte pe tot trupul cu palma, mixtura nu prea şi-a îndeplinit scopul. După acest marake improvizat, nu izbuteşte să prindă decît vreo şaizeci de viespi. Pentru a completa conţinutul împletiturii, li se vor alătura trei sute de furnici.

Cu răbdare şi sîrguinţă, Malavate împreună cu Sante le vor aşeza astfel încît, prinse în ochiurile împletiturii, insectele să fie îndreptate cu capul într-o parte şi cu abdomenul în cealaltă. Operaţiile acestea odată încheiate, naşii noştri respectivi, asistaţi de soţiile lor, încep să ne îmbrace. Încet încet, trupurile noastre sînt copleşite de povara podoabelor.

Sîntem cinci tepiem : Akaletpe şi cu mine, un alt bărbat, pe nume Pituku şi două femei (cea de a doua soţie a lui Nanuk şi o fată ajunsă la vîrsta pubertăţii).

Odată cu întunericul ne instalăm pe o scîndură lungă, deasupra unui şanţ umplut cu frunziş, pentru a alcătui o cutie de rezonanţă. Aici vom dansa pînă în zori.

În primele patru-cinci ore, Akaletpe se avîntă fără a se menaja. El este cel mai tînăr, toate privirile sînt îndreptate asupra lui, îl simţi îmbătat de dans. Dar, către miezul nopţii, lucru firesc după ce s-a zbenguit ca un puşti zănatic, Akaletpe îşi trădează deodată oboseală. Satul este acum aproape pustiu, agitaţia s-a stins.

— Antecume, mi-e somn, nu voi putea rezista.

— Nici nu poate fi vorba să te opreşti, încă nu au venit zorile, mai ai de dansat o bucată bună !

Tropăitul său devine din ce în ce mai lent, picioarele îi sînt grele ca plumbul, cască întruna. Îmbărbătat şi îmboldit de ceilalaţi tepiem, mai rezistă cîtva timp, dar curînd trebuie să-l sprijinim. Pidima de o parte, eu de cealaltă, continuînd să dansăm. Orele se scurg, nesfîrşite. Îmi amintesc primele mele două marakeuri, mai ales cel de al doilea, la care au luat parte doisprezece tepiem, fiind de faţă peste două sute de oameni, aproape tot tribul. O parte a nopţii fusese ocupată de numeroase jocuri. Jumătate dintre copii, cu un extraordinar dar al mimei, se preschimbase într-o ceată de maimuţe, în timp ce cealaltă jumătate se distra trăgînd în ei cu minuscule arcuri. Ceata odată măcelărită, se retrăgea, făcînd loc altor animale, porci, agouti, cabiai...

Adolescenţii porniră apoi un alt soi de vînătoare. Jocul consta în a urmări femeile şi a le atinge cu capătul unei ciucure împletit, legat de pîntec, şi simbolizînd sexul. În

timpul acesta, satul a răsunat de țipete ascuțite și hohote de rîs.

Ceva mai tîrziu, copiii au înălțat o colibă din frunze la cîțiva metri de noi, pentru a îngădui unor șamani ucenici să-și încerce puterile pe bolnavi imaginari, folosind practica vracilor.

Vînătoarea, viața sexuală și lumea duhurilor, trei dintre preocupările de căpetenie ale indienilor wayana, se descătușau astfel sub formă de amuzament. Distrat de spectacolul neîntrerupt, susținut de prezența unei mulțimi de vizitatori în fața cărora trebuia să nu te faci de rîs, era cu mult mai ușor să-ți păstrezi moralul și să-ți uiți oboseala...

Este, cred, ora patru dimineața, ne agităm precum automatele și așteptăm, aproape cu nerăbdare, încercarea cu insecte. O orgie de băutură, organizată pentru tepiemi, este bine venită spre a ne trezi. După ce am băut și am eliminat apoi vreo zece litri de cachiri, ne pornim din nou să dansăm cu ardoare sporită. Pînă și fratele meu își revine, iar atunci cînd, la primele lumini ale zilei, asistența se întoarce, găsește un Akaletpe în mare formă, țopăind și rotindu-se ca un ied. Cum nimeni nu a fost de față la clipele de slăbiciune din cursul acestei nesfîrșite nopți, băiatul face o impresie puternică.

Fiind cel mai tînăr, este primul care va fi supus încercării. Cutezător, fără a clipi sau schița vreun gest, își oferă trupul înțepăturilor a zeci de furnici ilak. Împletitura îi este aplicată de către mama sa, fără menajament, nici prea repede, nici prea încet, pentru a nu-și atrage critica vizitatorilor. Copilul rămîne nepăsător pînă la capăt, doar o ușoară crispare a obrazului îi trădează durerea. Cînd totul s-a terminat, tatăl său îl ia de mînă și îl conduce pînă la

adăpostul în care vom fi închiși pe timpul unui post ce va dura zece zile.

Este apoi rîndul fetei. Încercarea neavînd aceeași semnificație și nici aceeași importanță pentru femei, marakeul îi este aplicat destul de repede. Înțepăturile îi smulg două trei strigăte slabe. Mama ei îi cere să tacă și să se stăpînească.

— Acum ești femeie în toată firea, n-ai voie să te vaieți !

După Walami și Pituku urmez eu. La drept vorbind, nu am nici o teamă. Trec această încercare pentru a treia oară și o suport fără prea mare greutate. Înțepăturile sînt mai violente, mai dureroase decît cele de la marakeurile precedente, îmi rămîn înfipte în piele acele și viscerele insectelor.

Înainte de a mă duce la coliba tepiemilor, beau cîteva tigve cu cachiri. Akaletpe și fata, extenuați de dans, au și adormit. Atingerea hamacului pe piele îi face să scoată mici gemete la fiecare mișcare.

Chiar din dimineața următoare începe să ne chinuiască setea. Numeroasele chiolhanuri la care am luat parte în cursul acestor ultime săptămîni ne fac postul greu de îndurat. Pe deasupra sîntem și în anotîmpul secetos, iar zilele sînt fierbinți.

Amai-Poti vine și-mi aduce cachiri.

— Ia, bea de aici, am pus suc de trestie de zahăr, vei vedea ce bun este !

Bineînțeles, nici vorbă să primesc. Ispita face parte din încercare. Pe toată durata postului, cei din sat vin și beau sub ochii noștri tigve mari cu apă proaspătă sau cachiri, plescăind zgomotos și vărsînd o parte a lichidului pe pămînt.

Odată cu setea, foamea devine şi ea obsedantă. Într-o horă de coşmar, călăii noştri devorează în faţa noastră uriaşe hălci de carne şi, pentru a mări chinul, ne oferă insistent tot ceea ce ne place mai mult : peşte koumarou, hocco, maimuţă atele, batate, trestie de zahăr. Ne vine să le strigăm : „Plecaţi, pieriţi din faţa noastră, lăsaţi-ne în pace, ne este şi aşa destul de greu !". Dar trebuie să rămînem nepăsători, să nu trădăm nici prin cel mai mic semn slăbiciune, enervare sau ostilitate faţă de aceste rude sau prieteni pe care te surprinzi în taină că-i deteşti. Nu avem decît o singură consolare : vor mai fi marakeuri în cursul cărora călăii de astăzi vor deveni, la rîndul lor, victimele noastre !

ACEŞTI COPII SĂLBATICI

Aş fi putut continua traiul acesta în satul lui Malavate, să rămîn „piti" * al său, cum îmi spunea într-un jargon „petit nègre", pentru a-mi arăta afecţiunea. Dar aveam impresia că se încheiase o epocă.

Dîndu-mi o nouă familie, viaţa îmi dăruise, cu cîţiva ani în urmă, o a doua copilărie. Lîngă Malavate făcusem primii paşi în această nouă lume a pădurii. Fiecare senzaţie, fiecare miros, fiecare gust fusese ceva nou pentru mine. Cuvînt după cuvînt, gîngurisem precum un copil limbajul familiei mele indiene.

Dar, din descoperire în descoperire, din ucenicie în ucenicie, mă făcusem mare. În gura mea, wayana suna la fel de firesc ca limba maternă. Fără osteneală, glasul meu îi reda muzica, iar urechea ştia să prindă cele mai mărunte nuanţe. Desculţ, doar cu un simplu calimbe, mă deplasam prin pădure ca oricare indian. Aveam ochiul ager, nu mă mai rătăceam urmărind vînatul. Mă pricepeam, de asemenea, să găsesc urma sălbăticiunilor şi să mă apropii de ele fără zgomot, ştiam să pescuiesc, să construiesc la iuţeală un adăpost în pădure. Depăşisem copilăria mea indiană, simţeam nevoia să zbor cu propriile-mi aripi.

Cu toate acestea, nu-mi era uşor să-mi găsesc locul potrivit în sînul tribului ieşind de sub tutela lui Malavate. Pentru indienii wayana nu puteam şterge niciodată cu to-

* Piti : deformarea cuvîntului francez „petit" — micuţ. (n. t.).

tul faptul că fac parte din lumea oamenilor albi. În ochii lor, fie că îmi plăcea, fie că nu, lucrul acesta mă desemna drept tîlmaciul ideal în relaţiile cu administraţia din Cayenne şi cu „palassissi" *.

La rîndul meu, originea aceasta mă făcea să simt şi mai dureros evoluţia pe care o urma comunitatea wayana, datorită contactelor din ce în ce mai dese pe care le înlesnea postul din Maripassoula. Îmi dădeam seama că aceste contacte se înmulţeau continuu, lucru inevitabil în epoca pe care o trăim. Nu trecuse prea mult timp de cînd pe Ouaqui şi pe Oyapock indienii emerillon sfîrşiseră în alcoolism şi prostituţie.

Pentru wayana, evoluţia aceasta era doar la începuturile ei. Acestea puteau fi considerate din clipa în care fusese inaugurată, la Maripassoula, în 1952, pista de aterizare care avea să uşureze considerabil accesul în ţinut. Cu trei ani mai înainte, Raymond Maufrais ** petrecuse aici cîţva timp, înainte de a porni din nou la drum către indienii emerillon, unde avea să-şi găsească moartea. În carnetul său de călătorie descria în cîteva rînduri ceea ce reprezenta, pe atunci, tîrguşorul : „O infirmerie alcătuită din două mari colibe ; infirmierul, un fost ocnaş simpatic, postul circumscripţiei, altă colibă mare ; în vîrful pavilionului din piaţă flutură tricolorul nostru ; un jandarm, care îşi aşteaptă de trei luni concediul, nerăbdător să-i vină schimbul ; şase locuinţe de negri bosch... Acestea alcătuiesc întregul post administrativ din Maripassoula. În mod obişnuit, poşta

* Palassissi : oameni albi (n. a.)

** Raymond Maufrais cunoscut explorator al junglei Amazonului. Plecat în căutarea unor triburi încă necunoscute, a dispărut fără urmă în „iadul verde". Vezi şi R. Maufrais, „Aventuri la Matto Grosso", 1958, Ed. tineretului, Bucureşti (n. t.).

ajunge aici în cincizeci de zile, uneori însă și după trei luni. Nu există radio".

Prin urmare, totul începuse odată cu construcția pistei; trebuise defrișat terenul și nici nu se putea închipui o mînă de lucru mai potrivită decît indienii. Cu securea, macheta și cu ajutorul focului, ei se pricepeau mai bine decît oricine să învingă vegetația uriașă și vrăjmașă a pădurii virgine. Cum, pe vremea aceea, banul nu avea în mod practic nici o valoare în interiorul ținutului, ei fuseseră plătiți cu puști și mărgele de sticlă.

Alte lucrări, ca de pildă construirea unui dispensar, aveau să îngăduie multor wayana să dobîndească cîte o pușcă. Ceva mai tîrziu, administrația din Cayenne a hotărît realizarea unui drum care să lege capitala Guianei direct de Maripassoula. Micul post administrativ a fost animat timp de mai multe luni de un adevărat suflu epic. Indienii au fost recrutați cu zecile pentru a defrișa pădurea pe cîțiva metri de fiecare parte a unui drum trasat de un buldozer rablagit. Buldozerul lăsase o amintire de neuitat. După ce fusese adus pe calea apei, de la Saint-Laurent la Maripassoula, piesă cu piesă, apoi montat din nou la fața locului, monstrul mecanic intrase în acțiune sub privirile îngrozite ale băștinașilor. Dar clima pădurii nu-i pria. Se defecta întruna. Vacarmul de iad înceta brusc, urmat de o liniște impresionantă. Nu se mai auzea nici pasăre, nici gîză. Pădurea se golise de locuitorii săi. Pălăvrăgind vesel, indienii wayana îl priveau pe tehnician care, plin de negreală și sudoare, se apleca peste ferotenia îndărătnică.

Dar epopeea aceasta tumultuoasă își frînsese aripile la kilometrul al treisprezecelea ; din lipsă de fonduri, administrația hotărî ca lucrările drumului să se oprească aici. Faptul nu a mirat pe nimeni. În Guiana fuseseră abando-

nate nenumărate proiecte în curs de realizare. Aspectul acesta făcea parte din tradiţiile cele mai trainice ale ţării. De fiecare dată administraţia se mulţumea să declare, sus şi tare, că Guiana era cu adevărat un ţinut blestemat, în care absolut nimic nu putea fi dus la bun sfîrşit. Ar fi fost deplasat să fie căutaţi vinovaţii, ceea ce nu mai făcea parte dintre tradiţii. Şi, în felul acesta, chestiunea odată clasată, buldozerul fusese repartizat unei lucrări mai puţin ambiţioase şi mai potrivite sănătăţii sale şubrede. Iar pădurea şi-a reluat drepturile înghiţind drumul fără a lăsa măcar o urmă din el. În ceea ce îi priveşte pe indieni, ei s-au întors în satele lor de pe Itany cu alte puşti, cartuşe şi o mulţime de mărgele. Unii cumpărau de ocazie chiar şi motoare pentru pirogi de la negrii boni, care profitau de naivitatea cumpărătorilor pentru a-şi plasa vechiturile.

În timp ce pînă în această epocă, destul de recentă, indienii wayana izbutiseră în mod practic să trăiască bazîndu-se doar pe propriile lor puteri, găsind în pădure satisfacerea principalelor nevoi, erau acum pe cale de a descoperi munca salariată şi dependenţa. Cum să te întorci la arc cînd ai cunoscut puşca ? Grija lor permanentă devenise acum procurarea cartuşelor, la fel ca şi aceea de a face rost de benzină, pentru cei cîţiva care aveau motoare.

La rîndul lor, femeile nu se mai mulţumeau cu un mic şirag de mărgele. Îmi amintesc cum, într-o zi, sîcîit de pretenţiile lui Pontsitpe. Malavate îmi mărturisise nostalgic :

— Ştii, Antecume, pe vremuri, atunci cînd se purta la gît doar un singur şirag de mărgele, eram cu adevărat foarte bogaţi şi nu trebuia să-i oferi unei femei decît cîteva mărgele pentru ca ea să fie foarte, foarte drăguţă cu tine pentru foarte, foarte mult timp. În ziua de azi ele nu mai pot fi mulţumite nici dacă le dai o grămadă !

Deci bărbaţii să continue să muncească pentru a le procura din ce în ce mai multe!

În aceste condiţii, pentru căpetenii era mare ispita de a-şi muta satul de pe Itany şi a-l ridica nu departe de Maripassoula, unde totdeauna puteai nădăjdui să găseşti de lucru pentru cîtva timp. Misiunile ştiinţifice în interiorul ţinutului, destul de numeroase pe atunci, îi recrutau bucuros pentru mînuirea pirogilor şi trasarea drumurilor.

Fireşte că toate acestea schimbau obiceiurile micii comunităţi, cu atît mai grav cu cît, simţeam aceasta, lucrurile nu aveau să se oprească aici. Pista de aterizare nu fusese realizată doar pentru ca jandarmul să nu mai aştepte cincizeci de zile scrisorile de acasă. Iar acel proiect de drum dovedea destul de bine că la Cayenne, Consiliul General, care îşi limitase pînă în prezent activitatea la litoralul Guianei, se interesa acum şi de interiorul ţării.

Maripassoula se dezvolta. Locuinţele negrilor boni răsăreau pretutindeni, ca ciupercile. Indienii se aşezau şi ei în apropiere. Desigur că nu puteau fi lăsaţi toţi „sălbaticii" să trăiască fără să cunoască alfabetul şi religia creştină. Şi s-au găsit destui care să-şi asume această sarcină. În ţinuturile neprimitoare a fost trimis un misionar fanatic. Înalt, descărnat, cu ochi crunţi de inchizitor, cu barba mare, albă şi zbîrlită, străbătea Maripassoula, păşind solemn. Din cînd în cînd putea fi văzut ridicîndu-şi casca colonială de un alb imaculat pentru a-şi şterge de năduşeală craniul lucitor. Aşa cum îmi apăruse prima oară în faţa ochilor, cu sutană lungă, albă, şi cu cască, înconjurat de populaţia neagră din Maripassoula, mi s-a părut că iese dintr-un album „Tintin în Congo". În urma lui, cîteva maici pline de energie se străduiau să introducă în micile capete negre luminile catehismului. Bineînţeles că părintele Barbotin ştia prea bine că cea mai potrivită, mai rapidă şi mai sigură cale de a

„civiliza" pe acești copii „barbari" era să-i îndepărteze de înrîurirea familiei. Întemeie deci două internate, după modelul celor create în Africa cu douăzeci de ani în urmă, unul pentru băieți, iar celălalt pentru fete, botezîndu-le cu titlul liniștitor de „home" *. În mod ciudat, le-a numit chiar „cămine indiene", cînd, de fapt, la început, majoritatea copiilor care le frecventau erau negrii boni. Oare își trăda astfel dorința de a atrage aici copiii indieni ? Era nevoie de mult timp, de multă răbdare, de mai multă putere de convingere pentru a izbuti să-i atragă pe aceștia, mult mai ascunși, mai inaccesibili, mai sălbatici. Dar probabil că tocmai dificultățile stîrneau zelul misionar și fanatic al părintelui Barbotin.

Eram martor la toate acestea, ba chiar martor privilegiat, deoarece trăiam evenimentele dinăuntrul familiei mele wayana. Cunoșteam consecințele concrete care vor rezulta pentru populațiile din interiorul țării. Dezrădăcinați aproape tot anul din mediul lor, copiii „căminelor" aveau să fie lipsiți de ucenicia zilnică și bogată în învățăminte pe care o constituie viața în pădure. Foarte curînd, dezadaptați propriului lor mediu, ei nu aveau să obțină în schimbul acestei ucenicii de sacrificiu decît un petec de hîrtie reprezentînd certificatul de studii, lipsit de valoare atît aici cît și în orașele de pe coastă. Nu le va rămîne deci decît fie să trăiască în sînul familiei lor ca niște adevărați infirmi, fie să îngroașe rîndurile populației mizere și lipsite de nădejde a mahalalelor din Paramaribo. Lucrul acesta însă nu părea să-l tulbure în nici un fel pe părintele Barbotin : indienii wayana și negrii boni își vor petrece poate viața cu munci obscure, într-un mediu degradant, în schimb vor muri botezați.

---

* Home : (engl.) cămin (n. t.)

Pe de altă parte puteai visa, așa cum visează unii etnologi, a-i izola pe wayana, sustrăgîndu-i schimburilor și contactelor cu lumea din afară, doar că aceasta însemna a nu gîndi realist, deoarece nici chiar ei nu doreau asemenea lucru. Nimic nu le displăcea mai mult decît gîndul de a fi adunați în rezervații, lipsiți de libertatea de acțiune. În acest caz, oare ce era de făcut pentru ca evoluția să aibă loc cuprinzîndu-i și pe ei, fără însă a fi nevoiți să renunțe la principalele tradiții și la felul lor de viață ? Desigur că școala îi putea înarma să se apere mai bine în relațiile cu „civilizații". Ea putea, de asemenea, să-i facă să capete conștiința propriei lor existențe, cu condiția să fie adaptată la viața indiană și preluată, cît mai curînd posibil, sub îndrumarea chiar a indienilor wayana.

Dar nu era suficient să fie în stare să reziste moralmente. Le trebuiau date și mijloacele de luptă împotriva bolilor importate, necunoscute de șamani — bronșite, gripe, tuberculoze — pe care le contractau cu prilejul contactelor cu „palassissi". Doar o acțiune sanitară realizată metodic, la fața locului, putea avea sorți de izbîndă.

Din toate aceste considerente mi-a venit gîndul de a întemeia un nou sat, în chiar inima ținutului wayana și a construi acolo o școală și o infirmerie.

Proiectul meu a fost ușurat — fapt care i-a dat în același timp o mai mare greutate — de împrejurarea că la vremea aceea pe Itany și pe Maroni s-a ivit clanul lui Moloko. Era pentru a doua oară cînd se instala în ținut. Încă din 1962, înspăimîntat de profețiile apocaliptice ale pastorilor americani din Anapaike, care încercau să ademenească ultimele familii din Brazilia, Moloko fugise din satul său de pe Jari, împreună cu toți ai săi. Dar marele vraci nu suportase decît cu greu disciplina impusă de misionari, iar

oamenii din clan erau mult prea putenic legați de tradițiile lor pentru a putea accepta să abandoneze anumite ceremonii și practici rituale care nu cadrau cu ceea ce se cerea unor buni creștini.

Pe lîngă aceasta, cîte un călător singuratic aducea din cînd în cînd, la Anapaike, vești despre puținele familii ce rămăseseră în Brazilia, în ciuda amenințărilor. Auzindu-i, ai fi zis că pe Jari nu avuseseră loc alte evenimente decît obișnuitele inundații din anotimpul apelor mari și că nu se știa despre alte focuri decît cele aprinse în pădure chiar de wayana. Și atunci, plictisit să intoneze imnuri, cît e ziua de lungă, unui dumnezeu lipsit de chip, clanul a făcut cale întoarsă către vechile locuri de pe Jari.

În prezent, însă, deveniseră din nou fugari, părăsind Brazilia din pricini pur indiene. Unul dintre prietenii lui Moloko, mare vraci ca și el, fusese ucis în pădure de către indieni apalai. Împrejurările acestei omucideri au rămas învăluite în mister. Nimeni nu dorea să vorbească despre ele. Simțindu-se amenințat direct, Moloko preferase exilul la rudele sale depărtate de pe Marouini și Itany.

Împrăștiați în clipa de față pe aceste două rîuri, nu prea hotărîți asupra viitorului și, încă disponibili, s-au învoit cu ușurință să se unească cu indienii wayana din satele învecinate, care binevoiseră să-i primească.

Pusesem ochii pe un loc bun, o insulă mare de pe Itany. Domina torentul de la o înălțime de douăzeci de metri de nivelul apei, fiind astfel la adăpost de viiturile cele mai puternice. La poalele sale, în amonte, stînci minunate alcătuiau un bazin natural în care te puteai scălda fără să te temi de calcanii veninoși ce pot fi adesea întîlniți în locurile nisipoase. Ceva mai în aval, o mică plajă, ferită de cu-

rent printr-un promontoriu, putea constitui un debarcader ușor accesibil pirogilor.

Eram în 1967 și aveam 28 de ani. Nici pe departe nu îmi puteam închipui că în spațiul acesta restrîns, ce urma să fie cucerit pădurii cu ajutorul focului și al fierului, voi cunoaște clipele celor mai mari bucurii și, totodată, ale celor mai adînci dezamăgiri.

ANTECUME PATA DE MÎINE

Într-o dimineață de iulie, foarte devreme, zăresc o adevărată flotilă venind către viitorul sat. Într-o animație veselă, cea a începuturilor, ne punem pe treabă. Nădăjduind că într-o bună zi clanul lui Moloko se va instala aici, nădăjduind, de asemenea, că și familia mea mă va urma, am prevăzut de la bun început o suprafață destul de mare.

Mărăcini, rugi și arbuști năpădeau o parte din acest spațiu, ocupat cîndva de către un sat astăzi dispărut. Cu macheta izbutim să înlăturăm iute această pădurice. După ce se va usca, totul va arde cu ușurință. Chiar deasupra se înalță faleza abruptă a pădurii. Precum un popor de pitici atacăm arborii și, zi cu zi, cu energie neobosită, împingem înapoi zidul vegetației.

Odată cu apropierea nopții se reinstaurează tăcerea. Fiecare se întoarce cu piroga în satul său. M-am instalat pe o mică insulă învecinată, pe care se mai află și acum cîteva colibe în stare destul de bună. Obosit după o zi de trudă aproape necontenită, dar stîrnit de febra celor care clădesc, adorm cu greu.

Dimineața, cu o regularitate ce mă liniștește, pirogele se întorc, depun femeile și copiii pe insuliță pe care mă aflu, apoi se duc să acosteze la debarcaderul viitorului sat. În ritmul acesta, după numai zece zile, locul este delimitat. Pe pămînt un talmeș-balmeș de crăci tăiate și arbori doborîți prezintă o priveliște haotică. Peste cîteva săptămîni, cînd totul este aproape uscat, ne hotărîm să dăm foc.

Înaintînd în valuri printre ierburile și mărăcinii uscați, focul cuprinde îndată toată suprafața. Ajuns la marginea pădurii se va strădui mult timp, zadarnic, să pătrundă mai departe.

Cînd, în cele din urmă, ne reluăm locul în primire, totul în jur este negru și carbonizat, neprimitor... În zilele următoare vom curăța terenul, vom culege ramurile care nu au ars, vom îndepărta trunchiurile și nivela pămîntul. În ajutorul nostru au venit și femeile ; bărbații se duc cu regularitate în pădure să taie lemn de wapa și wacapou, ce va servi drept cherestea.

Într-una din zile, pe cînd eram la debarcader, Palanaewa, căpetenia satului vecin, sosește cu un trunchi răsucit la mijloc. Îi atrag atenția că e păcat de munca sa, că s-a străduit degeaba să care un trunchi atît de greu pe care va trebui să-l tăiem. Am spus toate acestea într-o doară, fără a da prea multă importanță, astfel că nu mică mi-a fost mirarea auzindu-l pe Palanaewa răspunzîndu-mi furios :

— Dacă-i așa, n-ai decît să te descurci fără mine. Du-te singur să-ți alegi trunchiurile !

Era o asemenea nepotrivire între remarca mea și felul cum a reacționat, încît m-am întrebat ce l-o fi apucat.

— Și, apoi, mi-ai dat o nimica toată ieri, mi-ai dat doar cîteva mărgele, prea puține lucruri, m-ai furat. Mă voi duce să le spun celor din sat să nu mai vină să te ajute.

Apoi se îndepărtează pe cărarea care duce în bătătura satului să-și caute nevasta... Iată explicația !

În ajun împărțisem daruri tuturor celor care, timp de două luni, mai mult sau mai puțin regulat, veniseră să mă ajute. Un lucru firesc. Dacă cineva care nu aparține de familia ta vine să-ți dea o mînă de ajutor la plantații ori la construirea unei colibe, îl răsplătești printr-un dar sau îi

faci un serviciu asemănător. Însă cum aș fi putut împărți lucrurile pe care le pusesem deoparte — mărgele, machete, stambă roșie, unelte, muniție — după măsura efortului fiecăruia, fără a risca să nemulțumesc pe careva ? Palanaewa venise în ajun să-mi ceară mărgele mai multe, iar eu i-am răspuns că la sfîrșitul lucrărilor voi mai împărți încă o dată daruri, dînd mai mult celor care vor fi lucrat mai mult. Se pare însă că nu mi-am atins scopul.

Întorcîndu-se către pirogă, urmat de soția sa, îmi aruncă în față :

— Dacă faci vreo școală, nu le voi da voie băieților mei să învețe acolo și le voi spune și celorlalți să nu-ți trimită copiii.

Îi atîță pe oamenii din satul său să-l urmeze. Observ că ia cu el trunchiul cel mare și strîmb. Cîteva clipe mai tîrziu pleacă și alte luntre.

Îmi place Palanaewa și credeam că și el mă place. Nu mă liniștesc decît cu greu de pe urma violenței acuzațiilor sale. În ziua următoare nimeni din clanul lui Palanaewa nu mai vine la lucru. Cu toate acestea, se încep fundațiile școlii cu oamenii de pe Marouini. Va fi o încăpere mare, dreptunghiulară, închisă pînă la jumătatea înălțimii cu pereți, pentru ca animația de afară să nu distragă copiii, dar, ridicînd capul, să poată vedea satul. Am de gînd s-o înalț pe o pardoseală pentru a scăpa de purici și alți paraziți. Nu mai sînt decît trei luni pînă la anotimpul ploios, deci trebuie să ne grăbim.

Chiar după trei zile vedem sosind cîțiva inși din satul lui Palanaewa, iar după alte cîteva, toată lumea e prezentă, în afară de el.

Două săptămîni mai tîrziu, pe cînd urc pe Morouini întovărășit de cîțiva tineri pentru a petrece seara la Mo-

loko, în satul lui Epoya, chiar în clipa în care ne oprim să tragem luntrea printr-un prag, îl zăresc pe Palanaewa cu soţia sa. Ambarcaţiunea lor este plină cu manioc, se întorc de la o plantaţie mai mică, pe care o au pe rîul acesta. Cum ei sînt cei care au pătruns primii, aşteptăm să ne elibereze trecerea. Ajungînd în dreptul nostru, Palanaewa îmi adresează formula obişnuită :

— Iată-mă, cumnate.

Nu-i răspund. Mai repetă o dată. Mărturisesc că am un caracter nesuferit, nici de data aceasta nu răspund. Ceva mai şovăitor mai face încă o încercare. Mă ţin tare pînă la capăt şi plecăm fiecare în drumul lui.

— De ce nu i-ai răspuns ? mă întreabă tinerii.

— Poate a uitat ce mi-a spus, eu însă nu.

Dar Palanaewa nu s-a mulţumit cu atît. Chiar a doua zi, în timp ce muncim în continuare la construcţia şcolii, îl văd îndreptîndu-se spre mine.

— Cumnate...

— Nu ştiu de ce mai vorbeşti cu mine, după toate cîte mi-ai zis. S-o lăsăm baltă, e mai bine pentru amîndoi.

Luîndu-şi atunci o figură amărîtă, cu glas abia auzit, reluîndu-şi mereu vorba, la fel cum şi eu persist în proasta mea dispoziţie, îmi spune :

— Cumnate, nu lua în seamă ce ţi-am zis. Defrişam locul pentru sat, munceam în soare, desigur că soarele m-a bătut în cap şi m-a obosit, adusesem lemnul acela foarte greu... Ţi-aminteşti, ţi-am spus odată că mi-ar place să facem şcoala asta, să înveţe şi copiii mei cîte ceva...

— Dar ai spus că nu mai vrei să-i trimiţi la şcoală ! !

— E adevărat, dar ştii, soarele...

Joacă cu atîta sîrg comedia căinţei, că îmi piere cheful să duc mai departe mica noastră războială. După ce s-a

încredințat că nu îi mai port pică, adaugă, zîmbind triumfător :

— Tocmai am adus alte lemne.

Cu inima mai ușoară, reluăm lucrările care vor continua, fără alte incidente, timp de săptămîni, cu mai mulți sau mai puțini oameni, după nevoile și disponibilitățile fiecăruia.

Am luat obiceiul ca o seară din două să urc pînă în satul lui Epoya s-o petrec în tovărășia lui Moloko. Vraciul de pe Jari suferă de un abces foarte mare pe ceafă și profit de acest prilej pentru a-l îngriji. De cele mai multe ori mă duc singur cu o pirogă mică ce mi-a fost împrumutată.

Într-o seară, un wayana din satul lui Epoya, care muncește la construcția școlii, îmi propune să mergem împreună. Cum sînt de acord, îmi spune în joacă :

— Tu vei face pe „șefu'" și te vei lăsa condus.

Mă așez la mijlocul luntrei. Awali și fiul său se duc în față, în timp ce la spate se instalează un băiețel. Ajungem la confluența lui Itany cu Maroüini. Aici se află un prag ce poate fi străbătut fără mari dificultăți, dacă o iei pe lîngă mal.

Aproape că am trecut, cînd Awali îndreaptă luntrea către mijlocul rîului, spre un loc în care curentul este deosebit de puternic. Încep să mă neliniștesc cu atît mai mult cu cît nu înțeleg manevra și mă simt cu totul neputincios. Cum nu am nici pagaie, nici takari, căci sînt „căpetenie", nu pot decît să mă las condus. Apa se năpustește cu putere în crăpătura dintre stîncile de aici. Bărbatul și fiul său sînt nevoiți să apese crîncen pe takari, înfigîndu-l pe fundul apei. Băiatul împinge cu atîta desperare încît își pierde echilibrul și un val uriaș se revarsă peste bord. Abia am timp să-mi dau seama ce se petrece,

că Awali și fiul său au și sărit în rîu, încercînd să ajungă la stîncile cele mai apropiate. Saltul lor împinge barca răsturnînd-o complet și mă trezesc în valuri.

Desigur că încerc să mă zbat pentru a scăpa de curentul principal, dar vîrtejurile mă fac să înghit din ce în ce mai multă apă și încep să mă scufund. Foarte curînd încetez orice rezistență. Voi muri, dar, ciudat, nu-mi este teamă. Totul devine firesc, aproape pașnic. Nici măcar nu mă înăbuș. Mă las rostogolit precum o piatră pe fundul rîului, într-o ultimă derivă. Revăd cîteva imagini din viața pe care am petrecut-o în ținutul wayana. Mai revăd o clipă și pe mama, dar lipsește orice sentiment de regret, orice tristețe. Mă las în voia acestei morți ușoare, firești...

O durere ascuțită mă readuce la viață și la frică. M-am lovit cu piciorul de o stîncă. Parcă tresărind din somn, încep să mă zbat, să lupt, să vreau să trăiesc. Mă înăbuș, îmi lipsește aerul. De bine de rău izbutesc să-mi păstrez capul deasupra apei. Ceva mai la vale, băiețelul care se aflase în barcă, la spatele meu, a reușit să se cațere pe o stîncă netedă. Îl strig, dar nu răspunde, probabil că este pe jumătate leșinat. Făcînd mișcări dezordonate pentru a înainta către el ajung într-o porțiune cu stînci, mai puțin adîncă, care îmi îngăduie să pun piciorul pe fund. La capătul puterilor ating locul unde zace copilul și mă prăbușesc alături de el, vomitînd tot ce am înghițit, scuturat de tremurături, incapabil să mă mișc.

Awali a izbutit să prindă barca. Unul din borduri este pe jumătate smuls, dar vom putea ajunge pînă la insula ce se află la cîteva sute de metri de aici.

După ce ne-am întors în tabără am rămas apatic timp de mai multe ore. Cînd îmi vin în sfîrșit în fire, îmi spun că sînt nebun de-a binelea încredințîndu-mă în fe-

lui acesta stelei mele norocoase, într-un ținut al rîurilor și al cascadelor. Începînd chiar de a doua zi, într-un mic bazin dintre stînci, iau prima lecție de înot. Curînd îmi dau seama că cel mai greu lucru nu este să-mi țin capul cîțiva metri deasupra apei, ci să-i parcurg în rîsul și batjocura unui public încîntat de asemenea prilej de distracție. Timp de zece zile, cît au durat exercițiile, cu o fidelitate nedezmințită, publicul meu avea să fie prezent, ghemuit pe stînci, la cîțiva pași, comentînd cu rîsete necruțătoare această eroică ucenicie.

După vreo zece zile, fiind în stare să rezist cincizeci de metri la suprafață, hotărăsc că e suficient. Am naufragiat de patru ori și am scăpat de fiecare dată fără să știu să înot, îmi spun deci că de acum înainte e o chestiune rezolvată, mă voi putea salva oricînd...

Încet, încet, construcțiile se desăvîrșesc. Curînd școala este gata, iar schelăria colibei mele prinde formă. Sînt atît de nerăbdător să vin să locuiesc în satul meu, încît, îndată după ce am așezat acoperișul de frunze, îmi părăsesc tabăra de pe insuliță și mă duc să-mi întind hamacul între stîlpii de susținere.

Petrec, destul de emoționat, prima mea noapte la Antecume Pata. Cu cîteva zile în urmă mă hotărîsem să-i propun lui Moloko și familiei sale să se instaleze aici, arătîndu-le că în felul acesta se vor putea aduna din nou. Au răspuns destul de evaziv. Pentru moment nu doreau să ia vreo hotărîre. Fără îndoială că Epoya și căpeteniile altor sute îi poftiseră înaintea mea. Într-adevăr, pentru ei aceasta reprezenta o cale de a-și mări influența, în calitate de „capitani", pe lîngă administrație.

Și astfel, în noaptea aceasta a lunii decembrie 1967, în care, în sfîrșit, iau în stăpînire locul, Antecume Pata

numără doar un singur locuitor, pe Antecume, întemeietorul său.

Am ridicat pologul și contemplu din hamacul meu suprafața mare și pustie ce pare că așteaptă colibele unor ipotetici locuitori. Ceva mai într-o parte, școala, gata să întîmpine treizeci de copii, își înalță umbra singuratică.

O liniște aproape apăsătoare. Nici un lătrat, nici o șoaptă, un rîs înăbușit sau un sforăit, nimic din zgomotele furișate și familiare ale nopților din sat. Din cînd în cînd, țipătul unei păsări de noapte sau un vaiet se aude dinspre pădurea apropiată. Sînt nerăbdător ca viața să se reverse peste tot acest spațiu, nerăbdător ca bărbați, femei și copii să-i pună pecetea bucuriilor, dorințelor și visului lor.

CEI DE PE ITANY ŞI CEI DE PE JARI

Cît timp va rămîne întinderea aceasta mare, Antecume Pata tăcută şi pustie?

Ziua îmi petrec timpul trebăluind şi meşterind tot felul de lucruri. Continui construcţia colibei mele, singur acum, plantaţiile cerînd toate braţele de muncă disponibile, şi montez pardoseala supraînălţată, pereţii... Cîţiva copii din satul lui Palanaewa vin să mă viziteze. Le place să umble de colo pînă colo prin şcoală, să mîzgălească tabla cu cretă, să se aşeze în băncile date la reformă de care am făcut rost la Maripassoula, să se caţere pe stîlpii care susţin acoperişul. După ce se satură se adună în jurul meu observîndu-mă cu o curiozitate plină de voie bună.

Am mai păstrat o rămăşiţă din iluziile pe care mi le făcusem în privinţa generozităţii administraţiei, aşa încît mă hotărăsc să trimit o scrisoare subprefecturii din Saint-Laurent, pentru a încerca să obţin daruri pe care să le împart tuturor celor care m-au ajutat la construirea şcolii. Aşez pe o ladă vechea mea maşină de scris, pe care o car cu mine, în timp ce vreo zece copii se înghesuie în semicerc. Mişcarea de dute-vino a literelor îi uimeşte şi îi înveseleşte grozav, dar ceea ce le place cel mai mult este clinchetul clopoţelului de la capătul de rînd. De fiecare dată, nota ascuţită este prelungită de ecoul rîsetelor. Din păcate, ei nu pot aprecia ceea ce constituie originalitatea de netăgăduit a maşinii mele. Îmbătrînind, a căpătat năravul de a bate alternativ o literă neagră apoi următoarea

roșie. Desigur că administrația, bănuitoare de felul ei, riscă să se împotmolească în presupuneri privind semnificația ascunsă a acestei enigme.

Sustras de animația din jurul meu, înaintez doar cu multă trudă în redactarea scrisorii. Tocmai soseşte un copil şi îmi arată o zgîrietură uşoară la un deget. Mă duc să răscolesc într-un cufăr ce zace la îndemînă şi în care păstrez trusa farmaceutică. După cinci minute, cînd să reiau scrisul, găsesc un rînd întreg de „a" şi un rînd întreg de „x". Lîngă maşina de scris, o fetiţă îmi adresează un zîmbet complice, încîntată că şi-a adus contribuţia.

Odată cu apropierea nopţii, copiii dispar şi iată-mă din nou singur. Atunci aştept să se întunece complet şi plec în amonte sau în aval de insulă, în zonele cu stînci, pentru a prinde cu ţepuşa cîţiva peşti. Cum, în mod practic, de ani de zile în colţul acesta nu a fost nimeni, locul e plin de peşti şi nu mi-e greu să-mi asigur masa.

Timp de două luni îmi voi trăi exilul acesta de pustnic. Din cînd în cînd, vizitez satele învecinate.

Şi apoi, într-o bună zi, Puptu, ginerele lui Moloko, mă vesteşte că are de gînd să vină să se instaleze aici împreună cu familia sa. Curînd vor urma Wayamane, Kisai şi, în cele din urmă, Moloko însuşi.

Construcţiile încep rînd pe rînd. Satul pare că se trezeşte dintr-o lungă toropeală. Visul meu este pe cale a se împlini, dar mai lipseşte încă propria-mi familie. Malavate nu a luat nici pînă acum vreo hotărîre. Este adevărat că are alte griji mai grabnice. Nu de mult a venit să-mi spună că va pleca în Brazilia.

— Ştii, prietenul lui Moloko, cel care a fost ucis de către indienii apalai, avea o soţie, pe care o cunosc. Acum

e văduvă. M-am săturat de mama ta, mă voi duce s-o iau drept a doua nevastă.

Viaţa satului se înfiripă încet, încet. Mă hotărăsc să deschid şcoala şi trimit vorbă copiilor de pe Marouini şi Itany. În dimineaţa acestui început de şcoală improvizat, văd sosind vreo douăzeci de copii, dintre care unii s-au împodobit pentru prilejul acesta cu o coroană de pene. Sînt prezenţi toţi părinţii. Într-o ambianţă de veselă anarhie, elevii iau loc în pupitre în timp ce adulţii se înghesuie şi se strivesc în mica încăpere. Făcîndu-mi cu greu loc printre rînduri împart tăbliţe, caiete şi creioane. Fireşte că şi Palanaewa a ţinut să fie de faţă. Într-un fel este şi şcoala lui şi vrea să vadă totul, să pipăie totul, să le încerce pe toate. Frunzăreşte caietele, ia creioanele întorcîndu-le pe toate feţele, deschide dulapul în care am rînduit cărţile. După ce a ales cîteva dintre ele le pune pe masa pe care mi-am pregătit-o într-un colţ şi cheamă pe toţi în jurul său. El este profesorul. Comentariile sale fanteziste, ce însoţesc frunzărirea volumelor, declanşează hohote nesfîrşite de rîs.

Spectacolul va fi mereu acelaşi, timp de trei zile. Palanaewa îi conduce peste tot şi, repurtînd succes, dă explicaţii privind funcţionarea tablei, a tăbliţelor de ardezie, arată caietele şi cărţile...

Dar treptat publicul sfîrşeşte prin a se plictisi şi fiecare se întoarce la treburile sale. Pînă şi Palanaewa nu mai face decît vizite fulger, devenind oarecum inspectorul nostru. Neavînd verva şi uşurinţa lui, trebuie totuşi să mă hotărăsc să apuc taurul de coarne. Încep cu învăţarea alfabetului, ceea ce va permite indienilor wayana nu numai să scrie în limba franceză, ci să înveţe să scrie propria lor

limbă în sistemul fonetic internațional. În primul rînd, îi pun să repete fiecare în parte, apoi pe grupe, litera „a": Nu izbutește nici unul. Aloike, fiul lui Moloko, face eforturi eroice, strîmbîndu-și gura în fel și chip. Cînd, cu mare strădanie, reușește să scoată un sunet, acesta e atît de bizar încît îi urmează un uriaș hohot de rîs, pornit din douăzeci de gîtlejuri. Și nu mă aflu decît la începutul necazurilor mele.

Coliba lui Puptu e pe terminate, construcția altora este destul de înaintată. În ceea ce mă privește, cum nu am pierdut nădejdea de a-l vedea pe Malavate venind într-o bună zi să se instaleze alături de mine, mă hotărăsc să-i clădesc o colibă și să-i defrișez terenul necesar unei plantații.

Pe măsură ce zilele se scurg, învăț să-i cunosc mai bine pe noii locuitori. Micul lor grup este net dominat de personalitatea lui Moloko. Ascuns, căutînd singurătatea, își petrece vremea așezat pe un mic kololo, observînd cu gravitate veșnicul dute-vino al clanului. Uneori îl simți neliniștit, nervos. Parcă ar căuta ceva, ori pe cineva. Îl vezi cum se ridică și duce mîna streașină la ochi, scrutînd întinderea satului : „Unde o fi Tom Degețelul ?" Cum tocmai trec pe aproape, mă întreabă :

— Antecume, știi cumva unde mi-e feciorul ?

Atunci răsare un puști înalt de trei palme, cu o chică lungă și neagră, ținîndu-și arcul mic în mînă. Și-a căpătat porecla într-o seară de clacă, în care cei din sat m-au rugat să le povestesc basme din țara mea. Ascultîndu-l pe cel cu Tom Degețelul au exclamat :

— Întocmai ca băiețelul lui Moloko, nici el nu vrea să crească...

Aloike are probabil cam şase anişori şi este într-adevăr cu mult mai scund decît ceilalţi copii de vîrsta sa. Cum indienii wayana folosesc mult porecla, începînd din ziua aceea, pentru toată lumea, a devenit Tom Degeţelul.

Moloko examinează un timp, în tăcere, silueta plăpîndă şi gingaşă a copilului. După care se întoarce să se reaşeze pe kololo. Prea de mult timp şi-a dorit acest fiu. Nevestele sale, una după alta, nu-i dăduseră decît fete. Abia la vîrsta de patruzeci şi cinci de ani, atunci cînd nu mai nădăjduia să aibă vreodată un băiat, viaţa, cu neaşteptată mărinimie, i-a dăruit doi dintr-o dată. Este adevărat că unul dintre gemeni era atît de pirpiriu şi arăta într-atît de plăpînd, încît nimeni nu se îndoia că va trăi cel mult cîteva zile. Cu toate acestea, tocmai el a supravieţuit. Desigur că aceasta era de ajuns pentru a explica dragostea nelimitată pe care i-o purta Moloko. Nu se simţea liniştit decît atunci cînd se afla sub privirile sale şi, cu toate că nu se opusese în nici un fel ca băiatul să meargă la învăţătură, nu arare ori capul lui Moloko putea fi văzut răsărind deasupra parapetului împrejmuitor al şcolii. Rămînea acolo timp de cîteva minute, nemişcat, de nepătruns, privindu-şi fiul. Uneori chipul i se lumina de un surîs aproape poznaş.

Toate colibele sînt acum terminate, iar femeile au confecţionat mari ulcioare de lut.

Într-una din dimineţi, în timp ce predau în clasă, dinspre coliba lui Moloko izbucnesc strigăte, iscînd îndată o agitaţie şi o învălmăşeală a căror cauză nu o pricep. Copiii au sărit de la locurile lor, repezindu-se să vadă ce s-a întîmplat. Îi urmez. Strigătele se înteţesc, amestecate acum cu gemete, suspine şi plînsete. Bărbaţi şi femei aleargă care încotro într-o asemenea învălmăşeală încît îmi trebuie un

anumit timp pentru a înțelege ce s-a petrecut : ulciorul cel mare în care Akonsili, soția lui Moloko, tocmai pregătea cachiri, s-a crăpat pe amîndouă părțile, lăsînd lichidul să se scurgă. Dintr-o clipă într-alta se poate sparge în două. Este greu de închipuit un supliciu mai atroce, mai insuportabil pentru un wayana, decît să vadă risipindu-se prețioasa băutură. Neîncetînd să plîngă și să se vaiete, fiecare încearcă să salveze cît mai mult lichid, folosindu-se de oale mici și tigve. În cele din urmă, mai mult de jumătate din băutură se răspîndește pe jos. Scoasă din fire, Akonsili se leagă de bărbatul ei, ocărîndu-l :

— Un ulcior nou-nouț pe care abia îl făcusem ! Stăteam atît de bine în Brazilia, ce căutăm noi în țara asta în care nici măcar lut ca lumea nu găsești ? Zici că ești o căpetenie, un vrăjitor atotputernic, dar nu ești în stare să-mi aduci cratițe mari de metal, așa cum au femeile de pe Itany. N-am să mai fac cachiri, nu mai vreau să fac cachiri.

Întîmplarea aceasta avea să însemne începutul apusului unei tradiții adusă neatinsă din Brazilia de către femeile de pe Jari : meșteșugul olăritului.

Tot restul zilei asupra lui Antecume Pata a domnit o atmosferă de doliu. Femeile blestemau lutul, lăudînd calitățile cratițelor și oalelor metalice pe care le puteai găsi în prăvălia lui Abdallah. Împreună cu mărgelele de sticlă, acestea deveniseră acum una din principalele lor cerințe.

Cam tot pe atunci, o altă poveste, legată de vasele metalice, stîrnise multe vorbe printre wayana. După ce lipsise cîteva luni, Malavate s-a întors acasă. Singur, fără soția cea nouă. Dar dacă Pontsitpe nu păruse prea neliniștită la gîndul că soțul îi pleacă în Brazilia în căutarea unei noi neveste, în schimb se înfuriase descoperind că dintre lucruri lipsea un ceaun mic de tuci, pe care Malavate îl

luase cu el pentru a-şi pregăti mîncarea. Zadarnic încercase tatăl meu s-o liniştească spunîndu-i că indienii oyaricoulet, „urechile lungi", îi furaseră ceaunaşul. Pontsitpe nu crezu o iotă : bărbatul ei îl pierduse, ori, şi mai rău, îl dăruise unei alte femei. Ei să nu-i spună poveşti !

Venind să mă viziteze la Antecume Pata, Malavate ne istoriseşte călătoria sa. După cum susţine, înainte de a străbate distanţa care desparte japşa Ouaramapane de rîul Mapaony, lăsase ceaunul de tuci sub adăpostul în care îşi petrecuse noaptea. Ştia că drumul ce ducea peste culmile lanţului muntos Tumuc-Humac era lung şi anevoios şi nu voise să se încarce cu greutăţi de prisos. Avea de gînd să-l ia la întoarcere.

— Cînd m-am întors, am căutat peste tot, dar ceaunul dispăruse. M-am dus pînă la malul apei, gîndindu-mă că poate îl uitasem acolo după ce ăl spălasem. Nu era şi pace bună.

Cum nici un alt wayana nu trecuse pe acolo în perioada aceea, ajunsese la concluzia că doar „urechile lungi" putuseră să-l fure. Chicotelile înfundate ale femeilor adunate în jurul lui Malavate lăsară să se înţeleagă destul de limpede că lucrurile s-au petrecut într-un cu totul alt fel.

Desigur că toţi cei de aici cred în existenţa indienilor „urechi lungi", acei indieni „sălbatici", cum îi numesc pînă şi wayana. Se spune chiar că generaţia părinţilor lui Malavate ar fi avut legături cu ei. Dar cărui fapt se datora acea teamă superstiţioasă de indienii oyaricoulet care dăinuie şi astăzi nu am izbutit să aflu. Nu voi puteau uita niciodată panica de care fusese cuprins Malavate în cursul unei vînători, atunci cînd descoperise cîteva ramuri rupte de mînă de om. Eram doar noi doi.

— Copile, mi-a strigat, să plecăm, este o cărare a indienilor oyaricoulet ! Cei din neamul wayana folosesc sa-

bia, niciodată mîna! Vin-o, grăbește-te, cu siguranță că au auzit focurile trase de noi, nu vor întîrzia să vină să ne săgeteze pentru a ne fura vînatul.

Pornise în goană pînă la pirogă, întorcînd din cînd în cînd capul pentru a vedea dacă nu sîntem urmăriți... Și, în felul acesta, cîteva ramuri rupte de mînă, un zgomot neobișnuit sau vreun strigăt pe care vînătorul nu-l poate recunoaște, sînt suficiente pentru a renaște, cînd și cînd, ceea ce poate nu-i decît o legendă.

De data aceasta însă, wayana, de obicei gata să creadă orice în legătură cu indienii oyaricoulet, nu vedeau cu toții în povestea lui Malavate decît o manevră dibace, în scopul de a se sustrage mîniei soției sale.

Profitînd de vizita pe care o face în satul nostru, îi arăt tatălui meu coliba pe care i-am construit-o nu departe de a mea în timpul în care lipsise.

— Ți-am defrișat, de asemenea, și un ogor pentru o plantație în insula de peste apă. Nu mai trebuie decît să-i dai foc și să-l cultivi.

— Copile, îmi spune, dacă ai făcut lucrul acesta pentru mine, înseamnă că ții mult la tatăl tău.

Citeva zile mai tîrziu, venea să se instaleze la Antecume Pata, împreună cu mamak Pontsitpe, familia lui Nanuk și cea a unchiului meu Paliminon.

*

Aria satului se găsea acum împărțită între familiile clanului Moloko și cele ale neamurilor mele adoptive. Primele se grupaseră în mod spontan în partea de jos, în timp ce următoarele s-au instalat în partea de sus. Viața comunității avea să se organizeze în jurul acestor doi poli. Desigur că relațiile și schimburile dintre grupe urmau să fie puternic influențate de personalitatea celor două căpe-

tenii. Dar, ciudat lucru cu greu şi-ar fi putut închipui cineva două firi mai diferite, mai opuse, ca Moloko şi Malavate. Pe cît era unul de neliniştit, întunecat, misterios, pe atît era celălalt de petrecăreţ, vesel, deschis. Primul îşi cucerise faima unui mare vrăjitor, al doilea cea de mare vînător, neobosit curtezan şi neîntrecut băutor de cachiri. Se deosebeau pînă şi la înfăţişare. Moloko avea un trup subţire şi suplu, cu musculatura nervoasă, în timp ce tatăl meu era zdravăn şi voinic. Deosebirile apăreau limpede în purtarea lor de toate zilele. Vrăjitorul din Jari se dovedea a fi de o cochetărie pretenţioasă, meticuloasă. Cu o grijă aproape maniacă îşi netezea părul lung şi ondulat şi îşi ungea trupul cu roucou*. Zeci de şiruri de mărgele îi împodobeau veşnic gîtul şi braţele şi arbora cu plăcere o măreaţă coroană de pene. Tatăl meu în schimb avea idei cu mult mai personale despre eleganţă. Uneori putea fi văzut străbătînd satul, avînd pe cap o veche cască militară, în picioare doar cu şosete kaki, iar în rest tradiţionalul calimbe. Alteori îi trăsnea să-şi pună peste picioarele goale, în chip de podoabă, ghetre micuţe, primite de la nişte călători în trecere pe aici. Mai dibuise, nu se ştie de unde o pereche de „patogas", pe care îi încălţa de cele mai multe ori pe dos. Pe lîngă aceste cochetării trecătoare, Malavate se mulţumea cu un modest şir de mărgele în jurul încheieturii mîinii. Era cu totul străin oricărui simţ al demnităţii, aproape ostentativ la Moloko.

Unele dintre aceste deosebiri puteau fi întîlnite în fiecare din cele două clanuri. Dacă familiile venite de pe Jari dovedeau un respect riguros faţă de tradiţiile wayana, cele de pe Itany, datorită contactelor mai vechi şi mai frecvente

* Roucou : vopsea roşie obţinută din planta cu acelaşi nume (n. a.)

cu lumea din afară, vădeau uneori o anumită dezinvoltură, așa cum dovedea, de pildă, felul în care se desfășurase ceremonia ultimului marake ce avusese loc în satul lui Malavate.

Cum se vor repercuta deosebirile acestea în numeroasele schimburi pe care le implică viața comunității ? Era prea devreme pentru a putea ști. Pînă una-alta, ne salutam, în orice prilej, cu „yepe" *, supraveghindu-ne unii pe ceilalți cît e ziua de lungă, dar fără a trăda aceasta.

Malavate îl simpatizase încă de la început pe Manantin, unul dintre flăcăii clanului de pe Jari. Acesta era un wayapi între șaisprezece și optsprezece ani, originar de pe Oyapock, pripășit la Moloko prin nu știu ce împrejurare, apoi crescut de el și de soțiile sale. Tatăl meu îi propunea foarte adesea să-l întovărășească la vînătoare sau la pescuit, să împartă masa cu el, să-i dea o mînă de ajutor la plantație. Era limpede pentru toată lumea că dorea să și-l apropie. Ce gîndea Moloko despre toate acestea ? Nu era prea ușor să-ți dai seama și lui Malavate părea să-i pese prea puțin.

Într-o seară, pe cînd tocmai stau de vorbă cu tata în coliba sa, apare Manantin care îi propune să meargă să vîneze caimani.

— Vin cu voi.

— Dacă vrei.

Mă reped să-mi iau pușca, să-mi umplu cartușiera, să schimb bateriile lanternei, apoi mă înființez la debarcader unde Malavate și Manantin mă așteaptă.

— Haide, grăbește-te nițel, nu tîndăli atît.

---

* Yepe : prieten (n. a.)

— Doar trebuie să mă pregătesc.

Răspunsul mi-a fost întîmpinat cu rînjete, dar, preocupat să-mi aşez lucrurile, nu le-am dat atenţie pe moment. S-a şi înnoptat. O felie de lună luminează fluviul pe care alunecăm purtaţi de curent. La cîteva minute după plecare îmi dau seama că sînt singurul care am luat o puşcă. Cînd îi atrag atenţia lui Malavate, îmi răspunde într-o doară :

— Adevărat, dar nu-i nimic, n-are nici o importanţă.

Risetele de adineauri îmi revin în minte.

— Mi-aţi fi putut spune şi mie la ce fel de vînătoare vă duceţi !

Manantin şi Malavate se mulţumesc să zîmbească. Oricum e prea tîrziu să mai fac cale întoarsă. După ce am coborît fără nici o greutate cîteva trecători pe care le cunoşteam bine, sosim chiar în amonte de insula unde se află satul lui Palanaewa. De aici, fără a face zgomot, pentru a nu trezi ciinii şi aplecîndu-ne pentru a nu fi văzuţi, ne lăsăm în vale pînă în dreptul unei plaje de nisip, ceva mai jos de sat. Nici nu am tras bine la ţărm, că Malavate şi sare pe pămînt.

— Pe curînd, ne spune în şoaptă.

Şi se îndepărtează în direcţia satului. Manantin rămîne în luntre cu mine.

— Straşnic m-aţi tras pe sfoară, nici nu mi-am închipuit că e vorba de aşa ceva.

Tînărul wayapi îşi înăbuşă cu greu rîsul. Cînd îşi vine în fire, îmi spune şoptit :

— Bun, acum mă duc şi eu, mă întorc imediat.

Pesemne că par puţin surprins, căci adaugă :

— Ştii, în sat sînt două femei singure.

Două femei singure ! Una pentru Malavate, una pentru Manantin, iar eu sînt fazanul.

— Atunci grăbește-te și spune-i și lui Malavate să nu întîrzie nici el, că dacă nu, va fi rîndul meu să rîd. Aș fi curios să vă văd mutrele cînd nu veți găsi luntrea la locul ei!

— Antecume, doar n-o să ne faci una ca asta!

Manantin dispare la rîndul său. Nu-mi rămîne decît să aștept. Foarte curînd noaptea devine răcoroasă și apar cîțiva țînțari să-mi țină tovărășie. Timpul pare că se scurge cu încetineală, cu atît mai mult cu cît mi-i închipui pe cei doi la adăpost, sub pologurile primitoare. După un răstimp, nemaiputînd răbda, mă hotărăsc să le amintesc de mine. Străbat fără nici un zgomot mica plajă de nisip, apucînd pe cărarea ce duce către sat. Probabil că Malavate a dibuit o femeie căreia, de mai mult timp, îi alină văduvia. În alt loc știu o femeie liberă trăind singură de cîțiva ani. Acolo îl voi găsi pesemne pe Manantin.

Nemișcat în beznă, încerc să deslușesc pologurile. În jurul meu, noaptea este ciudat de tăcută. Nici un lătrat, nici cel mai slab scheunat. Cîinii, de obicei atît de prompți în a da alarma, par să fi părăsit satul. Departe de a mă liniști, lucrul acesta mai degrabă mă pune pe gînduri. Mă decid totuși să înaintez către locul în care cred că îl voi găsi pe Malavate. Dar nici nu am trecut bine de prima colibă că aud mișcare, oameni care se trezesc... Oare m-au și observat? Se aprind lanterne. Abia am timp să bat în retragere și să mă arunc în ierburile înalte ce mărginesc cărăruia. De aici, ghemuit, precum o sălbăticiune, zăresc două umbre îndreptîndu-se spre mine, un bărbat și o femeie. Se opresc aproape în dreptul meu. Îmi dau seama că au ieșit să urineze. Mă fac una cu pămîntul. După glasuri, recunosc pe Yakatila și femeia lui, frumoasa Kuliwalilu. Dacă mă descoperă, îmi închipui că pățania mea va fi povestită în vecii vecilor în ținutul wayana. Printr-un noroc

orb, Yakatila alege marginea opusă a cărării pentru a se ușura, în timp ce frumoasa Kuliwalilu se lasă pe vine de partea mea, la cîțiva metri depărtare. Întorcîndu-se, bărbatul mătură la întîmplare cu lanterna pe deasupra locului în care mă aflu. O clipă mă cred descoperit, dar Yakatila, cu gîndul aiurea, nu mă zărește. După ce perechea se întoarce, în sfîrșit, în colibă, plec și eu, cu picioarele moi, înapoi către pirogă.

După două ore, două ore nesfîrșite în care mi-am blestemat întruna tatăl, îl văd pe Manantin întorcîndu-se bine dispus. Se miră că Malavate nu a sosit încă și face pe loc cale întoarsă pentru a-l căuta.

— Grăbește-te, să știi că m-am săturat !

După cîteva clipe se întorc împreună. Judecînd după mutra încîntată a lui Malavate, văduva din satul lui Palanaewa va mai fi încă mult timp în grațiile sale. După ce luntrea s-a depărtat destul pentru a nu mai putea fi auziți, le povestesc ce am pățit.

— Dacă Yakatila ar fi venit pe partea ta, s-ar fi ușurat pe tine !

Uriașul hohot de rîs al lui Malavate izbucnește în noapte, dominînd zgomotul cascadei. Manantin, înăbușindu-se, comentează :

— Ai avut noroc că pe partea ta a fost frumoasa Kuliwalilu.

Ne prăpădim de atîta rîs încît cu greu mai putem trage la pagaie să urcăm curentul.

— Tată, s-ar putea să-ți piară rîsul, cînd îi voi povesti lui mamak Pontsitpe cam ce fel de vînat ai căutat în satul lui Palanaewa.

În dimineața următoare îmi regăsesc părinții în coliba lor, adunați în jurul mîncării de piranha pescuiți de mine în ajun.

— Mamak, știi unde m-a dus tata să vînez caimani azi noapte ?... În satul lui Palanaewa ! Era cît p-aci ca Yakatila să se uşureze pe mine.

La început Pontsitpe rîde din toată inima, după care faţa i se înăspreşte :

— Dar tu, ce căutai acolo ? Iar te-ai dus după... weyu!

Şi burduşeşte cu pumnii spinarea bărbatului ei, care suportă atacul cu un aer fericit. Mă loveşte, gîndeşte el, deci e geloasă, ceea ce înseamnă că încă mai ţine la mine.

Încă de mult timp scenele lor matrimoniale au devenit aproape un joc, un ritual. Pontsitpe s-a împăcat cu numeroasele aventuri ale soţului ei şi aceasta cu atît mai lesne cu cît, în ceea ce o privea, nu refuza niciodată să-şi împartă hamacul cu cineva, în lipsa lui Malavate. Prilejul de astăzi era însă mult prea ispititor pentru a nu-i aminti de ceva pe care nu se îndupleca să i-o ierte : dispariţia ceaunului ei de tuci.

Fără a înceta să-l bumbăcească, îi strigă :

— Şi ceaunul, ce-ai făcut cu ceaunul meu ? De ce nu recunoşti că l-ai dat unei femei ?

— Doar ţi-am spus că mi l-au furat indienii oyaricoulet, dar tu nici nu vrei să auzi.

Tocmai despre indienii oyaricoulet avea să se vorbească mult în zilele şi săptămînile următoare.

Era în iunie, 1968. Cîțiva wayana, ce se întorceau din munții Tumuc-Humac, s-au oprit la Antecume Pata, în drum către satul lui Anapaike. Mă duc să le urez bun venit. Stau de vorbă cîteva minute cu unul dintre vizitatori cînd aud, sau cred că aud, rostindu-se la cîțiva pași de mine cuvîntul oyaricoulet. Pe loc mă îndrept către cel ce vorbise.

— Am auzit bine, ai văzut indieni oyaricoulet ?

— Da, coborînd de pe Tumuc-Humac, mai sus de japșa Ouaramapane...

Nici nu a terminat de vorbit că și ard de nerăbdare să aflu mai mult, cînd un altul dintre oaspeți, Kapaloike, cu care am călătorit, în 1962, de pe Jari pînă la Parou, intră și el în vorbă

— Cumnate, nu-l asculta, minte de stinge, nu-i adevărat, n-am văzut nimic.

Stărui pe lîngă primul :

— Ba e adevărat. I-ai văzut, mi-ai spus chiar tu, adineauri

Șovăie o clipă, apoi, după ce aruncă o privire scurtă tovarășului său, îmi răspunde :

— Am mințit, voiam să facem o glumă...

Vestea este destul de surprinzătoare pentru a-mi putea spune că nu-i vorba, într-adevăr, decît de o glumă. Indienii wayana, o știu prea bine și o constatasem de curînd chiar pe pielea mea, sînt dornici de distracție și nu scapă niciodată un prilej să-ți joace un renghi. Nu ar fi rezistat

ispitei de a ne povesti aventura trăită. Indienii „urechi lungi" le bîntuie de atîta timp închipuirea încît ar fi obţinut în felul acesta o faimă sigură.

Şi totuşi... Ceva, nu ştiu anume ce, m-a tulburat din felul în care Kapaloike a intervenit şi din felul în care tovarăşul său şi-a retras cu grabă cuvintele. Dacă e cu adevărat o glumă, nu se poate spune că au prelungit-o prea mult. Mai e şi istoria aceea cu ceaunul furat... Am rîs şi eu împreună cu toţi ceilalţi, nedîndu-i crezare, dar acum vine să-mi întărească incertitudinea, căci tatăl meu pretinde că l-a lăsat tot pe malul acestei japşe Ouaramapane...

Oaspeţii nu mai întîrzie la noi în sat. Au muncit timp de mai multe săptămîni pe un şantier de pe înălţimile Tumuc-Humac pentru o misiune geologică din Surinam. Sînt grăbiţi să se întoarcă acasă în satul lui Anapaike. Şi, deodată, prin minte îmi fulgeră un gînd : nu cumva Kapaloike dorea să rezerve întîietatea veştii pastorilor americani din satul său ? Ba poate că nutrea nădejea să primească bani în schimb. Cu toate că nu sînt sigur de nimic, mi se pare că aceasta ar putea explica destul de bine tăcerea celor doi.

După plecarea lor sîntem cuprinşi de febră, iar „urechile lungi" aveau să revină mereu în cursul discuţiilor. În ceea ce mă priveşte, mi-am amintit un vechi vis. Din totdeauna am fost fascinat de cele ce ştiam sau îmi închipuiam despre indienii nomazi. Ei sînt adevăraţii stăpîni ai pădurii. Tăcuţi precum jaguarul, se strecoară pe poteci doar de ei ştiute, atît de depărtate de marile cursuri de apă încît nimeni nu cutează să se aventureze pînă în acele locuri. În tot timpul anului, în umbra deasă a marilor arbori, ei rătăcesc de ici colo fără a fi legaţi de vreun loc, necunoscînd altă odihnă decît cea a taberelor vremelnice.

Pădurea le oferă totul : arme, mîncare, podoabe, doctorii. Preistoria lor a străbătut veacurile şi mileniile fără a suferi vreo schimbare.

Activitatea şantierului de pe culmile Tumuc-Humac, această regiune pierdută la graniţa dintre Surinam, Guiana şi Brazilia, a atras poate una dintre cetele lor în împrejurimile japşei Ouaramapane. Curiozitatea le-a fost poate stîrnită de zgomotele neobişnuite ce nu fac parte din universul lor familiar : zumzetul motoarelor pirogilor ori acele scurte bubuituri de tunet care fac să tacă, cîteva clipe, toate animalele pădurii. Îmi închipui cum cei mai îndrăzneţi dintre ei se aventurează temători, pînă în marginea taberei pentru a observa, ascunşi în frunzişul des, mişcările acestor oameni veniţi de aiurea.

La Antecume Pata, discuţiile se prelungesc pînă seara tîrziu. Fiecare îşi dă părerea şi povesteşte ceea ce ştie sau a auzit spunîndu-se despre aceşti indieni „sălbatici".

Spre bucuria tuturor, Malavate se porneşte să povestească o păţanie al cărei erou nevinovat am fost chiar eu.

Era în anul 1961, pe Oulemali, la puţin timp după descoperirea acelor ramuri rupte care îi stîrniseră tatălui meu o mare spaimă. Vrînd neapărat să capăt, în sfîrşit, o mărturie vie despre existenţa indienilor oyaricoulet, plecasem din nou, singur, şi lăsasem undeva la vedere două săbii, cîteva cuţite şi mărgele de sticlă. Trei zile mai tîrziu, revenind la locul cu pricina, nu am mai găsit nimic. Tulburat, m-am întors în tabără să aduc vestea lui Malavate şi cîtorva tineri care se aflau acolo. Mi-au întîmpinat spusele cu zîmbete enigmatice ; se vedea bine că nu îmi împărtăşeau tulburarea. Apoi, unul după celălalt, tinerii au scos la iveală, primul o sabie, al doilea un cuţit, cel de al treilea mărgelele. Mă urmăriseră şi puseseră mîna pe toate !

— Ştii, şi nouă ne plac darurile...

Anecdota aceasta, povestită şi repovestită ca atîtea altele, stîrnea de fiecare dată aceleaşi exclamaţii şi aceleaşi rîsete.

Cum nu pot rezista ispitei de a mă duce să verific dacă oaspeţii noştri din Anapaike au spus ori nu adevărul, mă hotărăsc să plec la Ouaramapane pentru cîteva zile. Chiar dacă nu voi găsi nimic, voi folosi oricum prilejul pentru a vîna în ţinutul acesta nelocuit în care mişună vînatul.

Malavate se învoieşte să-mi împrumute motorul de la piroga sa, atrăgîndu-mi în acelaşi timp atenţia asupra primejdiilor călătoriei.

— Pe cine vrei să iei cu tine ?

— Mă gîndeam la Anaimin, fiul lui Puptu, cred că va accepta.

— Şi mai cine ?

— Tu pe cine mă sfătuieşti să iau ?

— Pe Manantin, voi vorbi cu el şi va merge.

Pentru tatăl meu este încă un prilej de a-l atrage pe tînărul wayapi în clanul nostru. Călătoria aceasta ne va apropia mai mult.

Aşa cum prevăzusem, Anaimin se lasă uşor convins să meargă cu noi. Are optsprezece ani şi e văduv. Soţia i-a murit la o naştere, cu cîteva luni în urmă. Şi-a ales singur porecla de Mimi-Siku (Urină de pisică), pentru simplul fapt că i se părea că sună bine. Un alt tînăr, Emotpili, se propune să fie al treilea tovarăş de călătorie.

— Dacă indienii oyaricoulet există, îmi spune, vreau să-i întîlnesc.

Este probabil singurul dintre ei care vrea să meargă îmboldit doar de curiozitate. Ceilalţi, Manantin şi Mimi-Siku, participă atraşi mai mult de călătorie şi vînătoare. Desigur că toţi trei sînt conştienţi de consideraţia pe care

o vor dobîndi din această aventură în fața tribului și, mai ales, în ochii femeilor. Ceea ce se va vedea chiar și după felul în care se vor plimba țanțoși, precum eroii de mîine, în cursul celor două zile cît vor dura pregătirile.

În momentul plecării, întreg satul este de față. Malavate și Moloko ne dau ultimele sfaturi. Reținem, mai ales, ceea ce îmi spune vraciul :

— Dacă îi întîlniți, rostiți formula „Kule pawana, kule pawana", pe care trebuie s-o înțeleagă. Asta înseamnă : „prieten al neamului tău".

Urmărită de privirile visătoare ale bărbaților, femeilor și copiilor, barca se îndepărtează. Trecem cu ușurință primele două praguri din amonte de Antecume Pata și după un sfert de ceas ajungem la poalele satului lui Pidima. Aici încep primele greutăți : este anotimpul apelor mari, curentul e violent și brăzdat de valuri adînci în porțiunile stîncoase. Motorul lui Malavate nu este prea puternic și nici eu nu am multă experiență în conducerea lui. Cum șovăi în a alege trecerea, îi strig lui Mimi-Siku, care se află împreună cu Manantin în partea din față a bărcii.

— Pe unde trebuie s-o luăm ?

— Nu știu.

— Totuși trebuie să trecem. Pidima doar face drumul acesta în toate anotimpurile, trebuie să existe o cale.

— Adevărat, dar satul său e chiar alături, s-a obișnuit...

Entuziasmul din timpul pregătirilor s-a și stins. Ideea de a mă întovărăși în căutarea „urechilor lungi" fusese pînă acum ceva tulbure, depărtat. Reală fusese doar exaltarea de a se simți în centrul interesului întregului sat. Acum, cînd nu mai putem fi priviți, exaltarea a dispărut, făcînd loc fricii. Și dacă i-am întîlni cu adevărat pe acești oyaricoulet, acești indieni „sălbatici", despre care, de fapt,

se ştie prea puţin, dar al căror nume nu e rostit niciodată fără un soi de teamă ? Şi de ce nici unul dintre bărbaţii din sat nu a vrut să plece, scornind tot felul de motive ?...

— Doar nu vom abandona încă de la început, făcînd cale întoarsă.

— Îţi spun că nu cunosc locul !

Nu-mi rămîne decît să caut singur trecerea cea mai potrivită. Pierdem mult timp bîjbîind şi apucînd, rînd pe rînd, pe toate braţele rîului. În locurile primejdioase Manantin şi Mimi-Siku se proptesc atît de apatic pe takari, încît de cîteva ori sîntem gata să ne răsturnăm. După ce ajungem în cele din urmă în amonte de praguri, moralul echipei nu-i prea strălucit. Nu după mult timp, Manantin semnalează două iguane pe ramurile joase de pe mal. Opresc imediat motorul şi ne apropiem fără zgomot, trăgînd la pagaie, în timp ce Mimi-Siku pune mîna pe puşcă — singura pe care am luat-o cu noi (deoarece pe a mea i-am dat-o nu demult lui Malavate) şi o încarcă. Cînd crede că sîntem destul de aproape, o duce la umăr şi trage. Fără voie ne încordăm în aşteptarea împuşcăturii... Dar, în locul exploziei, auzim doar un mic „clic". Mimi-Siku armează din nou şi trage a doua oară ; iar „clic". După alte cîteva încercări, iguanele, plictisite de atîtea rateuri, se aruncă în rîu. În alte împrejurări am fi izbucnit cu toţii în rîs, dar eroii şi-au pierdut minunatul lor umor.

— La depărtarea asta ai fi putut folosi săgeţile. De ce nu ai luat arcul ?

Ceea ce am spus nu-i place lui Mimi-Siku, nu-i place deloc. Se aşază fără să răspundă. Se pare că am pornit cu stîngul : am şi început să ne enervăm, iar singura noastră puşcă e scoasă din uz.

După două ceasuri, pe cînd treceam de Yalukana, ultimul satwayana de pe Itany, îl zărim pe Pidima. Ne întreabă

încotro ne îndreptăm. Îi spun scopul călătoriei noastre.

— Mă interesează, vreau să merg cu tine, dar trebuie să mă aştepţi. Cobor pînă la sat să-i spun soţiei mele şi să pregătesc cîţiva pesmeţi de manioc. Înnoptaţi la Yalukana, vin şi eu mîine.

Deloc nemulţumit să văd mărindu-se echipa cu un membru atît de entuziast, mă învoiesc bucuros să pierd cîteva ore.

— Bun, s-a făcut, dar mîine să nu vii prea tîrziu.

Yalukana, căruia îi povestim ceea ce ne-am pus în gînd, pare foarte sceptic.

— Ştii doar cum e Pidima. Ţi-a vorbit fără să gîndească, m-ar mira să aibă chef să se trezească faţă în faţă cu „urechile lungi".

A doua zi am aşteptat zadarnic.

— Vă pierdeţi timpul, repetă Yalukana, nu va veni.

În cele din urmă ne hotărîm să plecăm. Nu pot spune că întîmplarea aceasta a avut darul să ne refacă moralul, aşa că ne reluăm călătoria cam moroçănoşi. Micuţul motor de 6 CP împinge piroga cu o încetineală exasperantă. Malurile se înşiruie la nesfîrşit, dăruindu-ne unica privelişte a două ziduri de copaci, înalte şi atît de dese, încît par de nepătruns. Din cînd în cînd, un stol de papagali ori o pereche de tucani răsare dintr-o parte, mistuindu-se cîteva clipe mai tîrziu în vegetaţia malului opus.

Cam pe la orele trei după-amiază sosim la cascada Lavaud. Pe una dintre insulele formate de diferitele braţe ale rîului, surinamezii, care sînt pe cale să termine construcţia unui turn şi a unui mic aerodrom pentru helicoptere, au instalat o tabără, în care s-au adunat laolaltă negrii bosch şi boni, precum şi indieni wayana. Regăsesc aici cîţiva membri ai neamului meu, printre care pe Nanuk,

fratele lui Malavate. Nu pot rezista ispitei de a petrece o seară împreună. Mă instalez împreună cu Emotpili în coliba familiei mele, în timp ce Manantin și Mimi-Siku aleg o colibă ceva mai retrasă. Pe cînd se întunecă, discuțiile se învîrt, firește, în jurul indienilor oyaricoulet, iar pomenirea lor trezește o întreagă lume de legende, basme și fabule, de care abundă memoria wayana. Așa se face că Sintaman, la rugămintea fiului său, ajunge să ne povestească fabula leneșului și jaguarului. Lungiți în hamacurile noastre, feriți de umezeală și de insecte sub polog, căruia nu i-am ridicat decît un colț prin care ne-am petrecut capul, ne lăsăm purtați în universul fermecat al povestitorului. O lampă cu gaz pîlpîie făcînd să joace umbrele peste chipurile noastre.

„A fost, odată, un jaguar care mergea singur prin pădure. Deodată aude un zgomot de cădere, un zgomot înăbușit, urmat de tăcere. Ciulește urechile, ascultă îndelung, apoi își vede de drum. După puțin timp, din nou aude o bufnitură înfundată. Întrebîndu-se ce-o fi, se îndreaptă în direcția zgomotului. Merge într-acolo cînd aude iarăși zgomotul, de data asta însă foarte aproape. Zărește atunci, pe pămînt, un leneș. Îl întreabă ce face acolo.

— Vezi tu, jaguarule, eu sînt un leneș, un leneș singuratic care nu face nimic. Pentru a mă mai înveseli, mă cațăr pînă în vîrful arborilor, de unde mă arunc în gol. Cum sînt foarte puternic, suplu și ager, nu pățesc nimic și mă distrez astfel cît e ziua de lungă.

— Asta-i bună, nu pot crede una ca asta !

— Ba da, e adevărat, iar dacă vrei, îmi voi relua jocul să vezi și tu.

Se cațără pe un arbore și de acolo se aruncă în hău. Și cum este un leneș, un leneș foarte puternic și ager, nu pățește nimic. Se ridică și spune :

— Ai văzut, cred că tu nu eşti în stare să faci la fel.

Jaguarul şovăie. Încercarea nu îl atrage prea mult, cu toate îmbărbătările leneşului.

— Doar eşti jaguar, trebuie să poţi ceea ce pot şi eu, un biet leneş.

Atins în mîndria sa, jaguarul nu mai îndrăzneşte să dea înapoi. Se caţără cu multă sfiiciune pînă la prima cracă.

— De aici e bine !

— Nu, nici vorbă, trebuie să urci mai sus.

Jaguarul, şovăind, cuprins de ameţeală, se caţără pînă la cea de a doua cracă.

— Dar de aici ?

— Nu, doar ţi-am arătat, trebuie să faci ca mine. Să te urci pînă în vîrf, vei vedea că nu-i nici o primejdie, nu vei păţi nimic.

Jaguarul mai şovăie puţin, apoi îşi spune „ce-o fi, o fi, nu trebuie să mă fac de rîs".

În timp ce îşi reia căţăratul, leneşul se duce să caute un bolovan mare pe care îl aşază la poalele copacului. Treaba asta i-a luat mult timp pentru că abia se mişcă, ceea ce dovedeşte că nici jaguarul nu s-a grăbit să ajungă pînă în vîrf.

— Iată, am ajuns.

— Bun, îi spuse leneşul, care se urcase pe bolovan, nu ai decît să sari înspre mine. Sari chiar pe mine, îţi arăt astfel unde trebuie să cazi, mă voi da la o parte în ultima clipă.

După ce mai şovăi puţin, jaguarul se aruncă în gol şi se zdrobi de bolovan. Leneşul, care abia avusese timp să se ferească, se învîrti de trei ori în jurul leşului, bătîndu-se în piept şi proclamînd — toţi cei de faţă încheiem fraza care va reveni ca un laitmotiv în tot cursul povestirii — „Eu

sînt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar".

Fiul lui Sintaman îşi întrerupe tatăl :

— De trei ori, de ce s-a învîrtit de trei ori în jurul jaguarului ?

— Aşa e de foarte multă vreme, tocmai de cînd ştiu şi eu povestea. Dar ascultă ce urmează.

După ce s-a rotit în jurul jaguarului, leneşul s-a întors la coliba lui. După trei zile s-a dus să ia oasele labelor pe care între timp mîncătorii de hoituri le-au curăţat. După ce le-a dus acasă, s-a apucat să le găurească pentru a-şi face din ele fluiere. În acest timp, însă, familia jaguarului a intrat la gînduri. Fratele jaguarului s-a hotărît să pornească în căutarea lui. Nu departe de coliba leneşului, a auzit un cîntec de jale şi i-a înţeles tîlcul. Cîntecul spunea : „Eu sînt leneşul, cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar". Se apropie şi îl zări pe leneş, care tocmai găurea un os.

— Ce faci acolo ? îl întrebă.

— Nu vezi, îmi fac fluiere.

În locuinţa lui erau o mulţime, ceea ce dovedea că era foarte puternic şi foarte ager căci, pe lîngă jaguar, ucisese nenumărate alte animale.

— De unde ai toate oasele astea ?

— Astea sînt de căprioară, acestea de tapir, iar acestea sînt oase de ja...

Şi-a dat seama că vorbea unui jaguar şi spuse repede numele altui animal. Dar jaguarul a înţeles adevărul spunîndu-şi : „Acum ştiu cine mi-a ucis fratele". Şi se întoarse la familia lui, pentru a aduce întăriri. Unul dintre jaguari consimţi să-l întovărăşească, dar cînd ajunseră la leneş acasă, descoperiră că locuinţa era pustie.

— Măi leneşule, eşti un fricos, nu îndrăzneşti să te arăţi, ţi-e teamă de mine.

Atunci auzi un glas care îi răspunse tocmai din vîrful unui copac :

— Da, eu sînt leneşul cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-ţi ucidă fratele, dar nu sînt un fricos şi ca să ţi-o dovedesc voi coborî să-ţi dau socoteală.

În timp ce leneşul se dădea jos din copac, cei doi jaguari s-au repezit în pădure au cules toate crăcile uscate pe care le-au găsit în jur, le-au adunat grămadă la piciorul copacului şi le-au dat foc. Cînd leneşul a ajuns la ei, unul dintre jaguari îl înşfăcă aruncîndu-l către rugul încins. Dar cum era un leneş foarte puternic, suplu şi ager, căzu lîngă foc. Celălalt jaguar se repezi şi el azvîrlindu-l din nou către flăcări. Dar cum încă mai era foarte puternic, suplu şi ager, căzu de partea cealaltă a rugului. Totul deveni o joacă, dar nu pentru jaguari, ci pentru leneş. Era aruncat dintr-o parte în cealaltă dar cădea fie în faţa focului, fie în spatele lui. După o vreme, flăcările s-au stins, lăsîndu-i pe cei doi jaguari vlăguiţi de putere. În timp ce îşi trăgeau sufletul, leneşul folosi prilejul pentru a se ascunde în scorbura unui copac ce zăcea culcat la pămînt.

— De data asta nu ne mai scapi, te vom afuma şi te vom arde în trunchiul acesta.

Dar cum folosiseră toate uscăturile de prin preajmă, au fost siliţi să se depărteze foarte mult. După ce au înălţat, în cele din urmă, un rug mare, i-au dat foc. Trunchiul a început să ardă. Înăuntru se auzea sfîrîind, trosnind şi pocnind. Cei doi jaguari îşi spuneau unul celuilalt :

— Ce s-a auzit acum este desigur ţeasta care pocneşte, iar acum se aud oasele trosnind...

După ce focul s-a stins au căutat prin cenușă rămășițele oaselor arse, dar nu au găsit nimic. Chiar atunci au auzit un glas depărtat :

— Eu sînt leneșul, cel foarte puternic, suplu și ager, care a izbutit să-l ucidă pe fratele vostru și sînt în viață.

S-au uitat peste tot fără să vadă ceva, pînă cînd unul dintre ei privi către un golfuleț din marginea apei. Și văzu în apă chipul leneșului.

— De data asta s-a zis cu tine !

Unul dintre jaguari sări să-l prindă pe leneș, dar nu prinse decît apa. Se întoarse la mal, răsuflînd greu. Cel de al doilea sări la rîndul său, înghițind și el multă apă. După mai multe încercări au obosit. Și, deodată, se auzi un glas rostind :

— Eu sînt leneșul, cel foarte puternic, suplu și ager, sînt în copac și nu în rîu.

Cei doi jaguari ridicară capetele și îl zăriră.

— De data asta nu ne vei mai scăpa, au strigat, ne vom duce în satul nostru să aducem securile, apoi te vom mînca.

S-au întors acasă și, înarmați cu securi de piatră, au revenit la poalele copacului. Dar, mirare, nici picior de leneș. Și nu l-au mai văzut niciodată !"

După ce povestea ia sfîrșit, fiecare judecă în felul său o întîmplare ori alta din basm, reluată și comentată cu mare batjocură la adresa jaguarilor. Trebuie spus că jaguarul este singura sălbăticiune care inspiră cu adevărat teamă indienilor wayana, și, prin urmare, e lesne de înțeles, cît de plăcut este să ți-l închipui pe leneș, atît de inofensiv și vulnerabil, venindu-i de hac dihaniei. Plăcere cu atît mai mare, cu cît ne aflăm pe o insulă din mijlocul rîului, unde nu riscăm să primim vizita neașteptată a unui reprezentant al acestei specii atît de temute.

— Antecume, ţi-a dispărut barca !

În prima clipă cred că e vorba de o glumă. Dar Nanuk stăruie :

— Ba da, este cum îţi spun, e toată sub apă !

Mă smulg din hamac încă pe jumătate adormit şi constat dezastrul. Doar vîrful bărcii mai iese din apă. În ciuda sfaturilor mele, Mimi-Siku trăsese în ajun prora pirogii pe malul înclinat. Cum partea din spate era crăpată chiar deasupra liniei de plutire, crăpătura a ajuns sub apă, iar luntrea s-a umplut, dispărînd aproape complet. Am pierdut toată rezerva noastră de pesmet de manioc. Ne adunăm mai mulţi şi începem să scoatem barca din apă. O dimineaţă verde albăstruie luminează tabăra. Mă apuc imediat să demontez motorul, pentru a usca piesele mai importante. În ciuda aşteptărilor, porneşte aproape imediat după ce le-am montat la loc, dar mulţumirea îmi piere repede, la gîndul că expediţia este poate compromisă din lipsă de provizii. Pentru Emotpili, Manantin şi Mimi-Siku prilejul este bine venit de a da bir cu fugiţii.

— Atunci du-te singur !

Nanuk se învoieşte să mă scoată din impas, dîndu-mi o parte din rezerva sa şi punîndu-i la contribuţie şi pe ceilalţi wayana din tabără. Triumfător îmi anunţ tovarăşii că avem acum destul manioc pentru a ne putea continua drumul. Vestea este întîmpinată fără entuziasm. Vrînd-

nevrînd se instalează toţi trei în barcă ; a treia zi a călătoriei se va desfăşura într-o tăcere apăsătoare.

După ce sosim către seară în aval de confluenţa dintre Itany şi japşa Ouaramapane, ne oprim pe o platformă de piatră unde se înalţă patru vechi refugii wayana pe care nu avem decît să le consolidăm. Chiar de mîine vom putea începe căutările.

Treptat, lumina zilei face loc tentelor blînde şi mai puţin aspre ale asfinţitului. Boul bălţii porneşte să-şi înalţe cîntecul grav şi monoton ce ritmează nopţile din pădure. Fie că sîntem pentru prima dată singuri, fie că ştim că acum e prea tîrziu pentru a da înapoi, atmosfera este încărcată. Însă datorită diferitelor treburi de aşezare a taberei, cîteva schimburi de cuvinte şi primele zîmbete fac ca viitorul să pară mai puţin tulbure.

După ce ne luăm locul în hamac, Emotpili le spune celor doi că au pierdut mult lipsind aseară dintre noi, cînd ar fi putut asculta o poveste minunată. Şi, pentru a nu lăsa vreo îndoială, se decretează pe loc povestitor, lansîndu-se în istorisirea aventurilor jaguarului şi leneşului. Rîdem laolaltă şi repetăm cu toţii în cor „Eu sînt leneşul, leneşul cel foarte puternic, suplu şi ager, care a izbutit să-l biruie pe jaguar". Ca un descîntec puternic, refrenul acesta pare să risipească temerile, iar somnul ne va surprinde într-o bună dispoziţie, în sfîrşit, regăsită.

Nici nu a răsărit bine soarele şi iată-ne gata să întreprindem primele cercetări. Dacă pînă aici navigaţia nu a prezentat greutăţi, foarte curînd înaintarea pe japşa Ouaramapane se dovedeşte primejdioasă. Rîul este sufocat de un păienjeniş de ramuri şi liane, adesea e nevoie să-ţi croieşti drum cu macheta. Din apă răsar copaci prăvăliţi de-a curmezişul. Trebuie, uneori, să ne luăm avînt pentru a

trece peste cîte un trunchi, dar se întîmplă ca piroga să se înţepenească după ce a ajuns pe trei sferturi de cealaltă parte. Atunci sîntem nevoiţi s-o tragem, în timp ce stăm în echilibru instabil pe trunchiul căzut. Alţi copaci alcătuiesc o boltă deasupra japşei, silindu-ne să ne aplecăm pe fundul bărcii. Trecerea noastră stîrneşte zeci de lilieci mărunţi, ce zboară în toate direcţiile.

Înaintăm de cîtva timp, cînd, după o cotitură, Mimi-Siku semnalează un colţişor de pădure mai puţin încîlcit, mai puţin năpădit de frunziş decît celelalte locuri. Pe pămînt zace părăsită o prăjină lungă. La un capăt are o bucată de lemn ce seamănă cu un cîrlig. Este o unealtă de care ne folosim destul de des pentru a apuca vînatul ce a rămas agăţat în ramuri, astfel că, la început, descoperirea nu ne surprinde, fiind ceva obişnuit. Se prea poate ca indienii wayana să fi venit să vîneze pe aici, abandonînd apoi prăjina. Dar Mimi-Siku observă că, în loc să fie retezate, capetele sînt subţiate. După părerea lui, aceasta nu s-a făcut cu o lamă de metal, ci, mai curînd, cu o secure de piatră.

După o scurtă raită de recunoaştere prin imediata apropiere, negăsind nici o altă urmă, ne reluăm navigaţia în susul japşei, animaţi de un amestec de teamă şi curiozitate. Pentru noi „urechile lungi" încetează oarecum să mai fie doar legendă.

Sîntem siliţi să mai trecem încă o dată pe deasupra unui copac răsturnat de-a curmezişul rîului. Chiar în clipa cînd sunt gata să pornesc motorul descopăr o liană întinsă, cam la un metru şi jumătate înălţime, de la un mal la celălalt. Este legată la fiecare capăt de cîte un trunchi. Privind mai atent, îmi dau seama că arborele pe care tocmai l-am trecut nu s-a prăbuşit de la sine, ci a fost tăiat şi nu cu unelte preistorice, ci cu ajutorul unei machete. Cu toate acestea,

fără a putea spune de ce, am impresia că sîntem pe calea cea bună. Dar Mimi-Siku nu este de aceeaşi părere.

— E limpede că arborele a fost doborît cu sabia.

— Pentru ce ar fi tăiat indienii wayana un copac, doborîndu-l peste rîu, care şi aşa este destul de încîlcit ? Se poate foarte bine ca indienii oyaricoulet să-l fi doborît pentru a face un podeţ pe care îl străbat ţinîndu-se de liană.

— Imposibil, ei nu au săbii.

— Poate că au folosit vreuna furată din tabăra surinamezilor.

Pornind de la copac descopăr ramuri tăiate ce par că alcătuiesc începutul unei poteci.

— Priveşte drumul acesta...

— Fără îndoială, indieni wayana au pornit pe el la vînătoare ; sînt cei care lucrează pe şantierul de la Tumuc-Humac, nu te gîndi la altceva.

Mimi-Siku pare că încearcă să se convingă singur de aspectul obişnuit al tuturor acestor urme, dar cînd îi propun să mergem să vedem unde duce poteca, se împotriveşte energic.

— Nu are rost, ne pierdem timpul. Dacă eşti curios nu ai decît să te duci singur, noi rămînem aici.

Izbutesc destul de greu să-l hotărăsc pe Emotpili să mă însoţească. Nu luăm nimic cu noi, nici sabie, nici cuţit, nici arc, pornim cu mîna goală, pentru a nu risca reacţii ostile din partea indienilor oyaricoulet, în caz că vom da de ei. Nu e prea prudent să te afli în pădure lipsit de arme, dar acum lucru acesta ni se pare cel mai puţin riscant.

Înainte de a ne înfunda în vegetaţia măruntă din marginea pădurii, mai aruncăm o privire către tovarăşii noştri. Au dezlegat luntrea de ţărm, instalîndu-se la mijlocul rîului.

— Vezi, le e teamă, îmi spune Emotpili.

Încercarea lor de apărare mi se pare mai degrabă iluzorie. Departe de a-i pune la adăpost, îi expune mai mult decît oriunde săgeților, dar știu din proprie experiență în ce măsură frica poate inspira comportări ciudate. În ceea ce mă privește, dacă indienii oyaricoulet există într-adevăr, nu-i cred animați de intenții războinice.

Mergem de cîtva timp, cînd îi propun lui Emotpili să treacă înaintea mea :

— Ai mai multă experiență decît mine să urmărești o potecă, în felul acesta vom înainta mai repede.

— Nu, nu, rămîi în frunte, nu cunosc drumul.

— Nici eu nu-l cunosc, dar pentru tine e mai ușor, am cîștiga timp. Oricum sînt lîngă tine.

— Nu, nu, mergi tu înainte.

Din fericire, poteca este în stare destul de bună. După ce urcă și coboară cîteva înălțimi, ajungem la un pîrîu. Ne potolim setea, Emotpili descoperă un bolovan ros prin frecare și un fel de sfert de cerc.

— Privește, probabil a fost folosit pentru a ascuți securile de piatră.

Rosătura nu este recentă. De jur împrejur solul este acoperit de surcele de lemn. Par să fi fost retezate. Judecînd după culoare par să fi fost tăiate cu mult timp în urmă. Ne reluăm drumul. Poteca devine mai puțin bună, ramurile sînt rupte la distanțe mai mari și începe să-mi fie greu s-o urmez. Pe la amiază ajungem într-un loc în surplombă deasupra unei japșe mici care pesemne că se varsă în Ouaramapane. Atenția ne este atrasă imediat de un fel de tabără ce se întrezărește în marginea pădurii. Ne privim fără a rosti un cuvînt. Cred că nici el și nici eu nu ne dăm prea bine seama ce se întîmplă cu noi, dar simțim, în mod tulbure, că se va petrece un lucru foarte important și

că nu mai putem da înapoi. O forță mai puternică decît teama noastră ne va îmboldi să străbatem cele cîteva sute de metri — cele cîteva milenii — care ne separă.

Într-un singur glas, fără să ne fi vorbit, ne reamintim formula lui Moloko, pe care o repetăm, cam nătîng, cu voce tremurătoare: „kule pawana, kule pawana". Am ajuns într-un mic luminiș cu arbori rari, în care distingem foarte limpede tabăra. Aceasta este alcătuită din cîteva adăposturi foarte înguste, mai rudimentare decît cele înălțate în mod provizoriu de indienii wayana în decursul drumețiilor prin pădure. Acoperișul este într-o singură apă și alcătuit dintr-un strat destul de gros de frunze. Repetînd neîncetat „kule pawana", ne apropiem suficient pentru a putea recunoaște trupuri ghemuite și înfășurate în hamacuri țesute grosolan din fibre vegetale. Doar o bătrînă a rămas în picioare. Nu se uită la noi, nici măcar o privire nu ne aruncă în timp ce se duce din colibă în colibă și ai putea crede că nu și-a dat seama de prezența noastră, dacă nu ar repeta fără încetare „kule, kule", drept răspuns la formula rituală rostită de noi. Abia acum observăm că lipsesc bărbații. Adresîndu-ne bătrînei în limba wayana, încercăm să aflăm unde sînt bărbații. Cred că a priceput întrebarea, dar îmi răspunde ceva ce nu pot înțelege.

— Știi, îmi spune Emotpili, pesemne că bărbații sînt plecați la vînătoare, fără îndoială că asta vrea să ne spună.

Foarte stingheriți, neștiind prea bine ce să facem și ce să zicem, rămînem cîtva timp locului. Apoi propun tovarășului meu să plecăm.

— Mergem să luăm toate lucrurile și ne întoarcem cu Manantin și Mimi-Siku să stăm aici cîteva zile.

Înainte de a face cale întoarsă, îi explicăm bătrînei, cu gesturi ample, că vom reveni. După ce nu mai putem fi

văzuți, ne oprim, ne privim și, fără a rosti un cuvînt, pornim din nou în fuga mare. Poate în urma emoției, ori poate din nerăbdare de a anunța noutatea tovarășilor noștri, fapt este că am ajuns la Ouaramapane doar într-un ceas și ceva. De data aceasta, în mod spontan, Emotpili a trecut în frunte. Nu i-a mai fost teamă că se rătăcește.

Mimi-Siku și Manantin nu părăsiseră mijlocul rîului.

— Ei, ce ați găsit ?

— Nimic, nu am găsit nimic, dar veniți mai repede, vom continua cercetările.

— Vedeți, ne spune Mimi-Siku, am știut eu, nu avea rost să vă duceți acolo, mai bine hai să ne întoarcem, tot nu găsim nimic.

Din cîteva lovituri de pagaie vin să acosteze lîngă noi. Abia leagă luntrea, că le comunicăm vestea.

— Am glumit. I-am întîlnit pe indienii oyaricoulet, vom merge cu toții la ei.

Nici unul și nici celălalt nu vor să creadă. Spun că abia acum glumim. Cu toate acestea, văzînd cum ne încropim cu atîta hotărîre cîte un caturi din frunze pentru a putea transporta lucrurile, nu mai știu ce să creadă. După o oră ne înfundăm toți patru în pădure, ducînd fiecare cîte un coș în spate. Am preluat conducerea, Emotpili este în spatele meu iar Manantin încheie șirul. Mergem o bucată bună și am parcurs aproape jumătate din drum, cînd tăcerea este ruptă de un glas sugrumat, tremurător, glasul lui Manantin, schimbat de frică.

— Ne urmăresc doi bărbați !

Mă întorc. La cinci-șase pași în urma noastră zăresc doi bărbați de vreo douăzeci de ani. Probabil că ne urmează de cîtva timp dar nu i-am auzit apropiindu-se. Într-un singur glas, repetăm cu toții în aceeași clipă, cu voce slabă, „kule pawana, kule pawana". Pe cît sîntem noi de speriați

și stînjeniți, pe atît sînt ei destinși și binevoitori. Zîmbind, ne răspund „kule, kule". Într-o mînă poartă o secure de piatră, iar în cealaltă un arc cu săgeți. De statură mijlocie, ca și indienii wayana, au părul tăiat breton precum indienii trio. La gît poartă drept podoabă un număr impunător de șiraguri din dinți de animale și seminţe. Dar ceea ce mă izbește cel mai mult, în prima clipă, este culoarea pielei, mată și albicioasă și nu arămie ca cea a indienilor wayana. Sînt însoțiți de două tinere, de vreo cincisprezece ani, care păşesc în urmă.

Îmbărbătați oarecum de atitudinea lor, ne urmăm drumul pînă la tabără, dar cu pas cam șovăitor. Cu puțin înainte de a ajunge, se pornesc să vorbească tare și să strige cîteva fraze, desigur pentru a-i preveni pe ceilalți că sînt precedați de noi.

Ca și cînd nimic nu s-ar fi schimbat de la plecarea noastră, regăsim femeile și copiii ghemuiți în hamacuri. Bătrîna este așezată înaintea focului. Prezența celor doi face ca atmosfera să se destindă. Hamacurile se întredeschid. După ce am rămas cîteva minute în picioare, neștiind ce să facem, ne depunem coșurile și ne așezăm pe pămînt, iar cei doi tineri vin să se ghemuiască foarte aproape de noi și ne observă. Treptat ne regăsim sîngele rece și schimbăm cîteva cuvinte între noi, primele impresii.

— Mă întreb cu ce oare își aprind focul.

— Așteaptă și om afla.

Mimi-Siku și Emotpili se duc să caute din colibă în colibă și privesc prin toate colțurile, în timp ce Manantin, cu mult mai rezervat, rămîne lîngă mine. Îi vedem întorcîndu-se cu o bucată mare de lut.

— Cred că asta trebuie să fie.

Cum par mai departe neîncrezător, Mimi-Siku stăruie.

— Ba da, ba da, vei vedea.

Depune bucata de lut pe un bolovan, ia o piatră și izbește cu ea. Lutul se sparge.

— Se pare că nu-i asta...

Mai încearcă de cîteva ori fără succes. În acest timp, cei doi nu ne-au scăpat din ochi. Unul dintre ei se ridică, depune armele și, după ce ia bucata de pămînt în mînă, o mănîncă. Ne privim uluiți. Ne face semn să-l imităm. Cum șovăim, mai ia o bucată și o înghite. Pe rînd, gustăm și noi pămîntul. Nu este deosebit de gustos, dar se poate mînca.

În tabără sosesc încă doi vînători, apoi alți doi și, în sfîrșit, un bărbat singur, cu mult mai vîrstnic, probabil căpetenia cetei. Duc o căprioară într-un caturi mare pe care îl poartă în spate. Se ghemuiesc cu toții în jurul nostru, fără a manifesta vreun semn de ostilitate, dar se simte la ei o oarecare rezervă, o anume neîncredere. Își păstrează securea, arcul și săgețile la îndemînă.

Socot că a sosit clipa în care să le dau darurile pe care le-am adus cu noi. Scot una dintre săbii și o dau căpeteniei. O ia, ascute vîrful uneia dintre săgețile sale, o scurtătură boantă de bambus, mai ascute încă una... După ce ascute cîteva săgeți, se ridică și se face nevăzut în pădure, întorcîndu-se peste o clipă fără sabie. Împart în felul acesta toate săbiile pe care le avem ba chiar mă văd silit să o dau și pe a mea pentru ca astfel toți să primească cîte una. De fiecare dată se repetă aceeași scenă. Fără îndoială că iei nu cred că le-aș putea lăsa un lucru de o asemenea valoare și se duc să-l ascundă.

Acum e rîndul nostru să primim daruri. Unul dintre bărbați îmi oferă arcul său dar aproape imediat mi-l ia înapoi. Apare apoi din nou cu un alt arc, mai puțin bun decît primul și mi-l întinde. Urmează numeroase alte daruri : șiraguri din semințe și dinți de maimuță, brățări din

unghii de leneș, cutii cilindrice din piele de căprioară pentru vîrfuri de săgeți, piepteni din așchii de bambus, mandibule de pecari pentru răzuitul și finisarea arcurilor... Ne sînt oferite, de asemenea, și două securi de piatră. Nu încetez să admir ingeniozitatea acestor oameni și felul în care, folosind mijloace atît de rudimentare, au izbutit să tragă folos din toate cele ce îi înconjoară.

— Antecume, vino, hai să plecăm !

Mimi-Siku și Emotpili au devenit neliniștiți. După-amiaza este înaintată, peste două ore se va înnopta.

— Ba nu, vom dormi aici, doar am adus tot ce ne trebuie.

— Nu, trebuie să plecăm, ne vor măcelări cu siguranță în cursul nopții !

— Dacă ar fi vrut să ne măcelărească ar fi făcut-o pînă acum.

— Da, dar acum se poartă altfel. Privește-i, ne vor sfîșia pologurile !

Într-adevăr, intrigați de conținutul coșurilor noastre, cîțiva au devenit mai îndrăzneți și încep să tragă de cîte un colț de hamac. Tovarășii mei devin din ce în ce mai neliniștiți și stăruie să plecăm. Simt că e mai bine să nu insist. Înainte de a părăsi tabăra încerc să explic, fără a fi prea sigur că m-am făcut înțeles, că vom reveni mîine.

Ca și la venire sîntem urmați de cei doi tineri. Odată ajunși la japșa Ouaramapane, Manantin se duce să-și caute cuțitul pe care l-a ascuns într-o scorbură. În clipa în care vrea să-l pună în barcă, unul dintre cei doi se apropie și pune mîna pe cuțit. Tovarășul nostru îl lasă, crezînd că indianul oyaricoulet vrea doar să-l privească dar, cînd să i-l ia înapoi, celălalt se împotrivește. Apucîndu-l atunci de lamă, Manantin îl trage cu o smucitură, reușind să-i smulgă

cuțitul, dar, în același timp, se rănește ușor. Ne grăbim să ne îmbarcăm și ne depărtăm, urmăriți de privirile celor doi.

Ajungem în tabăra noastră de pe Itany odată cu căderea nopții. În sfîrșit putem da frîu liber animației, evocînd întruna cele văzute. Emotpili se miră că e cu putință să te folosești doar de o sculă atît de rudimentară precum este securea de piatră. Iar Manantin este intrigat de micimea slipului pe care îl poartă bărbații.

— Ai văzut, au testiculele complet albe.

— Crezi că au o „teacă" ? N-am văzut altceva. Dacă aș purta eu asemenea vestmînt, te asigur că s-ar vedea ceva mai mult !

Mimi-Siku nu scapă niciodată prilejul de a se făli cu bărbăția sa.

Cei trei tineri își mai bat joc și de proasta calitate a săgeților și arcurilor și de unele purtări ciudate ale acestor indieni „sălbatici". Cu toate acestea toți recunosc că femeile sînt frumoase și ar merita să se ocupe puțin de ele. Discuțiile țin pînă tîrziu și petrecem o noapte foarte agitată.

La orele șase dimineața sîntem în picioare. Cu toate că tovarășii mei nu ard de dorința de a se întoarce, izbutesc să-i conving.

Părăsim luntrea în locul în care liana trece de-a curmezișul rîului și ne înfundăm în pădure. Acum cunoaștem drumul și înaintăm repede, iar către ora zece sau unsprezece zărim tabăra. Bărbați, femei și copii, toată lumea este acolo privind către noi. Din instinct ne ducem să ne așezăm în același loc din ajun și, la fel ca în ajun, bărbații se apropie și se ghemuiesc în jurul nostru. Emotpili, astăzi mai în largul său, ascultă atent ce se vorbește. Recunoaște unele cuvinte ale dialectului trio și crede că ceata trebuie

să fie înrudită cu acest trib ce putea fi întîlnit cîndva pe Jariul de sus, pe teritoriul brazilian. Cu ajutorul celor cîteva cuvinte trio pe care le cunoaște încearcă să închege, cît de cît, o discuție.

— Ei zic că-și spun „vînat".

Crede că mai înțelege că aparțin unui clan mai mare de care s-au despărțit. Căpetenia lor cică ar fi un bărbat foarte vîrstnic cu părul alb.

— Poate că se va întoarce în zilele următoare. Ei spun că știe foarte multe lucruri.

Cum atmosfera este destinsă, ne este mai lesne să ne deplasăm. Sub acoperișul unei colibe găsesc rămășițele unei puști ; a mai rămas doar mecanismul acoperit de rugină. Țeava a fost desfăcută și lovită cu piatra, pînă cînd s-a turtit complet. Patul armei a dispărut. Ceva mai încolo, un bidon de benzină a fost transformat într-o cratiță mare, în care fierb bucăți de carne de porc sălbatic. Atît bidonul cît și pușca provin, desigur, de pe șantierul celor din Surinam. Dar mă așteaptă și alte surprize. Descopăr, într-un colț, micul ceaun de tuci care stîrnise înfocatele învinuiri aduse tatălui meu de către mamak Pontsitpe. Îmi și închipui chipul triumfător al lui Malavate atunci cînd la întoarcere le voi aduce vestea... Ne așezăm din nou. Bărbații sînt în jurul nostru iar femeile, pe care nu le mai intimidăm, au venit lîngă ei. Ele rămîn în picioare și ne observă zîmbind. Slipul pe care îl au amintește de weyu, șorțul purtat de femeile wayana în timpul sărbătorilor, dar este mult mai mic iar semințele pădurii țin locul mărgelelor de sticlă. Fără jenă, Mimi-Siku și Emotpili se apleacă pentru a examina mai bine anatomia femeilor „vînat", care, dealtfel, se pretează fără emoție acestei investigații și rămîn drepte, cu picioarele desfăcute.

— E complet alb, aproape fără un fir de păr !

Cu generozitate, Mimi-Siku ne face să ne bucurăm şi noi de observaţiile sale. La fel ca în ajun, la apropierea nopţii tovarăşii mei sînt cuprinşi de nelinişte. Vor să plecăm.

— Cît timp mai e lumină, treacă-meargă, dar noaptea vor sări asupra noastră.

— Ştii, venim de două zile şi sîntem încă în viaţă. Ne-ar fi putut ucide nu o singură dată.

— Două zile, e adevărat, dar şi acum mai ţin securile şi arcurile în mînă.

De data aceasta sîntem lăsaţi să plecăm fără a mai fi urmăriţi de către cei doi tineri. Nici nu a dispărut bine satul privirilor noastre, că aud rîsete şi exclamaţii în spatele meu. Emotpili îi povesteşte lui Mimi-Siku că a pus mîna sub calimbeul uneia dintre fete, chiar înainte de plecare.

— N-a spus nimic, nici nu s-a clintit ! Antecume are dreptate, trebuia să fi rămas.

Odată întorşi în tabără propun ca înainte de a pleca spre casă să ne mai ducem acolo pentru ultima dată. Mă aşteptasem la mai multă împotrivire şi sînt mirat să-i văd încuviinţînd fără nici o greutate. Schimbarea aceasta de atitudine se datoreşte desigur bunăvoinţei femeilor.

Cea de a treia zi se scurge aproape la fel ca cele precedente. Şi de data aceasta bărbaţii îşi vor păstra armele la îndemînă, dar ne plimbăm printre ei fără urmă de teamă.

Sînt aprinse cîteva focuri, atît de aproape de hamacuri, încît fibra acestora a luat culoarea cărnii afumate. Neavînd pologuri împotriva ţînţarilor focul şi fumul sînt pentru indienii oyaricoulet singurele mijloace de luptă împotriva umezelii şi insectelor. În colibe, toate lucrurile au aceeaşi tentă brună şi degajă un puternic miros de afumat.

. Mi-ar place să-mi fac rost de un asemenea hamac ce stă mărturie, cel puțin în aceeași măsură ca securea de piatră, despre modul lor de viață. Mă hotărăsc cu greu să-l dau pe al meu în schimb, deoarece mi-a fost dăruit cu puțin timp în urmă de către mama mare Malikapte. Tovarășii mei mă previn.

— Și în ce voi dormi la noapte ?

— Așa cum dorm ei în hamacul ăsta, de ce nu aș putea dormi și eu ?

— Da, dar ai văzut cît de scunzi sînt !

— Voi dormi cu genunchii strînși.

— Cum vrei, dar nu cumva să dai unul de-al nostru pentru a primi două hamace.

Unul dintre indienii oyaricoulet și-a dezlegat hamacul și mi-l dă. În rîsetele lui Mimi-Siku și ale lui Emotpili — în cursul acestor trei zile Manantin nu va ieși niciodată din rezerva sa — îl înmînez pe al meu, pe care îl instalează pe loc între stîlpii colibei sale. Cum este cu mult prea lung, se vede silit să-i lege un capăt de un arbust din afara adăpostului.

În timpul după-amiezei, pe cînd bărbații stau deoparte, au venit să ne privească trei tinere, dintre care una pășește șchiopătînd. Cei doi wayana își bat joc de infirmă și de mersul ei.

— Ia te uită, cum dă din fund !

După cîteva minute, Mimi-Siku se apropie de una dintre ele și își strecoară mîna între pulpele ei. Fetișcana nu se împotrivește, dar Manantin și cu mine sîntem de părere că a întrecut măsura.

— Isprăviți, ajunge ! Vom da de bucluc !

Este destul de tîrziu cînd ne hotărîm să plecăm. De astă dată toți bărbații ne urmează. În timp ce mergem îi auzim vorbind în spatele nostru. Cu cît ne apropiem mai

mult de japșa Ouaramapane cu atît schimbul de cuvinte devine mai animat. Desigur că sîntem surprinși și puțin neliniștiți. De ce ne urmăresc ? Ce vor de la noi ? Dintre toți patru, Emotpili este cel mai speriat :

— Fără doar și poate vor să ne împiedice să plecăm. Ne-au urmat ca să vadă unde este luntrea și restul lucrurilor. Vom fi măcelăriți !

Încerc să mă împotrivesc sentimentului de teamă, dar mărturisesc că nu sînt deloc liniștit. Poate că bărbații au observat purtarea lui Mimi-Siku față de femei...

Cum ajungem la debarcader încărcăm în grabă piroga sub privirile și comentarile enigmatice ale cetei. Chiar în clipa în care Manantin desface parîma, doi oameni se apropie de el și apucă frînghia. Ceilalți continuă să discute și să gesticuleze.

— Dă-i drumul, trage, grăbește-te !

Încearcă să smulgă cu brutalitate frînghia din mîinile celor doi oyaricoulet care se opun din răsputeri. Cu armele în mînă, ceilalți observă scena, apoi unul dintre ei vine și apucă partea din față a bărcii. Ne cuprinde panica. Emotpîli se duce pe mal lîngă Manantin și, împreună, îi îmbrîncesc destul de tare pe cei doi. Luați desigur pe neașteptate, aceștia dau drumul parîmei. Într-o fracțiune de secundă tovarășii noștri sar în piroga, după ce i-au făcut vînt către rîu. Pornesc motorul. Timp de cîteva clipe ne vom mai afla încă în bătaia săgeților. Ghicim cuvinte dușmănoase la adresa noastră, dar nici unul dintre bărbați nu pare că are de gînd să tragă după noi. Cînd ceața dispare în sfîrșit după primul cot al japșei, ne trebuie cîtva timp pentru a ne reveni din emoție.

Din fericire, la întoarcere în tabără, hamacul meu va readuce veselia în rîndul echipei noastre. După ce îl insta-

lez, se dovedește a avea mărimea unui hamac de copil. Văzîndu-mă cum mă culc în el, cei trei tineri izbucnesc în rîs.

— Aflați că nu stau chiar atît de rău.

Încerc să salvez aparențele, dar probabil că nu par prea convins. După ce rîsetele s-au potolit în sfîrșit și a revenit tăcerea, se aude un zgomot ciudat, un fel de scîrțîit pe care îl scot fibrele vegetale sub mine la fiecare mișcare pe care o fac. Alături, chicotelile izbucnesc și mai tare, preschimbîndu-se într-un rîs nebun. Rezist în mod stoic cîteva ceasuri, fără să mă mișc, complet ghemuit. După care, nemaiputînd suporta, mă scol. Tovarășii mei atît așteptau :

— Vezi, doar te-am prevenit ! Cu atît mai rău pentru tine.

Aștiț jeraticul și poftesc pe toți la o cafea. Mimi-Siku și-a aprins lanterna. Mă aplec pentru a lua cratița cu apă clocotită, cînd în spatele meu izbucnește un uriaș hohot de rîs.

— E nemaipomenit hamacul tău, îmi spune Mimi-Siku, nu numai că scoate o muzică plăcută, dar face și desene foarte frumoase. Dacă ți-ai vedea spinarea !

Cînd să ne culcăm, Manantin, mai mărinimos decît ceilalți, se oferă să-și împartă hamacul cu mine. Ne așezăm unul cu picioarele la capul celuilalt.

— Și mai ales fii atent, să nu cumva să crezi că ești cu o femei din sat !

Mai glumim cîtăva vreme despre hamacul rămas gol chiar alături de noi, hamac care nu va mai fi folosit, după care adormim.

În ziua următoare nu avem decît un singur gînd, să ne întoarcem cît mai repede în sat.

FRUMOASA KULIWALILU

Apropiindu-ne de Antecume Pata nerăbdarea noastră este atît de mare, încît coborîm ultimele praguri în goană, cu riscul de a ne frînge gîtul. Mimi-Siku şi Manantin, care la ducere se arătaseră rău voitori, au uitat deodată că nu cunosc trecerile, dovedindu-se de o dibăcie uimitoare.

Zgomotul motorului de şase cai putere se aude de departe. Cînd sosim, întreg satul s-a adunat la debarcader pentru a ne întîmpina.

— Iată-i, iată-i ! S-au întors !

Împotriva tuturor regulilor, Mimi-Siku şi Manantin anunţă fără nici o reţinere că am dat de indienii oyaricoulet. Cei care ne înconjoară par a fi cuprinşi de delir. Tradiţionala rezervă wayana se topeşte în faţa acestei ştiri de necrezut.

— Au văzut indienii „sălbatici", i-au văzut pe oyaricoulet !

— Au adus chiar şi cîteva lucruri de ale lor, priviţi !

Şi, fără să mai aştepte, Mimi-Siku se făleşte mînuind triumfător o secure de piatră, întîmpinat de exclamaţiile tuturor.

Înconjuraţi şi înghesuiţi din toate părţile, descărcăm şi cărăm cu oarecare greutate lucrurile pînă la coliba mea. Sîntem urmaţi de vreo patruzeci de oameni.

Repede despachetate, obiectele pe care le-am adus trec din mînă în mînă : piepteni, şiraguri, arcuri, săgeţi, hamac, cuţite făcute din colţi de agouti...

În ultima zi, pe lîngă un hamac, făcusem rost şi de un slip bărbătesc.

— Dar ăsta la ce foloseşte ?

— Ca îmbrăcăminte.

— Îmbrăcăminte ? Nu se poate.

— Ba da, ba da, priveşte, ei îl poartă aşa... Se foloseşte doar „teaca", restul rămîne afară. Iar la spate legătura pătrunde adînc între fese. Haide, încearcă-l.

Dar Moloko se neliniştește :

— Nu vă atingeţi de lucrurile acestea, puteţi căpăta vreo boală, vi se va coji pielea. Trebuie neapărat să vă spălaţi

Este foarte apreciată ingeniozitatea brăţării făcute din unghie de leneş, care se lărgeşte şi se strînge, cu toate că pare ciudat a purta asemenea lucruri. Doar mărgelele de sticlă sînt cu mult mai frumoase.

Securea de piatră întruchipează cel mai bine, în ochii indienilor wayana, modul de viaţă al indienilor „sălbatici". Este privită pe toate părţile şi fiecare are cîte ceva de spus.

— Nu cred să se poată tăia cu asemenea unealtă !

— Ba da, nu aveau altceva ! Nu folosesc decît securi dintr-astea la cioplitul stîlpilor pentru colibele lor.

— Dar vezi bine că nu taie !

Pentru a închide gura celor sceptici, Emotpili şi Mimi-Siku iau fiecare cîte o secure în mînă :

— Veniţi după noi şi veţi vedea.

Cu tot satul după ei, cei doi tineri eroi se duc pînă la marginea păduricii din apropiere. Aici aleg fiecare cîte un arbust şi încep să lovească, să lovească... În ciuda încrîncenării şi dorinţei lor de a convinge, rezultatul este departe de a fi concludent. Operaţia promite să dureze. Unul după altul, spectatorii îi părăsesc, revenind la coliba mea pentru a

mai examina obiectele. După un timp sosesc cei cîțiva copii care rămăseseră să privească, foarte agitați :

— Gata, au terminat, au izbutit !

De îndată toți dau năvală. Toată lumea se repede să vadă cu proprii ochi. Biruiți în cele din urmă, micii arbuști zac la pămînt. Treaba pare a fi făcută de un mare rozător. Trunchiurile au fost roase cu răbdare.

Încîntați să-și regăsească publicul după o dureroasă eclipsă, Mimi-Siku și Emotpili caută să-și prelungească plăcerea explicînd cum trebuie folosită mai bine securea de piatră. Cei de față își smulg unealta unul altuia, fiecare vrea s-o încerce.

Ceva mai tîrziu, după ce curiozitatea stîrnită de lucrurile indienilor oyaricoulet s-a mai potolit, începem să povestim aventurile noastre, adresîndu-ne mai ales celor în vîrstă, lui Moloko, Malavate, Puptu... care ne pun întrebări precise și vor să afle cît mai multe. Prilej pentru ei de a evoca trecutul lor, al părinților și al bunicilor.

— Și noi, cei din neamul wayana, am fost cîndva la fel. Pe cînd eram copil, istorisește Moloko, îmi amintesc că foloseam și noi semințe și colți pentru a face coliere.

În ceea ce privește securea de piatră, amintirile sînt tulburi, nici Moloko și nici Malavate nu pot spune dacă bunicii și părinții lor foloseau asemenea unelte.

Desigur că trezește uimire culoarea pielei acestor indieni „sălbatici", lipsită de strălucire, albicioasă, posomorîtă, aproape ca cea pe care o au „palassissi". Toți sînt de părere că nu poate fi decît o singură explicație : oamenii aceștia își petrec existența departe de fluvii, în umbra deasă a marilor arbori, acolo unde razele soarelui nu pătrund niciodată.

Intervine și Emotpili :

— Ei zic că se numesc „vînat".

Moloko și ginerele său Puptu sînt de părere că au vrut să-și bată joc de noi.

— La fel ca vînatul, bat pădurea toată viața, cred că asta au vrut să spună.

— Știți ce am găsit în tabăra lor ?

Am pus întrebarea pe un asemenea ton, încît larma animată ce domnea a fost curmată de o tăcere plină de curiozitate.

— Spune.

— Am găsit într-un colțișor un ceaunaș de tuci, înnegrit de fum, ceaunașul lui Malavate !

Vestea este întîmpinată cu exclamații, atît de suprindere cît și de veselie. Chipul lui Malavate se luminează. Iată-l, în sfîrșit, răzbunat de toate bîrfelile, de toate batjocurile și vorbele cu subînțeles care circulaseră pe socoteala sa din clipa dispariției acestui amărît de ceaun. Pontsitpe nu mai știe ce să zică.

— Am mai văzut o pușcă complet demontată și un bidon de benzină prefăcut în oală.

Puptu își amintește că a auzit vorbindu-se de furtul misterios al unei puști din tabăra surinameză de pe Tumuc-Humac.

Tăifăsuim pînă noaptea tîrziu. Fiecare dintre noi povestește, în felul său, cutare sau cutare peripeție, revenind la cîte un amănunt, precizînd cîte ceva. Toți patru exagerăm categoric dezinvoltura purtării noastre în cursul celor cîteva întîlniri cu indienii oyaricoulet. Despre frica ce ne-a cuprins în prima zi, cînd am descoperit că sîntem urmăriți și panica din clipa plecării, firește că nimeni nu va afla vreodată. Nici vorbă să ciuntim cumva imaginea noastră de eroi...

Zile la rînd satul va trăi prin noi, adunat în jurul nostru. La sosirea fiecărui vizitator și cu prilejul fiecărui drum, luăm de la capăt, fără a ne lăsa rugați prea mult, istorisirea peripețiilor noastre. Wayana au pasiunea povestitului și plăcerea de a asculta povestindu-se. Și lua parte întreaga suflare. Propriile noastre istorisiri erau dealtfel reluate, deformate, amplificate. Abia ieșiți din domeniul legendei, indienii oyaricoulet reintrau în legendă, învăluiți de și mai mult mister.

Cît de extraordinară putea fi, în adevăratul sens al cuvîntului, pentru indienii wayana, această întîlnire cu „sălbaticii", o arată limpede o practică rituală ce a avut loc a doua zi după întoarcerea noastră. Ducîndu-mă să-i salut pe cei din clanul Moloko, o zăresc pe Alamaka, fiica vrăjitorului, stînd aplecată deasupra băiatului ei, Mimi-Siku, în mînă cu o lamă de ras, ruginită. Așa cum o cer desenele rituale, este pe cale de a-i zgîria pielea de pe brațe și pulpe. Sîngele țîșnește, se scurge și se răspîndește peste tot.

— De ce faci asta ?

— Pentru ca fiul meu să nu se îmbolnăvească.

Ieșind din aria închisă și bine cunoscută a lumii wayana și pătrunzînd într-alta, în care domnesc legi necunoscute, poate că am fost prinși în mrejele unor puteri ale răului ! Trebuie să ne purificăm !

După Mimi-Siku e rîndul lui Emotpili.

Le povestesc despre aceasta lui Malavate și lui Pontsitpe:

— Știi, ei sînt veniți din Brazilia. Cei de pe Itany nu mai practică asemenea ritualuri.

Pentru tatăl meu, la un capăt al lanțului sînt indienii oyaricoulet, la celălalt sînt wayana de pe Itany, iar între ei se situează cei de pe Jari.

După cîteva săptămîni de la întoarcerea noastră începusem să doresc a pleca din nou pe Ouaramapane. Cele trei zile pe care le petrecusem printre „urechile lungi" nu făcuseră decît să-mi aţîţe şi mai mult curiozitatea. Prea puţin timp rămăsesem acolo. Ar fi trebuit să le împart modul de viaţă, să-mi petrec nopţile în tabăra lor, depăşind acea teamă faţă de necunoscut care mă paralizase.

Mimi-Siku şi Manantin nici nu vor să audă să mă însoţească a doua oară. Cele cîteva încercări pe care le fac cu alţi bărbaţi din sat nu se bucură de mai mult succes.

Aproape cam în aceeaşi perioadă, o echipă a O.R.S.T.O.M. (Oficiul ştiinţific de cercetare a teritoriilor de peste mare) a poposit la Antecume Pata. Membrii ei doreau să instaleze un pluviometru precum şi scale de citit nivelul apei şi mi-au propus, în schimbul unei retribuţii modeste, să fac citirile dimineaţa şi seara. Am acceptat. Nici acum nu am abandonat proiectul meu de a construi o infirmerie şi, oricît de mici mi-ar fi fondurile, îmi vor îngădui să cumpăr cîte ceva. Pe lîngă aceasta, fiind prevăzută înălţarea pe Ouaqui a unui turn, în care să fie montat un aparat automat de citirea nivelului apei, îmi este încredinţată construirea lui. Îndată ce apele au scăzut suficient de mult, vorbesc despre proiectul acesta celor din jur. Mimi-Siku se învoieşte să mă întovărăşească, la fel şi Paliminon, fratele lui Pontsitpe. Primesc voluntari şi din satul vecin, pe Palanaewa şi Kuliaman, tocmai în căutare de lucru pe timp limitat. În sfîrşit, chiar în ultima clipă, cere să-l luăm cu noi şi Yakatila, cel care era să se urineze pe mine în cursul faimoasei vînători de caimani. O aduce cu el pe soţia sa, frumoasa Kuliwalilu.

După o călătorie lipsită de incidente, zărim chiar pe fluviu o minunată stîncă netedă. Este cea care a dat numele unei aşezări de căutători de aur, situată chiar în dreptul ei i Degrad Roche. Nici nu îţi poţi dori un loc mai bun pentru

tabără și pe deasupra sîntem și la cel mult 200 de metri în aval de punctul ales de O.R.S.T.O.M. pentru turn. După ce înălțăm două adăposturi ne petrecem seara în tovărășia ultimului locuitor al satului alăturat, domnul Ismail, vechi căutător de aur, a cărui colibă se află pe vîrful unei movile, înconjurată de bănănieri și manghieri. De jur împrejur locuințe părăginite și năpădite de buruieni stau mărturie a vremurilor înfloritoare, în care Degrad Roche era un centru important al căutătorilor de aur.

Începînd chiar din dimineața următoare ne apucăm de lucru. Amplasamentul prevăzut, pe un cot al fluviului, nu putea fi mai nepotrivit. Cu toate că ne aflăm în sezonul cu ape scăzute, locul este destul de adînc, iar curentul deosebit de puternic. Să plantezi stîlpi de treisprezece metri lungime, la cîțiva metri de mal, nu va fi deloc o treabă ușoară. Cum nu era cazul să căutăm lemn de wapa și de wacapou, de care aveam nevoie, în apropierea vechii așezări Degrad Roche, întrucît aceasta secătuise împrejurimile în epoca sa de prosperitate, a trebuit să ne îndreptăm căutările tocmai pe rîul Tampoc.

Seara, coborîm din nou către tabără, aducînd cele cîteva trunchiuri pe care le-am doborît și cioplit. Și așa mereu, timp de mai multe zile. La căderea nopții săgetăm cîțiva pești pentru cină.

Înainte de terminarea lucrărilor va trebui să cobor pînă la Maripassoula să iau de acolo buloanele de fixare trimise de O.R.S.T.O.M. Într-una din dimineți rămîn deci în tabără, să rezolv corespondența pe care o voi duce la poștă cu acest prilej.

Cu puțin înainte de plecarea la lucru a cetei primesc cîteva înțepături din partea lui Mimi-Siku, căci voi rămîne singur cu frumoasa Kuliwalilu. În chip de răspuns mă mul-

ţumesc să zîmbesc, intenţiile mele fiind cît se poate de nevinovate.

Îndată ce piroga s-a îndepărtat, mă aşez în hamac să redactez o scrisoare. Ceva mai departe, tînăra femeie a îngenuncheat pentru a continua, pe o scîndură lată, confecţionarea unui weyu din mărgele.

Kuliwalilu este de baştină din Parouul de est, din Brazilia. Nu este de neam wayana, ci apalai. A venit pe Itany cam în aceeaşi vreme cu clanul Moloko stîrnind o oarecare vîlvă în sînul tribului. Desigur că pe Itany erau destule femei drăguţe, dar frumuseţea lui Kuliwalilu avea ceva în plus. Minţile tuturor s-au încins. Nici nu mai puteai număra cîţi bărbaţi tineri ori mai puţin tineri se făleau că i-au fost iubiţi, iar în cele mai multe dintre melodiile ce se cîntau pe atunci, nu era vorba decît de frumuseţea ei şi de dorinţele pe care le stîrnea...

Tînăra femeie stă aplecată deasupra lucrului. În ceea ce mă priveşte îmi continui scrisoarea cu pacea în suflet. La un moment dat, se ridică şi se aşază chiar în hamacul de lîngă mine. Minunata mea tihnă s-a topit. Încerc să mă concentrez asupra scrisorii, dar încep cu adevărat să nu mai am linişte. Aproape lipită de mine, tînăra femeie îşi continuă lucrul. Nu prea ştiu cum trebuie să procedez.

— Kuliwalilu...

Îi rostesc numele în şoaptă. Fără a ridica privirea, îmi răspunde :

— Ce-i ?

— Kuliwalilu...

— Ce vrei ?

— Te doresc.

Mă priveşte.

— Glumeşti, nu-i adevărat.

— Ba da, te doresc tare mult.

— Dar eu nu te iubesc

— De ce ?

— Nu știu, așa.

Atunci, folosind metodele flăcăilor din sat, precum Mimi-Siku, îi spun :

— Dacă nu mă vrei, înseamnă că îți plac alții.

— De ce spui asta ?

— Ba e adevărat, toată lumea zice că ți-e drag un băiat, Alamitso (Fratele lui Mimi-Siku. Are, probabil, vreo optsprezece ani.)

— Nu-i adevărat.

Observ la gîtul ei un lănțișor.

— Cu siguranță că el ți l-a dăruit.

Nu răspunde și iau tăcerea ei drept mărturisire. După o clipă, îmi spune.

— Ai dreptate, nu te iubesc, dar pe Alamitso îl iubesc tare mult.

Mă cramponez de rețetele verificate ale lui Mimi-Siku.

— Ce găsești la el ? Nu-i mai breaz decît oricare wayana.

— Întocmai, dar tu nu ești un wayana.

Desigur că așa ceva nu i se putea reproșa lui Mimi-Siku. Începînd de aici sînt nevoit să improvizez.

— Asta nu-i un motiv, nu sînt făcut altfel ca un wayana și atunci cînd sînt alături de o femeie frumoasă, lucrurile se petrec exact la fel.

O lungă tăcere urmează acestei cugetări profunde. Își pleacă privirile și reîncepe să înșire mărgelele pe weyu.

— Kuliwalilu...

— Ce vrei ?

— Ți-am spus că te doresc.

— Da, dar eu ți-am spus că nu îmi placi și că îl plac pe Alamitso.

— Nu-i nimic, chiar dacă ți-e drag Alamitso, nu sînt gelos și asta nu mă împiedică să te doresc.

Frumoasa Kuliwalilu pune lucrul deoparte, se lungește în hamac și mă privește. În privirea ei citesc o invitație tăcută. La naiba cu hîrtia, stiloul și plicul, mă duc lîngă ea.

Ceva mai tîrziu mergem împreună la malul apei și prelungim îndelung plăcerea scăldatului. Apoi ne întoarcem sub acoperișul colibei și, cum după-amiaza este destul de înaintată, ne reluăm fiecare ocupațiile. Nu știu dacă ea izbutește într-adevăr să se concentreze asupra șirului de mărgele dar, în ceea ce mă privește, mi-e peste măsură de greu să-mi termin scrisoarea. Din cînd în cînd, ne zîmbim. Cîte o dată o și chem, doar pentru plăcerea de a-i rosti numele : Kuliwalilu.

Sînt smuls din visare de zgomotul unui motor. Piroga trage la mal. Femeia se agită în jurul focului. Toți șapte ne strîngem în jurul mesei îmbelșugate. Domnește veselia.

Trei zile mai tîrziu sînt iarăși singur cu ea. În ziua precedentă, precum și cu două zile înainte, preferasem să-i întovărășesc pe bărbați în pădure, pentru a nu trezi bănuieli.

Ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, stau din nou în hamacul meu, încercînd să-mi continui scrisoarea, în timp ce ea lucrează alături de mine la același weyu.

— Kuliwalilu...

Mă privește.

— Te doresc...

Nu-mi răspunde.

— Oricum, nu mai sîntem străini.

Şi, fără a mai aştepta, îi iau din mînă lucrul, pe care nu va mai avea prilejul să-l termine în cursul şederii noastre la Degrad Roche şi trec în hamacul ei...

Am început să împlantăm temelia turnului. Am aşezat un sistem de prăjini care ne îngăduie să putem sta sub apă, pentru a săpa găurile în care vor intra stîlpii de treisprezece metri. Întîmplarea face să lucrez în echipă cu Yakatila, bărbatul frumoasei Kuliwalilu. Ne scufundăm pe rînd la o adîncime de trei metri pentru a lărgi scobitura, în timp ce celălalt îşi reia suflul.

Paliminon ne anunţă că pleacă să caute liane pentru legături. Le-am uitat pe stînca de lîngă colibe. Se urcă în singura noastră luntre şi se îndepărtează sub privirile lui Yakatila, priviri care spun multe. E rîndul meu să sap. Dispar în apele mîloase ale fluviului timp de cîteva zeci de secunde. Cînd ies la suprafaţă, Yakatila tot mai priveşte în direcţia colibelor. La trei sute de metri mai la vale se zăreşte silueta nevestei sale aşezată în hamac şi cea a lui Paliminon, care tocmai acostează la stîncă.

— E rîndul tău acum.

Îi întind hîrleţul. Se hotărăşte fără chef să se scufunde. În clipa în care revine la suprafaţă prima privire este îndreptată către tabără. Acolo, departe, bărbatul şi femeia par să schimbe cîteva cuvinte. Mă scufund din nou, apoi din nou e rîndul lui Yakatila. Cînd revine sus, Paliminon şi Kuliwalilu au dispărut.

Douăzeci de minute mai tîrziu, tovarăşul nostru se întoarce întîmpinat de exclamaţiile noastre, ale tuturor, cu excepţia soţului.

— Ai întîrziat cam mult ! Ce ai făcut ?

Alte întrebări insidioase şi ironice îl bombardează pe Paliminon, dar acesta nu se lasă impresionat.

— Ce să fac, am căutat lianele !

— Şi ţi-a trebuit atît timp !

— Păi, mi-a fost sete. Mi-am pregătit să beau talima. Uite, v-am adus şi vouă.

Ne înmînează o tigvă conţinînd un amestec de apă cu pesmet de manioc strivit. Bem, manifestîndu-ne zgomotos plăcerea. Yakatila e singurul care apreciază mai puţin gestul lui Paliminon.

Stîlpii sînt acum plantaţi, iar echipa a plecat din nou în pădure să adune lemnul necesar construirii unei pasarele între mal şi turn. Mîine va trebui să cobor pînă la Maripassoula. Rămîn în tabără ferm hotărît să-mi închei corespondenţa. În timp ce mă apuc din nou să redactez scrisoarea abandonată de mai multe ori, Kuliwalilu aţiţă focul sub afumătoare, întorcînd bucăţile de carne de caiman şi de maimuţă. După care vine şi se aşează lîngă mine, să lucreze la weyu.

Trebuie neapărat să termin scrisoarea aceasta ! După aceea... Tocmai o închei, punînd punct, cînd văd apropiindu-se o luntre mînată cu pagaia, avînd la bord pe Puptu şi Alamaka, părinţii lui Mimi-Siku. În faţă stă cel de al doilea băiat al lor, Alamitso, „favoritul" lui Kuliwalilu. Tînărul sare pe mal îndreptîndu-se imediat către noi. Pare foarte vesel, îmbujorat. Încerc să par binevoitor. După ce m-a salutat grăbit, Alamitso se adresează tinerei femei şi, începînd din clipa aceea, se poartă ca şi cum eu nici nu aş fi de faţă. Ia loc alături de ea şi, rostindu-i numele, începe s-o mîngîie. Ea îi şopteşte la ureche :

— Ai grijă, ce faci, e şi Antecume aici.

— Ei şi, ce importanţă are ?

Mîngîierile devin mai insistente, Alamitso începe să-şi piardă cumpătul.

Din pudoare, sau din milă față de mine, Kuliwalilu îmi întoarce spatele, astfel încît să nu-mi prelungească mai mult supliciul.

— Haide, vino după mine.

Se ridică amîndoi și se fac nevăzuți în spatele stîncilor.

Înainte de a pleca la Maripassoula, îl rog pe Palanaewa să înceapă să găurească traversele, pentru ca la întoarcere să putem căuta în continuare lemne noi. Palanaewa se învoiește cu mare plăcere, mai ales cînd află că Alamitso mi-a propus să mă întovărășească. Petrecem o noapte în tîrgușor iar a doua zi seara sîntem înapoi la Degrad Roche.

Dezamăgirea mea este mare cînd nu găsesc decît trei găuri făcute în traverse.

— Știi, îmi spune Alamitso, a rămas singur în tabără, fără îndoială că a dat destule găuri, dar nu în stîlpi.

De atunci mi se întîmplă adesea să-l strig pe Palanaewa „Sfredel", iar el îmi răspunde „Hîrtie de scris !".

OAMENII „FRUNZE"

Nu am părăsit gîndul de a mă întoarce la Ouaramapane. Pornesc din nou în căutare de voluntari.

— Nu, cu neputinţă, trebuie să am grijă de plantaţie.

— Aş fi mers cu plăcere, dar trebuie să-mi termin luntrea.

— Nevastă-mea e bolnavă, altfel aş fi mers cu tine.

— Îţi spun drept, nu mă simt atras de aşa ceva.

— Nu, nu merg, îmi eşti prea drag pentru a te lăsa să fii omorît.

Să fiu omorît ! ?

— De ce spui una ca asta ?

— Nu eu o spun, ci pastorii americani. Se pare că indienii oyaricoulet v-ar ucide dacă v-aţi întoarce vreodată.

Într-adevăr, imediat după noi, o echipă din Anapaike, cuprinzînd doi pastori, urcase pînă acolo. Furioşi desigur că alţii le-au luat-o înainte şi temîndu-se să fie împiedicaţi în opera lor de propovăduire a evangheliei, lansaseră tot felul de zvonuri pe seama noastră.

— Şi de ce ar vrea să ne ucidă ?

— Pentru că nu v-aţi purtat cum se cuvine.

— Cum adică ?

— Aşa, aţi tăiat mîna unui dintre ei.

— Ba dimpotrivă, Manantin a fost acela care s-a rănit, vrînd să-şi ia cuţitul înapoi !

Povestea aceasta, spusă probabil chiar de către tînărul wayapi, era folosită împotriva noastră, în versiune deformată. Fără îndoială că nu am uitat purtarea celor doi cu tinerele femei, dar lucrurile nu merseseră prea departe. Mai era şi incidentul din momentul plecării. Acum cred că ne-am înşelat asupra intenţiilor pe care le aveau faţă de noi. Voiau ceva, dar noi nu am înţeles ce anume. Şi apoi, admiţind că, într-adevăr, ne-am purtat atît de rău, primii care ar fi suferit consecinţele ar fi fost chiar misionarii.

Îmi urmez căutările şi prin satele învecinate. Primesc de multe ori aproape acelaşi răspuns, pe jumătate grav, pe jumătate ironic :

— N-am avea nimic împotrivă să te însoţim, dar ne eşti prea drag, nu vrem să fii ucis.

Pastorii au lucrat cu dibăcie.

— Ei bine, dacă aşa stau lucrurile, voi pleca singur ! Va dura mai mult, va fi mai greu, dar voi pleca.

Intervine atunci Aiwe, ginerele lui Twenke, cu care am călătorit spre Saint-Laurent pe Maroni.

— Nu vei pleca singur. Uite, eu vreau să merg cu tine. Îl voi întreba şi pe Awali. El îi cunoaşte pe indienii trio, a trăit printre ei pe Mapaony. Vorbeşte şi înţelege foarte bine graiul lor.

Emotpili a povestit peste tot că indienii „sălbatici" de la Ouaramapane sînt probabil înrudiţi cu cei din tribul trio, că recunoscuse anumite cuvinte din limba acestora. (Mai tîrziu pastorii vor confirma această ipoteză.)

După cîteva zile, cîte ne-au trebuit să adunăm proviziile şi cele necesare, pornim la drum.

Apele sînt scăzute, pretutindeni răsar stînci. Awali, care s-a aşezat în faţă în chip de pilot, este nevoit să supravegheze cu atenţie cursul rîului pentru a nu eşua.

Către seară ne oprim pentru a stabili tabăra pe o stîncă frumoasă din mijlocul unei căderi. Deodată îmi văd tovarășul încordînd arcul și trăgînd. Un koumarou uriaș se zbate în vîrful săgeții, prin spuma apei. Peștele este imobilizat cu o lovitură precisă de sabie, dată după ceafă. Îl curățăm, îi scoatem măruntaiele, îl tăiem în bucăți apoi așezăm carnea într-o cratiță pentru masa de seară.

E întuneric beznă, o noapte fără lună. Aiwe apucă lanterna și luminează în jur. Raza de lumină aprinde mici puncte de jeratic, ochi de caiman. Numărăm opt chiar în fața noastră. Dar avem vînat destul. Întorcînd lanterna către noi descoperă, doar la cîțiva metri de coliba noastră un ochi roșu și nemișcat.

— Asta s-a așezat singur în oală.

Cu sabia în mînă, Aiwe lunecă fără zgomot în spatele animalului. Nu scoteam o vorbă. Bezna vibrează de milioane de gîze. În depărtare o pasăre de noapte scoate întruna un vaiet dureros. O clipă totul pare că s-a oprit în loc, apoi se aud un zgomot înfundat și un hohot de ris. Aiwe vine înapoi cu un caiman al cărui cap pe jumătate retezat atîrnă înainte.

În timpul sezonului secetos, iguanele vin să se îngroape în nisip pentru a-și depune ouăle. Ne oprim pe o plajă pe care apele fluviului au descoperit-o în retragerea lor. Urmele lungi lăsate de coada reptilelor ne ajută să găsim la repezeală locul. Sondăm solul cu un bețișor pînă acolo unde simțim că pătrunde fără a întîmpina rezistență. Puțin gălbenuș pe capătul bățului ne semnalează prezența ouălor. Nu ne rămîne decît să scormonim și să le adunăm. Awali are norocul să dea peste o femelă care nu și-a părăsit încă groapa. Îi leagă labele la spate pentru a o păstra vie și să dispunem astfel de carne proaspătă.

Pornim din nou la drum. În timp ce ne apropiem de japşa Ouaramapane, după o cotitură a fluviului, un splendid jaguar stă tolănit, cît e de lung, pe un trunchi aplecat deasupra apei. Pînă să punem mîna pe puşca de la mijlocul luntrei, din trei salturi fiara se face nevăzută în pădure.

Noaptea ne-o petrecem în vechea tabără ce ne mai servise drept bază de plecare în cercetările noastre.

— Ştii, cei din a doua ceată wayana care i-au însoţit pe pastori susţin că indienii oyaricoulet nu mai sînt la japşa Ouaramapane, ci mai sus de Itany.

— Cel mai bine e să pornim spre locul în care i-am văzut ultima oară şi de acolo să le luăm urma.

— Asta poate să dureze cam mult, îmi spune Aiwe. Au părăsit locurile de peste două luni. Desigur că au străbătut de atunci cale lungă.

Awali este şi el de aceeaşi părere.

— Va trebui să cărăm toate lucrurile, nu vom putea înainta prea repede.

Cel mai simplu ar fi, spun ei, să urmăm cursul lui Itany. Dacă se află cineva prin regiunea aceasta, fără doar şi poate că vom da de urma lor.

Mă declar de acord.

Pe aici rîul este încă destul de lat, înaintăm fără greutate. La apropierea noastră, nenumărate iguane, speriate de zgomotul motorului, se aruncă în apă din înaltul arborilor, stîrnind mari jerbe înspumate. Cînd încă mai stau agăţate de ramurile joase încercăm să le vînăm înainte de a sări.

Imediat după-amiază, navigaţia devine pe alocuri mai grea. Mari trunchiuri de arbori prăbuşiţi se înşiruie cam la fiecare zece metri, silindu-ne să facem manevre complicate. Frunzişul de pe cele două maluri se întrepătrunde

alcătuind, în unele locuri, o boltă deasă, prin care se strecoară o lumină verde-albăstruie. Liane căzute ne împiedică mişcările. Tocmai am trecut peste un trunchi şi sînt ocupat să pornesc motorul cînd aud deodată un plescăit răsunător. Awali a mai apucat să vadă : o anacondă s-a lăsat să cadă de pe o ramură ce încalecă rîul la vreo treizeci de metri înaintea noastră. Ceva mai departe, un arbore pe jumătate scufundat ne sileşte să oprim. Aproape în aceeaşi clipă observ o liană care traversează japşa. Este un mijloc folosit de indienii oyaricoulet pentru a trece rîurile. La mal, cîteva ramuri rupte trădează începutul unei cărări. O pirogă a fost scoasă din apă şi lăsată acolo. Fără îndoială că aparţine indienilor trio — „apostolii" trimişi de către pastorii americani — care urmăresc ceata. Hotărîm să lăsăm aici grosul bagajelor noastre, pentru a întreprinde primele cercetări.

Cam după două ore dăm de o veche tabără părăsită de indienii oyaricoulet. Ne aducem lucrurile şi înnoptăm aici.

Avem acum de ales între mai multe poteci. Încercăm una, la noroc. Aiwe crede că e vorba de o cărare de vînătoare.

— Ştii, atunci cînd părăsesc o tabără, merg cîte zece ori cincisprezece oameni şi duc poveri grele. Drumul ar trebui să se vadă mult mai limpede.

Pierdem o groază de timp să găsim poteca cea bună. De îndată ce sîntem siguri că am găsit-o, ne întoarcem să luăm bagajele şi ne continuăm drumul. Mă intrigă un amănunt. La intervale regulate observ grămezi de cenuşă. Îi spun şi lui Awali.

— Crezi că fac foc în drum pentru a mînca ?

— Nu, am vedea şi alte urme, resturi, iar iarba ar fi călcată în picioare de jur împrejur.

Mai e un lucru pe care nu-l pot explica : în anumite locuri arborii au fost tăiați cu securea de fier. Pur și simplu tăiați și lăsați acolo.

În aceeași zi, ajungem la al doilea, apoi și la al treilea loc de tabără, unde hotărîm să rămînem peste noapte. Pe pămînt, ambalaje aproape noi de peliculă fotografică ne arată că nu mai sîntem departe de țintă.

După căutări la fel de plicticoase, pornim pe poteca ce ni se pare a fi cea bună. Sînt din ce în ce mai intrigat de grămezile de cenușă care se înșiruie de-a lungul drumului.

După-amiază deslușim un zgomot surd, un fel de răpăit îndepărtat. Apropiindu-ne zăresc siluetele a două femei, una destul de vîrstnică, cealaltă de vreo cinsprezece ani. Strivesc grăunțe cu topoare de piatră și, cu toate că sînt puțin surprinse, nu par speriate. Awali le adresează ritualul „kule pawana" după care urmează un schimb de cuvinte. Ne reluăm drumul. Curînd zărim adăposturile. Ajungînd la prima colibă, nu-mi vine să cred ochilor. Unul dintre indienii trio parlamentează cu vioiciune în fața unui post de radio-emisie. Zgomotul pașilor noștri îl face să se întoarcă. Ultima sa frază rămîne neterminată. La celălalt capăt al legăturii radio un glas nazal devine nerăbdător. Indianul șovăie, apoi răspunde. Nu înțeleg graiul trio, dar îmi recunosc numele. Îmi dau seama că mi-a anunțat sosirea. Judecînd după ton, vocea din difuzor nu pare prea încîntată de asemenea veste. După ce isprăvește convorbirea, indianul trio ne urează bun venit în limba wayana, apoi mi se adresează :

— Pastorul tocmai mi-a spus că nu ai dreptul să te afli aici. Ești pe teritoriului Surinamului, trebuie neapărat să pleci. Dacă nu pleci, zice că va anunța poliția din Pa-

ramaribo și din Albina, care vor trimite jandarmii să te caute și să te închidă.

Pastorul s-a folosit deci de argumentele cu care îi sperie pe indieni. Mie îmi fac mai degrabă plăcere.

— Ascultă, știu că mă aflu pe teritoriul Surinamului, dar asta nu-i un lucru grav. Oricum, nu cunosc Paramaribo, va fi pentru mine un prilej bine venit să vizitez orașul pe cheltuiala statului.

— Nu, e mai bine să pleci de aici.

— Ne-au trebuit cîteva zile să ajungem pînă aici, nici vorbă să plecăm așa, cu una-cu două. Vom rămîne două-trei zile.

În tabără recunosc aceleași chipuri de acum două luni, dar ceata e mai puțin numeroasă. Fuseseră douăzeci și șapte, n-au mai rămas decît cincisprezece. Fără îndoială că s-au scindat. Domnește prea puțină animație, atmosfera este mohorîtă. Patru sau cinci hocco domesticiți se plimbă liberi.

Ne ducem toți trei să ne scăldăm într-un pîriu din apropiere. Pe drum întîlnim un bărbat care e pe cale să doboare un copac cu securea de fier. Rîde și pare că se distrează de minune lovind trunchiul și făcînd să sară așchiile în jurul său. Îmi amintesc de copacii pe care i-am găsit doborîți, aparent fără motiv. Acum am, în sfîrșit, explicația, e aici, în fața ochilor mei. Au fost tăiați din simplă plăcere, plăcerea de a mînui această unealtă miraculoasă. O clipă revăd pe Mimi-Siku și pe Emotpili tăind și ei, din joacă, un arbust cu toporul de piatră... În japșă se scaldă, înaintea noastră, ceilalți doi indieni trio ai misiunii. O femeie tînără stă deoparte și îi privește tăcută. Ne scoatem calimbeul și, acoperindu-ne sexul cu mîna, plonjăm în apa adîncă.

Seara, indienii trio adună bărbați, femei și copii sub acoperișul unei colibe, pentru a le vorbi despre creștinism și a-i învăța un cîntec religios. În lumina unei lămpi cu gaz, spectacolul acestor oameni din epoca de piatră, pierduți în adîncurile pădurii virgine, încercînd cu stîngăcie să repete și să cînte prima strofă dintr-un imn religios, pe care îl învață de la trei indieni convertiți din Surinam, are ceva derizoriu, absurd și totodată sfîșietor de trist.

*

Peste noapte, din hamacul meu, sînt surprins auzind tușindu-se cam peste tot în jur. Unii tușesc întruna. Cuvîntul care aduce creștinismul aduce de asemenea și microbi primejdioși.

Datorită faptului că îl avem printre noi pe Awali, comunicarea cu ei este mai lesnicioasă decît prima oară. Aflu că ei se numesc „akuliyo", ceea ce vrea să însemne oameni „agouti". Trăiesc în mici cete asemănătoare cu aceasta și se adună în anumite împrejurări sau din întîmplare, în cursul peregrinărilor. Ei susțin că și alți indieni nomazi rătăcesc prin pădure, anume oamenii „frunze", „Malalia — yana".

— De ce oameni „frunze" ?

— Pentru că nu au hamac, dorm pe pămîntul gol, doar pe o grămadă de frunze.

Oamenii „agouti" spun că oamenii „frunze" sînt dușmănoși și se tem de ei. Se feresc să-și încrucișeze drumurile cu ale lor. Observ că indienii „akuliyo" nu mai poartă arme. Cu două luni în urmă nu le lăsaseră nici o clipă din mînă. Desigur că viața de zi de zi, trăită laolaltă cu străinii, timp de săptămîni, le adormise neîncrederea.

După lecția de religie din seara aceasta, indienii trio ne anunță că mîine ceata va ridica tabăra.

— De obicei rămîn cîte două-trei zile într-un loc, cel mult o săptămînă.

De la o tabără la următoarea sînt cam două ore de mers în pas normal, ceea ce reprezintă etape mici, dar se deplasează ducînd cu ei tot ce au şi, prin urmare, înaintează încet. Odată ajunşi, le mai trebuie un timp şi pentru a-şi pregăti adăposturile.

În zori, agitaţie mare. Cei cîţiva hocco presimţind probabil plecarea, aleargă în toate părţile. Fiecare îşi pregăteşte, folosind frunze, caturiul pentru a căra hamacul, şiragurile, uneltele, oalele de lut... toate bogăţiile pe care le are. Bărbaţii poartă sub braţ o legătură impresionantă de săgeţi, iar în mîna dreaptă arcul şi securea de piatră. În ajun îi văzusem preparînd o mixtură de curara, cu care şi-au uns apoi vîrfurile săgeţilor. Ei pleacă primii, ducînd în spate un caturi mititel, căci trebuie să se poată mişca nestingheriţi, pentru a vîna şi, eventual, a se apăra de acei oameni „frunze" care le inspiră o teamă cumplită. Urmează femeile. Această plecare a femeilor, înconjurate de copii şi cîţiva hocco, constituie un adevărat spectacol. Ele îngenunchează, îşi petrec panglica de susţinere peste frunte şi se ridică sub povara unor coşuri uriaşe. Copiii unora dintre ele sînt de vîrsta prunciei.

Înainte de a părăsi tabăra, femeile mai scormonesc prin jar, alegînd un capăt de buştean încă aprins. În felul acesta duc focul cu ele. Din cînd în cînd se opresc din drum pentru a-l aţîţa, cu un soi de evantai împletit. Iată lămurite şi grămăjoarele de cenuşă. Mergem un timp după ei, apoi Aiwe îmi spune :

— Haide, acum ne ducem şi noi. Mai bine să plecăm înainte de sosirea poliţiştilor.

— Voi nu aveți de ce vă teme, pe mine mă caută. Și mi-ar face plăcere să-i văd mărșăluind prin pădure în uniformă, nevoiți să se bălăcească prin noroi.

— Haide, vino, e mai bine cum îți spun.

Aiwe și Awali par foarte hotărîți. Îi urmez cam fără chef. În spatele nostru femeile „agouti" s-au mistuit în vegetația deasă din marginea codrului...

Am coborît din nou partea cea mai plină cu obstacole de pe Itany, dar rîul continuă să fie îngust. Lui Awali i se pare că aude zgomot de motor. Ascultăm încordați. Într-adevăr, din depărtare răzbește zumzetul caracteristic. Nu după mult timp, la un cot, evităm în ultima clipă ciocnirea cu o pirogă lungă ce poartă steagul Surinamului. În spate, pe o banchetă, doi polițiști în uniformă. Deschid bine ochii pentru a fi sigur că nu visez... Luați prin surprindere, ne-am încrucișat apoi ne-am pierdut din vedere.

— Ei drăcie, au venit pînă aici special pentru noi, nu se cuvine s-o ștergem fără să-i salutăm măcar.

În timp ce facem cale-ntoarsă, îi zărim înapoindu-se. Ne așezăm bord la bord.

— Bună ziua.

— Bună ziua...

— Dumneata ești domnul André ?

Pastorul nu mă cunoaște decît sub acest nume, ori după numele meu indian.

— Da, sînt André, dar sînt și André Cognat pentru Franța și Antecume în ținutul wayana.

Într-o franceză penibilă, unul dintre polițiști îmi explică scopul misiunii sale.

— Știu bine că mă aflu pe teritoriul Surinamului, dar nu fac prospecțiuni miniere, nu caut aur, nici diamante și

nici esenţe de lemn. Am venit pur şi simplu să văd o ceată de oameni, să aflu cum trăiesc.

Poliţistul pare mai degrabă plictisit.

— Prefectul m-a trimis să vă caut în urma unei informaţii primite din partea misionarilor americani...

Hotărît lucru, unii păstori nu mă au deloc la inimă. În ochii lor eu sînt ateul, păgînul, necredinciosul, cel care în loc să-i „civilizeze" pe indieni, să-i occidentalizeze, a preferat să trăiască la fel ca ei. Trebuie spus că relaţiile mele cu misiunea din Anapaike s-au înrăutăţit, mai ales din ziua în care am aflat că refuzaseră îngrijirea unor oameni din satul lui Elahe. „Cînd veţi veni să cîntaţi şi să vă rugaţi în biserica noastră, le-au zis, vă vom îngriji dar, pînă atunci, nici nu poate fi vorba."

Jandarmii şovăie.

— Credeam că pentru a te deplasa în Surinam, în interiorul ţării, este suficient să ai un paşaport valabil. Dacă doriţi, vi-l pot arăta.

Cum nu aveam încredere în pastori, luasem măsuri de prevedere. Zis şi făcut, îmi scot actele dintr-o casetă şi le prezint. Nici măcar nu se uită la ele.

— Oricum, dacă tot vă întoarceţi, nu mai sînt probleme.

În timpul celor două zile cît va mai dura călătoria poposim de cîteva ori pentru a vîna, căci nu vrem să ne întoarcem în sat fără a aduce provizii familiilor noastre. Încă de pe acum pe fundul bărcii se îngrămădesc vreo cincisprezece hocco, douăzeci de iguane, o mulţime de ouă, cîţiva caimani, trei maimuţe-păianjen, mai mulţi peşti dolofani, houmarou şi piranha. Ne petrecem seara spintecînd, jupuind, jumulind, curăţînd solzii, tranşînd... Deasupra taberei pluteşte multă vreme un miros greu de viscere, opă-

reală și pește prăjit. Așezăm apoi bucățile de carne pe un grătar mare de surcele pentru a le afuma, astfel încît să nu se strice. Tot acolo punem și ouăle de iguană după ce mai întîi le înșirăm pe țepușe ori pe liane. Membrana exterioară, la început netedă și albicioasă, se încrețește și devine brună. Vom obține astfel un fel de ouă tari alcătuite numai din gălbenuș.

Lungiți în hamacurile noastre, cu un colț al pologului ridicat, stăm de vorbă în timp ce supraveghem focul. Ne-ar place să jucăm o farsă celor din sat.

— Mă voi ascunde sub prelată, iar voi vă veți preface ca și cum v-ați întoarce fără mine.

— Da, le vom spune că ai rămas cu indienii oyaricoulet, propune Aiwe.

— Nu, nu-i bine, mai degrabă să spunem că jandarmii ți-au pus cătușele și te-au dus la închisoarea din Paramaribo.

Subscriem la ideea lui Awali.

— Vor începe cu toți să plîngă...

— Să știi că asta m-ar cam surprinde.

— Ba da, o ține morțiș Aiwe, femeile din sat te vor plînge și vor boci cînd vor afla că nu vor mai avea parte de tine.

— Dacă ar fi vorba de tine, pun mîna în foc că ar plînge toate.

Cu cît vorbim mai mult, încercînd să ne închipuim cum vor reacționa cei de acasă, cu atît ne bucurăm mai intens de perspectiva acestei farse. În timpul nopții veghem cu rîndul pentru a ațița focul sub afumătoare.

În ziua următoare nerăbdarea noastră de a ne întoarce acasă este atît de mare încît pornim încă înainte de răsăritul soarelui. La pragurile afate mai jos de satul lui Pi-

dima ne vedem siliți să coborîm în apă pentru a trage luntrea. Cînd, după o jumătate de oră, acostăm, în sfîrșit, la debarcaderul de la Antecume Pata, sub privirile întregului sat, Aiwe se întoarce necăjit spre mine.

— Cu șotia noastră cum rămîne ?

În graba întoarcerii uitasem cu desăvîrșire de păcăleala plănuită ! Poate că în ziua aceea am pierdut singurul prilej al vieții mele de a auzi femeile din sat bocindu-mă.

CU DRAPELUL ÎN FRUNTE

În timp ce la poalele munților Tumuc-Humac pastorii americani și „apostolii" lor sînt pe cale să facă, dintr-o mînă de oameni preistorici, buni creștini, la Cayenne și la Maripassoula grija constă în a afla dacă indienii wayana ar accepta să devină buni francezi.

Într-o zi pe cînd mă aflu în trecere prin Maripassoula, jandarmul vine la mine și-mi spune că, în conformitate cu ordinele pe care tocmai le-a primit din partea administrației, va trebui să urce la satele de pe fluviu pentru a pune întrebări tuturor indienilor wayana... Întrebarea la care vor trebui să răspundă este, aproximativ, aceasta :

„Doriți să rămîneți indieni, să rămîneți wayana, sau doriți să deveniți cetățeni francezi ?"

Îl pun să repete pentru a fi sigur că am înțeles bine. Să înnebunești, nu alta! Doriți să deveniți francezi, cu alte cuvinte doriți, nesiliți de nimeni, să renunțați la legile și obiceiurile voastre ancestrale, la limba voastră, la credința voastră ?... Doriți copiilor voștri să fie supuși școlarizării obligatorii, să-i trimeteți la internat, în „căminele" părintelui Barbotin, pentru a învăța istoria Franței și religia ? Doriți ca fiii voștri să îndeplinească stagiul militar cînd vor ajunge la vîrsta cuvenită ? Acceptați să abandonați sistemul vostru de înrudire, să desființați poligamia, să vă supuneți legilor penale, să recunoașteți autoritatea unor funcționari care vor lua locul căpeteniilor voastre tradiționale pentru rezolvarea problemelor din cadrul tribului ?

Sînteţi de acord să deveniţi alegători ale căror voturi vor fi cumpărate de politicieni lipsiţi de scrupule, aşa cum s-a întîmplat cu indienii de pe litoral ? Şi acceptaţi, de asemenea, să deveniţi o populaţie în sarcina sistemului de alocaţii, subvenţii şi ajutoare ?... Jandarmul, căruia întrebarea i se pare firească, adaugă :

— Vom redacta cîte un proces verbal pentru fiecare familie. Va trebui să trecem în el numele capului de familie, precum şi toate rudele, locul şi data aproximativă de naştere a fiecăruia. Am fi foarte mulţumiţi dacă ne-aţi da o mînă de ajutor. Vorbiţi limba wayana, asta ne-ar fi de folos.

— Cu plăcere, dar cu o singură condiţie : ţin să fiu de faţă în momentul în care veţi pune întrebarea. Vreau să fiu sigur că nu va exista interpretare greşită, nici presiuni şi nici şantaj.

— Bine, de acord. Vă propun chiar să fiţi martor ; deoarece capii de familie nu ştiu să semneze, îşi vor depune doar amprentele digitale, astfel încît ne trebuie un martor pentru a autentifica procesul verbal.

Ne dăm întîlnire la Antecume Pata pentru zilele următoare. Pe drumul de întoarcere mă opresc în fiecare sat să le explic locuitorilor cele ce se vor petrece, ce înseamnă în realitate cetăţenia franceză.

Indienii wayana care trăiesc în apropiere de Maripasoula sînt la curent cu aceasta. Li s-a spus că din clipa în care vor deveni cetăţeni francezi vor fi supuşi unor legi diferite de ale lor. Gîndul acesta le displace. Foarte legaţi de tradiţiile lor şi mîndri de ceea ce sînt, wayana nu împărtăşesc complexul de inferioritate pe care îl au anumite triburi primitive faţă de albi, iar ironia lor la adresa acestor „palassissi", cu obiceiuri şi purtări ciudate, este adesea lipsită de blîndeţe.

Jandarmul este prezent la întîlnire. Un soi de uriaș burtos, în șort și bluză kaki, însoțit de un camarad de gabarit ceva mai modest. La mine în colibă purcedem la redactarea îndelungată și plicticoasă a proceselor verbale. În jurul nostru se înghesuie toți locuitorii din sat. Cu un scris sîrguincios, jandarmii înscriu informațiile pe care le primesc de la mine. Mi-e greu să rămîn serios auzind unele remarci batjocoritoare la adresa șefului de post, care își tamponează neîncetat obrazul cu o batistă mare și își șterge mîinile pentru a nu păta hîrtia. Soseşte apoi și ceasul alegerii. Întrebarea sună cam astfel :

„Vrei să rămîi indian sau vrei să devii francez ?"

Pentru capii de familie se pare că nu se pune un caz de conștiință deosebit de dureros. Unul după altul toți răspund că doresc să rămînă indieni. Jandarmul înregistrează răspunsurile.

Pornim apoi în sus, către satul lui Pidima. Aici au loc aceleași scene. La fel ca la Antecume Pata, toate familiile refuză cetățenia franceză care le este oferită, totuși, cu atîta generozitate.

Toate acestea ne-au luat cîteva ore. Șeful de post își consultă ceasul. Începe să-i fie lehamite.

— Bun, vom încheia ziua de astăzi cu satul lui Palanaewa, pe celelalte le vom vizita ceva mai tîrziu.

Cînd tragem la mal, Palanaewa și întreaga suflare a satului este la debarcader. Nici nu a sărit bine pe mal, că jandarmul se și îndreaptă către căpetenia clanului și, după ce îl salută, îl întreabă de-a dreptul :

— Ei bine, vrei să devii francez s-au vrei să rămîi indian ?

După cît se pare e hotărît să termine cît mai repede cu putință. În schimb, Palanaewa nu se grăbește nicidecum.

— Aşteaptă, ai răbdare, nu fi atît de grăbit. Vino sub acoperişul colibei mele, acolo vom putea discuta în linişte.

Îi traduc cele rostite, iar cei doi funcţionari păşesc resemnaţi în urma căpeteniei. Sînt aduse două Kololo pentru ei. Locuitorii se aşază în cerc. Mă îndepărtez o clipă pentru a vizita un bolnav. În spatele meu îl aud pe jandarm punînd din nou întrebarea :

— Vrei să devii francez, sau vrei să rămîi wayana ?

— Nu înţeleg ce spui. Să-l aşteptăm pe Antecume.

Prelugesc niţeluş plăcerea, după care mă întorc. Indianul îmi cere să traduc întrebarea. Palanaewa ştie perfect despre ce e vorba. Prin urmare mă supun doar de formă.

— Spune-i că întîi vom mînca. Vom vorbi după aceea.

Soţia lui, Poika, soseşte cu o oală fumegîndă, farfurii şi un mare evantai împletit, pe care aşază bucăţi de pesmet din manioc. Sîntem poftiţi cu toţii la masă. Şeful de post stă ca pe ghimpi.

— Spune-i că îi mulţumesc, dar am luat o gustare de curînd

Palanaewa este într-o dispoziţie excelentă. Savurează situaţia. Mîncăm cu poftă cîteva bucăţi de iguană şi carne de maimuţă roşie, în timp ce jandarmii, din ce în ce mai stingheriţi, nu mai ştiu cum să se poarte. Masa odată încheiată. Poika adună farfuriile şi oala.

— Cred că a mai rămas nişte cachiri. Adu-l să dau de băut la toată lumea !

Ia tigva, bea o înghiţitură, apoi o trece zîmbind ironic primului dintre jandarmi. Acesta scorneşte un pretext oarecare pentru a refuza. Tocmai a băut o bere. Tigva trece din mînă în mînă şi revine, golită, la Palanaewa. O dă soţiei sale, după care se întoarce către funcţionari.

— Bun, şi acum, te ascult.

Şeful de post începe să-şi piardă sîngele rece.

— Tradu-i întrebarea.

Tălmăcesc pentru a doua oară. Palanaewa se face că se gîndește. Apoi, după un minut de tăcere în care se aude doar bîzîitul zecilor de muște, îmi răspunde.

— Spune-i că ceea ce îmi place mie este să pornesc cu pușca prin pădure și, după ce am străbătut rîul în luntrea mea, s-o leg cu o liană de un arbust, apoi să merg pe potecă, să chem maimuțele, dacă am plecat să caut maimuțe și, dacă ele îmi răspund, să le urmăresc pentru a doborî cîteva, în sfîrșit, să fac un caturi din frunze pentru a le putea transporta, să mă întorc în sat și să-i spun femeii „Du-te să vezi, în luntre e ceva vînat"... Ceea ce îmi place mie este ca îndată ce se încheie anotimpul ploios, să pornesc în pădure să aleg un loc potrivit pentru o plantație, apoi, împreună cu oamenii din satul meu, cu cei din familia mea, să însemn cu sabia o fîșie întreagă de pădure, apoi, după cîteva zile, să dobor toți copacii. Ceea ce îmi place mie este să am multe plantații pentru a avea manioc din belșug și, din cînd în cînd, să dau cîte un mare cachiri, la care să poftesc și pe cei din alte sate. Ceea ce îmi place mie, în asemenea clipe, este să merg să săgetez unul sau doi koumarou prin praguri pentru a putea da oaspeților și mîncare pe lîngă băutură...

Timp de un sfert de ceas Palanaewa compune o frescă vie a traiului indienilor wayana. Jandarmii de lîngă mine sînt la capătul puterilor. Șeful de post își șterge necontenit fruntea și se zvîrcolește pe kololoul său. Caut să-i potolesc și îi rog să facă liniște pentru a putea urmări, apoi traduce în mod fidel cuvîntarea. Cu nepăsare suverană, căpetenia indiană urmează :

— Am doi copii, pe Siksili și pe fratele său Aitalewa. Ceea ce îmi place mie este să-i văd supunîndu-se marakeului, să-i văd suportînd această încercare fără a clinti, su-

ferind durerea ca pe ceva firesc. Ceea ce îmi place mie este, ca atunci cînd la mine în casă e cineva bolnav, să merg să caut un vraci, Plèikè ori altul, şi să înalţ, la căderea nopţii, o colibă din frunze... Iată ce îmi place mie, iată ce le vei răspunde.

Întorcîndu-mă către jandarmi, reiau punct cu punct inventarul celor care îl îndreptăţesc pe Palanaewa să-i placă viaţa pe care o duce, şi nu alta. După ce închei, şeful de post mă priveşte uluit.

— Şi atunci ce vrea să zică ? Da, ori ba ?...

La plecare îmi spune că va reveni în cursul săptămînii viitoare pentru semnarea proceselor verbale. Pentru astăzi ajunge, trebuie neapărat să se întoarcă.

— Dar ce facem cu toate celelalte sate de la vale care au mai rămas ?

— Vom folosi aceeaşi metodă, te voi anunţa.

Piroga se îndepărtează. Pînă acum am încercat să rămîn serios, dar în sfîrşit pot da frîu liber rîsului, amintindu-mi scena.

— Antecume, vino, a mai rămas nişte cachiri.

În săptămîna următoare nici vorbă de jardarm. Mai aştept cîteva zile, apoi decid să cobor pînă la Maripassoula. În drum mă opresc la Twenke.

— Ştii, deunăzi au trecut jandarmii pe aici. Ne-au cerut să punem degetul pe o hîrtie.

— Şi aţi pus ?

— Da, ne-au spus că la fel s-a procedat şi în celelalte sate. Dar am vrea să ştim la ce va folosi asta.

Îl părăsesc fără întîrziere pe „Marele Bărbat". Am de gînd să trec pe la Elahe şi Aloike, satele cele mai apropiate de Maripassoula. Aici mi se spune aceeaşi poveste. Capii de familie sînt intrigaţi de ceea ce li s-a cerut. În cele din

urmă, la căderea nopții, ajung în tîrgușor. La jandarmerie e închis. În depărtare, ecoul unei petreceri. Mă îndrept către locul de unde se aude muzica.

Într-un local mic și plin de fum, cîteva perechi de creoli se fîțiie în ritmul îndrăcit al banjourilor. La marginea pistei de dans, jandarmul, cu o sticlă de bere în mînă, privește spectacolul din înălțimea sa. Mă duc să-i vorbesc. Are fața congestionată și pare afumat binișor. Intru direct în subiect.

— În satul lui Palanaewa mi-ați spus că veți veni curînd să încheiem procesele verbale.

— Am avut mult de lucru, nu am avut timpul necesar.

Apoi adaugă :

— Știți, am terminat cu satele din vale.

— Rămăsese hotărît să fiu martor !

— E adevărat, dar pînă la urmă nu am mai avut nevoie de dumneata, ne-am putut descurca cu luntrașii noștri boni, care ne-au servit drept tîlmaci. În orice caz, e ciudat că toți locuitorii au acceptat cetățenia franceză. Începem să ne punem însă întrebări în privința dumitale, bănuim că ai influențat satele din susul apei.

— Aceasta este desigur părerea dumitale, dar eu cred că dumneata ești acela care i-ai influențat, cu uniforma dumitale, atît ca jandarm cît și în calitate de reprezentant al administrației, și cred că ar fi multe de zis despre felul în care ați procedat.

— Doar ți-am spus că au fost de acord cu toții. Ba chiar cu entuziasm.

— Au acceptat toți ? Absolut toți ?

— Da, toți, în toate satele.

— Și la Aloike ?

— Da.

— Şi la Elahe ?

— Da.

— La Twenke ?

— Da, da.

— Au fost toţi de acord, şi cei din satul lui Elahe ?

— Da, absolut toţi !

— Mă mi· !

— Ascultă, orice s-ar spune, ştiu ce fac. Am redactat cu mîna mea procesele verbale, tocmai am terminat să le dactilografiez

— Asta înseamnă că ştii toate numele pe de rost, nu ?

— Fireşt.

Enumăr pe rînd pe ceilalţi capi de familie din satul lui Elahe. Ajung la Mapali.

— Şi Mapali ?

— Da, şi el

— Să ştii că m-ar surprinde într-adevăr ca Mapali să fi acceptat naţionalitatea franceză !

Jandarmul începe să se enerveze. Toată berea pe care a înghiţit-o în cursul serii se eliberează în pîrîiaşe de sudoare ce-i curg pe frunte, în jurul ochilor şi gurii. Şi unul şi celălalt am început să ridicăm glasul, dar nimeni nu ne dă atenţie

— Ascultă, îmi spune, nimic mai simplu decît să mergem la jandarmerie, unde vei putea judeca singur !

Nu-i nevoie să-mi spună de două ori. Iată-ne pe amîndoi plecînd pe întuneric către localurile administraţiei. Aprinde lumina, scoate dosarele.

— Dosarul Elahe... Mapali... am găsit, iată-l ! Cele cîteva referiri despre Mapali, soţia şi copiii săi, consemnate

în procesul verbal, par exacte. Întorc pagina. Primul lucru care îmi sare în ochi este semnătura jandarmului. Alături, drept martor, Aloike. Cum acesta nu știe să semneze, și-a depus pur și simplu amprentele digitale. Dedesubt formula: „Capul de familie certifică exactitatea celor de mai sus și a cerut să dobîndească naționalitatea franceză pentru el și pentru membrii familiei sale." Toate ar fi în regulă dacă nu ar lipsi amprentele principalului interesat.

— Ceea ce ați făcut, e un lucru foarte grav. S-ar putea s-o încurcați.

— Cum așa ? Ce vrei să spui ?

— Am spus doar că am destule motive să cred că ai comis un fals.

Jandarmul tresare.

— Mapali lipsește de mai mult de șase luni ! Se află, împreună cu familia sa, pe un alt rîu, într-un sat din Surinam. Că ai redactat începutul procesului verbal, treacă-meargă, dar faptul că ai scris „a cerut să dobîndească cetățenia franceză, pentru el și pentru membrii familiei sale" și că apoi, înainte de a cunoaște răspunsul lui Mapali, ai semnat și l-ai pus și pe Aloike să-și depună amprentele, eu îl numesc fals în acte publice !

Jandarmul nu mai este acum atît de sigur pe sine. Aburii beției par să se risipească în creierul său. Își dă seama că niciodată nu ar fi trebuit să mă lase să pătrund în birouri, noaptea, ba arătîndu-mi și procesele verbale.

Furios, urmez pe același ton :

— Pentru a cîștiga timp ai fi putut cere la fel de bine ca altcineva să-și pună amprentele în locul lui Mapali, dar nu ai îndrăznit să mergi atît de departe !

— Oricum, toate acestea nu mă privesc pe mine ! Superiorul meu este plecat în misiune la Saint-Laurent, dar

se întoarce mîine. Vei descurca lucrurile cu el, eu nu am făcut altceva decît să-i execut ordinele.

Pe la mijlocul după-amiezii sosește o pirogă, avînd la bord patru jandarmi, printre care administratorul din Maripassoula și un locotenent.

Abia au debarcat că mă și duc la „jandarmul-administrator".

— Aș dori să vă vorbesc.

— Veniți să mă vedeți mîine, acum nu am timp.

— E vorba de lucruri grave, trebuie să vă vorbesc fără întîrziere.

— Ce s-a întîmplat ?

— Ați comis falsuri. Trebuie găsită o cale de a anula aceste procese verbale. În caz contrar nu mă voi opri aici. V-ați bătut joc de indienii wayana.

— Ba dumneata vei fi acela care vei avea neplăceri. Toate satele din jurul rîului au refuzat cetățenia franceză. Ceva cu totul nefiresc. E mîna dumitale la mijloc.

În spatele său, ceilalți jandarmi, arțăgoși, aprobă în cor, ceea ce nu face decît să-mi stîrnească și mai mult furia. Locotenentul, care se îndepărtase încă de la începutul discuției, ne observă de departe.

— Ceea ce însă mi se pare nefiresc este felul cum ați procedat. Și să fie limpede că nu voi pleca de aici atît timp cît nu voi obține satisfacție.

Vine și ofițerul.

— Ce se întîmplă ?

„Jandarmul-administrator" se grăbește să răspundă :

— Vă voi explica.

— Aș prefera să vă explic eu însumi.

— Da, lăsați-l pe domnul Cognat să vorbească.

După ce m-a ascultat, înainte ca jandarmul să poată interveni, îmi spune :

— E foarte simplu. Este suficient ca persoanele care nu sînt de acord să vină la jandarmerie și să declare că nu au cerut niciodată cetățenia franceză. Vom reface procesele verbale, anulînd pe primele. Domnul Cognat va servi drept martor.

Seara plec să explic locuitorilor din satele interesate ce înseamnă de fapt hîrtia jandarmului pe care își depuseseră amprentele. Le spun că încă mai au posibilitatea s-o anuleze.

A doua zi dimineață, la ora șapte, la Maripassoula sosesc indienii wayana, adunîndu-se în jurul postului. Defilează apoi prin fața „jandarmului-administrator", care, fără îndoială, nu a mai redactat în viața lui un număr atît de mare de procese verbale, într-un timp atît de scurt.

După ce se termină totul, mă poftește la un pahar.

— Să știți că mă pot duce la Abdallah atunci cînd mi-e sete.

— Haide, veniți, va fi un prilej să vorbim despre viitor și să punem lucrurile la punct.

În cele din urmă îl urmez. Îmi toarnă de băut.

— Vă dați seama ce mi-ați făcut față de subordonații mei ! Ce vor crede acum despre mine ?

— Ați găsit ce ați căutat !

— În afară de asta, au mai aflat și toți cei din Maripassoula. Îmi voi pierde autoritatea.

— Și eu ce vină am ?

— Uite, vă voi spune un secret : am primit instrucțiuni ca lucrurile să se petreacă în felul acesta...

În clipa plecării, îmi mai spune :

— Dacă vreodată se va ivi un necaz oarecare, veniți direct la mine, vom discuta ca între bărbați...

După aceste cuvinte frumoase ne despărțim. Afară dau peste Tolinga, „Marele Bărbat al negrilor boni". Mă poftește să trec o clipă pe la el. După un ceas, îndreptîndu-mă spre debarcader, îl zăresc pe Elahe împreună cu cei din satul său. Par mînioși, tulburați și uluiți.

— Antecume, așa nu se mai poate. Află că nu mai avem dreptul să venim la Maripassoula.

— Cine v-a mai spus și asta ?

— Jandarmul. Și mai spune că nu voi mai fi „căpitan", nu voi mai căpăta solda și nu vom mai fi îngrijiți.

— Și cînd a zis toate acestea ?

— Chiar acum.

— Acum ? Vrei să spui azi dimineață ?

— Nu, acuma. A spus : „Deoarece refuzi să fii francez, înseamnă că nu-i iubești pe francezi. Maripassoula este o localitate franceză, unde nu mai ai dreptul să-ți calce picioarele. Întinde-o cît mai repede !..."

Turbat de mînie, pătrund precum o vijelie în biroul jandarmului și îi spun verde ce am pe suflet. Mă ascultă cu buzele strînse..

Această farsă grotescă, desfășurată în ținutul wayana și în care jandarmul — ultimul „jandarm-administrator" pe care îl va cunoaște Maripassoula — reprezintă doar un pion puțin cam prea zelos, nu a constituit decît începutul unei bătălii în care, fără voia mea, urma să fiu direct amestecat.

FARSE ELECTORALE LA MARIPASSOULA

În urmă cu cîteva săptămîni, înainte de a fi auzit vorbindu-se de proiectul acesta de cetăţenie franceză, întîlnisem la Maripassoula pe senatorul de Guiana, domnul Vignon. Era în trecere şi lua contact cu locuitorii. Circula, într-adevăr, zvonul că micul post urma să devină comună iar senatorul ţintea funcţia de primar.

— Aţi picat la timpul potrivit, tocmai doream să vă vorbesc, îmi spune, de la bun început.

Probabil că par surprins.

— Da, da, doream să ne vedem. Aţi auzit fără îndoială că mă voi prezenta la alegerile municipale.

Confirm vag din cap.

— Aş fi foarte fericit să vă număr printre consilierii mei.

Eu şi consilier municipal ! Ideea aceasta îmi pare cît se poate de ciudată.

— Ştiţi, nu prea mă interesează consiliul dumneavoastră municipal. Nu locuiesc în Maripassoula, doar trec pe aici din cînd în cînd.

— Adevărat, dar poate că nu aţi aflat că hotarul comunei ajunge pînă la Tumuc-Humac şi, prin urmare, va cuprinde întregul ţinut wayana. Cum dumneavoastră trăiţi de mai mulţi ani împreună cu ei, le veţi putea apăra interesele în cadrul consiliului.

Situația fiind prezentată în modul acesta, îmi este greu să refuz ; accept să fiu trecut pe listă. Ne dăm întîlnire la alegeri.

Între timp, are loc episodul cu cetățenia franceză. Încep să înțeleg ceva mai bine cum se leagă între ele toate acestea. Într-adevăr, sînt ani de zile de cînd Consiliul General din Guiana se împacă greu cu gîndul că trebuie să-și îngrădească activitatea doar la fîșia îngustă de pe coastă. Întreg interiorul țării, imensul teritoriu Inini, scăpase pînă acum aproape complet controlului său și se afla sub autoritatea guvernatorului (reprezentat la fața locului prin persoana jandarmului). Dar acum cei din Cayenne îl obținuseră. Inini era în prezent împărțit în trei comune — Saul, Maripassoula, Papaichton — puterea primarilor urmînd s-o înlocuiască pe cea a „administratorilor-jandarmi".

Fosta organizare avea, ce-i drept, o parte slabă prin faptul că acorda o importanță exagerată jandarmului, care oricînd se putea preschimba într-un mic despot local, dar avea și marele merit că respecta, cel puțin în principiu, organizarea interioară a triburilor indiene. În afară de cîteva inițiative absurde, ca aceea a numirii unor „căpitani" în sate, administrația nu intervenea în chestiunile curente iar indienii nu erau supuși legilor franceze, scăpînd astfel rigorilor stării civile. Însă ceea ce se întîmpla acum nu putea să nu se lovească de această stare de fapt căci, fără exagerare, dorind înființarea unor comune, trebuiau creați și cei ce urmau a fi guvernați. Nici vorbă ca indienii să fie lăsați să continue să-și rezolve treburile interne după propriile lor legi ! O jurisdicție unică de la Cayenne pînă la Tumuc-Humac, iată noua lozincă. În acest scop trebuiau francizați, din toate puterile și prin

orice mijloace, acești cîțiva „barbari" încă nesupuși codului napoleonean.

În felul acesta, populațiile emerillon și wayapi deveniseră franceze fără să știe prea bine cum și nu a lipsit mult ca și wayana să pățească același lucru.

Alegerile municipale au avut loc în martie 1969. Cum nu exista decît o singură listă de candidați, aceștia au fost aleși fără nici o dificultate. A doua zi, consiliul urma să se întrunească pentru a-l desemna pe primar precum și pe primul și al doilea adjunct.

Cu cîteva ore înainte de adunare, domnul Toussaint — Moș Jo, cum i se spune pe aici — vine să-mi vorbească. Este un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu înfățișare sfioasă. În vremea sa de glorie fusese buldozerist. Trebuie spus că punerea în funcțiune a mașinii constituise, în micul tîrg, o mare atracție. Moș Jo crescuse atunci în ochii tuturora.

— Știți, în seara aceasta va avea loc ședința, îmi spune el.

— Bineînțeles, am aflat.

— Ați primit buletinele ?

— Ce buletine ?

— Buletinele pregătite de Vignon, care au fost distribuite tuturor consilierilor.

— La ce folosesc ?

— Pentru vot ! Mă duc să vi le caut !

Se întoarce cu trei petece de hîrtie pe care pot citi : primar, domnul Vignon ; primul adjunct, domnul Toussaint ; al doilea adjunct, domnul Sorbon. Deci senatorul de Guiana, candidat la primărie, a și ales în locul nostru. Alegerile nu vor fi decît un simulacru. Începe bine !

— Dar cum puteți accepta una ca asta !

Întrebarea mea îl zăpăcește pe Moș Jo. Vignon a zis, el a executat, unde-i problema ?

— Chiar dacă sînt de acord ca Vignon să fie primar, iar dumneata adjunct, nu-mi place procedeul. Să mi se lase măcar posibilitatea de a alege, căci altfel, la viitoarele adunări, nu vom mai fi decît niște cățeluși cuminți și ascultători. Cînd vom vota, voi scrie cu propria mea mînă numele, chiar dacă sînt aceleași !

— Bine, bine, aveți dreptate. Dealtfel am întîlnit la Maripassoula și alte persoane care mi-au zis același lucru

Ajung printre ultimii la adunarea care are loc în fostul local al administrației. Toate privirile se întorc către mine. Freamătul de pînă atunci face loc unei tăceri stînjenitoare. Am rămas nepăsător. Trebuie spus că toată lumea este în ținută de gală, fiecare arborînd cu acest prilej costum, cămașă și cravată. Un miros de naftalină, de ceară de ghete și de pomadă plutește prin încăpere. Cu pieptul gol, cu jartiera wayana dedesubtul genunchilor și mîzgălit cam peste tot cu roucou, nu aș putea spune că mă simt ca la mine acasă în această respectabilă adunare. Pe cînd mă îndrept către locul meu, am parte de unele priviri nu deosebit de binevoitoare.

Pentru a da evenimentului o notă solemnă, pe masa cea lungă a fost așternut un covor roșu. Ia cuvîntul senatorul :

— Sîntem aici pentru a alege pe primar, precum și pe primul și al doilea adjunct, sub președinția de onoare a domnului Domerger, decanul consiliului nostru municipal.

Domerger este un fost căutător de aur septuagenar, care pentru această împrejurare a scos la iveală un vechi cos-

tum de sărbătoare ce datează din alte timpuri. E pe jumătate surd. Se pare că nu a înțeles că despre el este vorba. Forțîndu-și glasul, Vignon reia ultima frază. În sfîrșit bătrînul căutător de aur se trezește la viață. Îl privim cum se îndreaptă și se ridică cu greu. Pentru că și-a petrecut prea mult timp aplecat deasupra ciururilor sale, are spinarea gîrbovită.

— Rămîneți așezat, domnule Domerger. Dar vă rog...

Trecem la vot. Întîi, pentru primar. Fiecare ia biletul pe care l-a primit și îl introduce în urnă. În văzul tuturor, îl rup pe al meu și, pe o bucățică de hîrtie, scriu Vignon.

— Treisprezece voturi. Domnul Vignon este ales în unanimitate primar la Maripassoula.

Fost prefect, apoi senator, omul este obișnuit să vorbească și ne mulțumește, printr-un mic discurs, pentru încrederea ce i-am acordat-o. Se va osteni în apărarea intereselor tuturor locuitorilor comunei, putem fi siguri de aceasta...

Trecem apoi la votarea primului adjunct. Procedez la fel : rupt buletinul și scriu pe un bilet numele lui Taussaint. Este ales cu treisprezece voturi. Vignon îl felicită. Moș Jo e atît de emoționat, încît abia este în stare să bîlbîie un mulțumesc sfios.

În sfîrșit, e rîndul celui de al doilea adjunct. De data aceasta nu mai scriu numele de pe buletin ci pe cel al lui Jurnary, un căutător de aur căruia de curînd i-a fost dat în primire micul birou al poștei și care mi se pare că ar corespunde mai bine.

Sarcina numărătorii voturilor este încredințată preotului din Maripassoula, părintele Bindault, consilier și el. Cu glas monoton, anunță :

— Domnul Sorbon, un vot ; domnul Sorbon, două voturi, trei, patru, cinci voturi ; domnul Sorbon, şase voturi, domnul Sor... ah ! iertaţi-mă ! Domnul Jurnary, un vot !

Un val de panică străbate adunarea. Nota aceasta, sunînd fals în ritualul bine pus la punct, este resimţită de fiecare precum o jignire personală.

În cele din urmă preotul rosteşte :

— Domnul Sorbon, douăsprezece voturi, domnul Jurnary un vot !

Primarul se ridică, magnific, adresîndu-se celui de al doilea adjunct : .

— Domnule Sorbon, vă felicit în numele meu, în numele întregului consiliu municipal. Şi vă felicit de două ori...

Sorbon deschide ochii mari.

— Într-adevăr, vă felicit nu numai că aţi fost ales, dar şi pentru că aţi făcut un lucru minunat, ceva pe care cei din Maripassoula nu vor putea uita prea curînd...

Lîngă mine Sorbon pare copleşit de povara onoarei ce i se face, dar nu pricepe unde vrea să ajungă primarul.

— Eu însumi nu am fost în stare să-l fac. Aţi avut modestia să nu vă votaţi pe dumneavoastră, ci pe altcineva. Într-adevăr, domnule Sorbon, felicitările mele !

În acelaşi timp îmi aruncă o privire pe jumătate încruntată, pe jumătate batjocoritoare, pentru a-mi arăta că nu se lasă păcălit. Sorbon a încremenit lipsit de glas. În ceea ce mă priveşte, sînt uluit. În clipa aceasta îmi dau seama că nu sîntem decît o adunătură de marionete. Păstrîndu-şi avantajul cucerit, Vignon îşi continuă repede vorba expunînd cele ce vor trebui făcute în interesul comunei căci, bineînţeles, are gînduri mari.

— Sala aceasta în care ne aflăm, împreună cu anexele ei, ne-ar putea folosi drept primărie, dar ne gîndim ca peste cîtva timp să construim alta, şi cred că ştiu care ar fi cea mai bună utilizare ce am putea da acestor clădiri. Le vom transforma în hotel, căci vom profila comuna pe turism.

Trebuie să fac un efort pentru a mă stăpîni. Înainte de a putea interveni, Vignon continuă, vorbind despre cele ce se vor face pentru ca Maripassoula să poată miza din plin pe turism : publicate la Cayenne şi în metropolă, dotări etc. Cer cuvîntul. Cum în jurul meu noutăţile acestea nu trezesc altceva decît o politicoasă indiferenţă, îmi este acordat.

— Domnule primar, ţin să vă spun de la bun început că nu sînt de acord, dar deloc, ca Maripassoula să devină o comună cu profil turistic.

— Ia te uită ! Şi de ce, mă rog ?

— Pentru că mă aflu aici pentru a reprezenta interesele indienilor wayana, aşa cum mi-aţi cerut-o chiar dumneavoastră, şi cred că turismul ar fi catastrofal pentru ei, atît din punct de vedere medical, cît şi din punct de vedere uman.

— Dar vă înşelaţi complet în privinţa intenţiilor noastre. Nu-i vorba să-i nedreptăţim pe wayana.

— Ştiţi la fel de bine ca şi mine că indienii din interiorul ţării sînt foarte sensibili la germenii microbieni, la gripe, tuberculoză, tot soiul de maladii pulmonare, şi va fi de ajuns o epidemie pentru a semăna panica şi a distruge rezultatele dobîndite prin acţiunea sanitară întreprinsă de cîţiva ani încoace.

— Vă asigur că exageraţi foarte mult. Indienii wayana sînt de pe acum în contact cu lumea din afară...

— Întocmai, atunci cînd pot fi văzute primele efecte ale acestor contacte prin satele cele mai apropiate, ne putem face o părere despre cele ce se vor întîmpla, într-un răstimp mai mult sau mai puțin lung, atunci cînd contactele vor fi de zece ori, de douăzeci de ori mai multe. Pe lîngă aceasta, va fi o catastrofă din punct de vedere moral, pentru că îi vom preface în cerșetori, vagabonzi și în prostituate, așa cum s-a întîmplat cu tribul emerillon în contact cu căutătorii de aur, și așa cum se întîmplă de ani de zile cu indienii de pe coastă.

— Dar nu numai satele indiene ci și Maripassoula va deveni obiectiv turistic !

— Doar nu vreți să mă faceți să cred că oamenii vor veni din Cayenne sau din Franța pentru a admira undele Maroniului din fața viitorului han, ori coliba de paie de lîngă casa jandarmului ! Vor veni aici așa cum au mai venit, pentru a-i vedea pe indieni, pentru că asta se plătește bine, și cu cît vor fi mai puțini indieni, cu atît mai bine se va plăti ! Iar după ce veți izbuti să-i decimați și nu va mai rămîne decît unul singur, va fi nevoie să se mărească pista de aterizare, iar atunci vor umple avioane întregi pentru a veni să-l vadă pe ultimul dintre wayana !

— Este în interesul comunei noastre de a favoriza turismul, nu putem lăsa să ne scape prilejul acesta pentru a dezvolta Maripassoula !

— Atunci, acordați-mi un singur lucru : cereți un raport Serviciului sănătății, iar dacă acesta vă dă aprobarea, puteți fi cu conștiința împăcată.

— Foarte bine, voi expedia chiar de mîine o scrisoare directorului Serviciului sănătății, propunîndu-i ca raportul să fie întocmit de către medicul din Maripassoula, dealtfel prezent în această sală, care cunoaște perfect problema.

Doctorul Maurel, care este aici în calitate de observator, încuviinţează. Vocaţia turistică a comunei se amînă pentru semestrul următor.

Şedinţa continuă. Vignon vorbeşte, vorbeşte, în şuvoi rapid, avînd obişnuinţa de a vorbi şi a auzi vorbindu-se creola, fără să-i pese că jumătate dintre cei de faţă nu-l mai pot urmări. Abdallah se gîndeşte la prăvălia lui, Moş Jo şi Grandcouver fac eforturi desperate pentru a rămîne treji, în timp ce Domerger, decanul de vîrstă, a şi început să moţăie.

ÎL CHEAMĂ JEAN-FRANÇOIS

— Fiul lui Aloike nu s-a întors de la vînătoare, s-a rătăcit în pădure !

Mă aflam împreună cu Mimi-Siku în Abdallah, unde ne-am petrecut noaptea după adunarea consiliului. Tocmai ne pregăteam să părăsim Maripassoula, cînd locuitorii din satul vecin vin să ne aducă vestea.

— Cum s-a întîmplat ?

— A plecat împreună cu Anapaike. Anapaike a auzit ţipete de cuata şi a pornit într-acolo. Jean-François însă a preferat să meargă înainte pe potecă. Cînd Anapaike s-a întors la luntre, tînărul lipsea. A strigat, a tras focuri de armă, dar nimic, nici un răspuns din partea lui Jean-François.

Ca un indian să se rătăcească prin pădure este un lucru destul de rar, adevărat însă că la fel de rar este ca un wayana să se numească Jean-François.

Tatăl său, Aloike, a fost printre primele căpetenii de sat care s-au instalat în apropierea de Maripassoula. Preotul de pe atunci, părintele Barbotin, a ştiut să-l convingă să-i încredinţeze educaţia fiului său, iar băiatul s-a trezit, la vîrsta de zece ani, intern la „căminul indian". Se numea Kwankoi, dar a fost botezat Jean-François. La şaisprezece ani, fără ca măcar să se fi ales cu un certificat de studii, plecă să muncească cîţiva ani la Paramaribo. De curînd revenise să locuiască în satul tatălui său...

Urcăm pînă la Aloike acasă, însoţiţi de Mimi-Siku. Cu barca cu motor străbatem distanţa în cîteva minute O găsim pe mama lui Jean-François plîngînd.

— Băiatul meu s-a pierdut, s-a pierdut băiatul meu. Nu-l voi mai revedea niciodată !...

Aloike însă e pe picior de plecare, împreună cu Mayau, cel de al doilea băiat al său.

— Vom trage o raită pe poteca pe care a mers, îmi spune el, poate că nu a ajuns prea departe.

Cum japşa Inini se varsă în Maroni, chiar mai sus de sat, dacă s-a rătăcit, ar fi putut foarte lesne să ajungă la cursul de apă, ca apoi să-l urmeze către vărsare. Mimi-Siku şi cu mine hotărîm să urcăm pe rîu cu luntrea. Cu noi mai vine şi Tartala, fratele lui Aloike.

Navigăm de multă vreme cînd zărim ceva care traversează rîul.

— Un furnicar, un furnicar ! Intră peste el !

Opresc motorul pentru a mă apropia cu pagaia. Se vede uriaşul smoc al cozii ieşind din apă şi, din cînd în cînd, şi trompa cea lungă. Mimi-Siku a pus mîna pe sabie. Aşteaptă să ajungă chiar deasupa lui şi îi dă cu sete o lovitură puternică la ceafă. Ridică animalul cu ajutorul lui Tartala.

Începe să se facă tîrziu. În faţa noastră rîul se desparte în două braţe. Tragem la mal pentru a ne continua drumul pe jos, căci nu mai sîntem prea departe de movila de unde Jean-François a plecat să vîneze. Din cînd în cînd strigăm şi tragem focuri de armă. Tăcerea devine apăsătoare. Împrejurul nostru întunericul se lasă repede. Curînd va trebui să ne întoarcem.

Cînd coborîm rîul s-a întunecat de-a binelea. Tartala luminează înaintea luntrei cu o lanternă mică. În fascicolul de raze se înfiripă forme ciudate. Cum ne apropiem

de satul lui Aloike deslușim bocetul femeilor. Soția lui Tartala vine să ia furnicarul. Cele două fetițe ce o însoțesc se amuză trăgînd de interminabila limbă vîscoasă a animalului. Trebuie să fie în jur de ora nouă. Aflăm că Aloike s-a și întors și nu a găsit nimic. Cum hamacurile noastre au rămas la Abdallah, va trebui să coborîm din nou pînă la Maripassoula.

În biroul jandarmului lumina este încă aprinsă. Mă duc să-l văd. Nici nu am timp să deschid gura că îmi și aruncă :

— Ei bine, ce-i cu povestea asta, un tip de la voi s-a rătăcit ?

— Da, am început cercetările astăzi, dar nu am găsit nimic. Ne vom întoarce mîine dimineață. Ne-ați putea da o mînă de ajutor, de pildă să ne puneți la dispoziție echipa de luntrași ?

— Trebuie să cer voie la Cayenne.

— Bun, atunci măcar e posibil să obținem ceva benzină ?

— Și pentru asta îmi trebuie aprobare. Așteptați pînă mîine răspunsul.

— Mîine plecăm în zori. Nu putem aștepta pînă la prînz bunăvoința ocîrmuirii.

La cinci dimineața părăsim locuința lui Abdallah. Pe vîrful colinei pe care se află satul lui Aloike au și început să se înalțe coloane subțiri de fum în lumina palidă a dimineții. Bărbații sînt gata de plecare. Ne împărțim în mai multe echipe. Plec împreună cu Mimi-Siku și cu Mayau, fratele lui Jean-François. Ca și în ajun, navigăm pe Inini în sus. De cîteva ori părăsim luntrea, mergem un timp pe jos strigînd și trăgînd focuri de armă, apoi ne ur-

măm calea urcînd pe japşă şi pe bifurcaţiile sale. Începe să ne cuprindă descurajarea. În timp ce păşim din nou prin pădure, Mayau, care e în frunte, se vaietă încetişor.

— Frăţioare, bietul meu frate, nu eu te-am silit să pleci la vînătoare. Dacă te găsesc, mă voi duce să vînez în locul tău. Nu mai vreau s-o porneşti singur prin pădure, tu nu eşti obişnuit, nu cunoşti locurile de aici. Eşti fratele meu, frăţiorul meu...

Înaintăm mult timp în felul acesta, în frunte cu Mayau care geme şi se vaietă cu voce plîngăreaţă. Se apropie noaptea şi ne decidem să facem cale întoarsă. Fratele lui Jean-François e înlăcrimat. Încercăm să ne liniştim reciproc, spunîndu-ne că poate l-au găsit ceilalţi. La debarcader oamenii vin în fugă să ne întîmpine.

— Ei bine ?

— Nimic. Dar ceilalţi ?

— Nici ei nu l-au găsit.

Un număr impresionant de bărci sînt legate la mal. Satele de pe Itany au fost încunoştiinţate şi întreg tribul e pe picior de război.

Împreună cu Aloike, Mayau şi Mimi-Siku discutăm cum să organizăm căutările de mîine. Vom fi foarte numeroşi şi vom putea răscoli ţinutul în mici cete pornind de pe Inini, Itany şi Ouaqui.

Mă hotărăsc să cobor la Maripassoula, să vorbesc cu jandarmul. Poate că a primit instrucţiuni. Mă însoţeşte şi Mimi-Siku. Chiar în clipa în care vrem să pornim, îi zăresc pe Moloko şi pe Pleike. Cei doi vraci, ni se spune, au venit la cererea tatălui lui Jean-François. În seara aceasta vor intra în legătură cu spiritele pentru a încerca să găsească urma celui pierdut. Ne-ar fi plăcut să rămînem, dar vreau să-l văd pe jandarm. Cînd sosim la post îl mai găsim în biroul său.

— Aţi primit răspunsul ?

— Cum să spun, nu am un răspuns hotărîtor. Dar mîine voi veni împreună cu echipa mea de luntraşi. Iată ce trebuie să facem.

De pe acum a preluat conducerea operaţiilor.

— Aflaţi că adineori, la Aloike, ne-am organizat pentru ziua de mîine... Vom fi foarte mulţi, ce se aude cu răspunsul în privinţa benzinei ?

— Nu, pe cuvînt că nu, dar ne vom descurca. Oamenii să vină mîine între opt şi zece, le voi face rost de vreo zece litri.

— V-am mai spus de ieri că începem cercetările în zori. La ora zece vom fi departe. Faceţi un efort !

— Ştiţi, nu am vorbit nici cu luntraşii, nu e deloc sigur că se vor învoi.

— Îl cunosc pe Dada, dacă îi explicaţi despre ce e vorba, se vor lămuri toate. În acelaşi fel veţi putea obţine sprijinul indienilor wayana, dacă într-o zi s-ar rătăci în pădure un creol, un boni sau oricine ar fi.

— Da, dar vă rog să înţelegeţi...

Dovedeşte o asemenea reavoinţă încît las totul baltă. Cumpăr cu banii mei benzină de la Abdallah.

A doua zi, în satul lui Aloike, fac repartizările, apoi îl rog pe Mayau să mă însoţească.

— Nu, eu merg pe Itany.

Încerc să găsesc pe altcineva.

— Nu, nu, urcăm pe Itany, mergem spre Entoucas.

Hotărît lucru, parcă s-au vorbit cu toţii. Nu aşa ne înţelesesem ieri.

— Da, dar Moloko și Pleike l-au găsit pe Jean-François. A fost răpit de duhuri, trebuie să se afle pe undeva pe lîngă Entoucas, trebuie neapărat să mergem într-acolo.

— S-ar putea să fie într-adevăr acolo, dar nu are rost ca zece, ori douăzeci de luntrii să pornească către același loc. Iar dacă se înșală...

— Nu se poate. Și eu plec spre Entoucas. Vreau să fiu de față cînd va fi găsit. Vino cu noi !

— Nu, prefer să pornesc pe Inini, chiar dacă ar fi să merg degeaba.

— Îți pierzi vremea de pomană, îmi aruncă batjocoritor.

Cu toate acestea izbutesc să-l înduplec pe Tartala să vină cu mine.

Cei doi vraci rămîn în sat. Din vîrful colinei care domină rîul, privesc bărcile depărtîndu-se una după alta către Entoucas. Trec la cîțiva metri de ei. Moloko îmi strigă :

— Unde te duci, kami (copile) ?

— Mă duc să-l caut pe Jean-François.

— Unde anume ?

— Pe Inini.

Zîmbind foarte ironic, îmi zice :

— Nu, trebuie mers la Entoucas, acolo va fi găsit !

— Sînt gata să te cred, dar ce rost are ca toată lumea să plece într-acolo !

— Adevărat, dar nu folosește la nimic nici să pornești pe Itani.

— Cu toate acestea eu tot acolo mă duc.

Alături de el, Pleike este și mai sarcastic.

După ce am mers un timp în urma flotilei, ne despărțim de ea la confluența dintre cele două rîuri. Două ceasuri încheiate navigăm pe japșă în sus, cu motorul.

— Ce ar fi dacă am continua căutările în pădure ?

Șovăim o clipă, după care ne hotărîm să mai înaintăm puțin pe cursul apei.

— După aceea vom merge pe jos.

Aproape în aceeași clipă, Tartala scoate un strigăt :

— Jean-François !

Ghemuit pe un trunchi căzut, cu puşca în mînă, ne priveşte în timp ce ne apropiem. Tragem la mal. Fără o vorbă, urcă în luntre. Tartala, care îi este al doilea tată, îl prinde de umăr şi porneşte să plîngă.

— Băiatul meu, bietul meu băiat. Te pierdusem. Am plîns, toată lumea te-a plîns.

Nepăsător, Jean François tot nu spune nimic. Îi dăm pesmet de manioc şi bucăţele de carne afumată de maimuţă şi cachiri, pe care l-am luat cu noi pentru el. Cum nu a mîncat de trei zile, se năpusteşe asupra mîncării cu o poftă animalică

Ceva mai tîrziu, ne povesteşte peripeţiile.

— După ce m-am despărţit de tatăl meu, am pornit pe urma unor hocco pe care îi auzeam. Am auzit, de asemenea, şi maimuţe-păianjen. Întîi am împuşcat cîţiva hocco, apoi am plecat în căutarea maimuţelor. Am ucis două. Dar mă îndepărtasem de potecă şi n-am mai izbutit s-o găsesc. Nu mai ştiam încotro să apuc. Abandonînd vînatul am mers, am tot mers, pînă cînd am dat de o japşă. Am coborît de-a lungul ei şi am ajuns aici.

Cum termină de povestit, pornesc motorul.

— Să nu pierdem vremea, trebuie s-o liniştim pe mama ta şi întreaga familie.

Înainte de a ajunge la confluenţă zărim piroga administraţiei urcînd. Trebuie să fie trecut de ora unsprezece. Stînd pe perne şi ferit de soare sub un fel de baldachin, jandarmul, ţanţoş, înaintează împreună cu echipajul său boni. Încetinesc, dar fără a opri. Trecînd prin dreptul lui Deda, mecanicul, îi spun că l-am găsit pe Jean-François şi că ne grăbim să anunţăm familia.

Primii care ne zăresc venind sînt copiii din sat care ne aşteaptă la debarcader.

— Jean-François ! L-au găsit pe Jean-François !

Mama băiatului coboară în goană povîrnişul abrupt ce duce la debarcader. Îşi cuprinde fiul pe după umeri şi se porneşte să geamă şi să se vaiete. Jean-François însă, la fel ca mai înainte faţă de Tartala, nu trădează nici urmă de emoţie. Moloko şi Pleike privesc scena de la cîţiva paşi. Le adresez un zîmbet triumfător, gîndind în sinea mea „De data asta spiritele voastre au fost neputincioase".

Tartala se duce să-i vestească pe cei care sînt plecaţi la Entoucas. Pirogele se întorc în cursul după-amiezei. Bărbaţii povestesc că au găsit urme de paşi, urme ce duceau pînă la un copac.

— Ramurile erau îndoite ca şi cum cineva ar fi dormit pe ele. Aveam de gînd să continuăm cercetările, cînd am auzit focuri de armă şi strigăte.

Moloko şi Pleike pun foarte repede stăpînire pe situaţie : ei explică oamenilor că duhurile vinovate de această dispariţie au vrut să-l ia pe Jean-François, în timp ce dormea, pentru a-l duce în altă parte. Dar probabil că

Jean-François le-a rezistat și nu a plecat cu ele. Atunci, pentru a se răzbuna, născociseră urmele false într-adins pentru a-i încurca pe cei care îl căutau. Interpretarea aceasta a faptelor este întîmpinată de toți cu vădită satisfacție. Indienilor wayana nu le place să se îndoiască de știința șamanilor. Moloko și Pleike nu s-au înșelat, ci pur și simplu au avut de a face cu adversari mai puternici decît ei.

SFÎNTUL DUH ASUPRA LUI ANTECUME PATA

Tîriș-grăpiș, în atmosfera de oarecare dezordine a școlii, copiii se familiarizează cu alfabetul, încep să înțeleagă primele noțiuni de matematică și să dea formă unor litere.

Siksili, băiatul cel mare al lui Palanaewa, care are vreo cinsprezece ani, se arăta a fi pe departe cel mai înzestrat. Învăța cu asemenea ușurință că mi-l și închipuiam luîndu-mi locul peste cîțiva ani. Alt elev, Kulitaike, poreclit Kuku, ceva mai tînăr, dădea dovadă de o sîrguință și o seriozitate cu totul opusă zburdălniciei a aproape tuturor celorlalți din clasă. Urma ca mai tîrziu să împartă cu mine munca la infirmerie. La capătul opus se situa Ata, de aceeași vîrstă, dar, fără îndoială, copilul cel mai dificil. Răspundea ocupîndu-se de tot felul de fleacuri, începea să deseneze o literă aproape corect dar o închia voit printr-o mîzgălitură.

Viața nu fusese blîndă cu el, iată desigur explicația. În primul rînd, se născuse acum zece ani în urma unei legături ascunse dintre mama sa și un prospector german, care angajase o echipă wayana din care făcea parte și soțul ei. De la acest tată „palassissi" moștenise părul roșcat, ce contrasta cu chica neagră a copiilor indieni. Dar, mai ales, un accident suferit la naștere îi lăsase un fel de cicatrice care îi strîmba ochiul, deformîndu-l, ceea ce îi da o expresie cumplită. Colegii îl strigau ba „Ochi", ba „Roșcovanul". Îmi amintesc că într-o zi cînd le cerusem să fie ceva mai

sîrguincioși, m-a privit abătut, ca apoi să-și întoarcă încet capul, pentru a-mi arăta din față cicaticea aceea uriașă care supura întruna.

Lecțiile se țineau numai dimineața, pentru a permite copiilor să urmărească după-amiaza activitatea părinților. Curiozitatea lor față de lumea celor mari era nesecată. Erau la curent cu toate intrigile, cu toate bîrfele. Dealtfel nimănui nu i-ar fi trecut prin minte să ascundă ceva copiilor ori ce ar fi fost. Istoriile cele mai crude erau spuse în fața fetițelor și băieților, în nici un fel impresionați de cele auzite. Se mulțumeau să zîmbească cu subînțeles. Iar în timpul lecțiilor erau veșnic cu ochii și urechile atenți la ceea ce se petrecea în sat.

— Tom Degețelul, taică-tu pleacă cu luntrea !

— Baba Ikakane își bate cîinele.

— Mama lui Mimi-Siku și-a pus weyu.

— Galimon aleargă după o găină !

Această ultimă știre dezlănțuie rîsete. Galimon are picioarele pe jumătate paralizate și se deplasează cu o încetineală impresionantă, sprijinindu-se într-o prăjină lungă...

— Un motor, se aude un motor !

Cu mult înainte de sosirea pirogii și în ciuda freamătului surd al cascadelor, copiii au deslușit foarte departe, în aval, neînsemnatul bîzîit mecanic. Drept cunoscători ce sînt, încearcă să indentifice zgomotul. Nu e nici motorul lui Malavate, nici cel al lui Palanaewa și nici altul cunoscut. Stau ca pe ghimpi. Sosirea unor vizitatori este întotdeauna un eveniment important. Vor să meargă să vadă. Dacă adulții dovedesc mai multă rezervă este pentru că așa o cere datina, dar curiozitatea și nerăbdarea lor sînt cel puțin la fel de mari.

Luntrea s-a oprit. Colina ascunde debarcaderul privirilor noastre. Va trebui să mai aşteptăm o clipă înainte de a vedea apărînd silueta întunecată a părintelui reverend Bindault. Cu ţăcălia împinsă înainte, se îndreaptă către mijlocul satului, împărţind strîngeri de mînă şi talismane „Sacré-Coeur" copiilor care vin să-l întîmpine. Ei trebuie să tragă de ele de două-trei ori pînă se îndupleacă să le dea drumul. Ritualul acesta este punctat de un mic chicotit. Unii dintre copii îi dau roată, salutîndu-l încă o dată pentru a căpăta un al doilea talisman.

— Nu, nu, pe tine te-am mai văzut. Eşti un mic şmecher, un pungaş. Bine, treacă de la mine, ţi-l dau.

Mă anunţă că are intenţia să rămînă pînă mîine şi îi arăt unde îşi va putea agăţa hamacul.

Seara, îl poftesc să împartă masa cu noi, dar preferă să mănînce deoparte.

— Nu înainte ca între noi să existe anumite relaţii. Nu ne cunoaştem destul de bine.

Argumentul pare ciudat, dar nu stărui. Aşază o lampă cu gaz pe un cufăr şi deschide o cutie de corned-beef. Îndată ce isprăveşte de mîncat vine lîngă noi.

— De fapt, pentru ce ne vizitaţi ?

— Pentru a aduce credinţă indienilor wayana. Au nevoie de cuvîntul Domnului, pentru a-şi îmbogăţi viaţa şi a-şi salva sufletele.

— Credeţi-mă, pe aici oamenii trăiesc de o veşnicie cu ce au şi se simt deplin fericiţi. Nu cred că ar fi o soluţie creştinarea indienilor, botezîndu-i cu orice preţ.

— Cum puteţi vorbi în felul acesta ? Cred că sînteţi botezat.

— Nu am o amintire prea limpede de la această ceremonie... şi apoi, în timpul copilăriei şi adolescenţei nu prea m-am lămurit în privinţa atitudinii bisericii, iar astăzi,

cînd îl văd pe episcopul dumneavoastră de Cayenne dîndu-şi ifose în automobilul său american, cred că e foarte departe de problema „bieţilor indieni", cum îi numiţi.

— Nu trebuie să judecaţi însă biserica după aceste aspecte... Fiind la faţa locului, cum sînteţi dumneavoastră, şi ajutîndu-mă să le vorbesc, aţi putea să mă sprijiniţi în mare măsură...

— E mai bine să aflaţi de la bun început că nu sînt dispus să colaborez nici cu dumneavoastră şi nici cu administraţia. Vignon doreşte să promoveze turismul, dumneavoastră creştinismul, nu contaţi pe ajutorul meu !... Indienii wayana nu au nevoie nici de infern, nici de păcate... şi nici de turişti. Viaţa lor e destul de bogată.

Discuţia se prelungeşte fără rost. Aflu totuşi un lucru pe care nu-l ştiam. Părintele Bindault depinde de administraţie în acelaşi fel ca medicul şi jandarmul, iar episcopul de Cayenne este unul dintre cei mai înalţi funcţionari, imediat după prefect şi vistiernic. În mod ciudat, Guiana pare să nu ţină pasul cu vremurile de astăzi.

Discuţia din seara aceasta ne poartă la „frumoasele zile ale colonizării".

— Am fost plecat în Congo. Am creştinat copii negri. Păstrez amintiri minunate din vremea aceea. Am adus cu mine aparatul de proiecţie pe care îl foloseam acolo...

Cinematograf la Antecume Pata ! Vestea s-a răspîndit ca fulgerul prin sat. În timp ce Mimi-Siku şi Alamitso agaţă între doi stîlpi un cearşaf vechi pe care preotul l-a scos din cufăr, toată lumea vine să se instaleze sub acoperişul colibei mele. În hamurile lor, pruncii treziţi de neobişnuita animaţie deschid ochii miraţi, începînd să sugă la pieptul mamelor. Ultimul soseşte Moloko, urmat de fiul său Tom Degeţelul.

Aparatul de proiecție este o veche lanternă magică care trebuie să fi fost în culmea gloriei cu vreo douăzeci de ani în urmă. Părintele Bindault cere luntrașilor săi boni să pornească grupul electrogen. Fascicolul de lumină se aprinde și pe ecran apare prima imagine. Cu chiu, cu vai, poate fi deslușit printr-un adevărat potop de dungi, cel care va fi eroul filmului, Bambo, micul congolez, „apostolul" de mai tîrziu... Textul însoțitor este aproape indescifrabil, dar e multă vreme de cînd părintele Bindault nu mai are nevoie de el. Precum un automat bine pus la punct își debitează predica iar eu, la cererea copiilor, traduc pe măsură ce vorbește.

În fața ochilor noștri se perindă întreaga recuzită de imagini misionare. Bunul părinte, în sutană și cască colonială, sosește cu hamalii săi. Este întîmpinat de căpetenia satului, care îl întreabă despre scopul vizitei. „Vin să vă aduc cuvîntul adevărului." Prim plan al căpeteniei, numai zîmbet. „Nobile străin, fii binevenit, îți vom da adăpost, te vom hrăni, poți să rămîi aici cît poftești. De acum înainte ești prietenul nostru. Ți-l încredințez pe Bambo, va fi sluga ta credincioasă." Bambo înșfacă valizele bunului părinte alb și le cară în coliba sa. În același timp, vraciul cel rău privește scena cu chip viclean. „Presimt că prezența acestui străin va fi o mare piedică pentru mine, nu voi mai putea să-mi facă vrăjitoriile." În tabloul următor Bambo e la picioarele misionarului. Ascultă și se convertește. Sfîrșitul primei părți.

În momentul în care urmează a fi proiectat cel de al doilea film, micul grup electrogen, care și el trebuie să fi avut de a face cu Africa, se îneacă, scoate două-trei rateuri, apoi tace. Luntrașii, chemați neîntîrziat în ajutor, demontează bujiile, verifică aprinderea, șterg uleiul care se scurge cam peste tot. Cînd, după un ceas, „cu ajutorul

Sfîntului Duh", motorul începe din nou să păcăne, spectacolul şi-a pierdut atracţia. A slăbit pînă şi ardoarea apostolică a părintelui Bindault. Cele ce se petrec pe ecran ar trebui totuşi să-l îmboldească : în sătucul de negri, populaţia în cele din urmă convertită vine să îngenuncheze la picioarele bunului părinte alb...

A doua zi îmi cere un loc în care să-şi ţină slujba. Îi propun localul şcolii. Se îndreaptă într-acolo împreună cu toate accesoriile. În mijlocul satului, bărbaţii beau cachiri, Sînt Moloko, ginerii săi Puptu şi Kisai. Lîngă ei s-a aşezat şi Palanaewa, care se află în trecere la Antecume Pata. În preajma lor tîndălesc cîţiva copii. După vreo cinci minute, unul dintre ei vine în fugă la coliba mea.

— Antecume, Antecume ! Vino să vezi ce se întîmplă : „Tatăl nostru" a aşezat nişte sticluţe pe o masă şi a aprins deasupra lor focul. Tot vîntură din mîini vorbind de unul singur, vino iute !

— Toate astea îmi sînt cunoscute.

— Ba da, vino, hai !

Mă opresc la o depărtare cuviincioasă şi privesc înăuntrul şcolii. Stîrnit de manejul nostru, Palanaewa se ridică şi, cu glas solemn, anunţă că el se duce să vadă. Nu vrea să scape un prilej de distracţie. Incet, demn, urcă cele cîteva trepte care duc la cerdacul scund şi îşi pune coatele pe balustradă. Văzînd aceasta, cîţiva copii îndrăznesc să se strecoare în încăpere. Ceilalţi rămîn la intrare. Palanaewa comentează pentru noi ceea ce vede.

— Ia te uită, se lasă într-un genunchi... Oh ! îi vine greu să se ridice !... Vorbeşte de unul singur, oare ce o fi povestind... Ridică ceva de pe masă, mănîncă, asta înţeleg şi eu. Acum bea. Ar putea să ne dea şi nouă Eu cînd beau cîte o tigvă, o împart cu alţii...

Palanaewa e genul hîtrului care nu rîde. În clasă copiii îşi dau frîu liber voioşiei şi rîd fără a ţine seama de preot. Orice s-ar spune, pare că trebuie mai mult decît atît pentru a-l clinti pe acesta. La plecare, ne anunţă că va reveni cu un alt grup electrogen, pentru a ne arăta urmarea la aventurile lui Bambo.

După ce l-am aşteptat cîteva săptămîni, preotul şi-a ţinut făgăduiala. Este încă prea devreme ca toţi locuitorii să se arunce la picioarele sale şi trebuie să se mulţumească doar cu strîngerea de mînă rezervată albilor „palassissi". Ceva mai departe, vraciul cel rău, Moloko, priveşte sosirea bunului părinte Bindault.

— Dar asta ce mai e ?

Tocmai a descoperit ce întrebuinţare a dat unul dintre copii talismanelor sale „Sacré-Coeur". A adunat o mulţime de la colegii săi, confecţionîndu-şi jartiere de purtat sub genunchi. Un altul le poartă agăţate la curea, atîrnîndu-i peste şale.

— Ce înseamnă una ca asta ! Trebuie neapărat să stăruiţi să nu poarte decît unul singur, la gît.

— Dacă nu vă place că le folosesc în felul acesta, cred că cel mai bine ar fi să nu le mai daţi.

Continuă să salute oamenii din sat. În jur, copiii imită chicotitul său după fiecare strîngere de mînă.

Grupul electrogen se încăpăţînează să nu meargă, cu toate că a fost revizuit, curăţat, reparat. Fasciculul luminos se aprinde, se stinge, se aprinde din nou. Acest suspens, ce se adaugă celui al aventurilor lui Bambo, supune nervii noştri unei grele încercări. În cele din urmă, maşinăria îşi vine în fire şi lumina se stabilizează. Eroul episodului al doilea este vrăjitorul cel rău.

Tocmai a venit și Moloko. Îl ține pe Tom Degețelul de mînă. Pentru moment nu pare să înțeleagă prea bine că bunul părinte alb — și prin intermediul acestuia părintele Bindault — va ataca acum domeniul puterii sale. Proiecția începe. Un chip schimonosit înfățișat și mai neliniștitor datorită cutelor cearșafului pe care copiii nu l-au întins cum trebuie, smulge asistenței cîteva strigăte înăbușite. Coarnele unui soi de trofeu îi accentuează caracterul bestial și răufăcător. „Trebuie să mă răzbun pe părintele alb, care e pe cale să-mi ia toți oamenii din sat. Nimeni nu mai are încredere în mine. Îl voi ucide!" Imaginea următoare arată cum misionarului îi este oferit un coș. „Ți-am adus fructe pentru că ai fost atît de bun cu noi." Părintele deschide coșul, din care țîșnește un șarpe. Dar șarpele nu-l mușcă pe preot, ci pe un pui de negru ce se află acolo din necesitățile scenariului. Nevinovata victimă moare, în ciuda îngrijirilor desperate, dar nu e pierdut, „căci a ajuns în împărăția Celui de sus". Vrăjitorul este urmărit acum de răzbunarea tuturor. Va fi salvat în extremis de către bunul părinte alb care începe de acum înainte să-l creștineze... În sfîrșit, într-o bună zi, judecînd că misiunea i s-a încheiat, îi spune lui Bambo : „Îți încredințez sarcina de a continua opera începută de mine". Ultima imagine îl arată îndepărtîndu-se, învăluit într-un nimb, fericit la gîndul că undeva, pierdut în imensitatea Africii, un cătun a fost creștinat. Lîngă colibe se înalță o cruce mare. Sfîrșit.

În tot timpul proiecției, Moloko nu și-a dat seama de nimic, ceea ce, în unele momente, a stîrnit și mai mult rîsetele tuturor. Se pare că nu-i este prea clară legătura între persoanajul cu chipul schimonosit și el însuși. Cu Tom Degețelul pășind pe jumătate adormit alături de el, pleacă așa cum a venit, demn și distant.

În zorii zilei următoare, în jurul şcolii se adună numeroşi locuitori să asiste la ceremonia ciudată a părintelui. Fără îndoială că poveştile destul de fanteziste ale lui Palanaewa le-a trezit curiozitatea. Adunaţi în grupuri mici vin cît mai aproape posibil. Cei mai cutezători se sprijină cu coatele de parapet, comentînd în gura mare. Copiii s-au instalat cu toţii înăuntru, ghemuiţi în bănci. Ceva mai deoparte, afară, Alamitso a improvizat un altar din patru scînduri, o bucată de calimbe şi cîteva borcane goale de briantină. Bate mătănii în genunchi, dă din mîini, duce braţele în cruce, turuind la fiecare gest „amin". Părintele Bindault şi-a găsit un Bambo wayana !

ESCAPADA

În luna iunie a anului 1969 în sat se opresc cîţiva indieni de la Pidima. Se întorc de la Maripassoula şi îmi înmînează o scrisoare din partea secretarului primăriei. Neîntîrziat va avea loc cea de a doua adunare a consiliului şi mi se amintesc datoriile mele de consilier municipal. Mimi-Siku îmi propune să mă însoţească. Expediţia în ţinutul oyaricoulet, construirea turnului, precum şi cele cîteva zile petrecute împreună cu prilejul dispariţiei lui Jean-François au făcut să ne cunoaştem mai bine. Acum rar mai plecăm undeva unul fără celălalt.

După ce sosim la Maripassoula, odată cu căderea nopţii ne ducem direct la negustorul arab.

— Vă veţi instala în spatele prăvăliei, ne spune. Tîrşiind picioarele, se duce să ne aducă două limonade. Lui Abdallah nu îi place să vorbească despre trecutul său. Întreaga sa viaţă se rezumă la prăvălie, care rămîne deschisă din zori şi pînă în noapte şi de la începutul şi pînă la sfîrşitul anului, fără întrerupere. A trebuit să devină consilier municipal, pentru ca oamenii din comună să găsească într-o bună zi uşa închisă, înainte de ora zece seara. Dar şi atunci nu se hotărîse decît în ultima clipă, cu două minute înainte de începerea şedinţei.

Cîtva timp stăm de vorbă cu el, înainte de a merge să ne agăţăm hamacurile de grinzile camerei alăturate, deasupra mesei celei mari de lemn.

— Bine, vă doresc noapte bună.

Prin ușa întredeschisă, becul din prăvălie ne transmite puțină lumină. Îl văd pe Abdallah citind unul din ziarele algeriene pe care le primește cu destulă regularitate. Aparatul de radio transmite cîntece la modă. Abdallah îl deschide cînd se trezește și îl închide la culcare.

— Antecume, ce-ar fi să dăm o raită prin satele vecine?

— Pentru ce ?

— Ne-am petrece mai plăcut noaptea acolo...

Mă prefac că nu pricep.

— Știi, e nepoata lui Aloike...

— Atunci n-ai nevoie de mine, poți merge singur.

— Da, dar în satul de mai sus trăiește o femeie căreia, se spune, i-ar place să împartă hamacul cu tine...

Nu răspund.

— Am aflat adineori că bărbatul ei a plecat pentru mai multe zile să caute frunze de malalia.

Cum nici acum nu răspund nimic, Mimi-Siku trage concluzia că sînt de acord.

— Ar fi mai bine să ne înfățișăm cu daruri. Vino, hai să cumpărăm cîte ceva de la Abdallah.

Sărim din hamacuri. Negustorul ridică privirile de pe ziar și se uită la noi nițeluș surprins. Probabil că avem aerul unor conspiratori.

— Nu dormiți ?

Mă simt oarecum jenat.

— Uite ce-i, am vrea să facem unele mici cumpărături...

— E tîrziu, avem tot timpul mîine dimineață.

— Da, dar ne-am amintit acum, s-ar putea ca mîine să uităm...

— Vă voi aduce aminte.

— Da, dar pentru că tot sîntem aici...

Nu se mai lasă rugat. În definitiv, poți vinde la orice oră.

— Ce doriți ?

— Tu ce iei Mimi-Siku ?

— Un borcan cu briantină.

— Bun, atunci două borcane cu briantină.

Mimi-Siku propune să mai luăm și două ștergare.

— Știi, femeilor le plac chestii de astea.

Este adevărat că de cîtva timp unora dintre femeile wayana le plac în mod deosebit ștergarele pluşate pe care și le petrec în jurul mijlocului, în locul tradiționalului calimbe din stambă roșie.

Pentru ca nimeni să nu poată face vreo legătură între cele două daruri, îl rugăm pe Abdallah să aleagă desene diferite. Această ultimă cerere îl uluiește. Hotărît lucru, nu pricepe de loc ce ne-a apucat.

După ce ne întoarcem, în sfîrșit, la hamacurile noastre, vine să vadă dacă totul este în ordine, ne urează noapte bună și, trăgînd ușa după el, închide zăvorul pe dinafară. Iată-ne încuiați ! Nici vorbă să ne lase accesul liber în prăvălie, încrederea și ospitalitatea au și ele o limită ! Din fericire însă, încăperea are o fereastră...

Cîtva timp îl auzim tușind și scuipînd, apoi nimic, tăcere.

— Mergem ?

— Mergem.

Balamalele oblonului sînt complet roase de rugină din pricina umidității. Scîrțîie și se vaită. Sub ochii noștri se întinde luciul neted și strălucitor al fluviului Maroni. Precum doi liceeni, încălecăm fereastra și ne lăsăm să lunecăm pe pilonii de susținere.

La cîțiva pași o mică luntre boni este trasă pe mal. O „împrumutăm". A noastră e prea greoaie pentru genul

acesta de expediție și e cu neputință să mergem încolo folosind motorul, fără a-i alarma pe toți. După ce ajungem la o depărtare suficientă de debarcader, îi împărtășesc lui Mimi-Siku temerile mele.

— Crezi că ne va merge ?... Și dacă găsim pe altul în hamac ?

— Vom vedea... Dacă e cineva, îi voi spune : „Ascultă, lasă-mi mie locul, eu nu sînt de pe aici, nu vin prea des. Tu ai timp destul, poți veni și mîine".

Cîteva lumini pîlpîie, ca și cum ar fi suspendate între cer și fluviu. Pe vîrful unor movile încă mai ard cîteva lămpi cu gaz.

— Să mergem întîi în satul de sus, voi coborî după aceea, îmi spune Mimi-Siku cu glas scăzut.

Vislim foarte ușor trecînd prin dreptul satului lui Aloike. Puțin mai în amonte atingem debarcaderul satului următor.

— Te las, șoptește Mimi-Siku, mă voi întoarce să te iau.

— Rămîi mult timp ?

— Nu. Dacă nu te găsesc aici, știu unde-i hamacul...

Se îndepărtează cu o lovitură puternică de pagaie mistuindu-se aproape imediat în beznă. Nu prea mă simt în largul meu.

Oricum, nu am de gînd să prind rădăcini la mal. Pornesc pe cărăruie și urc pe furiș. Pătrarul lunii dă o urmă de lumină. Înainte de a străbate ultimii metri care mă despart de partea de sus a satului, mă opresc. Bătăile inimii răsună atît de puternic încît mai că m-ar putea trăda. Aplecat pînă la pămînt sub lumina aceasta blestemată a lunii, ajung în apropierea primelor colibe. Cîțiva cîini încep să mîrîie și să schiaune, apoi se dezlănțuie lătrăturile. Mă și văd cu trei cîini pe urmele mele. Cobor în goană pînă la

apă. Urletele nu mai contenesc. Un glas puternic de bărbat strigă la cîini.

— Liniște ! Ce au de latră atîta ? Totdeauna se găsesc cîinii ăștia să latre degeaba !

Coboară cele cîteva trepte ale colibei sale suprainălțate. Umbra lui se desenează limpede în noapte. Ridică cîteva pietre și le zvîrle în direcția lătrăturilor. După ce se așterne iar liniștea, se ușurează și se întoarce să se culce. Cîinii se pare că sînt legați.

Aștept un timp și fac o nouă încercare. Cu și mai multe precauții mă cațăr pînă la capătul de sus al potecii, apoi, alergînd în vîrful picioarelor, străbat distanța care mă desparte de coliba femeii. Cu puțin înainte de a ajunge, cîinii încep din nou să urle. Cînd sosesc, cu picioarele moi, îmi dau seama că nu e un singur hamac, ci sînt două. Care o fi cel bun ? În spatele meu, vacarmul se întețește. Ridic un colț al primului și mă ghemuiesc în colibă alături de hamac. Mai țin în mînă, învelite într-o bucată de hîrtie, borcanul cu briantină și ștergarul.

— Sosesc.

— Cine-i ?

— Eu sînt.

— Care, eu ?

Recunosc glasul.

— Eu

— Ce cauți aici ?

— Am venit cu Mimi-Siku.

— Și el unde-i ?

În satul din vale. Nu am hamac în care să-l aștept.

— Fii atent, e fiica mea cu mine. N-o trezi.

Aproape întotdeauna copiii mici dorm cu părinții lor, în același hamac. Cu multă grijă mă instalez alături de fe-

meie. Fetița se mișcă un pic, geme, apoi adoarme la loc. Chiar de lîngă noi se aude un glas :

— Cine-i cu tine ?

Este sora mai mare care doarme sub cel de al doilea polog. Mă simt cam stînjenit.

— Cineva care locuiește ceva mai sus pe rîu...

După cîteva perifraze de felul acesta, sora ghicește în cele din urmă.

— E Antecume ?... Ai venit ?

— Poți să-i răspunzi liniștit, îmi spune femeia, știe să-și țină gura...

Stau de vorbă cu ea o vreme, apoi tace.

— Crezi că doarme ?

— Mai așteaptă puțin...

Fetița era să se trezească de două sau chiar de trei ori, dar mama ei se pricepe s-o liniștească bătînd-o ușurel pe tot trupul.

Am lăsat pachetul jos pe pămînt. Acum nu mai știu cum să aduc vorba.

— Știi, am cumpărat daruri de la Abdallah. Mimi-Siku m-a sfătuit. Am luat amîndoi aceleași lucruri. Vei vedea îndată... Ce-i vei spune bărbatului tău ?

— Îi voi spune că le-am primit de la sora mea, nu-ți face griji.

Mai e mult pînă în zori, iar trupurile noastre încă nu s-au potolit.

După vreun ceas, fetița se trezește. Sub polog e foarte cald, a nădușit și se pornește pe plîns.

— Așteaptă-mă aici, merg s-o răcoresc cu puțină apă.

— Știi, trebuie să plec, curînd sosește și Mimi-Siku.

Ne ridicăm. Cîinii se pornesc din nou să urle.

— Dar ce i-o fi apucat în noaptea asta ! am să-i fac să tacă !

— Nu le da atenție. Fata transpiră, mă duc s-o scald.

Profit de diversiune și străbat satul în goană pentru a ajunge la debarcader.

Pe suprafața apei plutește o pîclă ușoară. Foarte curînd țînțarii și frigul îmi fac așteptarea nesuferită. Descopăr o bucată veche de plastic găurită și mă adăpostesc sub ea. Timpul trece și ceața devine mai deasă. Nu mai pot deslușî nici fluviul. Se prea poate ca Mimi-Siku să fi adormit în hamacul nepoatei lui Aloike. Să mă întorc oare în sat?... Îmi amintesc plînsetele fetiței și mă decid să aștep cu resemnare.

După o oră, poate chiar două, aud un clipocit ușor și zăresc la doi pași de mine chipul vesel al lui Mimi-Siku. Arunc bucata de plastic și sar în luntre.

— Mi-ai spus că vei veni curînd !

— Ai fost colo sus ?

— Nu, nu m-am mișcat de lîngă debarcader, te-am așteptat tot timpul.

— Nu pot să cred una ca asta !

— Bine, fie, am urcat în sat, dar au lătrat cîinii unul s-a sculat să se ușureze, am fugit înapoi și te-am așteptat.

— Nu-i adevărat.

Zîmbesc și se înseninează.

— Dar tu, povestește-mi

Nu se lasă rugat.

Escapada era să iasă prost. Cîinii dăduseră și acolo alarma și fusese nevoit să se adăpostească în mare grabă sub pologul lui Kayepwine. Dar acolo, simțindu-se în siguranță, își regăsise sîngele rece și, fără a mai pierde vremea, dădu să mîngîie obrazul fetei. Doar că nu era culcată așa

cum crezuse. Mîna lui nu întîlni chipul ei, ci pilozitatea unui sex. Incidentul ar fi rămas desigur fără urmări, dacă din păcate nu s-ar fi înşelat în privinţa pologului. Zbieretele l-au făcut să înţeleagă că nimerise sub cel al bunicii.

Înţelegi, ţipa pentru că era beznă, iar eu aveam mîinile foarte reci, cred că nu i-a fost deloc plăcut. A scos un urlet cumplit, „Uhuhuhuu... Cine-i acolo ?... M-a atins duhul cel rău, uhuhuuhu... !"

Mimi-Siku imită ţipătul ascuţit al bătrînei în timp ce eu mă tăvălesc de rîs, iar barca lunecă cu noi prin ceaţă.

— Nu mai ştiam ce să fac. I-am spus : „Eu sînt, bunico, n-ai teamă, nu-i un duh rău !" — Dar cine eşti ? — „Eu, mamă-mare, eu." — „Care eu ?" — „Eu, nepotul tău, Mimi-Siku". Mama fetei s-a trezit la rîndul ei. „Ce se întîmplă ?" Eram înnebunit, îmi venea să intru în pămînt. Vorbea destul de tare, o puteau auzi cu toţii. „Mamă-mare, acum vreau să plec." — „Nu, nu, nu trebuie să pleci. Doar ai un tată şi o mamă, dacă vor auzi că ai plecat astfel de la noi, în toiul nopţii, cînd poţi să cazi în apă, se vor supăra şi se vor mira că nu am fost în stare să-ţi găsim un hamac ! Mai bine rămii !" S-a ridicat şi s-a răzbunat pe dată pentru spaima pe care a tras-o dîndu-mi să beau o tigvă cu cachiri. Nu mi-era sete, dar, vrînd-nevrînd, am băut-o. In clipa aceea a apărut fiica ei cu o tigvă uriaşă, pentru a o răzbuna pe maică-sa. Mi s-a făcut frică, mi-era cu neputinţă s-o înghit şi pe aceasta. Îmi spuneam : „În ce încurcătură m-a mai băgat Antecume, el m-a îmboldit să vin aici, altminteri acum aş dormi liniştit la Abdallah". Apoi a fost rîndul lui Kayepwine să-mi aducă cachiri. M-am dus să-l dau afară. Acum îmi era ceva mai bine. Am început să-mi recapăt curajul şi am întrebat. „Mamă-mare, mă laşi să dorm cu nepoata dumitale ?" — „Astea sînt treburi care vă privesc pe voi." În timp ce se duce pînă afară, ridic po-

logul lui Kayepwine. „Sînt eu, Picolo, (o altă poreclă a lui Mimi-Siku) am venit... Vrei să rămîn cu tine ?“ — „Nu, e bunica aici şi nu va fi mulţumită.“ — „I-am cerut voie şi a încuviinţat“. S-a împotrivit puţin, apoi m-a lăsat să intru în hamacul ei.

Oare de cîte ori am mai auzit de atunci istorioara aceasta ? Dintre toate peripeţiile pe care le-a trăit, lui Mimi-Siku îi place s-o povestească mai ales pe aceasta. Dialogul dintre el şi bunică, în care întruchipează rînd pe rînd cele două personaje, imitînd cînd propriul său glăscior, înfricoşat şi rugător în acelaşi timp, cînd ţipetele ascuţite ale bătrînei, smulge întotdeauna celor care îl ascultă hohote nesfîrşite de rîs.

În dimineaţa următoare ne trezeşte aparatul de radio al lui Abdallah. O aromă de cafea mă ademeneşte afară din hamac.

— Ei, aţi dormit bine ?

Scot un mormăit vag şi afirmativ. Ne mai întreabă :

— Nu aţi auzit nimic în noaptea asta ?

— Nu...

— Pe mine m-a trezit un zgomot. M-am sculat şi, de la fereastra bucătăriei, am zărit două umbre care urcau sau coborau nu ştiu prea bine. Fără îndoială nişte hoţi.

— Ne-ai încuiat, dar trebuia să ne satisfacem anumite nevoi.

— Da, anumite nevoi trebuie satisfăcute, ne îngînă Abdallah, impasibil.

Nu uitase borcanele de briantină şi ştergarele... Tîrîndu-şi picioarele se duce să aducă ibricul cu cafea.

— Aţi primit-o ?

Moş Jo, primul adjunct, vine în întîmpinarea mea. A fost însărcinat de către primar să împartă cîte o insignă fiecărui consilier municipal.

— Unde vreți s-o pun ? Doar n-o s-o agăț direct pe piele, numai pentru a fi pe placul lui Vignon.

Plimbîndu-mă prin Maripassoula în tovărășia lui Mimi-Siku descopăr că vechile clădiri administrative s-au metamorfozat încă de pe acum. Asta nu-mi miroase a bine.

Chiar de la deschiderea ședinței, primarul anunță că a obținut creditele necesare dezvoltării turismului în comună.

— Hanul va fi curînd gata să primească primii oaspeți și a și sosit o parte din materialul comandat : motoare pentru pirogi, frigidere, rețouri etc.

— Domnule primar, vă amintesc că în cursul primei adunări am căzut de acord să cerem un raport Serviciului sănătății. Îmi închipui că a fost favorabil odată ce ați luat toate hotărîrile acestea, dar aș găsi firesc să ni se aducă și nouă la cunoștință.

Intervenția mea îl indispune.

— Aflați, îmi spune cu răceală, că nu l-am primit nici pînă în prezent, dar raportul nu poate fi defavorabil. Nu putem aștepta la nesfîrșit pentru a lua o hotărîre.

— Dumneavoastră sînteți cel care afirmă că nu poate fi defavorabil. Domnul Maurel, însărcinat cu raportul, este aici, poate că ne va spune părerea sa.

— Ei bine, fie ! Ne-ați putea rezuma cele conținute în raportul acesta ?

Medicul se ridică.

— Domnule primar, domnilor consilieri, de vreme ce îmi cereți și neavînd în memorie termenii exacți, vă pot spune doar că în concluziile mele mă alătur întru totul celor spuse de domnul Cognat în prima ședință. Apreciez că dezvoltînd turismul, așa cum gîndiți s-o faceți, îi veți decima complet pe indieni.

— Dar bine, ați înnebunit, e complet absurd !

— Cred că problema medicală nu trebuie supraestimată, dar subestimînd-o vă luaţi o mare răspundere. Este adevărat că în ultimii ani s-au înregistrat unele progrese, dar în prea puţine privinţe, şi ar fi suficientă o epidemie mai serioasă sau să apară cineva bolnav de tuberculoză, pentru ca totul să trebuiască luat de la început. Fără a mai spune că, pe plan moral, ar fi catastrofal.

— Nu se poate, spuneţi prostii, este neadmisibil.

— Mi-a fost cerut un raport, l-am făcut...

— Nu faceţi parte din consiliu, tăceţi din gură ! Vom trece la alt subiect.

— Domnule primar, doctorul nu este consilier, eu însă da, şi cum se presupune că sînt aici pentru a apăra interesele indienilor wayana, ţin să continuăm acest subiect.

Şi, fără a-i lăsa lui Vignon timp să ia din nou cuvîntul, încerc să-i fac pe ceilalţi consilieri să înţeleagă, cu ajutorul cîtorva exemple concrete, primejdia pe care o reprezintă turismul într-un ţinut indian. În 1966, după vizitele tatălui lui Raymond Maufrais, grav bolnav de tuberculoză, a trebuit de mai multe ori să duc indieni bolnavi la Maripassoula, pentru ca apoi să fie spitalizaţi la Cayenne. Am avut, de asemenea, prilejul să observ că la cîteva zile după vizita unor albi, toţi locuitorii încep să tuşească.

Chipurile din jurul meu nu îmi lasă nici o iluzie în privinţa interesului pe care îl trezeşte aici viitorul indienilor. Pînă şi reverendul Bindault, care prin funcţia sa de cleric ar trebui să fie legat de asemenea probleme, pare nerăbdător să se încheie discuţia. Pentru Vignon lupta e uşoară.

— Bun, vom trece la vot. Argumentele domnului Cognat nu trebuie luate întotdeauna în consideraţie. (Tonul său devine mai blînd). Aşa cum ştiţi, domnul Cognat îi iubeşte tare mult pe indienii wayana, îl priveşte, dînsul a ales să fie indian (totul spus cu un zîmbet destul de ironic). Din

această cauză dînsul exagerează. Cine vrea să-i decimeze pe indieni ? Nu dorim decît să dezvoltăm Maripassoula, să creăm cîteva locuri de muncă.

— Locuri de muncă ?

— Ei da, vom avea luntraşi, vom avea, de asemenea, şi femei de serviciu pentru a-i servi pe toţi vizitatorii !

— Şi credeţi că doar cîteva posturi de slugă vor putea îmbunătăţi starea locuitorilor din Maripassoula ?

— Bun, am încheiat, vom trece acum la votare. Cine votează pentru ?... Douăsprezece voturi pentru... un vot contra... Vocaţia turistică a comunei se acceptă în unanimitate, minus un vot !

Ieşind de la şedinţă, Jurnary şi Deplessis vin şi îmi spun :

— Bravo, bravo, ţine-o aşa şi data următoare !

— Credeam că aţi votat pentru !

— Da, da, e adevărat, dar trebuie continuat pe calea aceasta, trebuie scuturat şi pînă la urmă îl vom birui.

Braţele îmi cad pe lîngă corp. Cei mai mulţi dintre consilieri n-au nici cel mai mic interes faţă de cele dezbătute în adunări, în afară de trei sau patru care ar putea interveni şi ar avea ceva de zis, dar aceştia sînt — cel puţin pentru moment — paralizaţi de imaginea puterii pe care o întruchipează, în ochii lor, senatorul-primar.

În ziua aceea am pierdut, cu desăvîrşire, orice speranţă de a acţiona în interesul indienilor wayana prin intermediul consiliului municipal. Totuşi, doctorul Roux, cel care la puţin timp după aceasta luă locul doctorului Maurel, a izbutit să mă convingă să mai fac o ultimă încercare.

— Ştii, ar trebui să ne ducem la preot, să-i vorbim ca de la om la om. Nu se poate să încuviinţeze asemenea lucruri.

— Sînt mai degrabă sceptic.

— Ba da, ba da. Vignon i-a făgăduit o biserică impunătoare, dar azi cred că şi-a dat seama că turla ei se va oglindi în Maroni la sfîntu'-aşteaptă.

Roux este un omuleţ voinic şi vesel. Ne-am simpatizat imediat. În timpul turneelor sale se oprea în sat şi discutam ore în şir. Îi vorbeam despre indieni, despre viaţa de pe Itany, de greutăţile unei activităţi medicale permanente în ţinutul wayana datorită mişcărilor populaţiei. Îi vorbeam, de asemenea, şi despre proiectul unei infirmerii, iar el îmi da sfaturi.

Bătăios şi entuziast, şi-a pus acum în gînd să-l atragă pe părintele Bindault de partea noastră. Cu puţin timp înainte de a avea loc cea de a treia adunare, se hotărăşte să se ducă la el. Îl însoţesc.

— Părinte, trebuie neapărat să vă spuneţi cuvîntul. Vă bucuraţi aici de o influenţă de netăgăduit, ceilalţi consilieri v-ar urma. Cînd vorbeşte André Cognat, nu prea îl iau în serios, „este un indian"...

Medicul vorbeşte atît de convingător, încît preotul făgăduieşte să intervină şi, la nevoie, să-l înfrunte pe Vignon. La plecare sîntem aproape optimişti.

În ziua adunării consiliului, sîntem doar doisprezece. Se ridică primarul.

— Reverendul Bindault m-a însărcinat să vă transmit scuzele sale, dar în ultima clipă a fost împiedicat să vină. Avea de făcut un drum în ţinutul boni şi nu l-a putut amîna...

După sfîrşitul şedinţei aflăm de la secretarul primăriei că Vignon şi Bindault avuseseră în ajun o discuţie, iar preotul primise un motor de barcă ce fusese lăsat în depozit la Dorlin, pentru căutătorii de aur. Aceştia îl foloseau cînd îşi repatriau bolnavii.

O săptămînă mai tîrziu mă întorc la Maripassoula şi dau de Barcarel, căpetenia unui sat de indieni emerillon.

— Ştii,preotul mi-a dat un motor !

— Ţi l-a dat pur şi simplu, fără a-ţi cere nimic în schimb ?

— Da, desigur, mi-a spus : „Ţi-l dau ca să poţi veni la Maripassoula, dar făgăduieşte-mi să le laşi pe cele trei fiice ale tale să vină la maicile de la cămin. Avînd motorul le vei putea vizita oricînd."

Bunul părinte alb se pricepuse să găsească cuvintele potrivite pentru a aduce Domnului cîteva suflete...

SUMAR

Saint-Georges pe Oyapock : mai 1966 5
Teama de jaguar 17
Calea iadului 25
Pentru cîteva ilustrate 39
Babunii 48
Cîrligul, colții de șarpe și petrolul 57
Un depozit de gunoaie pentru „Marele Bărbat" 70
Amenințările lui Tayau 80
Pentru a nu mai fi socotit „mumu" 87
Acești copii sălbatici 101
Antecume Pata de mîine 110
Cei de pe Itany și cei de pe Jari 118
Basme și legende 132
Oamenii „vînat" 144
Frumoasa Kuliwalilu 160
Oamenii „frunze" 173
Cu drapelul în frunte 186
Farse electorale la Maripassoula 198
Îl cheamă Jean-François 207
Sfîntul Duh asupra lui Antecume Pata 216
Escapada 225

Redactor : Rolică Zaharia
Tehnoredactor : Valeria Petrovici
Bun de tipar: 19.06.1981. Apărut 1981.
coli de tipar 7,50.

Comanda nr. 10 042
Combinatul poligrafic
„CASA SCÎNTEII"
București — R.S.R.

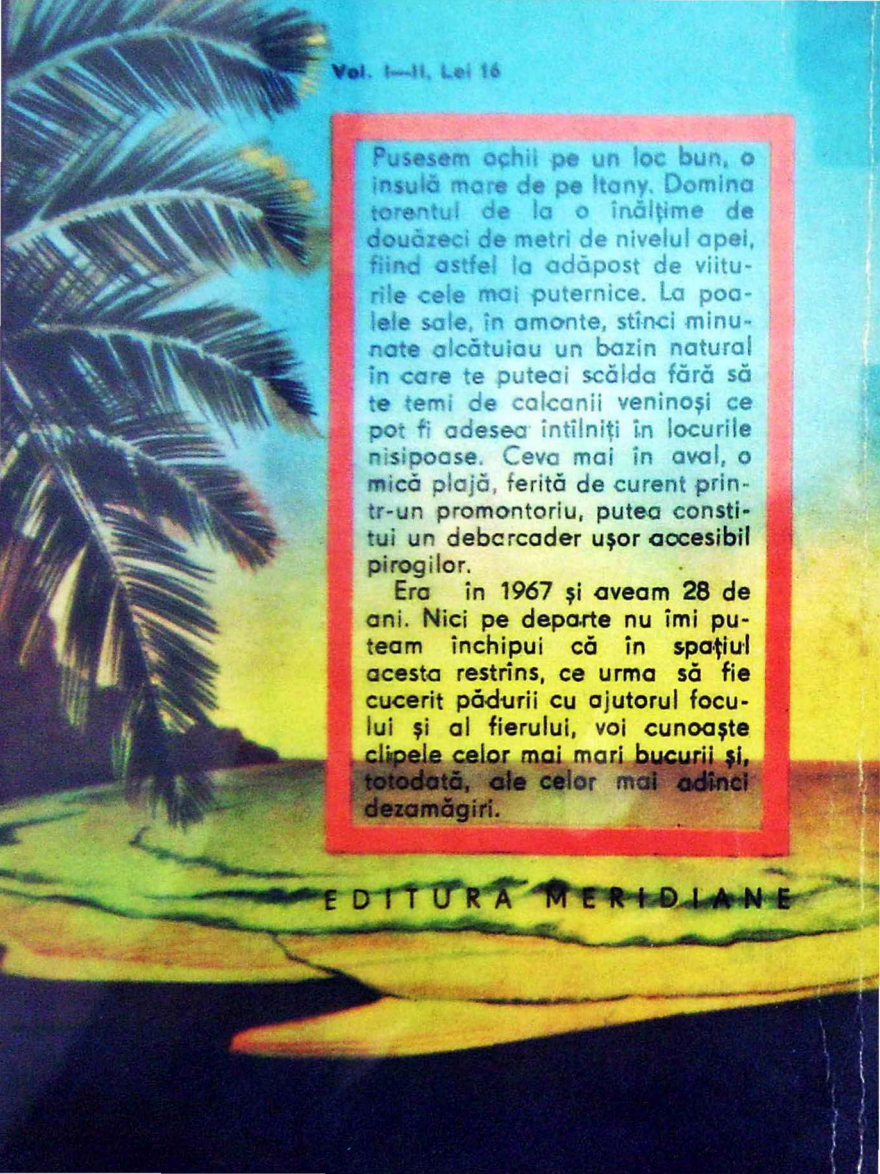

Vol. I—II, Lei 16

Pusesem ochii pe un loc bun, o insulă mare de pe Itany. Domina torentul de la o înălțime de douăzeci de metri de nivelul apei, fiind astfel la adăpost de viiturile cele mai puternice. La poalele sale, în amonte, stînci minunate alcătuiau un bazin natural în care te puteai scălda fără să te temi de calcanii veninoși ce pot fi adesea întîlniți în locurile nisipoase. Ceva mai în aval, o mică plajă, ferită de curent printr-un promontoriu, putea constitui un debarcader ușor accesibil pirogilor.

Era în 1967 și aveam 28 de ani. Nici pe departe nu îmi puteam închipui că în spațiul acesta restrîns, ce urma să fie cucerit pădurii cu ajutorul focului și al fierului, voi cunoaște clipele celor mai mari bucurii și, totodată, ale celor mai adînci dezamăgiri.

EDITURA MERIDIANE